

A
KEGYESRENDIEK VEZETÉSE ALATT ÁLLÓ
SZEGEDI VÁROSI RÓM. KAT.
DUGONICS ANDRÁS GIMNÁZIUM

É R T E S Í T Ő J E

KÖZZÉTESZI:
DR. TIHANYI BÉLA
IGAZGATÓ

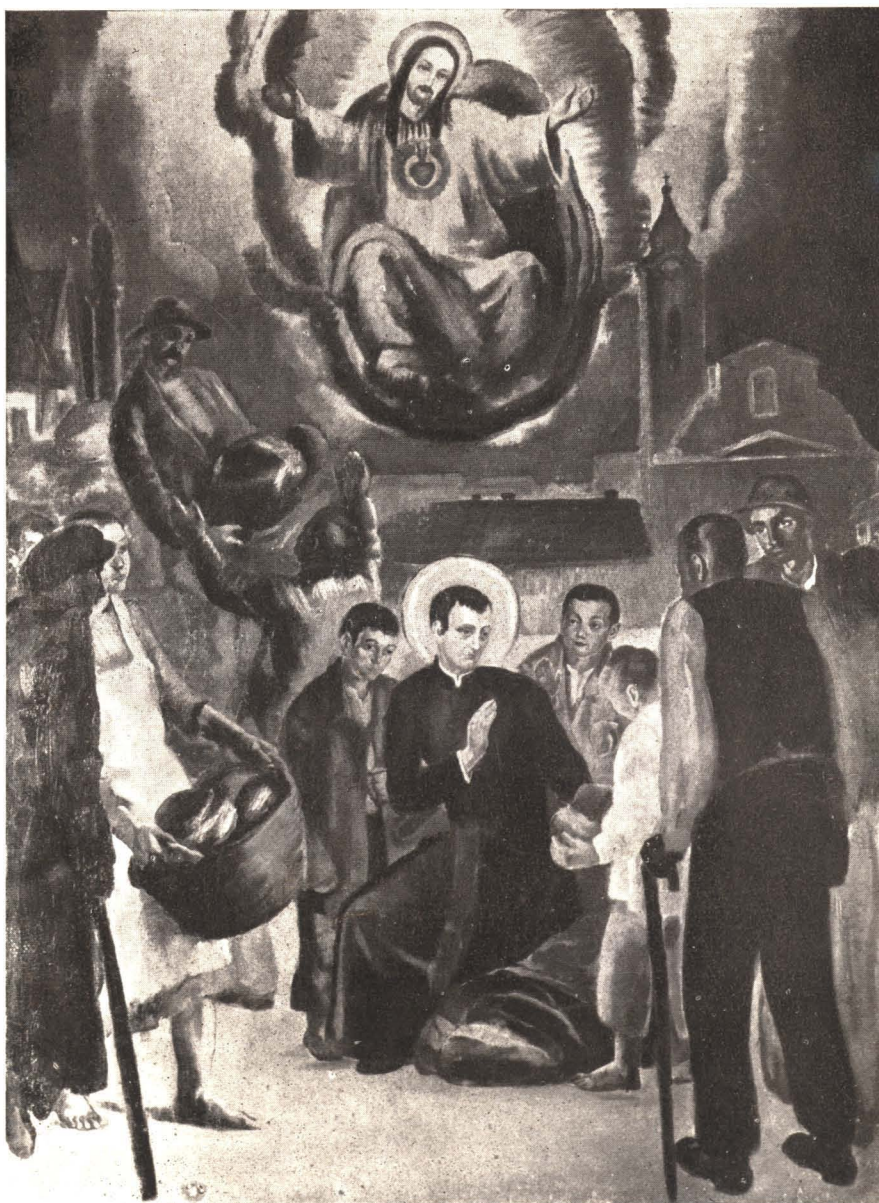

A
KEGYESRENDIEK VEZETÉSE ALATT ÁLLÓ
SZEGEDI VÁROSI RÓM. KAT.
DUGONICS ANDRÁS GIMNÁZIUM

É R T E S Í T Ő J E

KÖZZÉTESZI:
DR. TIHANYI BÉLA
IGAZGATÓ

Dorogi I. festm.

SANCTE POMPILI - ORA PRO NOBIS

Szent Pompilius élete.

(A piaristák július 15-i zsolozsmájából).

Szent Miklósról elnevezett Pirrotti Mária Pompilius a beneventi érsekség kis városkájában, Montecalvóban született.¹⁾ Apja, anyja tekintélyes családokból származó tiszteletreméltó, jámbor emberek voltak, akiknek szülői gondossága a szentség csiráit már a gyermek-Pompiliusban hintette el, A romlatlan, tiszta erkölcsű, zsendülő élet, már kis korában unta a gyermekes bohóságokat, és nem volt kedvesebb foglalkozása, mint tanítgatni társait Krisztus parancsaira és megvendégelve a ház munkásait, őket Isten igéjével is táplálni. Valósággal menekülve hagyta el a szülői ház puha, meleg fészket és Beneventumban az Istenanyáról elnevezett Szegény Kegyes Iskolák Szabályozott Papjai közé állott. Itt a szerzetesi fogadalom letévése után áldozópappá szenteltetvén, Apulia különböző piarista kollégiumaiba küldetett, ahol a kalazanciusi hivatás példás gyakorlása közben, kitűnt az ifjaknak erényes életre való nevelésében csakúgy, mint azoknak tudományokra való oktatásában. Majd apostolkodásra adta magát és bajos lenne azt felmérni, mennyire volt jócselekedeteinek példájával embertársai üdvösségének javára. Apostoli buzgalmának ékes bizonyságait adta, korábban Abruzókban, később Nápolyban, ahol megalapította az Isteni Szeretetről nevezett Testvérületet. Mindenütt, ahol megfordult, nemcsak az erényekben gyakorolta magát, különösen a türelemben, mindent meghaladó szerénységben, a szegénység szeretetében és önmegtagadó életmódban, hanem lankadatlanul fáradozott a lelkek gondozásában, csodás szelidséggel és derűs lélekkel fogadott bajok és kellemetlenségek között is. Amikor pedig a lelkek ekkora drágakincsét irigy és sanda szemekkel kísérő gonoszság cselszövéseinek megghiúsítására, az elüljárók parancsa más rendtartományba küldte — Anconában, Lugóban és egyebütt, minden várakozást felülmúló módon állta meg a helyét, akár prédikált, akár gyóntatott, akár pedig az iskolában nevelte és oktatta a gondjaira bízott ifjakat, akik nemcsak hogy követték, hanem helyesebben szólva, ragaszkodásukkal valósággal fogva tartották. Mikor azután az apuliai rendtartományba visszahívták és a campii renkház élére állították hihetetlen szeretettel és odaadással vette gondjaiba rendtársait, a szegényeket és a betegeket, Jézus Szíve tiszteletét terjesztette, az Oltáriszentség szeretetét pedig — amíg csak élt — önmagában növelni, másokban lánggra gyújtani meg nem szünt. A Szűzanyát — akit szinte a vér szerint való gyermek érzésével — Szép Mámának szó-

¹⁾ 1710. szeptember 29.-én.

lított, a leggyengédebben tisztelte és segítségét magának és másoknak kiérdemelni a legforróbban óhajtotta. Végül, miután halálának napját előre megmondta, deszkákból összerótt, csupasz ládára fektette magát, hogy régi szigorú életmódját, melyet életében oly nagyon szeretett, halálában is gyakorolja és egyedül a Megfeszítettre gondolva, szentségekkel megerősítve, július 15-én¹⁾ a Kármelhegyi Boldogasszony előestéjén — akit mindenkor annyi odaadással tisztelt — csendesen elmult. A jövendölés ajándékával, a tilkos és rejtett gondolatok tudásával, igen sok csodával és más kegyelmekkel megdicsőítettel XIII. Leó pápa a boldogok²⁾ XI. Pius pápa pedig a szentek³⁾ sorába iktatta.

* * *

A szenttéavatott piarista tanár emlékének iskolánk 1934. évi november hó 22., 23. és 24. napjain háromnapos ájtatosság keretében bensőséges kegyetettel áldozott. Pompilius-triduumunkon hivatott ajkáról elhangzott három beszéd ezévi Értesítőnk első lapjait adja.

¹⁾ 1766.

²⁾ 1890. január 26.

³⁾ 1934. március 19.

I. Pompilius-beszéd.

Elmondta 1934. év november 22-én RASKÓ SÁNDOR
egyházmegyei kormánytanácsos, főesperes, apátplébános,
az iskola püspöki biztosa.

Ritka és mély jelentőségű ünnep az, amely minket ma e falak között összegyűjtött. A piarista rend egy buzgó papját és lánglelkű tanárát iktatta a szentek soraiba dicsőségesen uralkodó pápánk: XI. Pius nagy ünnepek között, a római Sz. Péter-templomban ez év március hó 19-én.

Lelkem e pillanatban egy 44-éves multba száll vissza s szemem az elmúlt idők ködéből kiemelkedni lát egy boldoggá deklarált piarista papot és tanárt, akinek tiszteletére rendezett háromnapos ünnepen Temesvárott a piarista régi, talán már lerombolt templomban — mint papnövendék — vettem részt buzdultam és lelkesedtem, belemélyedve ennek a boldognak életpéldája szemléletébe, hogy a példa nyomán én is erőt, felbuzdulást és lelkesedést meríthessek akkor a még előltem álló, ma már legnagyobb részben a multba tűnt papi hivatásom és pályám betöltésére.

S vajjon ki ez a piarista, akit boldoggá avatása után 44 év múlva a Szentek soraiba iktatott a hosszasan lefolytatott kánoni vizsgálat után az Anyaszentegyház Krisztus által rendelt látható feje?

Minő nagy ember volt ő: ez a Pirrotti Pompilius, akinek szentléavatási ünnepén ezrek és ezrek ajkán hangzott el a lelkesült kiáltás: „Sz. Pirrotti Pompilius! imádkozzál érettünk!” Minő viszony van köztünk és közte?

Talán király volt ő, akinek dicső és bölcs uralkodása egy nemzetre hozott áldást és boldogságot?

Avagy talán hadvezér volt ő, aki nagy hadászati tudásával népeket győzött le s a dicsőség ragyogásával övezte hazáját és honfitársait, el nem múló jólétet teremtve azok részére?

Vagy talán törvényhozó volt, aki a megvesztegethetetlen igazság védelmére alkotott törvényeket s írta be nevét glóriától övezve a történelem könyvébe, hogy az utókor egy Mátyásként hirdethesse róla is: „Meghalt Pompilius, oda az igazság.”

Vagy nagy tudós volt-e, aki bölcsességének el nem homályosuló fényével hozott dicsőséget egyéniségére és arra a nemzetre, melynek gyermeke volt.

Egyike sem volt ő ezeknek K. H. s mégis mindegyiknél több volt.

Pap volt és tanár, mégis királya lett azoknak, akik rendjének őt megközelíteni törekvő, ugyanazon szellemtől eltelt és lelkesített rendtársaitól nyerték kiképeztetésüket és neveltetésüket, akik az életbe magukkal vitték annak tudatát, hogy igazi boldogság a lélek

szépsége, érintetlensége s magasba való szárnyalása nélkül a földön nincsen.

Hős lett ő, aki békés munkában eltöltött életével, izzó prédikációival több győzelmet aratott forrongó és lázongó lelkeken, mint bármely csatatereken hímévre szert tett hős.

Bölcs volt ő, bölcsőbb, mint bármelyik nagyratartott bölcse e világnak, mert annak tudományát hirdette tudós és tudatlannak egyaránt eredményesen, aki bátran és a cáfolat minden veszélye nélkül hirdette: „Én vagyok az út, az igazság és az élet.“, aki a szószéken és a gyöntatószékben annyi és annyi a gondok és nélkülözésekben kétségbeesett embernek adta vissza önbizalmát s mutatta meg az élethez vezető utat; aki annyi és annyi ifjú és gyermek lelkét telítette nemcsak a tudás nektárjával, de nemesítette szívét a jó erkölcs és példája vonzásával, mely élükön át kísérte őket, boldogította és hőskökké tette az akkori beháborúk következtében éppen olyan terhes, lenyűgöző, nyomorúságos nincstelen időben, mint aminő időket élünk ma mi is.

Igen! Ő egyfelől tanár volt, de sohasem feledte el azt, hogy ő pap is s e lényegében kidomborodott kettős tudat és e kettős kötelességek buzgó teljesítése szerezte meg neki tanítványai, ezek szülei és a hívő nép szeretetét oly annyira, hogy az „Abruzzók apostolának“ szép címe jutott osztályrészéül az őt rajongásig szerető tanítványai és hívei részéről.

Már gyermekkorában jelentkeztek azok a vonások, melyek kiválasztott lelkek jövő nagyságának és kiválóságának vetik előre, akkor még csak sejtelmekben jelentkező képét. Azt mondják kortársai, hogy „már gyermekkorában minlaképe volt a jámborságnak és buzgóságnak, akinek játékait és gyermeki szórakozásait is vállalásos motívumok szőtték át.“ (dr. Balanyi) s e szívben gyökerező jámborság az évek haladtával nemcsak nem vesztett erejéből, de fokozódott s a különböző erénygyakorlatok: a bőjt, az önfegyelmezés, az imádság, a kötelességek hűséges és pontos teljesítése, a tanulásban jelentkező gyönyöre, szorgalma és megfeszített munkakedve, melyeket eszményének: az Úr Jézusnak folytonos szemléletéből és tanítása felett való elmélkedéséből merített, példányképpé tette tanuló és kortársinak. Emellett kedélyes, vígkedvű és nyájasmodorú, nem szenteskedő és feltűnési vágyat tápláló ifjú volt s ez az, ami szeretettel párosult tisztelőlet és vonzalmat ébresztett tanuló társaiban személyét illetőleg s később az életben kortársai részéről is. „Ő az iskolát — mint életírója mondja (dr. Balanyi) — templomnak, a tanulást folytonos Istenszolgálatnak tekintette“ s így lőn kortársai, de minden idők tanulóinak példaképpé.

Kedves Ifjak! kövessétek őt a szépnek és nemesnek lelkekben való kitermelésében, a szorgalom kifejtésében, a tanulásban, a ker. erények: az igazságosság, a felebaráti szeretet, az előljárók és szülők iránti engedmesség, a rend és fegyelem gyakorlásában, az öntudatos keresztényifjú alakjának önmagatokban való kidomborításában.

Az Anyaszentegyház, a Szentekben követésre méltó példaképeket állít a szemünk elé, hogy lássuk, miszerint azt, amit a szen-

tek megtehettek, azt mi is megtehetjük, hiszen azok is olyan emberek voltak, mint mi; ép oly húsból és vérből való, ugyanolyan szenvedélyek hatása alatt álló emberek voltak, mint mi; amivé ők jó akaratú törekvésükkel Isten kegyelmének segítségével tudtak lenni, azzá mi is lehetünk t. i. emberek jótevői a közösség érdekében és az arra ható munkásságunk következtében. Erre azonban nekünk is ép úgy, mint Pompiliusnak készülnünk kell fáradságos munkával, mert hisz Sz. Pál szavai szerint csak az koronáztatik meg, aki mindvégig kitart ebben a fáradságos munkában.

Arra tanít Pompilius életével és példájával, hogy egész életünk nagy és szent gondja legyen, miszerint Istenfiúságunkat sohse szorítsa háttérbe emberfiúságunk.

Büszkeség és dölyf, lustaság és restség, engedetlenség, alsóbbrendű gondolatok és vágyak — melyek a bűn által meggyengült énünk termékei — ne uralkodjanak felettünk, ne engedjük, hogy hiúság és felfuvalkodottság Istenfiúságunk alázatát és tisztánlátását megrontsák, hogy hazugság és gonoszság elrúltítsa istenfiúságunk nemes vonásait, hogy a tisztátalanság bemocskolja lelkünk fehér ruházatát, tegye tönkre ifjúságunk erőitől duzzadó rugalmasságát.

Szentünk példája fog nektek Kedves Ifjak erőt adni arra, hogy hozzája hasonlók legyetek és lehessetek.

Ne mondjátok: hogy Pompiliusban a magasztalt erények a nevelés és Isten különös kegyelme szerencsés összetalálkozásának voltak eredményei.

Igaz, hogy Isten kegyelme, a jó és helyes nevelés, a családjában szemlélt példa tette szentté Pompiliust; de ezek egyedül nem lettek volna képesek a szentséget létrehozni, ha nem járult volna ehhez Pompilius akarata, törekvése és munkája, — hiszen Isten kegyelme nem kényszerít senkit sem jóra; ez csak erősít és segít e törekvésünkben.

Ne higyjétek azt, hogy Pompiliust szentté tevő s így az emberek érdekében, a közjó javára ható erények önmaguktól adódtak Szentünkben, hogy neki a bűn ellen nem kellett küzdenie, hogy az embergyermek fogyatékoságai, neveléllenségei neki nem okoztak ép oly nehézséget, mint nekünk.

Az a gyermeki jámborság, mely lényét oly kedvessé tette embertársai előtt, Isten kegyelmének a műve volt, de egyben az ő érdeme is, hisz a lelki összeszedettség, az önlegyőzés, mely mindig szeliddé, embertársai hevedtségével szemben őt türelmessé tette, az ő akaraterejének volt következménye.

Azt a szelidséget és kedvességet, mely arculatját oly derültté és megnyerővé tette, Isten kegyelmének halása létesítette, de egyben az ő állandó küzdelme az eredeti bűn által megromlott természetünkben rejlő gyengeségek ellen érdemesítette őt arra a kegyelemre, mellyel a felfuvalkodottságot, elbizakodottságot, önhittséget és a hirtelen haragot sikerült legyőznie önmagában.

Az a tisztaság, mely a nyilttekintetűséget biztosította neki és oly megnyerő bizalomként ült ki homlokára s a titkos felhőnek még legcsekélyebb árnya sem vetett arra borút, Isten kegyelmét hirdeti,

de hirdeti a szigorú önfegyelmezés munkáját is, mely a bűjt és bűnbánati cselekedetekben nyerte győzelemszerző erejét.

Az éles ész lehet Isten kegyelmének műve, de az a vasszorgalom és kitartás, mellyel a megszerzett tudást bővíteni, alaposná és termékennyé tennitőrekedett s mely így neki úgy előljárói, mint növendékei, majd a szülők és hívei szeretetét és elismerését, a közbizalmat szerezte meg, az koronája volt az ő munkájának.

Kövessétek hát őt s akkor nem lesztek szerencsétlenek. Szentünk abban a hitében meggyöngült világban belátta már, hogy egyházának és hazájának úgy lehet szolgálatára, ha a reá bízott ifjúságot öntudatos keresztényekké neveli.

Hogy szellemileg és lelkileg milyen lesz egy ember, az nem függ egyedül attól a befolyástól, melyet a tanulás vagy útmutatás gyakorol reá. A legtöbb eredményt a szülői ház lelkisége, az a vallásos szellem s példa hozza létre, mely áthatja a szülői házat, vagy amely példát a szülői ház nyújt. Ez a lelkiség, ez a bensőnkben mélyen gyökerező, hogy egy modern szóval éljek, tudatalatti meggyőződés, mely aztán egész életünkön át elkísér. A felnőtt ember is csak ritka esetben jó annak tudatára s csak ritka esetben gondolkozik azon tény megértésén, hogy ő miért gondolkozik így s nem úgy; miért jár templomba, miért szelíd, miért jóságos, miért nem tud másnak ártani, holott egyik másik ember, aki neki iskolatársa volt ugyanazon tanintézetben, ennek éppen ellenkezője lett?

Régen elég volt ez a „tudatalatti“ hit, melyet az ember az ott-hon levegőjével szívott magában a szülői ház hagyományos szokásaként s melyet az iskola úgy-ahogy táplált; — ma azonban látjuk azt, hogy a megszokáson alapuló hit nem elég, mert ez veszít azon fokban erejéből, amely fokban az idő szelleme változva, elmentéses világnézeti felfogásnak ad helyet. Tudnia kell tehát a mai embernek azt, hogy miért kell kereszténynek lennie és nem szabad közönyössé válnia, — miért kell kitartani atyái hiténél s nem szabad aláülednie a modern hitetlenségbe? Ma csak a keresztény katolikus hitrendszer tisztánlátó, annak szellemét átértő és az önmagában kialakító ember áll meg szilárdan s áll ellent a modern szellemi áramlatoknak, marad hitvalló keresztény katolikus ember s hirdeti a tevékenységben nyilvánuló nagy katolikus voltát. Emlékezve Szt. Péter szavaira: „Őrizzétek szentül szívetekben az Úr Krisztust, mindenkor készen lévén megfelelni mindenkinek, aki okát kéri tőletek azon reménységnek, mely bennetek van.“ (Sz. Péter I. 3. 15.)

Ennek az öntudatos kereszténységnek kialakítása volt célja Szentünknek; azért foglalkozott az ifjúsággal óráin kívül is, maga köré gyűjtve azokat; — de azért prédikált a szószéken s ült a gyóntatószékben.

Erre a tudatos kereszténységre nevelni a fiatalságot, hogy az apostollal mondja: Scio cui credidi (2. Tim. I. 12.) „tudom, kinek hittem,“ mely a mai nehéz időkben keltőzött erő kifejtést kíván a nevelők részéről, a ma feladata is, talán jobban a ma feladata, mint volt Szentünk idejében, ha a jövőt elveszteni nem akarjuk; hiszen a magyar jövőt nem a zseni fogja kiépíteni, akit még nem

látunk feltűnni a magyar horizonton; nem is a pénz, mely nincsen, hanem az önzellen, áldozatkész szívvel bíró magyar lelkiség, mely egy évezredes és évezred alatt kipróbált hitből táplálkozik s nem a magyart már a honalapításnál majdnem megsemmisítő Hadúr kultuszából.

S hogy ez a tudatos kereszténységre való nevelés sikeres lehessen, a mai iskolai nevelés is támaszkodni kíván a házi nevelés támogatására, együttműködésére.

A mai ünnep jelentősége éppen erre hívja fel Önöket, kedves szülők! Ne gondolják azt, hogy gyermekeiket csak 6 éves korukig tartoznak nevelni, azután őket nevelni már egyedül az iskola feladata. Nem! a kettőnek folyton kart karba öltve kell haladnia.

Amikor még a lelkeket áthatotta e ker. gondolat, amikor még ez a keresztény szellem az ő vallásosságával irányítólag jelentkezett az élet összes megnyilvánulásában, a magán és közéletben egyaránt, színházban, költészetben művészetben, politikában, — akkor lehet még az ifjakat úgy nevelni, mintha a világ mi egyéb sem volna, mint kereszténység. Ma azonban hamarosan észreveszi már a gyermek is, hogy sokan vannak, akik éppen ellentétes nézeteiket vallanak és aszerint cselekszenek is, mint amire őt tanították és nevelték; tudnia kell tehát, hogy bár ezeket az embereket — mint felebarátunkat — tisztelni kell ugyan, de ezekhez csatlakozni, ezektől magát elámitani nem szabad, mert: „Ma is jobban kell engedelmeskedni Istennek, mint az embernek.“

Ne lásson tehát az ifjú, a gyermek otthonában mást, mint aminek becsét az iskolában ismerte meg a tanár s egyben nevelő előadásában; ne halljon oly szót, ami ellenkezik a tanár ajkairól elhangzott keresztény erkölcsi elvekkkel, s ne lásson bünt, hiszen a bűn — sajnos — a gyermekszobák ajtain kopogtat.

Ezen gondolatok hassák át — kedves szülők — az Önök elhatározását s ha iskola és szülői ház egymást megértve összefognak, biztosítva lesz a jövő is: gyermekeik jövője és velök e haza jövője.

Sz. Pompilius! ezért könyörögj érettünk Istenhez. Amen.

II. Pompilius-beszéd.

Elmondta 1934. év november 23-án DR. MÜLLER LAJOS S. J.
nagyszemináriumi régens.

Ha a családnak egyik tagját nagy kitüntetés éri, vele örül a többi, sőt úgy őt, mint hozzátartozóit elárasztják szerencsekívánataikkal az összes ismerősök.

Nagyobb kitüntetés embert nem érhet a földön, mint, ha őt Krisztus Egyháza Szentjei közé iktatja.

Ennek öröme az Egyház, a mi közös családnk, kifejti azt a fényt, aminő a jelen viszonyok között csak lehetséges.

A római Sz. Péter-templomot hallatlan, pazar pompával ékesítik fel s világítják ki. Ideözönlik a tengernyi hívősereg a világ minden részéből. Eljönnek főleg azok, akik az illető Szenttel közelebbi összeköttetésben állanak: honfitársai, barátai, rokonsága, nevezetesen — ha szerzetesről van szó — rendtársai a lehető legnagyobb számban. Megjelenik Krisztus helytartója, a Szentatya is, óriási fényvel vonul a templomba. Kiséretében vannak a biborosfőpapok szent kollégiuma, számtalan püspök, főpap és egyházi és világi méltóság is.

A pápa bemutatja a szentmise áldozatot s pedig először az illető Szentnek a tiszteletére.

Mikor pedig az ünnepély fénypontja elérkezik, a tulajdonképpeni szenttéavatás, a pápa leül trónjára, a jelenlevők pedig mind felállanak tiszteletből. Erre a Szentatya kijelenti: „A teljes Szentháromság egy Isten tiszteletére, a katolikus hit felmagasztalására, a kereszténység erősödésére, a mi Urunk Jézus Krisztusnak, Sz. Péter és Sz. Pál apostoloknak tekintélyével és a mi tekintélyünkkel, hosszú megfontolás, Istennek segítségül hívása, a biborosok, pátriarkák és püspökök tanácsának meghallgatása után Istennek szolgáját Szentnek nyilvánítjuk s ünnepségét erre vagy arra a napra rendeljük“.

A Szentnek képéről lehull a lepel, kigyúlnak a villanykörték ezrei, felharsan az ének, hullámszik a lelkesült örömmoraj, Krisztus földi helytartója 400 millió katolikus nevében leborulva tiszteleg a Szent képe és ereklyéje előtt. Az öröm és a lelkesedés kiárad a Szent Péter-templomból és mondhatnók betölti a földkerekségét.

Ehhez az ünnepséghez hasonlítva eltörpül, elhomályosul minden király- vagy császárkoronázás.

Pedig ha meggondoljuk, hogy ez az ünnep itt a földön, csak halvány visszfénye annak, ahogy a Szentet az égben ünneplik. Viszont a földi és égi ünnep is csak gyenge vetülete annak a boldogságnak, amely a Szentnek a lelkét betölti.

Mit tesz Krisztussal uralkodni! . . . Nemcsak messziről látni, szemlélni az Istenséget, hanem Vele egybeforrni, Őt élvezni az érdemeknek megfelelő fokban. Belehelni Istent, magábaszívni a Boldogságot magát, és Tőle megittasodni.

Mit kívánhat az emberi szív, amit az égben meg nem kapna és pedig minden képzeletet felülmúló mértékben?

Hatalmat? Tiszteletet? A Szentet maga az Isten tiszteli meg, ülteti trónra. — Gazdagságot? Minden a Szenté, ami csak az Istené, sőt maga az Isten is az övé. Szerelmet? A Szent mérhetetlen szerelemben olvad össze a végtelen Széppel, a végtelen Jóval. De még ha földi, emberi szempontokból vesszük is a dolgot! A szentek, az igazi nagyok és halhatatlanok. Ők élnek csak igazán!

Voltak itt a földön híres hadvezérek, akik diadalkapuk alatt vonultak be. De most hol vannak? . . . Ki sír utánuk, ki szereti őket . . . Voltak tudósok. Emléküket csupán porlepte föliánsok őrzik.

Ha az ember Róma környékén sétál, szinte eltelik méla búval. Elmegy a Scipiók- Gracchusok stb. sírja mellett. Hol vannak ma már? . . . Ki törődik velük? . . .

Nem így a szentek! Oltáraik előtt ezrek, százezrek borulnak térdre, és tiszteletük és szeretetük átöröklődik nemzedékről, nemzedékre. Ismerjük szeretjük őket, bízunk közbenjáró hatalmukban. Beszélgetünk velük, tanulunk tőlük, mert *ők élnek*. Hát még a népszerűségük! Ismeretük, tiszteletük kiemelkedik az idő s birodalmak szűk kereteiből. Hódítanak az egész világon.

Valóban! Szentté lenni oly nagy dicsőség, oly nagy szerencse, hogy az embernek minden idejét, izmát, tetterejét ambícióját felvilanyozza, feszültségbe hozza, munkára készleti.

Ime ez a nagy dicsőség, nagy szerencse, nagy boldogság érte a mi Pirrotti Pompiliusunkat, Kalazanci Sz. József alázatos fiát, a kitűnő piarista tanárt, a népapistát, misszionáriust.

Boldog halála után, mely, mint előre megjósolta, szép, csendes naplementekor, Kármelhegyi Boldogasszony ünnepének előestéjén, 1766 július 15-én következett be, azonnal nagy tiszteletnek örvendett. Benyomul a nép a piaristák templomába s darabokra faragja a gyóntatószéket, a szószéket, amelyből a Szent annyi kegyelmet s vigaszt árasztott a szívekbe. Titkon, éjszaka kellett eltemetni, nehogy a nagy tolongás emberéletbe kerüljön. „Vox populi, vox Dei!” Az egyház felismerte ebben a nagy bizalomban, népszerűségben Istennek szándékát, és Pirrotti Pompiliust 1890 január 26-án XIII. Leó pápa boldoggá avatta. Ezzel az Ő nyilvános tiszteletét bizonyos korlátozással megengedte. A végleges döntést az olyan óvatos Egyház még csak 40 év múlva hozta meg. Miután a Szent közbenjárására két gyógyulás történt, amelyet orvosok, szakemberek feltétlenül csodának minősítettek, végre 1934 március 19-én bekövetkezett a szenttéavatás, amelyet mi ezzel a háromnapos ajátossággal most ünnepelünk.

Engem is a régi piarista diákot az a kitüntetés ért, hogy Pirrotti Szent Pompiliust, a nagy piarista tanárt dicsőségének napján magasztalhatom. Midőn megtudtam azt, kezembe vettem az ő szép arcképét s hosszasan elnéztem. Meglepően szűzies arc, akár csak a gyermeké. Szemében a Szentek Isten után epedő mélabúja. De

aztán ott vannak a sok vezeklés okozta barázdák is. Még valami! Ott az ajka körül valami intranzigens akarakterőnek vonásai.

Néztem, néztem s igyekeztem erről az arcról leolvasni, mit is mondjak róla az én kedves barátaimnak, a piarista diáköcsémnek az Úrban, mit mondjak az egész ünneplő közönségnek? . . .

Mintha csak azt sugallta volna: „Szólítsd föl őket, legyenek ők is szentek! Mondhatom megéri a fáradságot!” Hogyan? Kérdi most tőlem akárhány rámirányított arc. Lehetséges ez? Ilyen óriási dicsőség és szerencse érhetne minket is? Mi is kívánhatnók ezt a diadalt, amely kétségkívül nagyobb minden világbajnokságnál?

Miért is ne? Aquinói Szt. Tamástól is ezt kérdezték a testvérei. Ő azt felelte: „Csak akarni kell!”

Szentünk, Pirotti Pompilius is akart! Leszámítva zsenge korát, amikor még nem volt öntudata birtokában, 50 évet számíthatunk, mely idő alatt az életszentséget megvalósította: akart.

Olyan nemes családból származott, amely cimerében ezt a jeligét viselte: „A becsület és az erény a Pirrottiak hagyományos öröksége.” Megmagyarázták ezt a kis Dömének, — akkor még így hívták, — s ő ezt komolyan vette. Becsületes akart lenni mindenekelőtt Istenével, Teremtőjével szemben. Szorgosan teljesítette vallási kötelességeit. Minthogy pedig hamarosan észrevette, hogy főképp a test akadályozza a léleknek emelkedését Istenhez, keményen bánt magával. Szorgosan gyakorolta az önmegtágadást. A Szentlélek tanította erre.

Neki sem volt ám könnyű keményen feküdni, ínyét megtágadni, tanulni és engedelmeskedni. *De ő akart!* . . .

Hivatásának szent ösztöne hamar megnyilatkozott benne. Már mint gyermek maga köré gyűjti a szegény gyermekeket, oktatja őket, segíti tehetségéhez képest.

Tizenhat éves volt mikor szülővárosában, Montecalvóban, egyik jámbor piarista missziós előadásokat tartott. Ekkor ébredt hivatásának tudatára. Piarista kívánt lenni. Édesatyja ellenzi és semmiképpen se akar lemondani annyi reményre jogosító, kitűnő fiáról. Döme azonban követte az isteni ígét: „Inkább kell engedelmeskedni Istennek, mint az embernek!” Titkon éjjel otthagyta a szülői házat s Nápolyba ment, a piaristák rendházába, hogy kérje a rendbe való felvételét. Nyomban irt szüleinek is, hogy megnyugtassa őket. Olyan meggyőzően irt, hogy szülei végre megadták az engedélyt, beleegyezésüket. Neki nem volt ám könnyű a szülői ház melegéről, kényelméről lemondani. De ő megint csak *akart*.

Igy végig vezethetném ezt egész életén . . . Az ujoncidő feladata elhagyni a régi embert és új emberré, igazi szerzetessé születni. Nehéz, kínos munka ez! Mikor egyik rendtársamat P. Ravigant, kérdezték, mivel töltötte az ujoncidőt, azt felelte: „Ketten voltunk, állandóan birkoztunk végre én azt a másikat kidobtam az ablakon. Ez az egész!” Mondanom sem kell, hogy a „*másik*” a régi ember, a rendellen önszeretet volt.

Ezt a birkozást Pirotti is diadalmasan elintézte. *Akart*.

Az önképzés és az alapos tudás megszerzése ugyancsak kemény dió, de édes a belseje. De Pirotti *akart*. Kitűnő tanár lett és többször igazgató. Corsini Ede, a piaristák általános főnöke, kijelen-

tette róla, hogy „Pirrotti az olasz piarista tanárok dicsősége.” Amit tett, azt igazán becsülettel tette, ahogy a családi cimere is megkívánta tőle.

Pirrotti Pompiliusban a tanár mellett nagyszerűen kidomborodott a papi jelleg. Hatásos szent Missziókat tartott, amelyekre csakugy özönlött a nép. Nyomában újból fellendült a buzgó hitélet. Minthogy pedig jól tudta, hogy a mi vérünk alkalmazza Krisztus vérét a lelkekre, szigorúan vezekelt. Tápláléka alig volt több néhány babszennél. Míg nappal dolgozott, csaknem egész éjjel virrasztott. Imádkozott s készítette a rózsafüzéreket, melyeket másnap a nép között kiosztott. Napeslig ült a gyóntatószékben. Micsoda lelki erőt tételez fel ennyi apostoli munka!... De Pirrotti akart.

Ámde ez a vezeklő, önmagával annyira szigorú szent, mégsem volt „fagyosszent”. Szelíd, jóságos szívét megéreztek az emberek. Annyira uralkodott a szíveken, hogy, mint bevallotta, soha senkit sem volt kénytelen a gyóntatószékből feloldozás nélkül elbocsátani.

Lelki hódításaiban eszközül használta a Bold. Szűz tiszteletén kívül, a piaristáknál magától érthető, *Jézus Szíve tiszteletét*. Társulatokat alapít ezért. „Jézus Szíve kilencede” s „Jézus Szíve hónapja” című könyvei még napjainkban is újabb kiadást értek.

Hatalmas csapások voltak ezek a könyvek az akkor még dühöngő janzenista eretnekségre, mely a szíveket kihűteni, megfagyasztani s így Istentől elszakítani törekedett.

Ő viszont Jézus Szíve tüzkohójában edzette, acélozta apostoli kardját, hogy rendületlenül tudjon akarni, s erre másokat is megtanítani.

Főképpen pedig akkor akart igazán, mikor szenvedett. Sokat szenvedett Krisztusért. Rágalmazták, a politikai hatóságok üldözik, sehol nyugtot nem hagytak neki. Pedig más bűne nem volt, mint hogy Krisztus országát minden eréllyel terjesztette. De Szent Pompilius jól tudta, hogy az üldöztetés Krisztus követésének szoros velejárója s a nyolc boldogság egyike. Akart!... szenvedni.

Ezt az intranzigens akaratot avatták szentté benne. Nem a tehetséget, nem a tudóst, nem a tanárt, nem is a sikereket, hanem az *akaraterembert*.

Mert a szentség nem más, mint hősi jóakarata. Az akarat bennünk a földolog, a legnagyobb kincsünk. Az akarat dönti el földi s örök sorsunkat. Az akaratot sebezte meg legmélyebben az eredeti bűn, az akaratot ostromolják leghevesebben a külső és belső kísértések. De ha egyszer győzött bennünk az akarat, akkor királyok vagyunk, akkor uralkodunk s nincs többé mireánk legyőzhetetlen akadály. Akkor megértjük miért akarta, mint mondják, Napoleon még a szótárából is kitörölni ezt a szót: lehetetlenség.

Pedig — valljuk be — a mai kornak — főleg az ifjúságnak legfőbb baja, betegsége, hogy nincsen akarateroje. Tapasztaljuk mi nevelők. Csak akarhatnámság van meg benne, de nincs komoly, teherbíró, tetterős akarata. Mindent a véletlenségtől, a szerencsétől vár. Sokban pedig a szeszély, a szenvedély helyettesíti az akaratot. Meg kell állapítanunk, hogy sajnos, ebben nemcsak az ifjúság a hibás, hanem a kor nevelési rendszere is, amely tömi az észet, de elhanyagolja az akaratképzést. Ha aztán bukik az ifjú, akkor mé-

gis csak az akarat a bűnbak, akkor mégis csak az akarat a vádlóff, a felelős.

Azért gondviselészerűnek kell tartanunk, hogy éppen napjainkban Isten megint igazi akaratembert emelt az oltárra, hogy példaképpül álljon az ifjúságnak és édes mindnyájunknak. Életében, megdicsőülésében élénk adja az akarat leghatalmasabb rugóit, motívumait. Tanuljunk meg tehát Tőle akarni!.. Imádkozzunk, aztán akarjunk. Tegyük már egyszer! Mert akaratlunk csakugy megvan, mint a fejünk, csakhogy nem igen használjuk.

Tanuljunk akarni... Hogyan?... akarva. Menjünk neki a nehézségeknak, fussunk neki az ároknak, még ha eleinte egyszer máskor bele is fordulnánk. Ha nem tudunk akarni, soha sem lesz belőlünk szent, de még férfi, de még csak emberrnyi ember sem. Gyerekeknek mondanak, még ha száz évig élünk is.

Mikor egyszer Pirrotli Pompilius Landianóban tartózkodott, egészen szokatlan időben, éjszaka, meghuzatta a harangokat s a felriadt híveket így gyűjtötte össze a katedrális templomba. Aztán imádkozott velük s kihirdette előttük, hogy életüket köszönhetik annak, hogy az Isten házába gyülekeztek. Csakugyan pillanatok mulva óriási földrengés támad. Kivül a környéken a házak nagy recsegéssel, robajjal összeomlanak. De azoknak, akik a templomban voltak, bár ingott alattuk a talaj, hajuk szála sem görbült meg.

Kedves fiatal barátaim! Olyan időket élünk, midőn alattunk is morajlik a föld s arra készülhetünk, hogy bármelyik nap a társadalom alapjai megrendülnek s olyan felfordulás következik be, amely minden régit, elavultat s vele sokak vagyonát, életét s talán egész országokat romok alá temet.

Minden elpusztulhat, egynek van csak örök élet, örök lét biztosítva: *Krisztus Egyházának*, melyet isteni Alapítója rendíthetetlen sziklára épített.

Minket Pirrotli Sz. Pompiliusnak rendtársai katolikusokká akartak és akarnak ma is nevelni. Maradjunk hűek ehhez a szellemhez, maradjunk igazi katolikusok. Akkor összedőlhet körülöttünk a világ, „Et si fractus illabatur orbis“, a mi lelkünk örökre biztosítva van.

Te pedig Sz. Pompilius, dicső piarista, aki magadat már biztonságban tudod, tekints az annyi veszélyben forgó magyar ifjúságra...

Add, hogy példád és közbenjárásod által jól harcoljunk s így Veled együtt megnyerjük az örök életnek koronáját. Amen.

III. Pompilius-beszéd.

Elmondta 1934. év november 24-én DR. SÍK SÁNDOR
egyetemi nyilvános rendes tanár,

Ékesszóló ajkáról hallottuk tegnap, milyen nagy dicsőség, amikor az Anyaszentegyház a Szentháromság egy Isten nevében valakit szentté avat. Nagy dolog, mindennél nagyobb annak az egyénnek, akit szentté avatnak, nagy öröm, mindennél nagyobb öröm annak a családnak, annak a közösségnek, annak a rendnek, annak az iskolának, amelynek kebeléből került ki a nagy szent. Most nézzük azonban a szenttéavatást egy más, szélesebb körből, magasabb szempontból, ne az egyén, ne a kis közösség szempontjából, amelyhez tartozott, nézzük az egész emberiség szempontjából, mert a szenttéavatás történelmi esemény, amely az egész emberiségnek mond valamit. A Szentlélek Uristen, aki az egyházat vezeti, aki a szenttéavatást is vezeti, semmit sem cselekszik ok nélkül. És hogyha várt vele 1898-ig, hogy a boldogok közé emeltesse szent Pompiliust, és hogyha várt vele még 44 esztendeig, hogy a szentek közé avatassa, ha épen most akarta ennek a mai világnak megmutatni őt, akkor az annyit jelent, hogy a Szentlélek rá akart mutatni épen korunkban erre a szentre. Fel akarta hívni rá az emberek figyelmét. Mit akar mondani a mai világnak a Szentlélek a szent Pirrotti Pompiliusra való rámutatással?

Ha magunk elé állítjuk a szent életét, megelevenítjük magunk előtt azt a korszakot, amelyben élt, mindjárt rádöbbenünk valami nagy és érdekes hasonlóságra kora és korunk között. A XVIII. század közepén élt, működésének nagyobb, jelentősebb fele arra az időre esik, amikor nálunk Mária Terézia uralkodott: A XVIII. századnak véres korszaka ez, kétszeresen véres Olaszországnak azon vidékén, az u. n. Nápolyi Királyságban, ahol a mi szentünk született, élt és működött. Világhatalmak versenyeznek a kis országért, a spanyol hatalom és az osztrák hatalom. Csak a mi szentünk életében kétszer változik az ország ura, kétszer csatolják az országot más birodalomhoz, kétszer viharzik végig rajta a szörnyű háború. Végigviharzik és végigtarolja. A háború ma is iszonyú, de akkor talán még rettenetesebb nyomorúsággal és pusztulással járt. Falvak lettek néptelenekké, ezrek és tízezrek jutottak koldusbotra, olyan nyomorúság vert fészket a félszigeten, ahol a háború végigdúlt, amely még abban a szomorú időben is minden emlékezetet meghaladt. Az országútnak szélén rongybaburkolt embereket lehetett látni, és az éhhalál újra meg újra végigdühöngött az országon. Nyomorúság és éhség: el lehet képzelni, hogy ilyen testi nyomorúság nyomában micsoda lelki nyomorúság járhatott. A művelődés-

nek romjai maradtak csak. Senki sem törődött az emberekkel, főleg a falusiakkal. A babona, amelyre a déli népek amúgy is hajlandók, bőven aratta diadalait, és az igazi vallásosság ugyancsak háttérbe szorult. Mennyi vonás, amely mai korunkat idézi emlékünkből! És ennek a sötét korszaknak nyomorúságán segített az Úristen, a kis Nápolyi királyság, az Abbruzzók hegyvidéke bajain, amikor apostolt támasztott szent Pirrotti Pompilius személyében. Ennek a nagy férfiúnak minden szívverése azoké volt, akik testi-lelki nyomorúságban, éhségben, tudatlanságban, babonában és vallásnélküliségben szenvedtek. Ezért nevezték el az Abruzzók apostolának.

Mit mond nekünk az Abruzzók apostola? Mit mond szent Pompilius nektek, fiúk, akik elé most ebben a három napban az Anyaszentegyház útmutatására ide akarjuk őt állítani.

Három képet akarok felidézni a szent életéből. Ez a három kép hármás prédikáció számunkra. Az első kép: 1743, Lanciano városkaja. A kolostor egy cellája. Éjfél. Ott ül a szent egy nyomorúságos kis asztalnál, egy kis cellában, amelyben járni is alig lehet, olyan szűk, amely nincsen padozva, amelybe befúj a szél, bútor alig van benne, ágy sincsen, hiszen egy szál deszkán szokott aludni... ott ül a szent halálisan kimerülve napi munkájától és levelet ír. A levélből veszem a következő szavakat: „Itt vagyok Lanciánóban és nyakig ülök a munkában. Most is a levélírára az éjszakából lopom el ezt a rövid időt. Nem érek rá, dolgoznom kell, törnöm kell magamat nagyon, a világnak megszentelésére, mert az Úristen arra küldött. „Ez a kép és ezek a sorok a szent levélből: rávilágítanak, ki volt az Abruzzók apostola. Hűséges fia volt az ő szent atyjának, Kalazanti Szent Józsefnek. Azok közül való, akik csodálatosan meg tudták sokszorozni az időt, három-négy ember munkáját tudták végezni 24 óra alatt. Tanár volt, hosszú éveken át igazgatója nagy intézeteknek, mintaszerűen végezte a maga hivatalos munkáját, később novicius-mesler, teológiai tanár. És emellett a rendes munka mellett talál energiát, talál kedvet arra, hogy missziós pap legyen, hogy prédikáljon és gyóntasson ezreket és lizezreket, hogy falvakat és városokat járjon be gyónásra és bűnbánatra intve. Fogadta a gyónókat, a tanácskérőket, szegényeket, és levelezett velük. Ugy mint Kalazanti Szent József életének olvasásánál, a fejünket csóváljuk és nem értjük, hogyan lehetett ennyiféle cselekedni egy nap. Hogyan lehetett? Úgy, hogy apostoli lélek volt benne. „Törnöm kell magamat az emberiség megszentelésére.“

Ime az első prédikáció, amelyet Szent Pompilius elénk ad: Apostolnak kell lenni. Apostolnak kell lennetek, fiúk, nektek is. Olyan időt élünk és olyan idők elé megyünk, amikor megszűnik a lehetőség az emberek számára, hogy csak maguknak éljenek. Apáink és nagyapáink könnyebb időket éltek. Ők élhettek csak lelküknek, családjuknak, foglalkozásuknak. Nektek élnetek kell a magatok lelkének, a magatok családjának és foglalkozásának, de ez kevés lesz. Az eljövendő világ többet fog kívánni tőletek. Világszerte úgy mutatkozik a jövő, hogy az ifjúságra, a felnövő ifjúságra emberfeletti nagy feladatok várnak. Romba dőlt világ romjait kell eltakarítani. Új világot kell felépíteni. Már neki fognak minden felől

az építésnek és mindenfelül, mindenki az ifjúságra hivatkozik és az ifjúságra várakozik. Azokban az országokban, amelyek az élenjár-
nak most az építésnek és a rombolásnak, imponáló és megdöbbentő if-
júsági szervezeteket látunk. Százezrei az ifjaknak, akiket testületekbe
toboroznak és akiktől azt kívánják, hogy vezérek legyenek, vezes-
sék és építsék a jövőt és beletereljék az emberiséget. Oroszor-
szágban úttörőknek nevezik őket és hajmeresztő dolgokat olvasunk
arról, amiket cselekszenek. Egy orosz egyetemi hallgatónak, a ren-
des tanulmányain kívül, napi hat órán át kell úgynevezett szociális
munkát végeznie, tehát dolgoznia egy szervezetben, egy közösség-
ben, egy irodában a közért. Olaszországban avangardistáknak,
vagyis előharcosoknak nevezik őket, ami névben is mutatja, hogy
elől kell járniok, többet kell tenniök, mint másoknak: mutatni a
példát, vezetni a nemzetet. A német ifjúság bámulatos feladatokat
old meg. Végig mehetnének más népeken is. A belga katolikus ifjú-
ság például olyan csodálatos szervezetben dolgozik és jár el, kul-
túrában és vallásban és a gazdasági életben mindenhol, hogy el
sem lehet képzelni innen messziről. A katolikus Egyház nagy ve-
zére, a mi szentséges Atyánk, a pápa, megadta a szervezet nevét is.
Az Actio Catholica neve alatt áll már egy szervezet, amelynek
egész nagy feladatait ma még sokan azok közül sem sejtik, kik
benne vannak: ennek az a célja, hogy egész egyházat, a világiak-
at is, és elsősorban az ifjúságot, harcosokká, apostolokká szer-
vezze, hogy megvalósítsa azokat a gondolatokat, amelyeket a
Szentatya eléjük tűzött, és amelyek megvalósulnak, vagy elpusztul
az európai világ. Ez a feladat vár tirátok, fiúk. Ma még fel sem
foghatjátok, milyen nagy dolog ez, ma meg sem érthetitek mindazt,
amit itt tennetek kell. De annyit meg kell értenetek, hogy apos-
tollká kell lennetek. A magyar ifjúság hogyan értené ezt! A magyar
ifjúság mindig előljárt, amikor egy-egy nagy szellem kilúzte a zászlót
és megmutatta az utat. Amikor száz évvel ezelőtt a nagy Széchenyi
felrázta az országot, egy ifjúság jelent meg, a harmincas évek or-
szággyűlési ifjúsága, és kezdte megvalósítani e nagy apostol gondo-
latait. És amikor Kossuth újabb eszméket hirdetett, a márciusi ifjú-
ság volt az, amely megadta a nagy lökést a megvalósításra. Min-
dig az ifjúság volt ott, Magyarországon, ahol fel kellett kelni és
cselekedni. És most, amikor a nagy vezér, a Szentatya a Quadragesi-
mo Annóban kijelölte az utat, és amikor a nagy magyar próféta,
Prohászka megmutatta a magyar utat, ki értse meg a szót és ki
valósítsa meg az ígét, ha nem a magyar ifjúság. Fiúk, ti mind kell,
hogy apostolok legyetek. Ezt mondja nektek Szent Pompilius: De
apostolnak lenni nem elég. Apostolok a szónak tágabb értelmében
sokan vannak, eszméket sokan látnak és hirdetnek és sokan szer-
vezkednek az eszmék megvalósítására. A katolikus embernek apos-
tolságához több kell. Ime egy másik kép Szent Pompilius életéből.
Campi városában vagyunk. 1765—66. télén. Azon a télen, ami-
kor a legnagyobb volt a nyomorúság. Éhínség szörnyű ideje volt
ez, amikor egész falvak pusztultak el messze a hegyek között, ahol
nem volt aki gondoskodjék róluk. És Szent Pompilius mit cseleke-
dett? Reggel a nyakába kötött egy nagy üres zsákot és elindult
sorba azokhoz a házakhoz, ahol jómódú emberek laktak és gyűj-

tölte az alamizsnát, pénzt, kenyeret, eleséget. És amikor tele volt a zsák, akkor elindult és elment azokhoz a házakhoz, azokba a falvakba, azokba a messze félreeső kis tanyákba és mezei lakokba, ahol szegények és éhezők laktak és osztotta a kenyeret a zsákból. És csodálkozunk-e, hogy a zsák nem akart kiürülni? Olyan nagy emléket hagyott Szent Pompilius zsákja, hogy Campiban Sz. Pompilius ünnepén ma is egy zsákot függesztenek ki a piarista rendház elé, és az emberek mennek és hordják bele az alamizsnát, amit azután kiosztanak a szegényeknek.

Mire tanít bennünket Sz. Pompilius zsákja? Arra tanít bennünket, hogy nem elég ma eszméket hirdetni, nem elég jelszavakat hangoztatni és jelszavakért szervezkedni, nem elég az egyéni szent élet sem, szeretelet kell adni, zsákot kell megnyitni, adni kell tudni. Nem elég apostolnak lenni, hanem a szeretet és irgalmasság apostolának kell lenni. Azelőtt, a boldogabb időkben is ludták ezt a jámbor lelkek; igaz keresztények mindig adakoztak; de valahogy úgy élt lelkükben az alamizsnálkodás, mint valami különös érdem. Aki adott, és kivált, aki gyakran adott és nem is keveset, úgy érezte, hogy valami nagy dolgot vitt véghez. Ma már tudjuk, hogy ez nem érdem, hanem kötelesség. Nem valami rendkívüli különös erény, hanem elemi parancs, elemi törvény teljesítése. Ma megértjük az Úr Jézust, aki az utolsó ítéletről szóló tanításában a szerint mondja, hogy ítélni fogja az embereket, hogy irgalmasak voltak-e vagy nem. „Jőjjetek atyám áldottai . . . mert éheztem és ennem adtatok, szomjaztam és innom adtatok,” stb. És: „Távozzatok tőlem átkozottak az örök tűzre, mert éheztem és nem adtatok ennem, mert szomjaztam és nem adtatok innom.” Sorban az irgalmasság testi cselekedetei! És több egy szó sem. Mintha azt mondaná az Úr Jézus, hogy aki irgalmas, az üdvözül, aki nem irgalmas, az elkárhozik. Fiúk, fel tudjátok fogni ennek a tanításnak a szörnyű erejét? Ez azt mondja, hogy ez a legelső: irgalmasság, vagyis szeretet, cselekvő szeretet: e nélkül nincs üdvözülés. Ma már tudjuk, hogy nem a miénk az, amit nekünk adott az Isten; azért adta, hogy „sáfárkodjunk vele” a Szentírás szavai szerint. Ma már tudjuk, hogy ez nem különösebb érdem, hanem a legelembb kötelesség, amelytől örök üdvösségünk függ, de amelytől a földi világ sorsa is függ. Ma, jobban, mint valaha, arra éleződött ki minden külső válsága a világnak, hogy a gazdasági élet javai igazságtalanul vannak elosztva, és sokan, nagyon sokan, többen, mint amit a társadalom elbír, nyomorognak és szerencsétlen élelet élnek. Fel kell kelnie az igazságérzetnek és fel kell kelnie a szeretet lüzének, a keresztény szeretetnek a lélekben: ezt sürgeti az Úr Jézus. erre ad példát Sz. Pompilius. Hiábavaló minden apostolkodás, minden szeretet-hirdetés, ha nem vagyunk testvérei testvéreinknek, nem vagyunk irgalmasok, nem él bennünk a szeretet. De azt gondolja erre valaki: a szegény emberek hogyan adakozzanak? Adakozzanak a gazdagok. A tapasztalat azt mutatja, hogy a szegény emberek jobban szoktak adakozni, mint a gazdagok. Mindenki, akinek valaha dolga volt szegényekkel és gyűjtéssel, tudja, hogy az adományok többsége nem a nagyon jómódúaktól, hanem az igen szegényektől került ki. Amikor Pesten először kezdték a Mindenki Karácsonyfájának gyönyörű intézményét

meghonosítani, a piarista gimnázium cserkészei, más csapatokkal együtt résztvettek ebben a szolgálatban és segítettek a fákat feldíszíteni az utcákon, az adományokat elhelyezni, átvenni, kiosztani. Mélységes megrendüléssel és meghatottsággal láttuk, hogy azok, akik az adományokat hozták, 100 közül 90-en szegény emberek voltak, egyszerű ruhában, akikről az ember azt gondolta volna, hogy vinni akarnak és nem hozni. Hozták a maguk kis csomagját, hogy adják oda a még szegényebbeknek. Senkisem olyan szegény, hogy ne tudna adni a nálánál szegényebbeknek, hogy ha él benne az a lélek, amelyet az Úr Jézus kíván, és amely szerint megítéltetik az utolsó ítéleten. Persze világos dolog, hogy ha egynek, kettőnek, háromnak adok is, nem adhatok mindannyiuknak, és a világ sorsán én, az én nyomorúlt kis adományom, nem fog segíteni, mert ha néhány emberen valamit segítek is, a nagytömegek nyomorát nem szüntethetem meg. Mindegy, annak az egy szegénynek a sorsa is része az egész világ sorsának, hogyha azon az egyen segítettem, hogyha az ő lelkébe fog költözni a megelégedettség, a jó lélek, a Krisztus szeretete. talán fel fog ébredni benne is a irgalmasság, és tovább fogja sugározni a krisztusi tüzet, amelyet tőlem kapott. De különben is, az alamizsnára elsősorban nem is annak van szüksége, aki kapja, hanem, aki adja. Nekünk, akiktől az Úr Jézus azt kívánja, hogy alamizsnálkodó, szerető lelkek legyünk, mi legyünk olyan emberek, akik adunk, akikben tevékeny a szeretet, akik képesek igaz apostolságra, képesek a világ megjobbítására. Nekünk kell adakozó, bőkezű, szerető lelkeknek lennünk. Ez a Sz. Pompilius második tanítása.

De még a szeretet apostolának lenni sem elég. Mert könnyű hirdetni az eszméket, de könnyű el is felejkezni róluk, amikor tette kerül a sor. Könnyű fellendülni a szeretetnek vagy könyörületnek egy pillanatnyi fellángolásával, és elfeledkezni róla máskor. Könnyű jónak, apostoli lelkűnek és szerető lelkűnek lenni, amíg jól megy sorsunk, amíg nincsenek kísértések, amíg nem ébrednek fel bennünk a szenvedélyek, a gyengeségek; de ha feltámad a szenvedélyek vihara, olyan könnyen elfelejtkezünk az apostoli eszmékről, a szeretetnek fellendüléseiről és megyünk, magunkról megfeledkezve a kényelemnek, szeszélynek, a pillanatnak, a magunk élvezetének útján. Ahhoz, hogy apostolok legyünk, ahhoz hogy a szeretet lángja ki ne aludjék bennünk, kell valami mélyebb erő. Mi ez az erő? A harmadik kép Szent Pompilius életéből megmutatja.

1745. Tornaveccio város, nagycsütörtök délután. A szent prédikál. A szenvedő Krisztusról beszél. Mielőtt felmenne a szószékre, csodálatos látomásban van része a város lakosságának. Megjelen Pompilius. Egy hatalmas fakeresztel a vállán, amint az Úr Jézus keresztüljét festik. Tövisekből koszorút font és azt tette a fejére. Meztláb van. Néhány szóval emlékezetébe idézi a hallgatóknak a szenvedő Krisztust, aztán kivezeti őket és elindul velük és megy utána a menet, messze egy kis faluba. Ott sorra járnak a kápolnákat, szaporodik a tömeg, megy mind utána a köves, sziklás úton. Meztláb megy a szent, viszi Krisztus keresztjét és a töviskoszorút, úgy megy fel a szószékre késő este. A zokogó tömeg hallgatja megtrendülve, mindnyájan egyesülnek a Krisztussal való egységben. Mi-

mond ez a csodálatos kép? Mit mond ez a kereszthordozó szent? Színházat játszik? Hatást akar kelteni? Elég ránézni, elég egy szavát hallani, hogy nem hatáskeltésről van itt szó, itt a lélek nyilatkozik meg. Nemcsak beszélni akart Krisztusról, élni akarta, amit Krisztus mondott, szenvedni akart vele. Az Úr Jézus Krisztussal való egység élő szimboluma: Csak akkor fogtok ludni az emberekre hatni, csak akkor lesztek apostolok és szentek, hogyha együtt fogtok élni Krisztussal, Szent Pál mondja a maga nagy bizonyosságával: Ha Krisztus fel nem támad, hiábavaló a mi prédikálásunk. Nos, ha Krisztus fel nem támad bennünk, a mi lelkünkben nem lesz élő, hiába való a mi prédikálásunk is. Hiábavaló apostolkodásunk, hiábavaló a mi prédikálásunk, imádságunk is, mert egyetlen dolog van, ami a lélekre hathat, és ez az élő Krisztus. Azért a harmadik tanítása Sz. Pompiliusnak a mi számunkra: együttélni Krisztussal és Krisztusból meríteni erőt. Istenem milyen gyöngé az ember! Minél többet él, minél többet tapasztal valaki, annál jobban meg fog róla győződni, hogy milyen törekeny a mi erőnk, milyen könnyűek, milyen szalmaszál törekenyek leghatalmasabb gondolataink, legjobb elhatározásaink, legszebbet mutató erényeink. Hogy fújja el őket a szenvedély vihara, milyen nagyon nyomorultak és gyöngék vagyunk! Erő csak egy van: az élő Krisztus. Annyira vagy erős, amennyit megvalósítasz magadban az Úr Jézusból, amennyit élsz vele együtt. Vele együtt a kegyelemben. Itt a kegyelem patakja, a szentségek, csak inni kell belőlük. Itt az élő Krisztus, az Oltárszentségben, hozzá kell járulni. Milyen jellemző és tanulságos, hogy ez a Sz. Pompilius, akinek olyan gyöngéd volt a szíve, aki úgy szerette a bold. Szűz Máriát, úgy terjesztette az olvasót, olyan nagy áhítattal ápolta Kal. Szt. József kultuszát: elsősorban és legfőképp mindig az Úr Jézusra nézett, belőle élt. Meghonosítja községében a Jézus Szentséges Szívének tiszteletét, a szentséglátogatás és szentségimádás életének középpontja. Éjszakákat töltött a szentség előtt. Persze, hogy erős volt, mikor állandóan érintkezett az erő forrásával, az élő Krisztussal. Ez a harmadik prédikációja Sz. Pompiliusnak számunkra.

Apostolnak lenni, szerelelet irgalmasságot gyakorolni. Krisztussal együtt élni, milyen nagy szavak! Gyerekeknek szólnak ezek? Nem inkább felnőtteknek? A legjobb esetben is nemcsak annyit jelentenek-e a mi számunkra, kérdezhetné közületek valaki, hogy majd egyszer, valamikor a messze jövőben ilyennek kell lennünk.

Nem, fiúk! Azok közt a csodák közt, amelyeknek bizonyossága mellett avatták szentté a mi szentünket, hallottátok a kedves hétesztendő spanyol gyermek esetét, aki a maga nagy belegségében, amikor már mindenestül halálán volt, háromnapos önkívület után akkor tért magához és akkor kezdett megéledni egyik pillanatról a másikra, amikor Sz. Pompilius ereklyéjét hozzáérintették. Jelkép, szimbolum ez a csoda! Akármilyen kisgyermek valaki — még ha csak hétesztendő is! — akármilyen betegegek gyötörtek valakit, ha még olyan szenvedélyek, bűnök és gyöngeségek is, akármilyen soká szunnyadt, ha a vallás eleven lelkülete nélkül élt is, csak úgy máról-holnapra: ha hozzáérintjük a szent ereklyéjét, ha megérinti őt a szent példája és igaz tiszteletére törekszik, az egyik pillanatról a másikra feléledhet és feltámadhat benne az apostoli lelkület, a krisztusi lelkület.

Nem lehetne a gyermekből apostol? Hát Sz. Imre, hát Sz. Szaniszló, hát a kis Sz. Teréz nem gyermek létükre lettek apostolokká? Nem lehetne a gyermek apostol? Olvassátok Kalazanti Sz. József életét, Sz. Pompilius életét: már gyermekkorukban is apostolok voltak. Hogyne lehetne az ember gyermekkorában is apostol! Hát ott, ahol a gyermek a maga életét éli, a maga kis körében, ne lehetne vajjon apostola a nagynak, a szerelének, az isteninek? Ismerek családokat, amelyeket megszentelt egy gyermek szentsége. Nem lehetne apostol valaki az ő barátai között, az iskolában, az osztályban? Minden osztály egy kis egység, amelynek saját szelleme van; miért kell, hogy a hitványok adják ezt a szellemet? Miért ne lehetnének ott Pompiliusok, hétéves vagy tizenhétéves apostolok, akik megértik a szentet, akikből sugárzik a kegyelem és akikből árad s elragadja az embereket a szeretet, az apostoli lélek. Nem lehet irgalmasságot gyakorolni a gyermekkorban? Visszatérek arra az élményre, amit említettem: a pesti utcai karácsonyfára. Azok között, akik az adományokat hozták, milyen sok gyerek volt! Azok a cserkészek, jómódúak és szegények, milyen tömegesen hozták a maguk kis apró adományait! És azóta is hány cserkészcsapat és kongregáció és iskolai osztály szervezkedett meg arra, hogy alamizsnát adjon a nálánál szegényebbeknek, gyakorolja az irgalmasságot, gyakorolja a testvéri szerelmet és az Úr Jézust hozza és vigye a szegények házába. Aki akar és akiben van lelemény, megtalálja a maga útját. És ki tud jobban akarni és ki tud leleményesebb lenni, mint egy igazi fiú! És Krisztussal együttélni, kegyelemből élni ne lehetne gyermekkorban? Ellenkezőleg! épp a gyermekkorban kell ezt megtanulni. Aki gyermekkorában meg nem barátkozik az Úr Jézussal, aki meg nem kóstolja azt a kiolt-hatatlan édességet, az Ő kegyelmének ízét, aki gyermekkorában meg nem tanulta forgatni az imádságoskönyvet, végigélni a szent-misést és lélekkel járulni a szentségekhez, az vajmi nehezen fogja megtanulni utóbb. A kegyelem kiszámíthatatlan, az Isten megtaníthatja rá később is, de egyszerűbb, természetesebb, emberibb módja, hogy a gyermekkorban tanuljuk meg; mint ahogy anyanyelvünkön kiskorunkban tanultunk meg beszélni, mint ahogyan ekkor tanuljuk meg az alpműveleteit a számtannak és egyéb tudományoknak, ugyanúgy tanuljuk meg az Isten nyelvét és a felsőbbrendű szellemi életnek alpműveleteit. A gyermekkorban kell apostolnak lenni, szeretetre ébredni és Krisztussal együttélni tanulni!

Ime Sz. Pompilius prédikációja! És most mint Kalazanti Szent Józsefnek és Szent Pompiliusnak szegény kis testvére és követője, aki megszokta az ő gyakorlati szellemüket és irtózik az általánosságoktól, hadd kössek csomót ennek a mai elmélkedésnek és a triduum három elmélkedésének végére. Minden lelki gyakorlat és hasonló ájtatosság végződjék egészen gyakorlati, egy határozott-dologra vonatkozó elhatározással. Állítsuk magunk elé Sz. Pompilius példáját, hogy felgyulladjon bennünk az apostolság lelkesedése és az a tudat, hogy előbb-utóbb apostollá kell lennünk. Érezzük át, hogy erre készülni kell, a cselekvő szeretetnek és a kegyelemmel való együttélésnek gyakorlatával, És kezdjük el ezt a gyakorlást rögtön. Tegyük elhatározást, hogy most, amikor kezdődik az Advent,

végigéljük az Egyházzal az adventet: a Krisztus eljövételére való készülésnek, a magunkbaszállásnak, a bűnbánatnak idejét. Az adventi szentmiséken adventi lélekkel és odaadással vegyünk részt. Amikor pedig eljön a karácsony, ünnepeljük meg ezt az idei karácsonyt igazi katolikus fiú módjára: ne csak a vakációnak és az ajándékoknak örüljünk, hanem áhítatos imádsággal adjunk dicsőséget Istennek, iparkodjunk békességet és örömet szerezni embertársainknak. Ne legyen köztünk senki, aki Karácsonykor csak kapni fog, hanem mindenki szerezzen valami örömet valakinek otthon és valakinek — arra rászorulónak — az otthonon kívül is.

Ha így élitek végig az Adventet és Karácsonyt, jó Adventetek lesz és jó Karácsonytok. És jó tanítványai lesztek Sz. Pompiliusnak, aki oly hűséges követője volt az Úr Jézusnak. Ez legyen ennek a triduumnak gyümölcse, és ennek a szent eltökélésnek lendületével imádkozzuk el az Anyaszentegyház imádságát Pirrotli Sz. Pompiliushoz: Úr Jézus Krisztus, igaz alázatosság mintaképe, aki Sz. Pompiliust dicsőséges követőddé tetted az ifjuság nevelésében és az evangéliumnak a szegények közt való hirdetésében: add, kérünk, hogy az ő nyomdokát kövessük és ezáltal elnyerjük az örök jutalmat. Amen.

LEVELEK

az önnevelésről egy nagydiákhöz

(Útravaló a vakációra II.)

Írta: Dr. Révai József

„So ist die tolle Welt! Sie lässt
Vom leersten Schwätzer sich den Glauben,
Ihr bestes schönstes Kleinod rauben.
Den Aberglauben hält sie fest.“

(Fr. W. Weber.)

Kedves Kisöcsém!

Vakációs levél-sorozatomat — mint írod — elolvastad. Szép. De mekkora haszonnal olvastad? Egyszerűen csak átszaladtál-e rajta, hogy minél hamarabb túl légy ezen a betű-sokaságon, vagy pedig igyekeztél egyet és mást ki is írni belőle, vagy be is tanulni? Mert az olvasnivalóval ugyanazt kell ám tennie a fejednek, amit a szervezeted tesz a testi táplálékkal: ki kell vonnia belőle mindazt, amit föl tud használni a maga kiépítésére. Ezt úgy tanultad: asszimilálni kell. El kell sajátítani. Amint a jól megemésztett táplálék vérré válik, úgy a kellőképen magadba fogadott és helyesen felfogott szellemi táplálékot is a magadévá kell tenned, hogy szükség esetén céljaidra tetszésed szerint fölhasználhasd. Ezért szerettem volna bővebb értesítést olvasni arról, hogy milyen erkölcsi és szellemi életbe, vagy egészségbe vágó indításokat kaptál az »Útravaló«-tól? Hányszor olvastad el ezt, vagy azt a fejezetet? Melyikről vitakoztál barátoddal? Melyiket dicsérte és melyiket szolta le? Miben találsz szigorúnak (mint ti szoktátok mondani: múlt századbelinek) állásfoglalásomat? Mit írtál ki magadnak mottónak, vagy mit tűztél ki a közeljövőben való megvalósításra? Ne ijedj meg: nem kívánok teljesen részletes feleletet Tőled, a betűiszony klasszikus korában, az uborkaszeezonnak mondott nagyszünetben. Elég volna, ha naplódba: számolnál be mindarról, amit soraim olvasása nyomán gondoltál, vagy megvalósítására kitűztél. Igaz ugyan, hogy egyes fiúk be is küldték nyári naplójukat, többé-kevésbé fontos élményeik e tanuját, de az is igaz, hogy mások egész őszintén megírták, hogy a diákságnak szánt Útravalóból »egy betűt se olvastak«, vagy azért, mert nem tudták, hogy miről szól (ilyen nagyobb fiú is akadt), vagy azért, mert idegenben töltötték a nyarat (talán éppen idegen szóra mentek) és így nem kerültek abba a helyzetbe, hogy — mint egyikük nyíltan írja — csak unalmukban nolens-volens is vegvék elő ezt a szerintem életbevágó és az életútra szóló levél-sorozatot, mely írójának annyi édes-keser-

ves gondot okozott, míg az ifjúságért dobogó szíven megszurte a tartalmat és formát egyaránt.

Jó: tudod, hogy Neked írtam, Kisöcsém. Neked, aki a demarkáción túl kevésbé jutsz hozzá nekedvaló magyar olvasmányokhoz. A sorompók, sajnos, egyre jobban lezárulnak sok értékes magyar szerző előtt. De a levélboríték sok mindent elrejthet ma is. Hát tedd el ezeket a sűrűn teleírt árkusokat és törd rajtuk a fejedet. Nem bánom azt se, ha meghitt baráti körben kemény beszédnek minősítitek ezt, vagy azt a megállapításomat, mint élettől idegent, mint maradit, mint túlszigorút, mint megalkuvást nem ismerőt, mint ideálistikust, vagy ahogy szeretitek mondani: mint tempót nem tartót. »Ám, üssetek, csak hallgassatok meg!« — mondom az ókori politikus szavaival. Az ellentmondás még mindig több, mint a semmibevétel, a teljes közömbösség, a fületek mellett való elengedés. Egy-egy minusz előjelű mennyiség még mindig érték és mint ilyen, bizonyos tekintetben, több, mint a nulla, Ki tudja, vajjon a tapasztalat és az idő hirtelen-váratlan nem fogja-e pozitív előjelűvé változtatni. Jegyezd csak föl, kérlek, gondolataidat, ha ellenkeznek is az enyéimmel. Néhány hónap, vagy év múlva revíziót fogsz tartani nem egy ilyen »elved« fölött. Nagyot nézel bizonyára, ha közlöm Veled azt az ismételten tapasztalt tény, hogy ezeket a tanácsokat nagyon megköszönte nem egy — felnőtt. Persze, nem várhatom Tőled, hogy az én öreg fejemmel gondolkodjál és az én fizikai nézésben és látásban meggyöngült, de szellemi látásban megélesedett tekintetemmel nézd és lásd a dolgokat. De amint nem egy diáklevél bevallja, hogy eddig nem gondolt pl. a napirend fontosságára és azóta magától értetődőnek tartja, hidd el, néhány év múlva sok mindent nemcsak elfogadhatónak, de éppenséggel természetesnek fogsz találni abból, aminek olvastára most tagadólag rázod fejedet.

No, de nem azt akarom beléd szuggerálni, hogy csalhatatlan bölcsesség beszél soraimból. Quantum sapio, quantum capio: egy átlagos fiúnak szóló tanácsokat tartalmaznak egy átlagos műveltségű ember átlagos írás-tudásával megírva. Ha ennél többet keresel: a levélírás klasszikusainak műveit kell elővenned (ha ugyan hozzá férhetők számodra). Vakációs olvasmányoknak aligha kaphatsz falun remekírókat, vagy elsőrendű pedagógiai könyvet. Az én leveleim — mint már tavaly jeleztem — erkölcsi és szellemi haladásra kívánnak serkenteni a téltlenség- és nyári hőség- okozta elernyedés korában, a nagy szünetben is.

Nem akarok általában a felhők közé szállni egy mondvacsinált szárnyakkal felcicomázott Pegazus hátán, hanem a klasszikus költő szavaival szólva: a »Musa pedestris« gyalogösvényén járok és vezetni óhajtom azt, aki ebből a vezetést lenéző mai ifjúság köréből elhiszi, hogy az ő természetes vezetői sokkal inkább a tapasztalt öregek, mintsem az öblöshangú fiatalok. Lehet, hogy az utóbbiak pillanatnyi káprázatos teljesítményekkel jobban tudnak imponálni a mai ifjúság zömének, de hidd el, a merészröptű Icarus többet használt volna magának is, a köznek is, ha megfogadja mérsékletre intő apjának, Daedalusnak a tanácsát — a helyes tempóra és útra vonatkozólag.

Ti, a rekordok bálványozásának légkörében nevelkedett ifjak, többre becsülitek a hegytetőre percek alatt fölívó kötélpályát a hegy-mászásnál, de idővel Ti is belátjátok, hogy a gyalogszerrel való föl-

jutásnak minden fizikai fáradtság ellenére is, sokkal nagyobb testi-lelki gyönyör jár a nyomában. Aki — tavalyi Excelsior! c. levelem útmutatása nyomán — a lassú, de biztos útat járja, az a jobbik részt választotta — a technika csodáinak szédítő rekordokkal ékeskedő korában is. Személyes tapasztalatomból vett példa talán jobban megvilágítja a kérdést. Drótkötél-pályán körülbelül félóra alatt jó kétezer méternyire sikerült Ausztria egy sokat emlegetett hegycsúcsára följutnom. Bár a felhők fölött sok cukor-süvegszerű csúcs látásában lehetett gyönyörködnöm, mégis csak hiányzott valami abból az élvezetből. Hogy mi, azt máskor tapasztaltam, mikor kő- és hógörgetegeken át, itt-ott szédítő mélységek mellett élvezető turista-úton egy ügyes vezető nyomán az örök jég birodalma felé kaptattam. Itt feszültek az inak és izmok, tágult a tüdő, szélesedett a kilátás, a jeges alatt csobogott a gleccserpatak, le-leomló hőtömegek robajától kísérvé: lépten-nyomon az volt az érzésem, hogy a magam erejével sikerül egy-egy talpalatnyi helyet a nyers természettől elhódítanom. Tisztelet-becsület a technikának, mely a snobot is felcipeli a Jungfrau-Bahnon az örök hó- és jég hazájában, de én — a gyalogjáró ember — mégis, csak többre becsülöm azt, ha a magam lábán tudok fölvergődni egy félakkora magasságra is. Ebben az utóbbi munkámban benne van az alkotásnak, az én vesződséges fáradozásomnak minden édes-bús gyönyörűsége is.

Egy Rückert-idézet talán jobban megvilágítja a dolgot:

„Den Kohl, den du dir selber gebaut,
Musst du nicht nach dem Marktpreis schätzen;
Du hast ihn mit deinem Schweiss betaut,
Die Würze lässt sich durch nichts ersetzen.“

Most veszem észre, hogy nagyon elkalandoztam a tárgytól, Pegasus hátára kaptam, pedig a gyalogjárást ajánlottam. Csak azt akartam ezzel a nagy kerülővel érthetőbbé tenni, hogy a csillogó szavak nem jelentenek szükségképpen »fényes« tartalmat is. Mi, régivágásúak, ilyenkor azt szoktuk mondani: nem mind arany, ami fénylik. Nem minden és mindenki, ami és aki kalauznak ajánlkozik, kétségtelenül kipróbált és bevált kalauz is. Hányan írtak ragyogó írásművészettel ifjúsági könyveket, — a Szentírás szavaival szólva: »persuasibilibus humanae sapientiae verbis« — s az, aki követte, útvesztőbe jutott a Dantétól »sötét erdőnek« mondott ifjú és férfikorban. Nem akarnám még a látszatát se kelteni annak, hogy soraim csalhatatlanok. De azt igenis eleve hangsúlyozom, hogy szívem vérén szűrtem meg. És ha Windhorst német politikai író azt írja, hogy az újságírónak tollát a tintába való belemártás előtt mindig a lelkiismeretébe kell belemártania, hát hidd el, hogy érzek valamit az egyszeri vonatvezető felelősségérzetéből, aki imádkozva »fohászzkodott neki« az útnak, a vonatvezetésnek, amelytől mindig százak épsége és élete függ. Sok könyv, amely számotokra készült (jórészt pad alatt való olvasásra spekulálva!), sajnos, méltán megérdemli a költő szemrehányását: amit tegnap tanult, azt ma már öblös hangon tanítja. Ne e szerint ítéld meg olvasnivalódat! Még magát a vonzó írásművészetet (ha ugyan nem ál-művészet) se tekintsd fő fokmérőnek. A tollnak is megvannak ma a maga bűvészei, még pedig igen szép számmal. (Erre vonatkozólag Goethe mondását jegyezd

meg: »Es tragt Verstand und rechter Sinn mit wenig Kunst sich selber vor.«) Egy Neri Szt. Fülöp, (kiről ugyancsak Goethe írt egy érdekes novellát), az ifjúságnak éppenséggel azokat az olvasmányokat ajánlja, amelyeknek szerzője előtt az »s« (sanctus, santo) ékeskedik epithetonként. Nos, szeretném, ha ez az örök értékjelzés látható, vagy láthatatlan alakban minden levelemből kimutatható volna.

Befejezésül két versből közlök részleteket. Az egyiknek szerzője Fr. Rückert. Szól pedig a vers egy apáról, aki fiával az úton eltévedt. Miközben a fiú különböző módozatokat ajánl a helyes útra való visszatalálásra vonatkozólag, a tapasztalt apa a csillagos égre néz és így okolja ezt meg:

„Wohl dem, der traut den Sternen:
Den Weg der Erde kann man nur am Himmel lernen.“

A másik idézet az »Amor Sanctus« és az egész világot: a poklot, purgatóriumot és paradicsomot képzeletben bejáró Dante jeles fordítójának a tollából való. Az idevágó passus a következő:

„Ideleln a város
Villanya villog,
De fenn a nagy ég
Száz csillaga csillog:
A villany a földi,
A csillag az égi;
A villany az uj,
A csillag a régi.“

A villany, és repülőgép századának ezernyi ezer kápráztató csodája is csak gyöngé megvalósítása a minden csodák fölött álló isteni elgondolásnak, mint ahogy minden földi fény forrásnak, a Napnak és utalás arra, kinek »léte világít, mint az égő Nap« és akinek igéi nem fognak el múlni még akkor sem, mikor az Ég és Föld elmúltak. Ha talán itt-ott sokat vélsz találni földi bölcsesség helyett ebből az égi Bölcseségre való utalásból, hát gondolj erre a két versbeli igazságra! Befejezésül és jelmondatul jegyezd meg a szentírási igéket: »Ahol a kincsed, ott a szíved is. Tested világítója a szemed. Ha szemed tiszta, egész tested világos lesz. De ha szemed hibás, egész tested sötét lesz. Ha tehát a világosság, mely benned van, sötétség, milyen lesz akkor a sötétség maga?« (Mt. 6., 21—23.) Tested lámpásának, a szemnek fontosságáról aligha lehetne kevés szóval többet mondani ezeknél a szavaknál! Átvitt értelemben a lelki szemről, az életfelfogásról, a gondolkodásmódról, mint megannyi szemüvegről is van itt szó. Ezek vagy a föld sarába húznak, vagy eszményi magasságokba lendítenek. Vigyázz hát, kit miben kövess! »Fide, sed cui, vide!« »Senki ne ámtson el titeket, hiú beszédekkel!« (Efez. 5.). Jézus Krisztus a világ világossága. Amióta az ő kegyessége és emberisége megjelent (a Titushoz írt levél 3. f.), azóta Ő az igazság és minden igazság próbaköve. »Unus est magister vester: Christus« (Mt. 23.) Az igazságokat tehát ne külső köntösük szerint íteld meg, hanem viszonyítsd Őhöz. Ő ugyanaz tegnap és ugyanaz lesz mindörökké. (Zsid. 13., 8.)

Praesens imperfectum, Perfectum futurum.

„Semper deficit, qui in virtute
non proficit.“

(Kal. Szt. József)

Egy felsőmagyarországi gimnáziumnak (gondolom, a besztercebányai kir. kat. gimnáziumnak) a homlokzatán volt olvasható ez a felirat, melyet levelem címének választottam. Annak aki nem szeret gondolkodni, szellemes mondás, ha ugyan nem hieroglifszerű homályos valami. De annak, aki a szavak mögött meg tudja találni azt a mély értelmet is, melyet azok kifejeznek, sokat mond. Sőt egyre jobban gondolkodóba ejti az az oxymoron, az a paradox él, amelyben a mondás kiteljesedik. Te nyáron talán kevésbé vagy hajlandó arra, hogy homlokodat ráncold a cím olvastára. Nehogy ezt a fejezetet e miatt a furcsa cím miatt átlapozd, inkább segítségedre leszek a mélyértelmű igazságnak barokk köntöséből való kihüvelykezésében. Nézzük az első részt! Praesens imperfectum. A diák a latin órákon újra meg újra átélt izgalmakra gondol elsősorban, mikor a praesens imperfectum kifejezéssel találkozik. Hát azok az izgalmak egy átkínlódott, de egyúttal egy, a munka gyönyörűségével eltöltött órák is lehetnek az édes-bús gyönyörei. Akár így, akár úgy veszed, azokon az izgalmon most túl vagy és bizonyos objektív távolból szemlélheted most (talán a »peracti labores iucundi« boldog tudatával!) a »praesens imperfectum« mély életbölcességét. A jelen nem tökéletes, nem befejezett valami. Vonatkoztasd elsősorban magadra! Gondold meg, hogy nagyon sok tekintetben igaz Prohászka szellemes hasonlata lelki fejlődésünkről és az építésről. Csakugyan hasonlítunk az építési telekhez, amelyen már áll az épület, emelkedik is egyre, de azért még mindig ott van sok minder, ami mutatja, hogy nincs befejezve. Ott van a homokrakás, a meszesgödör, az állványok; mindmegannyi jele a befejezetlenségnek. Nem így vagyunk-e csakugyan haladásunkkal, akár szellemi, akár lelki haladást értünk a szón? Örömmel látjuk, a haladást (Prohászka szerint jogos is az ilyen örömünk), elő is segítjük gyöngye erőnktől telhetőleg, de azért ez a haladás még nem jelent betetőzést. Fölületes volna az a diák, aki egy-egy sikere után önelégülten abba hagyná a munkát (Faust a »Faulbett« kifejezést használja ezzel kapcsolatban) és úgy tenne, mint a délolaszországi mihaszna lazzaroni, aki egy tapodtat se tesz azután, hogy a napi élelemre valót sikerült megkeresnie. Utolsó öntudatos pillanatodig dolgoznod kell lelked épületén! Goethe léte piramisának csúcsát egyre magasabbra igyekezett emelni a szónak evilági értelmében. Ez is elismerésreméltó munka, hiszen a laposság fölé való emelkedésre törekedett ez a jelenvilági ember (»Diesseltsmensch« a műneve a túlvilággal nem törődőnek.). De nekünk, keresztényeknek ennél sokkal magasabbra kell törekednünk. Hová? Tavalyi levél-sorozatomban az utolsó, az »Excelsior!« című próbálta azt a lelki magas-túrát megjelölni, a maga magasabbra vívó szenvedelmével és annak gyönyöreiből együtt. Szt. Pál írja egyik levelében: »Non habemus hic manentem civitatem, sed futura quaerimus.« Ez is utalás arra, hogy földi életünk tökéletlen, befejezetlen. Ha egy-egy költő, vagy művész valósággal elcsügged néha annak a különbségnek a látára, mely az elképzelt eszmény és a kivitelezett valóság között tá-

tong (gondolj Gárdonyi regény-átdolgozási terveire!), mennyivel inkább éreznie kell egy-egy subtilis léleknek azt a földhözkööttséget, ezt a (Goethétől szöcske-szökdösésnek mondott) vergődést, amit a szárnyalási vágy és a gyarlóságaiba való vissza-visszaesés jelent. Egy hasonlattal fejezem be ezt a gondolatot: Még a remekbe épült csúcs-íves templomok is folyton tatarozásra szorulnak, pedig kőből van kiremekelve még a földről láthatatlan torony-dísz is. Minél finomabb, ideálisabb szerkezetű egy lelkület, annál jobban javítja, csiszolja, tökéletesíti magát nap-nap után. »Praesens imperfectum.« Fiat applicatio! Alkalmazd magadra életed mostani stádiumára elsősorban! »Futurum perfectum.« Ha ezt a kifejezést a bölcsmondás első felére vonatkozó gondolataim szellemében nézed, rögtön észre fogod venni, hogy pedagógiai értelemben aligha lehet igaz. Ha egy Szal. Szt. Ferenc, vagy egy Prohászka életünk utolsó öntudatos pillanatáig tartó öönevelési kötelezettségről szól, akkor nem kell hosszasan fejtegetnem azt, hogy ez a tökéletesség, a »perfekt« állapot itt egyáltalában nem fog bekövetkezni, nemhogy arról lehetne szó, hogy valamiben egészen »perfekt« lehetne egy diákember, aki a sokat emlegetett mondas szerint az a senki és semmi, akiből később sok minden lehetséges. Az elégtelenség, a szárnyaszegettség, a kötöttség, a térhez és anyaghoz láncoltság tudata a nagy elméket mindig szerényekké tette és teszi -- még a röpülés századában is. Az a »perfectum« futurum, az a »befejezett« jövő itt a földön nem valósulhat meg soha. Sem az egyén életében, sem az emberiségében. Gondold meg, hogy Goethét Fortuna kegyencének tartotta a világ. Önmaga pedig azt írja, hogy igazán ritkán volt boldog. »Wenn ich die glücklichen Stunden meines Lebens zusammenrechne, so kommen knapp vier Wochen heraus« -- írja a költő-király, kit életében az »olimpiai« (der »Olympier«) díszjelzővel ruházott föl a világ. Az a tökéletesség csak a jövő életre vonatkozik, amelyről a Szentírás azt mondja: »Az Isten majd letöröl szemünkből minden könnyet és halál nem leszen többé, sem gyász, sem jajkiáltás, sem fájdalom nem leszen többé, mert az elsők elmúltak.« (Jel. 21., 4—5.) Ebből a tökéletességből, a hiánytalan földi boldogságból némi előízt kapnak azok, akik itt a földön többé-kevésbé le tudnak »rázni mindent, ami földi«, (kitől idézem ezt és az illető költő melyik verséből?), fölül tudnak emelkedni az anyagon, a testiségen, az emberi önzésen és egyéb tisztátalan érzésen, szóval minden bűnön és szenvedélyeken, melyek Platon szerint mint megannyi szög a földhöz és anyaghoz kötik a lelket. A boldogsághoz emelkedettség és még inkább szabadság, fölzsabadultság szükséges. Ez pedig meg nem valósítható a lélek uralmának tökéletes megvalósítása nélkül.

Ezt az előfokot igyekezzél elérni már most állandó céltudatos öönevelés útján. Ez lesz a napi tréning ahhoz a magas-túrához, amelyre a szentek vállalkoztak és amelyben őket nekünk is követnünk kell — usque ad montem Dei. Jó utat!

„Nulla dies sine linea“.

„Den alten Malerspruch erkoren hab' auch ich
Zum Wahlspruch für mein Buch: „Kein Tag ohn' einen Strich!“
So lass' ich ohne Strich nun keinen Tag verstreichen,
Sei manchmal es auch nur ein Strich, um auszustreichen.“

(Fr. Rückert)

Egy híres görög festőről azt tartja a hagyomány, hogy mindennap egy-egy vonással vitte előbbre azt a képet, mely neki rendkívül sok nehézséget okozott. Napjában egy-egy vonás: nem sok, de a sok kevés itt is sokra megy, ha együvé tesszük. A kép tökéletes festménnyé lett, melyet ország-világ megcsodált. Kinek jutott eszébe ennek a remeknek a láttára a gáncsoskodás, hogy éveken át készült és nem hetek alatt?! A német közmondás szerint »Gut Ding will Weile haben«. Vannak dolgok, amelyeknek a megérleléséhez hosszú idő szükséges. Róma nem épült fel egy nap alatt. A világhírű kölni dóm építését 1248-ban kezdte meg egy buzgó nemzedék és csak a XIX. század nyolcvanas éveiben fejezte be az egész német nemzet összefogásával a zseniális Boisserée. Ki akad fönn ma e köcsoda láttára azon, hogy századok: át csonka volt, elannyira, hogy a csonka tornyán ágaskodó emelő-daru sokáig a város címerében is megvolt?! »Tout est bien qui finit bien.«

Ha remekbe faragott jellemről olvasol, vagy hallasz, igyekezzél a nyomdokaiba lépni. Ne mondd soha, hogy nem tudsz úgysem ilyen magaslatra följutni, tehát nem is erőlködöl, mert nem érdemes, mert elfogsz lankadni, mert közben kidőlhetsz, vagy éppenséggel meghalhatsz. Igaz, a csúcsteljesítmények nem sikerülnek mindenkinek. Aligha leszel Nagy Sándor, aki fiatal fővel, a férfikor küszöbén ura lett a félvilágnak. Nem igen fogsz Napoleonként Európa homlokán tombolni, se Goetheként az európai műveltség quintessentiája gyanánt közszájon forogni. Nem hinném, hogy művészi, írói, vagy egyébirányú zseniálítás emel szívárványos hullámhegyként a szürke tömeg felszínére. Szürke emberek vagyunk legtöbben, de ez a szürkességünk a mi természetünk, jellegünk és becsületünk. Egy Liszt Ferenc jelmondata: »Génie oblige« bizonyos mértékben édesmindnyájunkra alkalmazható, hiszen valamilyen kiválóság mindnyájunkban van. Emelkednünk kell, nőnünk kell, tökéletesednünk kell, míg istenadta tehetségeink egészen ki nem bontakoztak a magunk becsületére és még inkább embertársaink javára. Szinte azt mondhatnám, hogy előbb-utóbb önmagunk fölé kell emelkednünk. Valahogyan úgy kell tennünk, mint ahogy Sz. Tamás, nővérének arra a kérdésére, hogy mikép lehetne szent, azt válaszolta, hogy akarni kell! A »szent« szó olvastára talán kenetességet vagy hajlandó emlegetni. Ne félj tőle! Egy világi német ember, Julius Langbehn (álneve »Der Rembrandtdeutsche« volt) írja: »Reif sein ist alles! Reif ist aber nur, wer heilig ist. Heilig sein heisst: in sich ganz sein — und vor allem: ganz Gott sein! Gott will durchaus das ganze Herz des Menschen. Und wei es ihm gibt, ist heilig...« »Aki nem tartozik a szentek sorába, az kövesse a szenteket! Mert az Úristen szemében a szentek a normális emberek, nem a szürke emberek. Ott, ahol erős akarat van, ott út és mód is van az üdvösség elérésére. Sőt lehet mondani: a szentség elérésére. Sokan szentekké válhatnak, ha azt az igyekezetet, melyet a pénzszerzésre fordítanak, a lelkük üdvösségére fordítanak; ha azt a fáradságot, amellyel a világnak, nem egyszer az ördögnek szolgálnak, az Isten szolgálatára fordítanak. A szentek életében és példaadásában van Szal. Sz. Ferenc szerint a gyakorlati evangélium. Itt van a leggazdagabb kincs, itt buzog örök forrása a katolikus egyéniségnek, mely kiteljesedése a kiformált ember-mivoltnak. Hát törekedjél erre az érettségre! (ha inkább érettségire gondolsz, hát

gondold oda az örök élet szempontjaiból vett érettségedet is!) Ez az érettség, mint a fenti idézetből láttad, szentséget is jelent; egy állandó és a szó legszárnyalóbb értelmében vett »magasbra vívó szenvedelmet.«

Elmélkedjél XI. Pius pápának következő gondolatán:

Szentnek lenni azonos a dúsgazdag keresztény élettel! Vagy az »Aranyszilánkok« szerzőjének, Sylvainnek a megállapításán: »Szent az, aki átengedte magát Istennek és felajánlotta az Ő szolgálatára akaratát, értelmét, szívét, tagjait, egész valóját.« Vagy a francia katolikus irodalom egyik büszkeségének, Léon Bloynak (aki világi ember), következő meglepő nyilatkozatán: „Il ny' a qu'une tristesse, c'est de n' être pas des saints.«

Ne de nem azért mutatok rá ezekre a csúcokra, hogy láttukra elcsüggedj, hanem ellenkezőleg, hogy följajzd erődöt, egész hegymászó, vagy ha jobban tetszik: teljes szárnyaló képességedet! Azok, akik az örök hó csillogó magaslatjaira föl tudták magukat küzdeni, szintén gyalogjáró emberek, akár Te és én. Eleinte ők is csetlettek-botlottak a mindenki számára hozzáférhető talajon is, akárcsak mi, gyalogjáró, bukdácsoló, közönséges emberek. De az erős akarat, az újból meg újból való nekifeszülés, a mindenáron győzniakarás kicsiben azt jelentette nekik talán mindennap, amit Napoleon itáliai hadjárata nehézségeinek a láttára így fejezett ki: »El az Alpeseekkel útamból.« Az erős akarat előbb, vagy utóbb diadalt arat a kisebb akadályokon mindenestre, a nagyobbakon talán csak szerencsés körülmények támogatása mellett! De akarni mindenképpen kell, hogy győzni tudjunk a bennünk és a kívülünk rejlő akadályokon! És ezt Sz. Ágostonnak erős elhatározásával és rögtönös nekivágásával kell megtened. »Nunc incipiam!« Dictum — factum! »Senki, aki kezét az ekére tévén, hátranéz, nem alkalmas az Isten országára.« (Luk. 9., 6.) Aki az eke mellől visszanez, annak nincs ott a lelke, másfelé van a figyelme, másra irányul a vágya, azért nem is dolgozik kellő eréllyel és kedvvel, vagy pedig fáradt már és unja a dolgot. »... A félemberek félszegek s célt nem érnek, azután állhatatlanok is. Folyton, egész eréllyel s kitaróan kell dolgoznunk, önmagunkon s a lelkeken. A folyam a csónakot rögtön elsodorja, mihelyt előre nem tör; nekem is minden percben hünek, tehát kitarónak kell lennem. Ne nézzünk hátra, hogy mit és mennyit tettünk már eddig, hanem tegyünk, dolgozzunk egyre tovább. Amik mögöttem vannak, azokat elfelejtem — mondotta Sz. Pál — s amik előttem vannak, azoknak nekifeszülök. S még azt sem nézem, hogy még sok a dolgom, hanem itt és most teszek, amit tehetek.. »Testvéreim, — mondotta Assisi Sz. Ferenc — kezdjük már egyszer szeretni az Istent!« Kezdjünk, kezdjünk, folytonosan! A kezdők pszichéje kedv, erő, megfeszülés; a kezdő nem az estét nézi, — azt a fáradt ember nézi, — hanem ég kezében a munka. Kicsiben, itt és most, annyit, amennyit lehet tenni: ez a nagyság titka.« (Prohászka: Elmélkedések.) Minden nap tégy valamit, a Kréta-szigeteket építő kagylók türelmével, a piramisokat föltornyosító munkások kénytelen-kelletlen robotlásával, kitarásával, vagy pedig — ami hasonlíthatatlan nagyobb érdem és érték, — a nagy ország- és városalapítók céltudatos alkotási gyönyörével, de dolgozzál szüntelenül, mint a francia szobrász holta napjáig szobrán dolgozott, el ne hagyd a lelked nemesítésének, nevelésének életbevágó művét! »Qui perseveraverit usque ad finem, hic

salvus erít.« Ez a szüntelen és végig kitartó munka, ez az állandó előrehaladás, jobban mondva fölfelé való haladás, emelkedés vágya sarkalljon újabb meg újabb erőfeszítésekre. Csakugyan igaz, hogy utolsó öntudatos pillanatodig kell dolgoznod jellemeden, lelkületednek kialakításán. Szentekről azt olvassuk, hogy halálos ágyukon is egy-egy szentírási könyvet, vagy szakaszt magyaráztak. Aquinói szt. Tamásról lapidáris rövidséggel írja a papi zsoltos: »In monasterio Fossae novae in morbum incidit, ubi aegrotus Cantica canticorum explanavit.« Beda Venerabilisről hasonló tudunk. Michelangelo, a renaissancenak ez a polihistora és művésze, aki mint költő, festő, szobrász és építész szórta világgá lángelméjének szikráit, még halála éjszakáján is egy »Pietá«-n dolgozott. Ha talán a szentek példájára való hivatkozás olvastára a mai ifjúság lemondó kézlegyintésével volnál hajlandó azt állítani, hogy azért lettek ők szentek, mert rendkívüli alapokat tudtak véghez vinni, a nagy művész-titán fáradhatatlan alkotó-vágyának láttára bizonyára gondolkodóba esik még a cinikusabb fölfogású ifjú is. Nem a »Diesseitsmensch«, a jelenvilági beállítottság gögje ez, mely nem egy »nagy« embernél abban a vágyban nyilatkozott meg, hogy állva akar meghalni, hanem az átlagosnál jóval nagyobb tehetséggel megáldott zseni alázatos hódolata Krisztus Urunk és a Szűzanya szenvedése előtt. Ez az alázatos hit köbe akarta vésni a „Stabat mater“ következő kérését: »Eia, mater, istud agas: Crucifixi fige plagas cordi meo valide!« Ha ilyen emelkedett lelkülettel fogod föl tennivalódat, és azt addig végzed, míg jártányi erőd van, akkor az lényegében ilyen Michelangelo szellemében végzett munka lesz, amely alapjában véve Krisztus-másolás a magad szempontjából és Krisztus-ábrázolás mások számára: valóra váltása az apostoli ígének: »Éjjel-nappal dolgoztunk és úgy hirdettük nálatok az Isten evangéliumát, hogy ne legyünk közületek senkinek se terhére.« (1. Thessz. 2., 9.) De egyúttal a szüntelen való munkálkodás krisztusi vonásainak kialakítása is lelkesen, a magad tökéletesítésére és embertársaid épülésére. Ebben a munkában jelszavad legyen a Nagymagyarország kis katonáit haladásra biztató nevelőintézet felírata: Semper prorsum, nunquam retrorsum! Tehát: előre! Prohászka egy középkori katona gyónását említi, aki legnagyobb bűnének azt mondta, hogy jóllehet egész életén át mindig bátran harcolt, most meghátrált az ellenség elől. Ne hátrálj a nehézségek láttára, éreztére! »Tu ne cede malis, sed contra audentior ito!« Ezt az idézetet ne keresd Horatiusnál, aki — mint önmaga írja, — Philippinél megszaladt, hanem Vergiliusnál, akit a viveur Horatius »dimidium animae meae«-nek mond, és akire ez a nyárspolgár olyan csodálattal vegyes tisztelettel nézett »parthenios«, szűzies élete miatt, mint ahogy Benned a testi ember csodálja, tiszteli és parancsolójának elfogadja a lelki-séges kikezdéseket, erőfeszítéseket és győzelmeket.

Szívleld meg (próbáld meg versbe is szedni) Fr. W. Wéber következő költeményét (Eine Tat):

Auf Adlerschwingen stürmt die Zeit, es naht
Ihr Schnitter dir, der Tod, mit leisem Schweben.
Dein Staub gehört dem Staub; dein bessres Leben
Gott und der Welt, und beiden deine Tat.
Ihr Schuldner bist du längst, schon längst gewesen:
Was säumst du noch, dein altes Pfund zu lösen?

O Jüngling, eine Tat, so lang noch heiss
 Und ehrbegierig deine Pulse schlagen!
 Mann, eine Tat, ein frommes, frisches Wagen,
 O, eine Tat noch vor dem Sterben, Greis!
 Bescheide dich! Des Werks Verdienst und Wert
 Wird nach des Mannes Sinn und Kraft gemessen:
 Wer seinen Brüdern nützt, bleibt unvergessen.

Ime, a tettekkel tényező életnek a parainesise a híres »Góliáth« c. elbeszélés szerzőjének mesteri tollából! A tett embere megérzi, hogy öneki, sőt részben öröla írták. Ha a világról átlalában találva mondja a nagy Vörösmarty Mihály, e mélyérzésű, mélyen elmélkedő költő azt, hogy »ront, vagy javít, ide nem henyél«, hát kötelességtudó egyes emberről talán keresve se lehetne ennél jobb jellemzést találni. Az ilyen egyén Franklin Benjamin elgondolása szerint való derék ember, aki szíve sugallatára elosztogatja a köznek életét. Az ilyen nem kérdezi, vajjon megfizetik-e a munkáját, vagy sem. Ő dolgozik a maga gyönyörűségére és embertársa javára. Goethe írja:

„Benutze deine Zeit!
 Willst was begreifen, such's nicht weit!“

Nem kell a szomszédba menni teendőért: mindig találni, ha keresünk, rajtunk kívül is, magunkon is, sőt magunkon még inkább: komoly és céltudatos önképzés alakjában. Erre — ismétlem — a nagy-szünetben inkább van alkalom, mint az iskolai év folyamán.

„Wer gerne tätig ist, hat immer was zu tun.
 Kind sage nie: „Ich bin nun fertig und wild ruhn“
 Mit dem Notwendigen wenn, du schon fertig bist,
 Doch bleibt dir etwas noch zu tun, das nützlich ist“
 (Fr. Rückert)

Hasznos teendő mindig akad. Ha egyébre nem jó, hát arra, hogy elúzze az unalmat, a tétlenséget az ördög párnáját. »Otium pulvinar diaboli.«

Nunc incipiam.

„Das Heute nur ist dir gegeben,
 Das Morgen ist ein Kind der Nacht.“
 (Fr. W. Weber)

Tavalyi leveleimben is érintettem azt a kérdést, melyet válaszdoban szóvá teszel, azt t. i., hogy miért tartom én annyira fontosnak a vakációban az önnevelésnek a munkáját, sőt annak mielőbb való megkezdését. Bizonyára emlékszel érvésem főbb pontjaira: 1. mert a tanév folyamán maga az iskolai rend, a tárgy- és óra-felosztás szabályozza heti és napirendedet; de meg 2. nem is igen érsz rá elmélkedni és tetszerően végigcsinálni egy önnevelési eljárást, a legjobb szándék mellett sém. A vakációban ellenben: itt a pálya, itt a tér! Nemcsak

a sportolásra van több alkalomad és időd, hanem — amit sokkal fontosabbnak tartok, sőt néhány év múlva magad is igazat fogsz nekem ebben adni — az akarat-gimnasztika elvszerű és tervszerű művelésére is. Nem baj, ha megismétlem a német író idevágó híres mondását: »Kelj föl napról-napra erősebb akarral, mint aminővel előző este lefeküdtél!« Haladj, ha csak naponként egy tapodtat is, fölfelé a »virtus ardua« kaptatóján, a magaslatokra törekvő hegymászó türelmével, céltudatosságával és kitartásával!

Kezdd meg ezt a munkát mielőbb! Ird föl naptárodba jelmondatnak Sz. Ágoston mondatát: »Nunc incipiam!« Rögtön hozzá fogok! Ha nem teszed meg, akkor Pató Pál lesz, aki sokmindenre rámondja: »Ej, ráérünk arra még!« Kisebb korodban bizonyára tanultad a következő német versikét:

„Hans wollte nicht lernen: Ich bin ja noch klein,
Wenn ich grösser bin, will ich schon fleissiger sein“
Der bleibt ein Dummkopf, der jung so spricht.
Hans wurde wohl älter, doch fleissiger nicht.“

Nos, amint minden fiú nagy, egyre nagyobb szeretne lenni, úgy törekednie kell arra is, hogy akaratereje is egyre nagyobb legyen és előbb-utóbb acélos voltával lepje meg környezetét.

„Tudod-e, az erő micsoda? Akarat!
Mely előbb vagy utóbb, de diadalt arat!“

Tehát, fiat applicatio! Akarok! Akarok akarni! Akarok mindjárt akarni! Akarok már a következő órában jobb lenni akarni! Ha nem állítod föl így a kérdést, akkor nagyon könnyen azon veszed észre magad, hogy úgy teszel, mint a rossz ló, mely nem akar indítani és nem is fog csak úgy egyszerűen indítani, mert valahogyan megérzi a kocsis hangján és kéztartásán, hogy nem elég határozott a parancsa. Minden népnek van közmondása, mely a holnapot emlegeti a ma helyett, mikor pedig a ma végzendő munka a fontos. »Demain n' est pas aujourd'hui.« Goethe mondja:

„Zwischen heut' und morgen
Liegt eine lange Frist;
Lerne schnell besorgen
Da du noch munter bist.“

Annak az ókori fejedelemnek az esetét is bizonyára ismered, aki a komoly dolgokat másnapra szeretne halogatni. Egyszer fontos levelet kellett volna rögtön elintéznie, de ő szokása szerint másnapra halogatta. Nos, a másnapot már nem érte meg. Az a levél éppen egy öszeesküvést leplezett le, de már csak az utókor okult belőle.

Fordítsd le a »Le délai« c. francia verset!

„Demain, demain, mais non pas aujourd' hui
Tel est le langage de la paresse,
Demain Aujourd' hui je veux jouir de repos.“

Demain je recevrai cette leçon ;
 Demain je renoncerais à ce défaut ;
 Demain je ferais ceci et puis cela.

Et pourquoi pas aujourd' hui ? Demain
 Tu peux l' occuper d' un autre soin,
 Chaque jour impose un devoir.
 Ce qui est passé est passé,
 Cela seul, tes regards peuvent l' embrasser.
 Ce qui peut arriver, tu l' ignores.

Celui qui n' avance pas recule.
 Les rapides instants de notre vie
 Marchent toujours en avant, jamais en arrière.
 Il n' y a que ce que je possède qui soit à moi.
 Elle est à moi, cette heure que je mets à profit ;
 Celle que j' espère, est-elle pour moi ?

Chaque jour s' il est perdu,
 N' est rien, n' est qu' un feuillet blanc
 Dans le livre de ma vie.
 Courage donc ! Que demain comme aujourd' hui
 Sur chaque page
 Soit une bonne action !"

A Szentírás komoly mementója: »Estote parati, quia nescitis diem neque horam«, lebegjen állandóan lelki szemed előtt, ama spanyol Ferdinánd király példájára, aki szobája falára virág- és egyéb szemét gyönyörködtető dísz helyett ezeket az életbevágó mondásokat festtette: »Ferdinánd, gondolj az örökkévalóságra!« Ez a vég és a kezdet (akár fordított sorrendben is szemléljük), egymásra utaló fogalmak. Aki igazán komolyan veszi a véget, az arasznyi emberi élet-időt, annak nem lehet elzárkózni a komoly munka sürgős, sőt rögtöni megkezdésének a gondolata elől. »Nunc incipiam!«

Mikor a reichenburgi trappistáknál jártam, mindig el kellett gondolkoznom a kapubejárat következő két feliratán: »Bernarde, ad quid venisti?« és »Si incipis, perfecte incipe!« Az emberi gyarlóság kiváló ismerője, Szt. Bernát, tette föl magának újra meg újra ezeket a kérdéseket: »Mi végre jöttél?« Bizony, ilyen szigorú szerzetbe komoly, lélekformáló, a tökéletességre való szüntelen törekvés fárasztó munkájára jöttek és jönnek az emberek, akik tudják, hogy az idő rövid és hogy ennek az örökkévalósághoz képest pillanatnyi időnek a felhasználásától függ örök sorsunk a halálunk után. »Ha hozzáfogsz, láss hozzá derekasan!« Bizony, ott rágódik életünk fájának gyökérzetén két egér, a régi példázat fehér és fekete egere, napjaink munkája és éjtszakáink gondja. Aki ezek közé a zárdafalak közé jön, az nem tehet úgy, mint a Rückert »Parabel«-jének kút-kövein csüngő embere, aki a halált jelképező kútbeli sárkány és az élet-gondot jelentő teve közt nyugodtan eszeget, holott a két egér folyton rágja annak a bokornak a gyökereit, amelyen ő csüng. A világhi el tudja talán hessegetni magától az örök kérdéseket, de gondolkodó embernek újra, meg újra rá kell eszmélnie, néha valósággal rá kell döbbsennie arra, vajjon mi lesz ezután? (l. a

Neri Szt. Fülöpről szóló »Und dann?« c. olvasmányt.) És ha ráeszmél, szinte lehetetlen kitérni az időfölhasználás, a komoly lelkinovelés és a tökéletesedésre való törekvés kötelezettsége elől. Ezek mellett az örök kérdések mellett földi célkitűzéseink és törekvéseink bizony eltörpülnek. Nem is tűnnek fel halálos ágyunkon nagyobbaknak, mint a földi dolgok Dante előtt, mikor útjának egy pontjáról visszatekintve hangyanagyságúaknak látta az embereket, akik pedig akárhányszor titánoknak képzelték magukat.

A művészettörténet köréből említek egy példát állításom megvilágítására. Annakidején nagy vita volt arról, vajjon Michelangelonak »Cascinai csata«, vagy Lionardo da Vincinek »Anghiariai csata« című festménye kiválóbb-e? Nos, a vita egyik fél javára se dőlt el. Az idő vasfoga az egyik képet épúgy tönkretette, mint a másikat. »Sic transit gloria mundi.« A vitában érdekelt egyik fél, Michelangelo írja (mintha csak Kölcsey »Vanitatum vanitas«-át olvasnók): »Addig hánykolódtam lyukas csónakomon, az élet viharos tengerén, amíg el nem jutottam ahhoz a sorompóhoz, amelynél számot kell adnunk mindenkől. Most látom csak, milyen csalódás volt az én kedvtelése, hogy művész vagyok. Mert az embernek minden földi kívánsága csalódás. Mi lett az én kedves álmaimból? Mi maradt meg belőlük mostanra, mikor kétszeres halál vár rám, elkerülhetetlen testi és fenyegető szellemi halál? Sem a festés, sem a képfaragás nem elégíti ki most a lelkemet, mert csak ama szeretet felé fordul, mely a feszületen kitarja karjait és fölemel bennünket.« Ezt művész írja, az evilági örökkévalóságnak — földi értelemben véve e szót, — egyik biztos várományosa. (Bizonyára emlékszel arra, hogy gr. Andrássy Gyula azt mondta Benczur Gyulának, hogy a művészt még akkor is emlegetni fogják, mikor már rég elfelejtették, hogy gr. Andrássy Gyula a berlini kongresszus idején külügyminiszter volt.) És írja egy univerzális tehetség, aki szobrász, festő, építész és költő volt egy személyben. És több tehetségről szól, mint amely az örök élet érettségijét aligha állja meg! »Az idő igaz, s eldönti, ami nem az.« (Keresd meg Petőfinél!) Bizony, »elmúlik a világ és az ő dicsősége.«

Talán azt mondd erre, hogy e szerint, nem érdemes dolgozni. Pessime! Éppen a szigorú szt. Bernát cáfolja meg ezt a nézetet. Ő már csak eléggé az örökkévaló égre szegezte mély tekintetét — doctor mysticus volt a neve — és mégis olyan jó gazdának bizonyult az ő kolostor-birodalmában bevezetett öntöző csatornázás létesítésével és egyéb gazdasági intézkedéseivel, hogy ennek az egy ténynek a fölsorakoztatásával is megcáfoltak vehetem esetleges ellenvetésedet. Ami a szenteket messze fölének emeli, az az ő nagyságuk az örök és nagy dolgokban és viszonylagos kisszerűségük a földiekben. A legtöbb ember ezzel szemben csak a röhöz tapad, csak a világi létre rendezkedik be és rendesen rajba lesz a Szt. Jánostól emlegetett három főkísértés valamelyikének: a test kívánságának, a szemek kívánságának, vagy az élet kevélységének. A test kívánságának, az érzéki élvezetek valamelyikének ifjú korában, a gazdagodási vágnak férfikorában és az érvényesülésre való törekvésnek később (ha ugyan már nem előbb is). Legtöbbször egyszerre nem is egy, hanem több hurokba is beleakad. »Incidit in laqueos diaboli.« (Szt. Pál.)

Megengedem, az ellenkezőre is van számos példa. Nem egy ideá-

lista az eszmények tiszteletében annyira megy, hogy szem elől téveszti a valóságot, amint azt Arany »A tudós macskája« c. költeményében olyan szépen és olyan mély humorral megírta. Vannak ma is emberek, akik le tudnak rázni, már életükben is, sok mindent, ami földi és szinte fölölvadnak egy eszme szolgálatában, mint akik mindenkiéi. Némi túlzással a német verset idézhetném a magasröptű sasról, mely a felhők fölé szárnyaltában elvesztette tájékozóképességét és egyre tisztultabb régiókban keringett. A tudománynak, az irodalomnak, a művészeteknek, a hazaszeretetnek, sőt a politikának is vannak ilyen önfeláldozó ideálistái, nem is szólva az Egyházzal, melynek szent-serege, az idealizmusnak utólérhetetlen diadalmenete a földhözkööttség fölött. Egy történetíró piaristának a képe alá írta valaki, hogy arcából a vér a foliánsok betűibe költözött. Egy híres szobrász, hogy gipsz-modelljét a megfagyástól megóvja, ágyneműjével takarta be. A művészi alkotás megmaradt, de a szobrász megfagyott. (L. Godefried H.: A lélek hazája.) Az anyai önfeláldozásnak csodáiról külön köteteket kellene írni, változatosnál változatosabb epopoeiákat, amelyekben csak a nevek és hóstettek különböznek egymástól, de a lényeg: a hősiesség önfeláldozás közös: t. i. a felmagasztosult anyai szeretet.

Utilitarisztikus korunkban azonban ezek a felhőbe veszés veszélyei kevésbé fenyegetik a fiatalságot, hacsak a túlzott gloire-vágyból, a fölfűtött dicsőség-szomjból kifolyólag nem, mely ephémér, kérészéletű sport-sikerek láttára csakugyan nem egyszer okoz komoly megszüdülést a fiatal fejekben. A mai ifjúság, mint azt ti szeretitek hangoztatni, sokkal praktikusabb, semhogy a szivárványt kergető gyermek sorsától félteni kellene. Annál félőbb, hogy az átlaga teljesen a földhöz tapad és amint nem egy nem szórakozásból és üdülés végett játszik, vagy sportol, nem is dicsőség-vágyból, hanem csengő pénzért, úgy egyre több az olyan is, aki — horribile dictu! — osztálytársán is csak k. p. ellenében segít, akár házi dolgozatról, akár rajzról, vagy egyéb szellemi munkáról van szó. Ez a »do, ut des« felfogás, ez a kalmár-lelkűség, mely egy kötelességszámba menő testvéri segítség ellenében mindjárt a markát tartja obulusért, a mi időnkben az iskola padjain ismeretlen volt. »Tempora mutantur.«

Te erre kérdezed: mi köze ennek a levelem elején olvasható motóhoz, amellyel az egész levél velejét akartam kifejezni? Látszólag és közvetlenül kevés köze van, közvetve azonban nagyon sok. Aki fiatalon annyira realista, hogy csak ellenszolgáltatás ellenében hajlandó másra segíteni, az felnőtt korában el lehet készülvén arra, hogy ez az önzése rút haszonleséssé, kapzsisággá, fősvénységgé, tehát főbünné fejlődik, amelyről már a Szentírás azt mondja, hogy bálványimádás. Aki ennyire kézenfekvő, egész közeli eredményeket vár cselekedeteitől, az később még kevésbé lesz kapható eszmék és eszmények szolgálatára. Konclesővé korcisosul, akinek igényei az olcsó sikeren és a megélhetés legkönnyebb útjain s módjain nem fognak túlterjedni: nem lesz magasbra vívó szenvedelme. Sőt nemcsak nem fogja követni az eszményeket, hanem azokat tagadni is fogja, már csak a maga igazolása végett is, mint akinek sohase volt ereje azok megvalósítására. »Naiv ideálistáknak, ha ugyan nem »bolond«-nak fog mondani mindenkit, aki a kenyérharcban nem a »per fas et nefas«, a bármilyen esz-közökkel elérhető célt, hanem a célhoz vezető erkölcsi módozatokat is

nézni fogja, szóval: akinek erkölcsi megfontolásai is vannak, nemcsak könyöke és ökle, vagy más macchiavellisztikus eszköze a gyors érvényesülésre.

Most már gondolhatod, hogy hova akarok kilyukadni. »Jung gewohnt, alt getan.« Így tanultad a német órán. Egy angol pedagógus szerint: aki cselekedetet vet, az szokást arat. Aki szokást vet, az előbb-utóbb azon veszi észre magát, hogy jellemének lényeges vonásává válik az a szokás.

Egy később megtért nagy bűnös írja: »Akaratom gonosz irányt vett; így szabadult el bennem a szenvedély, azután engedtem a szenvedélynek és szokássá erősödött; s mivel nem próbáltam ellentállni a szokásnak, ez igámmá vált.« Jó irányban is hatnak erkölcsi erőink, de jóval nehezebben alakulnak ki a szokások. Hallgasd meg, mit mond egy híres nevelő: »Miért annvira fontosak a kis erőfeszítések? Ezek közül egyik se megy veszendőbe. Mindegyik hozzájárul a szokás kialakításához, mindegyik megkönnyíti a következő cselekvést. Cselekvéseink hatnak ránk, amennyiben mintegy vegyi kivonatot hagynak bennünk: azt a szokást, hogy felfigyeljünk, hogy gyorsan munkához lássunk, azt, hogy testi vágyaink rakoncátlankodására ügyet se vessünk, akárcsak a legyek okvetetlenkedésére.« (Payot-tól idézi Fassbender: *Das Wollen eine königliche Kunst* c. művének 73. lapján.)

Ez fokozott mértékben áll a fiatalon véghez vitt, vagy éppenséggel megszokott tetteinkre. A francia közmondás szerint: »Chacun est le fils de ses faits.« Csakugyan igaz közelebbről tekintve, hogy azok vagyunk, amivé cselekedeteink tettek. Goethe költeményeire vonatkoztatva mondja: »Nicht ich habe sie, sie haben mich gemacht.« Jellemünk és becsületünk így tevődik össze cselekedeteinkből, mint rezultánsa jó sok komponens erőnek. Jókora része van benne az én elveimnek is, de jócskán van benne számos kevésbé elvszerű, inkább célszerű ható erőnek is. Már most az a kérdés, melyik van túlsúlyban? Az erkölcsi magaslatoak szüzi havából leszűrődött tiszta víznek-e, vagy pedig a lapályok iszapját hömpölygető, talajszíni üledéknek? Igaz, az ezüstcsőben elferő Tisza-forrás egymagában, más vizek bősége nélkül, nem lesz hajózható, de a szegedi hídról lenéző meg tudja állapítani, hogy a Maros iszapos hordaléka nélkül kevésbé széles, de jóval tisztább volna ez a víz. Életfolyamod is sok ilyen különböző színű és vegyes összetételű alkotó elemből áll. Az a kérdés, melyik lesz túlsúlyban. A magaslatookról jövő és az örök forrásokból (olasz szóval: »aqua vergine«) táplálkozó idealizmus-e, vagy pedig a lapályokon szeszélyesen kanyargó szürkeség-e? Kétségtelen: ez is, az is beletorkollik előbb-utóbb az Óceánba, melynek savai és hullámozása megtisztítják. Így törtet az élet is, tisztult vagy elszennyesedett hullámozás útján az örökkévalóság felé. »Ibimus, ibimus... in aeternum exilium...« sóhajt és borzong Horatius.

„Ha gyémántszegeket verne
Ádáz kézzel a sors fénylakod ormába :
Nem rázod le a zord halál
Törét és kebeled rém ijedelmét“

(Horatius—Barna)

A keresztény költő bizton tekinti mély sírja éjjelét, hiszen ott is

az Úr kezei takarják elszórt csontjait. (l. Berzsenyi: Fohászkodását!)
Julius Sturm Wohin? c. verse még bizakodóbb:

Wohin, du rauschender Strom, wohin?
„Hinunter, hinab die Bahn,
Will rasten, weil ich müde bin,
Im stillen Ozean.“

Und du, meine Seele, wohin, wohin?
„Hoch über die Wolken, hinauf,
Dort nimmt mich, weil ich müde bin,
Die ewige Liebe auf.“

Gárdonyi is reménységgel néz a túlvilág felé »Ha meghalok« c. versében.

„Ne nézzetek rám borzalommal,
Ha meghalok,
Az a halott a koporsóban
Nem én vagyok,
Csak hamu az, elomló televény,
A láng eltűnt, a láng, az voltam én.
Sorsomnak gyászán se könnyeztetek,
S ne mondja a pap: ime porba hull,
Sirassátok az árva gyermeket,
S ne a rabot, ki megszabadul.
S mikor a szónok a sirnál beszél,
És végül kiált: Isten veled!
Ne le a sírba integessen nékem,
Felfelé nyújtson búcsú-kezet!

Felfelé, az ég felé és nem a rettegett, alvilági Orcus felé, tör a holtá után az, aki életében az »Excelsior!«, a föld fölé való emelkedés, a szárnyalás híve volt. Jól kell élni — a jó halálra való tekintettel, mer tahova a fa dől, úgy is marad. »Hogy boldoggá tedd haláloedat, élni tanulj meg; hogy boldoggá tedd életedet: halni tanulj.« (B. Szabó Dávid.)

»Messze van odáig« — veted ellen. Elismerem, hogy az élettől duzzadó ifjúkortól a feloszlás gondolata olyan távol esik, akár a Föld a Naptól. De vajjon, lehetetlen-e Neked fiatal fővel meghalnod? »Heute rot, morgen tot.« Nem tudom, láttad-e azt a híres szobrocskát, valamilyen reprodukcióban, amelyen egy füttyörésző ifjú nagy magabízáson járja az útját, hiszen neki áll a világ, pedig mögötte homokórával a kezében, már ott settenkedik a halál. Újra, meg újra megnéztem a Clugny-múzeumban ezt a szobrocskát, amelynél megrendítőbbet kicsiben nem igen láttam. Jó, ha nem tévesztjük szem elől ilyen vonatkozásban sem a régi mondást: »Quidquid agis, prudenter agas et respice finem!« Ha jó mindennek a végét nézni, mielőtt belefognánk, hát nézünk szemébe többször a minden földi dolgok végének is, hogy okuljunk belőle. »Non potest male mori, qui bene vixerit.« (Augustinus.)

Emberebb ember.

„Ich möchte mit Lorenz von Medici sagen, dass alle die jenigen auch für dieses Leben tot sind, die kein anderes hoffen.“
(Goethe)

Kedves Kisöcsém!

Leveledből újra, meg újra kicsendül az a szerény megjegyzés, hogy nagyon fönnen szárnyalnak ezek a szép igazságok. Annyira fönnen, hogy a gyalogjáró ember, aki sokszor szalmaszálakon botlik meg és esik el, nem bír csak úgy egyszerűen ezek szerint az örök igazságok szerint tájékozódni. Nemcsak azért nem, mert nagyon távol esnek tőle, hanem azért sem, mert a jó és rossz között való választás a legtöbb esetben csak pillanatokon fordul meg. Így bizonyára az átlagos ember a legjobb akarat mellett sem ér rá lelki szeme elé idézni ezeket a távoleső vezércsillagokat. Azok a rendkívüli emberek, akik jellemüket ilyen gyémántokon kristályosították ki, teszerinted szintén annyira távol esnek a XX. század szülőtteinek a gondolkodás- és érzésvilágától, hogy tetteiket a legjobb esetben is csak a »potius miranda quam imitanda« csoportba sorolja — önmagára való alkalmazás helyett. Ellenvetésedben van némi igazság. Megengedem, hogy a hagiografia ma is még sokszor olyan tulajdonságokat domborít ki nem egy szentünkön, amelyet a középkor embere a maga túlvilágra irányuló biztos tekintetével nemcsak megcsodált, hanem az önmagára való alkalmazás alakjában aprópénzre is tudott váltani. Sajnos, a technika századában ezek a rendkívüli dolgok az ösztönök lebirása terén nem váltják ki azt a hatást, melyet pedig joggal megérdemelnének, mint az akaratnevelésnek és az érzékiség háttérbe szorításának, tehát a lelki szabadságharc árán kivívott lélekuralomnak a csodái.

Éppen azért sokkal közelebb álló példákat kell felhoznom, ha azt akarom, hogy mondanivalóm a megvalósíthatás reális talaján meg tudjon gyökerezni és kalászba szökjön. Nem tudom, figyelemmel kísérted-e a tavaszi könyvpiacot. Ha meg-megálltál egy könyv-kirakat előtt és nem feledkeztél rajta a sport- és egyéb csillogó újdonságokon, akkor bizonyára láttad az olcsó Franklin-önéletrajzot is. (Wildner Ödön fordításában.) Minthogy az ő erény-gyakorlatait egy Gárdonyi is igyekezett nap-nap után megvalósítani, de meg egyébként is világhírű egyén ezen a téren, úgy gondolom, legjobb és legeredményesebb lesz, ha a nagy tudós, híres államférfi és jeles nevelő Franklin Benjáminnak programját ajánlom figyelmedbe. Ő könyvének 126. lapján ezt írja: »Tizenhárom név alatt foglaltam össze az erényeket, amelyeket ebben az időben szükségeseknek, vagy kívánatosoknak tartottam s mindegyikhez rövid parancsot fűztem, amely teljesen kifejezte, mily terjedelmet adok az értelmének. Ezek az erények és erkölcsparancsok a következők voltak. 1. Mértékletesség. Ne tömd tele magadat étellel; ne igyál mértéken túl. 2. Hallgatás. — Csak olyat beszélj, ami mások, vagy a magad hasznára lehet; kerüld el az üres fecsegést. 3. Rend. — Tégy mindent a helyére; minden dolgoznak szenteld a kellő időt. 4. Határozottság. — Tökéld el, hogy véghezviszed, amit meg kell tenned, s vidd véghez műlhatatlanul, amit eltökéltél. 5. Igénytelenség. — Csak olyan-

ra költs, ami mások, vagy a magad hasznára van, azaz ne fecsérj el semmit. 6. Szorgalom. — Ne vesztegesd az időt; foglalkozzál mindig valami hasznos dologgal; hagyj föl minden hiábavaló cselekedettel. 7. Öszinteség. — Ne élj káros csalárdsággal; gondolkozzál ártatlanul és egyenesen; ha beszélsz, aszerint beszélj. 8. Igazságosság. — Ne árts senkinek igazságtalan cselekedettel, vagy azzal, hogy a köteles jótéményt elmulasztod. 9. Önfékezés. — Kerüld el a túlzást; gátold meg, hogy olyan mélyen érezd az elszenvedett igazságtalanságot, mint amily mélyen azt — a te ítéleted szerint — érezned kellene. 10. Tisztaság. — Ne tőrj szennyet testeden, ruhádon, lakásodban. 11. Nyugalom. — Ne zaklasson föl semmiség, mindennapi, vagy kikerülhetetlen eset. 12. Szemérmetség. 13. Alázatosság. — Utánozd Jézust és Sokraterest.« Igy ír Franklin Benjámín. Próbáljuk meg ezeket az elveket egyenként és összesen magunkra alkalmazni. Azt hiszem, egy nagy diákra nagy haszonnal jár ilyen céltudatos önnevelés. Haladjunk ebben a munkánkban fokról-fokra, hiszen a nevelésben és az önnevelésben sincsen ugrás, hacsak lefelé nem ugrik, azaz bukik valaki, ami gyakori eset, amely annál sajnálatosabb, mivel az önbizalomnak is árt a legtöbbször. Igaz az a szó, amit Lessing »Faust-töredék«-ében egy ördögfinék ajkára ad, hogy a leggyorsabb az átmenet a jóból a rosszba. Maria Ebner—Eschenbach aforizmája is ezt mondja: »Du kannst so rasch sinken, dass du zu fliegen glaubst.« Ha ez így van, akkor csakugyan halálos komolysággal és üdvös félelemmel kell óvakodni ettől a bukástól. Szentek, pl. Kal. Szt. József már azt is bajnak tartják, ha valaki nem halad előre. Hát ettől a rák módjára való haladástól is tartania kell egy nagyfiúnak. »Celui qui n'avance pas recule. Les rapides instants de notre vie marchent toujours en avant, jamais en arrière.« Tehát: haladj fokról-fokra, haladj mindennap, haladj célirányosan, haladj kitartóan!

„Ist auf der weiten Bahn der erste Schritt getan,
So kommt das Ziel von selbst, halt nur den Schritt nicht an!“

mondja Rückert.

Arany Jánossal fejezem be leveletem:

„Előtted a küzdés, előtted a pálya.
Az erőtlen csügged, az erős megállja.
És tudod-e, az erő micsoda? Akarat,
Mely előbb, vagy utóbb, de diadalt arat.“

Mértékletesség.

„Non vivimus, ut edamus, sed edimus
ut vivamus. (Latin mondás)

A léleknek a test fölött való fennhatósága talán egyetlen más téren nem mutatkozik meg annyira, mint a táplálkozás terén. Felőtt egyének néha hihetetlenül kevés étel-mennyiséggel fönn tudták tartani életüket. Nemcsak szentek, hanem szürke egyéniségek is jeleskedtek a táplálkozási ösztön megfékezése terén. Közismert tény az, hogy a

szigorú szerzetek tagjai, pl. a kartauziak, trappisták, kármeliták, húseleket élvezése nélkül is mennyire egészségesek és milyen patriarchális kort érnek meg általában. A krónika feljegyezte, hogy a »néma barátok« Rajnold rendiónöksége alatt a szigorú szabályzatukat enyhítő V. Orbán pápához egy küldöttséget menesztettek — per pedes apostolorum, azaz gyalogszerrel — azzal a kéréssel, hogy vonja vissza azt az enyhítő rendeletet, mely a húsevést előírja. Mikor a pápa az élettartam hosszúságát a húsevéléssel okolta meg, kijelentették, hogy a küldöttség legfiatalabb tagja 87 éves — pedig nem evett húst évtizedek óta! »Menjetek haza, bőjtöljete tovább, Isten nevében!« — vélte erre a pápa. Egy Cornaro nevű olasz tudós, aki a XVI században élt, mint ő gondogatta, valóságosan kiéheztette a szervezetében elszaporodott betegség-csirákat — tervszerű koplalással. Hogy eljárása helyes volt-e, azt 104 éves korában bekövetkezett halála igazolta. Az Egyház bőjti szabálya a lélek uralmának a biztosítását célozza. Halljunk egy-két régi nézetet erre vonatkozólag! Szt. Athanasius a IV. sz.-ban így ír: »Videsne, quid faciat ieiunium? Morbos sanat, distillationes corporis exsiccat, daemones fugat, pravas cogitationes expellit, mentem clariorum reddit, cor mundum efficit, corpus sanctificat, denique ad thronum Dei hominem sistit...« Tehát gyógyító hatásának mondja azonkívül, hogy a bőjtnek tulajdonítja a rossz gondolatok és a démonok elűzését, úgyszintén a test megszentelését a szív tisztaság biztosításával együtt. Egy másik szentatyá, Szt. Leo meg így ír: »Quid potest efficacius esse ieiunio? cuius observatione appropinquamus Deo et resistentes diabolo vitia blanda superamus... Semper enim virtuti cibus ieiunium fuit. De ieiunio denique prodeunt castae cogitationes, rationabiles voluntates, salubria consilia.« E szerint a bőjt megtartásával az Úristenhez közelítünk és az ördögnek való ellentállásunkkal a csábító bűnöket legyőzzük. Az erénynek mindig tápláléka volt a bőjt, mint amelyből tiszta gondolatok, elvszerű és üdvös akarati elhatározások fakadnak. Ha a diétákat előíró modern orvosi eljárásra gondolsz, bizonyára nem fogod túlzásnak venni ezeket az első tekintetre szigorúnak látszó higiénikus megállapításokat. Ha ósdinak tartod, elmélkedjél a Prohászkanak Elmékedéseiben olvasható következő passuson: »A bőjt a lélek megsegítése a test ellen. A test nehézkes, laza, lusta, ösztönös és szertelen, s ezzel a súlyával és pszichológiájával ráül a lélekre és nyomja... Ha igazán bőjtölsz, tisztultabb a lelki világod, nincs annyi gőz és köd lelkeden: ösztönöd nem oly tüzes és erőszakos, hanem isteniesebb...« Másutt még így ír: »Az emberekről átlag igaz, hogy nem hálnak meg, hanem úgy ölik meg magukat s életerejüket izgalmakban, ingerekben elfogyasztják s alacsony örömökbe fojtják. Kár értük! Mennyi nemes csira, hány erőteljes kikezdés megy így tönkre, s mennyi tiszta, édes élvezettől s mély érzéstől esnek el; lelkük leperzselődik, mint a tavasz a májusi fagyban... Tisztaság, önmérséklelet, mértékletes evés, kevés szesz, edzés kell nekünk.«

Keresztény ifjúnak egész nyugodtan bőjtöt lehet emlegetni mértékletesség helyett. A helyes önnevelés első foka különben is a lemondás egy-egy kedvenc, ínyes falatról, amint ezt nagy jellemek meg is írták. »Hogy eredményes legyen a harc, a gvökéren kell kezdeni, a torkosság« írja pl. Tolstoj. Aki gyermekkorában nem tud lemondani egy adag fagyfaltról, az azon fogja magát észrevenni, hogy ínyének a

zabolátlansága a serdülés korában más téren igen erős szövetségesre talál. Ember legyen a talpán az, aki a lelki szabadságharc első előcsatározásaiban szenvedett vereségei ellenére is később döntő ütközetet tud nyerni ösztönein! E helyütt is megemlítem Gárdonyi abbeli tanácsát, hogy a lelki erőgyakorlatnak súlyzóját mindennap forgatnod kell. Az idevágó súlyzó pedig az, hogy mindennap meg kell tagadnod valamit, amit a test kíván. Ez a megtagadás néha az étel mennyiségére vonatkozhatik. Fejlődő szervezetnek jó táplálkozásra van szüksége. A mértékletességre vonatkozó tanácsaim tehát nem szólnak mindenkinek egyformán. Akinek nagyobb mennyiségű táplálékra van szüksége, akár munkájának nehéz volta, akár szervezeti adottságánál fogva, az gyakorolja az önmehtagadást abban, hogy nem válogat az ételben, hogy ragaszkodik általában a rendes étkezési időkből való étkezéshez. Más viszont az ételmennyiségre is kiterjesztheti önmehtagadását. Ezen a téren is a szellem a fontos, nem a betű.

Nem szabad szeszesitalok fogyasztásához hozzászoknod, semmilyen cím, vagy címke alatt. A nyári melegben a hűtött italokból szerzhető lehülés nagyon csalóka, néha éppenséggel egészségrontó, vagy gyilkos eredménnyel jár. Tóth Tihamér: »Ne igyál!« című füzetében megtalálod erre vonatkozólag a szükséges felvilágosítást. Ne dohányozzál! Nem egy ifjú azért kap rá a szeszes italra, mert a gégeje a dohányzástól mindig száraz. Ne gondold, hogy kisfiúnak tartanak, ha nem dohányzol. Ha egy társaságban talán ez az értékjelzés divatos, azt hagyd faképnél, mint nem nekedvalót. Merj ebben a tekintetben pisztráng módjára az ár ellen úszni. Most jut eszembe: egyik levelemben arra kértél, hogy Mécs Lászlónak ezt a nehezen található versét közöljem le, ha némi rövidítéssel is. Ime, a vers főrészei:

„A pisztrángoktól ezt tanultam:
Sohasem úsznak ők az árral,
de mindig szembe, mindig hőként,
glédában és kicsit vadultan,
rugalmasan, ragyogva, frissen,
hol zuhatag fájdalom szisszen.

Őrült erővel szembeszállva,
föl a zokogó zuhogókon,
szirtek között a vizesések,
több méteres habzó haragján
föl, szárnyak nélkül szinte szállva
szökődösnek, diadalt aratván,

a Forráshoz, hol még az Eszme
nincs elkeverve nyárspolgári
iszappal, hizlaló, tempótlan
nagy tunyasággal, hol kiveszne
hős ritmusuk! Ők az ormóttan
titokzatos hegyekbe vágynak!

Amely pisztráng az árral úszik:
lehet boldog, hasa fehérjét
lehet hogy parti nefelegcsék

kivánják, hogy csókkal elérjék
s holdfény hullong rá, mint a tejcsepp,
— de a Faj meghalt benne: hulla!

Hány ilyen árral úszó ifjú sütteti a hasát a strandokon és az egybeépített napozókon. Elernyed — néha kisportolt izomzat mellett is — az akarata, mely az ellenállásból eredő győzelmet alig, vagy egyáltalában nem ízlelte meg. Ma-holnap hal-hullaként fog úszni a hullámok szeszélyének engedve át magát, mint valami enervált rút szibaritaváz.

Hosszúra nyúlt levelemet egy Shakespeare-idézettel zárom (I. Radó A.: Vezércsillagok 105. l.) »Tőlünk függ, hogy ilyenek, vagy amolyanok legyünk. Testünk a kert, akaratunk a kertész. Ha tetszik: csalánt, vagy salátát vetünk bele. Izsópot ültetünk s kigyomláljuk a köményt. Egyféle fűvel foglaljuk el az egészet, vagy többfelé osztjuk. Parlagon hagyjuk henyeségből, vagy tenyészővé tesszük iparral. Mindegy egyedül akaratunktól függ. Ha élünk mérlegében egyik oldalon nem volna az ész, ellensúlyozni a buta szenvedélyt: a vér és természetünk hitványsága ostoba következtetésekre ragadna. De azért van eszünk, hogy szenvedélyeink izgalmát, a hús és vér ingerét lehűtsük.« Légy erős! Ne öld meg magadban a hőst! A lelked uralkodjék, a tested pedig szolgáljon! Mottónak írd ki a Szentlélek-lovagrend avatási szertartásának következő mondását: »Légy bátor! Jobb lovagnak lenni, mint szolgának.« (Walter: Napsugarak III. 5. l.)

Hallgatás.

„Ha valaki szavában nem hibáz, az tökéletes férfiú“

(Szt. Jakab lev. 3. f.)

„Der Schwätzer liefert in sein Haus Jedwedem, frei die Schlüssel aus.“

(Josef Bergmann)

Szt. Jakab apostol levelében olvassuk ezt a paradoxonnak hangzó első mottót. Talán könnyebben hihető, ha arra a sok kellemetlenségre gondolunk, melyet egy hebehurgyán kimondott szó okoz. Gondolhatunk arra a sok sértésre, mely a haragunkban odavágott szavunk természetes és sokszor jóvátehetetlen következménye. Lehet, hogy első érzésed ez: »Megmondtam egyszer neki!« De csakhamar tapasztalni fogod, hogy mélységes igazság van abban az arab közmondásban, hogy a ki nem mondott szónak te vagy az ura, a kimondott szó rajtad uralkodik. Az a szó, amint kimondod, külön életet él és akárhányszor a római költőnek a »Famá«-ról írt hasonlata szerint haladványszerűen nő és talán inficiál is. Eötvös írja valahol, hogy ha meggondolnók, hogy mi lehet egy-egy szóból, magunk is megrettenénk annak következményeitől. Szalézi Sz. Ferenc még konkrétan jelöli meg a nyelvünkkel okozható bajt: »Gyöngye szívet egy becstelen szó ezernyi ezer kísértésbe és vétkes gondolatba ejthet. Az a nyelv, mely ilyen mérget ont, valóban gyilkos. És ha ilyen erkölcstelen szavakat burkoltan és finoman alkalmaznak, még sokkal veszélyesebbek. Minél

élesebb a kard, annál könnyebben hatol a testbe; minél élcesebb a gonosz szó, annál könnyebben hatol a szívbe.« Mint ahogy a bogáncs tuskés termése ellen alig lehet védekezni, úgy bizonyos tolakodó és mérges mivoltuk mellett is belénk csimpszkodó élces szavak ellenében is sokszor tehetetleneknek bizonyulnak egyes fogékonyabb egyének. A gonoszság titkai közé tartozik az a tapasztalati tény, hogy a gondosan nevelt gyermeknek is egy-egy, az utcán, félfüllel hallott csúnya szó talán egész életére megragad az emlékezetében. Csakugyan vannak gyilkos, lélekgyilkos szavak, melyek fertőzött és fertőző szívekből gőzölögnek elő, hogy a mysterium iniquitatis rejtelmes, de csábító útjára tereljék és ott megejtsék a lelkeket, mint valami ördög szolgálatba szegődött, lépvesszővel és hálóval dolgozó madarászok. Walther von der Vogelweide, a rendkívül ügyes versformában, az ú. n. palindromban írt versében egy strófát szentel a nyelv megfékezésének:

„Hütet eurer Zungen:
Das geziemt den Jungen.
Schiebt den Riegel vor die Tür,
Lasst kein böses Wort herfür.
Lasst kein böses Wort herfür,
Schiebt den Riegel vor die Tür.
Das geziemt den Jungen:
Hütet Eurer Zungen!“

Nem emlékszem rá, vajjon sikerült-e már valakinek ezt a félig középfelelnémet, félig újfelnémet (tehát felemás) nyelvezetű verset eredeti versformában lefordítani. Tudod, hogy szeretem, már csak nyári unalom-űzőnek is, a készakarva eredetiben közölt idegen szövegnek a lefordításával való birkózást, de ettől az elvemtől a jelen esetben eltérek -- a formai nehézségek miatt. Szögezzük le a tényt: A hallgatás iskolájának az elvégzését már a középkori költő is szükségesnek látja; elvégre erre is ki kell terjeszkednie a nevelésnek és az önevelésnek egyaránt, hogy a nyelv, amelynek segítségével az ember hangokat beszéddé tud tagolni, csakugyan az Uristen dicsérésének legyen az eszköze és a lelkiismeretünk detektorján megszürt gondolatoknak legyen a közvetítője, tehát az értelem szócsöve és nem a tisztulatlan, fortyogó érzelemé, mely korlátait áttörve, vitriolszerűen hat és égési sebekkel borítja a közelében tartózkodókat.

Bizonyára furcsának találtad Pythagoras abbeli rendelkezését, hogy tanítványai két évig a hallgatás iskoláját járták. Nagy tapasztalatra és mély élethölcseségre mutat ez a rendelkezés. Cassianus szerint a hallgatás az első lépés az aszkézisben. Ennek az első lépésnek a fontosságát a nagy görög bölcs is ismerte és éppen azért tanította meg tanítványait hallgatni, mielőtt másokat tanítani akarnának. »Sprechen ist Silber. Schweigen ist Gold.« Ez a közhely Prohászka megfogalmazásában így szól: »A hallgatás a szépen kifejeződött lelkeknek az anyaoadata. Ha csak egy-két napig fékezzük nyelvünket, mennyivel világosabban állnak előttünk hitünk, eszményeink s kötelességeink! A beszéd nemcsak a gondolatok eltakarására, hanem azok elhajtására is jó! A hallgatásnak nagy országa mélyebb, mint a halál styxi vizei,

magasabb, mint a csillagok; beléd merülök, benned meghallom az Úr szózatát; szent homályban dolgozik a lelkem, mint a méhek a sötétben! Szólj, Uram, hallgatni akarok, ébredjen föl a lelkem. »Sobald die Lippen schlafen, erwachen die Seelen.« Egy másik idevágó idézet a locsogással járó bűnre is kitér. Azért azt is közlöm: »A lármás, a feleség s közbe-közbe — mert moraliter impossibile, hogy meg ne történjék a sok beszédben, pláne ifjak közt, — a megszóló beszéd-áram olyan, mint a hegyi patak parttalan foiyása, mely törmelékkal hány be rétet, virágot, s amellettt folyton kaparja, s hordja el a termő földet, s haszontalan zátonyokat kanyarít belőle. A csend békéltetően és szentden hat a szívre, kifejleszti a szívnek, a léleknek sajátos gondolatait és érzelmeit, s ha van saját gondolata és érzelme a léleknek, akkor nem kapkod folyton a másé után, nem érez unalmat a magányban. A csend időt hagy a gondolat meggyökerezésére és a jó föltét s az isteni sugallat termékeny s erőteljes életbeléptetésére. Ha van a lélekben produktivitásra hajlam, a háborítatlan csend, mely a bensőséges életre szorítja, segíti önálló irányra... Csak a bensőséges életnek van igazi termelő ereje; ha szórakozunk, érezhetjük, hogy üresedünk, hogy hülünk, hogy vész a lélekből az eredeti gondolat és felfogás...«

Idekívánkozik mintegy kiegészítésül a szentírási ige: »In multiloquio haud facile deerit peccatum.« Bizony, a locsogás ritkán van híján a bűnnek, akár megszólás, akár rágalom formájában jár vele. A bölcs ezzel szemben a szentírási büntetéstől való féltében hallgat, hiszen minden haszontalanul kimondott szóról számadásra von az igaz Bíró, aki mondotta: »Szavaidból fogsz igazoltatni és szavaidból fogsz elítéltetni.« (Mt. 12. f.) Engedd meg, hogy néhány közmondásszerű idézetei közöljek, (némi kárpoztulás a műfordítási alkalom elszalasztásáért.) A franciából hamarjában csak ezt a kettőt idézhetem: »Coup de langue est pire que coup de lance.« »Il faut tourner sept fois sa langue dans sa bouche avant de parler.«

„Es ist auf Erden keine bessere List
Denn wer seiner Zunge Meister ist“ — (mondja egy régi közmondás.)

Reden ist gut — doch öfter noch
„Ist Schweigen an dem Platze:
Durch ihren Schnabel verraten sich
Die Vögel an die Katze.“

(Fr. W. Grimm gyűjtéséből)

„Wer's Herz auf seiner Zunge führt,
Der muss, wem er die Zunge rührt,
Bedachtsamkeit sich wohl befeissen“

(Fr. Logau)

Ist das Wort der Lipp' entflohn, du ergreifst es mimmermehr,
Fährt die Reu' auch mit vier Pferden augenblicklich hinterher“

(Fr. Müller)

A lakatos, aki Zürichben a következő feliratot eszelte (vagy agyalta) ki a lakatos-céh feliratául, nagyon fején találta a szöveget:

„Wenn an jedes böse Maul
Ein Schloss gehängt müsst' werden,
Dann wär' die edle Schlosserei
Die erste Zunft auf Erden.“

Meg kell szokni a hallgatást titoktartás formájában is. »Reinen Mund halten«, mondja erre a német. »Ne szólj szám, nem fáj fejem«, mondja a magyar. Hát tégy lakatot a szádra magad, nehogy talán más fojtsa beléd a szót, ha talán fölindulásodban meg találod bántani. Általában tartsd szemed előtt azt a tanácsot, melyet Thomas Jefferson Smith ad (»Zászlónk« Diáknaptára 1934—35., 95. l.): »Ha fölízgatnak, számolj tízig, mielőtt beszélnél; ha dühös vagy, számolj százig!« Görög bölcsekről tudunk, akik ilyen kedélyállapotban az alfabétum betűit mondták el, vagy pedig számolni kezdtek, hogy haragjukat valami automatikus és nem ártalmas módon le tudják vezetni. Egy osztrák generálisról is azt hallottam, hogy ilyenkor ugyancsak ropogtatta a dreissig, vierzig, stb., kevésbé jóhangzású szavakat, de — és ez a legfontosabb! — nem káromkodott, vagyis nem aljasodott le a fortyogó tűzhányó hegy színtjére, mely a benne forrongó salakot ilyenkor az ég felé röpíti, hogy látszólag, de csak ideig-óráig megkönynyebbüljön. Nos, mindez vissza is hull ám és kopárrá teszi annak a tűzhányónak még a tájkát is. Káromkodó egyének maguk szokták egy-egy önfeledt vagy gyöngé pillanatban letarolni azt, amit lelkük talaján hosszas, gondos munkával elültetniök és meggyökereztetniök sikerült. Bizonyára tudod, mit mondott Arany János annak a parasztnak, aki a nagyszalontai jegyzői irodában elkáromkodta magát. Mikor a költő rászólt, a delinquens azt kérdezte: »Mit csinál a jegyző úr, mikor haragszik?« »Amikor haragszom, akkor hallgatok« — felelte Arany János. »De mikor nagyon mérges a jegyző úr?« — kérdezte a parasztember. »Akkor éppenséggel nagyon hallgatok, mert olyasmit találnék mondani, amit már a következő percben bánnom és szégyellenem kellene.« Hát ez a dolog facitja: nem szabad engedni, hogy a pillanatnyi érdek fölülkerekedjék.

Prohászkat idézem: »Rettenetes bűn a nagy Istennek minden megsértése, de főleg a káromkodás, a tiszteletlenségnek e bárgyú s rémületes kibuggyanása! Magyar szokás, de erre csak az ördög taníthatta rá az elhanyagolt, szegény magyar népet. A Szentírás másra tanít; már négyezer év előtt így írja le a káromkodó ember sorsát: »És ime, kimenvén egy izraeli asszony fia, összeveszett a táborban egy másikkal. És mikor káromolta az Isten nevét és szidalmazta azt, Mózeshez viték és tömlöcbe veték őt, míg megtudják, mit fog parancsolni az Úr. Ki szóla Mózesnek: Vidd ki a káromlót a táborból és mindnyájan, kik hallották, tegyék fejére kezeiket és kövezzék meg őt az egész nép, és szólj: Amely ember Isten nevét szidalmazza, halállal haljon meg! Kövezzék meg őt az egész sokaság, akár pogány legyen, akár jövevény!« A régi büntetést most már nem hajtják végre, de azért a régi parancsolat most is érvényben van, mely mondja: Isten nevét hiába szádra ne vedyed, még kevésbé káromold! Ne piszkítsd be káromló ajakkal azt, ami tiszta és szent; ne öntsd ki saját lelked tiszteletlenségét s undokságát, s ne húzd le azt, ami végtelenül fölséges, káromló gondolataid pocsolyájába!.. « Ha végrehajtanák azt a régi törvényünket, mely a

káromkodáson ért ember ajkának tüzes vassal való megbélyegzését rendelte el, vagy azt, amelyet II. Rákóczi Ferenc hozott, nagyon sok ilyen megbélyegzett egyén járna — nem egy rúzsos ajkú is — a magyar ég alatt. Tartsd féken a nyelvedet, nehogy előbb-utóbb a mosdatlan szájuk dicstelen hadához kelljen tartoznod! Ha talán itt-ott eljárt, ird föl és akaszd magad elé a francia Lacordairenek mondását: »Az ajkunkról lecsusszant szó rajtunk uralkodik, a visszatartottnak mi vagyunk urai.«

Rend.

„*Serva ordinem et ordo servabit te*“

A pontosságról és rendszerettről nem lehet eleget beszélni és írni a fiúknak, akik olyan nagyon szeretik a »költői« rendtelenségeket, amikor ők maguk csinálták és annyira szigorú kritikusok, mikor annak a hátrányait kell tapasztalniok. Pedig a rend teszi tűrhetővé az életet különösen ott, ahol sokan fordulnak meg nap-nap után egy helyen. Ha igaz a szólás, hogy sok jó ember megfér kis helyen, mennyire kellemetlen a rendetlen, a lépten-nyomon más területére átcsapó emberrel való együttélés, különösen akkor, mikor az illetőnek nemcsak a rendtelenség a tüskéje, hanem azon fölül kötekedő is. Itt aztán elkel a türöm-olaj, hogy a gépezet kerekei sebtiben, vagy előbb-utóbb melegre ne fussanak! Ad vocem »gépezet.« Foerster igen szemléltetően magyarázza meg a fiúknak a pontosság fontosságát, a hajó nagy kerekeiről és kis csavarairól szóló hasonlatában. Azt gondolom, még a kevésbé nyílteszű fiú is megjegyzi magának ezt a történetet a nagy kerekek kapkodásáról annak a hírnek a hallatára, hogy a kis csavarok és szögek azon tanakodtak, fölmondják majd azt a szolgálatot, melyet jóformán senki se lát és becsül. Nos, az óceánjárónak a nagyurak ugyancsak megszeppenve kérték a kis senkiket, hogy tartsanak ki a helyükön, mert különben az egész hajótest bajbajut. Minden szervet így jár, ha nincs a helyén, még a legfőbblegesebbnek vélt részecske is. Testünkben akárhányszor csak akkor veszünk tudomást egy-egy szervről, mikor nem működik rendesen. De felsőbbrendű életünkben is nagy szerepe van a pontosságnak, a rendnek. Figyelmünk akárhányszor úgy és annyi felé van elfoglalva, mint egy nagyon elfoglalt ember, aki itt irányít, míg amott a parancsait végrehajtják és míg egyik helyről a másikra megy, tudja, hogy itt is, ott is, mindenütt zavartalanul folyik a munka, mert rendelkezéseit minden alantasa pontosan az ő szándékai szerint szokta végrehajtani. Az ilyen jól nevelt cselédséghez roghatók a a hosszas begyakorlás útján megnevelt készségeink, az automatizmusok. De a bennünk rejlő rossz is próbál ám érvényesülni! Ezt állandó önfegyelmezővel kell lebirnunk. Körülbelül úgy kell tennünk, szinte napirendszerű következetességgel, mint ahogy a kertész tesz a csemetéivel: lecsípi, vagy lenyesi róluok a ki-kiütközö rügyeket, amelyek a talaj közelében föl-fölütik a fejüket. Bizony, nagy türelemmel kell ezt az állandó munkát végeznie. De el kell végeznie, mert különben ezek fattyú-hajtásokká erősödnek és elszívják a nemes rész elől az életnedveket.

Készíts hát magadnak napirendet! Évközben az órarend pótolja egy diáknál a napirendet. Most a nagy szünetben neked magadnak kell ezt a legtöbb esetben megcsinálnod, ha nem akarsz szeszélyeid, jóra-való restséged vagy kísértéseid játéklabdájává lenni. Ebben a napirendben szerepeljen a reggeli és esti imádságon kívül, melyet elv-szerűen el kell végezned, még a legnagyobb fáradtság esetén is, szel-lemi önképzés, egy lelki olvasmánynak minősíthető komoly könyvből egy-két fejezet, testi munka (barkácsolás, kertészkedés, segítség a ház körül, vagy a gazdaságban), sport (tennisz, vagy úszás, módjával akár mind a kettő is!) és komoly társaság. Ilyenkor a kis dolgok művésze-tébeu gyakorold magadat, még pedig egy-egy területen. Erről az esti lelkiismeretvizsgálat alkalmával számolj is be, Franklin Benjámín és Széchenyi módszere szerint, naponkint és hetenkint. Wieland szerint (az »Oberon« c. romantikus eposzában) »nichts unterhält so gut die Sinne mit der Pflicht in Frieden, als fleissig sie durch Arbeit zu er-müden, nichts bringt sie leichter aus dem Gleis als müssige Träumerei.« Ujból utalok a Bastel-Buch, Wegweiser für Handfertigkeiten, Spiel und Arbeit I—XV. Folge (Franckh, Stuttgart), vagy a »Hogyan készül?« különböző ügyességeire és az »Ezermester« c. folyóíratra. Fúrj-fa-ragj és ezzel egyúttal az emberfaragás királyi művészetében, az önneve-lésben is gyakorlod magad. »Nulla dies sine linea.« Légy pontos min-denben! Kantról olvastam valahol, hogy olyan pontosan tartotta be a sétaidejét, hogy a jó königsbergi polgárok az órájukat e szerint iga-zították. Foerster néhány megállapítását közlöm — a Bürgschaft c. ballada főhősének halálosan pontos visszatérésére való utalással, — a következőkben: »Pontosság a királyok udvariassága« — szokták mon-dani. Általában azonban nemcsak az, hanem egyáltalában a szociális együttműködésnek alaperénye és alapföltétele, sőt minden valamire-való teljesítő-képessége is. Szociális kultúra t. i. nemcsak azt jelenti, hogy részvétellel nézzük a népet, hanem elsősorban azt: Légy a helye-den percnyi pontossággal, légy megbízható, tartsd meg szavadat, vé-gezd el a földadatod! Tanuld meg kedvtelésednek határt szabni, hiszen itt, a földön társaslény vagy. Nem az anarchista, nem a forradalmár, hanem a pontatlan, a megbízhatatlan egyén az emberi társadalom aláásója.« (Erziehung und Selbsterziehung 267—8. l.) »A kis teen-dőink elvégzésében tanúsított pontosság útján rászoktatjuk a gyerme-keket arra, hogy majd az életben a nagy konfliktusokat is hasonló szempontok szerint tudják elintézni.« (113. l.) Tedd föl magadban, hogy pontosan jelensz meg a kitűzött időre és nem várakoztatsz meg senkit. Nézz utána mindannak, ami rád van bízva, legjobb tudásod szerint, egész pontosan. Franklin írja: »Egy szög hiánya miatt elveszhet a pat-kó. A patkó hiánya miatt elveszhet a ló és a ló hiánya miatt elveszhet maga a lovas, mert az ellenség utóléri és megöli. És mindez azért, mert nem vigyázott eléggé a patkószögre.« (Dr. Vita: Végrendelet 149. l.) Alkalmazd ezt pl. az iskolai készülésre, az előírtas hajtásra, a kerék-pár lámpájának kellő időben való meggyújtására. Szerencsétlenségnek lehetsz oka ilyen mulasztásoddal! A Szentírás szerint »aki a csekélysé-geket elhanyagolja, előbb-utóbb elbukik.« Légy tehát kicsiben hű, hogy nagy dolgokra méltó lehess! »Serva ordinem, et ordo servabit te.«

Határozottság.

„Priusquam incipias consulo et ubi consulueris, mature factu opus est.“ (Sallustius)

“Zum Rat weile, zur Tat eile!“

(Német közmondás)

Kedves Kisöcsém! A rendre vonatkozólag kiegészítésül még leközlöm Franklinnak erre vonatkozó kommentárját: »A rend parancsával bajoskodtam a legtöbbet — írja — s úgy találtam, hogy ha alkalmazhatja is olyan ember, aki a dolgaitól szabadon rendelkezhetik az idejével, mint pl. egy nyomdászsegéd, azt nem tarthatja be pontosan a mester, kinek a világban is sürögnie-forognia kell és ügyfeleket kell fogadnia, akkor, amikor ők érnek rá. Ezenfelül különösen nehéznek találtam a rend betartását a tárgyak, iratok, stb. elhelyezésében. Nem szoktattak korán módszerre, rendszerre s minthogy rendkívül jó emlékező tehetségem volt, nem vettem észre, mily alkalmatlanságot okozhat a módszer hiánya. Ennélfogva ez a pont sok kínos figyelembe került és azért elkövetett hibáim annyira bosszantottak, s oly kevés javulást mutattam, oly gyakran estem vissza, hogy inkább kész lettem volna a kísérletet föladni s ebben a tekintetben hibás jellemmel megelégedni. Olyan voltam, mint az az ember, aki fejszét akart vásárolni szomszédjánál, a kovácsnál s azt kívánta, hogy az egész fejsze fölülete olyan fényes legyen, mint az éle. A kovács hajlandó is volt fényesre köszörülni, ha viszont ő a kereket forgatja. Forgatta is egyideig, mielőtt a kovács a fejsze éles lapját erősen nekifeszítette a kőnek, úgyhogy annak forgatása igen fárasztó lett. Az ember közben-közben abbahagyta a kőforgatást, hogy megnézzze, mint haladt a dolog előre, de végre is megunt a el akarta vonni a fejszét, úgy, ahogy volt s nem akarta, hogy tovább köszörüljék. »Nem — mondta a kovács, — csak forgassa, forgassa, lassan-lassan majd csak kifényesítjük, mert most csak foltos.« »Igen, — viszonzá a vevő, — de én úgy hiszem, én legjobban is szeretem a foltos fejszét.« S úgy tartom, ugyanígy volt ez sok emberrel, akik azt találták, hogy vajmi nehéz a jót elérni s a rossz szokásokat megtörni, s inkább föladták volna a küzdelmet és arra a következtetésre jutottak, hogy »a foltos fejsze a legjobb.« S valami belső hang, mely az ész szerepét bitorolta, olykor-olykor azt sugalmazta nekem, hogy a szélső erkölcsi tisztaság, melyet magamtól követeltem, afféle morális nyegleség, amelyért — ha megtudnák — még ki is nevetnének; hogy a tökéletes jellem ki van állítólag téve annak a kellemetlenségnek, hogy irigylik és gyűlölik; s hogy a jóakarátú embernek el kell magában néznie néhány hibát, hogy barátait el ne riassza.« (Franklin—Wildner 135—137. l.).

Ennek a passusnak a leközlésével a rend-szeretetnek és a határozottságnak a határvonalára is kerültünk, oda, ahol az ember, egy-egy hibának állandó visszatérését látva, kishitűen abba szeretné hagyni a harcot, mely kilátástalannak mutatkozik, vagy legalább is kétesnek, lévén a siker kivívása sokkal nehezebb, mint ahogy előre elképzeltük. Ha Demosthenes, nyelvhibája láttára, így gondolkozott volna, sohse lett volna belőle szónok, ha nagy hadvezérek elvesztették volna reményüket az első kudarcok után, akkor aligha lehettek volna hódítókká

később; költők, tudósok, művészek és — last, but not least — nagy nevelők egyúttal nagy nehézségekről is panaszkodnak, melyeket a kutatás, vagy alkotás terén lépten-nyomon le kellett küzdeniök, hogy az alaktalanságból, a káoszból kozmoszt, rendet tudjanak formálni. Bármerre nézel: az a fennkölt, magasröptű gondolat a »vis inertiae«, a földrehúzó tehetetlenség minden gyötrelmét kénytelen elszenvedni, hogy valósággá tudjon válni, akár a teremtő géniusz kezében, mint műalkotás, akár egy politikai zseni kezében, mint nemzeti nagyság, akár egy nagy nevelő kezében, mint a teremtés remeke, az ideális gondolkodású keresztény jellem. Az emberi haladás, a kultúra és civilizáció útja, akár az örök városba vezető Via Appia, a tudomány, a művészet, a nevelés hősi halottainak a sírköveivel van szegélyezve, akik egy szebb, egy jobb, egy tökéletesebb jövőt akartak istenadta tehetségükkel kialakítani. Kitérték a célt és ennek elérésére, vagy legalább ennek megközelítésé végett föláldoztak sok mindent, néha éppenséggel mindent. »Tökéld el, hogy véghezviszed, amit meg kell tenned!« Kívülről, mástól jött-e a parancs, vagy belülről, egy olyan belső szöveget alakjában, mint Sokratesnek »daimonion«-ja, lényegében egyremegy: az önként vállalt kötelesség szava épp olyan kényszerítő hatású lehet, mint a mástól jövő serkentés. Tyllmannak, a német politikusnak szavait idézem: »Was man tut, das muss auf Leben und Tod getan werden.«

Mármost milyen célt tűzz magad elé? Kétségtelenül komoly és megvalósítható célt. Lássunk előbb néhány ideális, aztán néhány realisabb célkitűzést: »Legyetek tökéletesek!« sürgeti Krisztus Urunk. Ennél magasztosabb célt nem tud az emberi elme még kitalálni sem. Ez a távoli és végső célkitűzés. Ez teendőid egén a Sarkcsillag. Szellemi és lelki házcsovedet tehát mindig úgy kell beigazítanod, hogy ezt láthasd és hozzá igazodhassál. Ha itt-ott azt talárod észrevenni, hogy valami akadályozza, vagy útjából eltéríti hajódat, úgy kell tenned, mint ahogy az a hajós-kapitány tett, aki hajójából eltávolította azt a vasrakományt, amely az iránytűt úgy befolyásolta, hogy rosszul mutatott és természetesen ennek következtében a hajó is téves úton járt.

Légy rajta, hogy nemcsak életed végső célját tartsd mindig szem előtt, hanem minden fontosabb teendő végzése előtt tedd föl magadban, hogy komolyan és teljes szívvel-lélekkel akarod elvégezni. »Dimidium facti, qui bene coepit, habet« — mondja a római költő. »Frisch gewagt ist halb getan« tartja a nép-bölcsesség. »Heureux commencement est la moitié de l'oeuvre.« Mind ez az idézet a kezdetre helyezi a főhangsúlyt. Ha Madách szerint a gondolkodás (a túlságos fontolgatás) a tett halála, hát az elhatározást rögtön kövesse a cselekvés. A kettő közé jó egy mozzanatot iktatni: az ügyszeretet egy aktusát, amely a lendítő kerék szerepét töltheti be. »Besogne qui plaît est à demi fait« — mondja a francia. Fogadd szeretetedbe ezt a teendőt. Ha nem látsz benne semmi kézenfekvő hasznot, lásd lelked csiszoló-szerét benne, akármennyire goromba is a foglalkozás, a toll, a véső, az ecset, a műszer, a szerszám, az ásó, kapa, kasza, nyeshólló, vagy locsoló. Ha pedig emberrel van dolgod, akkor fokozott mértékben fokozd föl magadban a szeretetet, hiszen az Úristen egy képmásával állsz szemben. Hidd el, hogy megérzi rajtad, hogy társadalmi, vagy éppenséggel világnézeti különbségek és ellentétek ellenére is testvérként bánsz vele. Pascal szerint szeretni kell az embereket, hogy megérthes-

sűk őket. Ez a szeretet olaj lesz, mely háborgó indulatokat csillapít, meleg lesz, mely a szívről leolvasztja a jégkérget, kötőanyag lesz, mely hézagokat betölt. Manapság, amikor annyi repedés és szakadék van a társadalomban, ilyen emberséges, megértő, nobilis gondolkodású, »úri« (értsd: emelkedett gondolkodású) emberekre van szükség az egész vonalon.

Egy élmény elmondásával próbálom megvilágítani mondanivalómat. A háború folyamán több ízben ellátogattam Reichenburgba, a szávparti trappista kolostorba. A kolostor kapubejáratánál mindig el-elgondolkoztam két felíraton. Az egyik ez volt: »Bernarde, ad quid venisti?« A másik pedig: »Si incipis, perfecte incipe!« Mi végre jöttél? Mit akarsz? Kérdezd meg minden tetterd előtt magadtól: Mit akarok? Tanulni? Tehát félre szórakozások és ábrándok! Imádkozni? Tehát az Olajfák hegyén imádkozó Úr Jézussal mondom világi gondolataimnak: »Maradjatok itt, mig imádkozom.« Testi munkát kell végezmem. Tehát arcom verejtékével fogom végezni az »improbus labor«-t. Ezzel már a másik bölcs mondásban kifejezett tanácsot is valóra váltottam: »Ha hozzáfogsz, láss hozzá derekasan!« Horatius-szal szólva: »Justum et tenacem propositi virum, ... si fractus illabatur orbis, impavidum ferient ruinae.«

Hát ilyen »tenax propositi vir«, elhatározáshoz körömszakadtáig ragaszkodó férfi légy már ifjúkorodban — nagy és kis teendőidben egyaránt. Ha nem koronázza siker, vigasztalódjál: »In magnis et voluisse sat est.« Hány nagy emberen nyugodott életében »a sors haragja« és mégis Vörösmartyval kell tartanunk:

„Mi dolgunk a világon? Küzdeni
Erőnk szerint a legnemesbékért.“

Prohászka a nevelőknek mondja vigasztalásul, hogy ha csak egy embert is sikerült jobbá tenni, azzal is jobb lett a világ. A te életkörülményeidre alkalmazva ezt a tételt: Ha csak egy porszemnyivel is használtál, akkor is tettél valamit, aminek etikai szempontból értéke van. Ne riadj hát vissza a nehézségektől: »Tu ne cede malis, sed contra audentior ito!« A régi bölcselőknek az »aga contra!« elve, ez az egészséges idealizmusból és nem daczból táplálkozó, »csak azért is!« új meg új próbálkozásoknak lesz kiinduló pontja. Erre is áll a német bölcselő mondása: »Ne öld meg magadban a hőst!« Minden nehézség egy-egy sárkány lehet, melynek te lehetsz kicsiben a megölője. Fohászodjál hát neki, veselkedjél neki és a lélek hitével, a szellem fölényével és karod erejével győzd le! Prohászka szerette emlegetni annak a lovagnak a gyónását, aki egyetlen nagy bűnének azt tartotta, hogy meghátrált! Tehát: »semper prorsum, nunquam retrorsum!«

Azt hiszem, nem értesz félre. Nem azt kívánom, hogy pusztá ököl-lel menj neki egy ellenséges hadállásnak, vagy hogy egymagad harcolj egy légiónyi balhit, maradiság, »Ázsiát ásító, valóság-másító« nem-törődömség ellen. Harcold meg a te mindennapi harcaidat a magad szűk körében a jóra való restség, a kényelem-szeretet, az úrhatnámtság, a divathóbort, a különböző előnevű mániák és főképen a bűnök ellen, tervszerű és elvszerű, megalkuvást nem ismerő következetességgel. Jelszód legyen: »Ville qui parlamente est à demi rendue.« Ebben a

harcban Krisztusnak, a világ világosságának a sötétséggel való örök harcában, melyet minden egyénnek, nemzedéknek, kornak egyenkint és összesen meg kell vívnia — »athléta Christi« légy! »Öltözzetek az Isten fegyverzetébe, hogy az ördög incselkedésének ellene állhassatok... Úgy álljatok tehát, hogy derekatokat fölvezzétek igazsággal, s rajtatok legyen az igazság vértje... Mindezekhez vegyétek a hit pajzsát, mellyel kiolthatjátok a gonosznak minden tüzes nyilát. Azonkívül vegyétek föl az üdvösség sisakját és a Lélek kardját« (vagyis az Isten igéjét) — írja a hit harcáról Szt. Pál az efezusiakhoz írt levele 6. fejezetében. Lényegében csak két harcvonal és arcvonal van (ezt Goethe is elismeri): a hit és hitetlenség harca. Minden egyes kísértés a hitetlenség kém-próbája, egy-egy cselvetés és előcsatározás a főütközet lehetőségei és eshetőségei előtt. Ha így fogod föl teendőidet, akkor bizonyára szemed előtt lesz a régi szabadságharcok jelszava: »pro aris et focis.« Oltárokért, a jóság, becsület, erény, tisztesség, kötelesség és egyéb néven nevezendő ideálok oltáráért, a Szentlélek templomáért, (aki te vagy) és szent tüzet őrző tűzhelyért, az ifjú lelkesedés, szeretet és érintetlenség tűzhelyéért folyik a harc, kicsiben és nagyban. Petőfi szavai jutnak eszembe:

„Tiszta e kebelnek mélye,
Égi kéz lövelt beléje
Lángokat.
És e lángok tisztán égnek
Szent oltárán az Erénynek
Szeplőtelen szív alatt.“

Száz szónak is egy a vége: erős fegyveres légy tornácod és házad őrzésében. Állj eszményeid mellett a Pompeiiben álló helyzetben talált katona kitartásával és annak a nem messze tőle talált fiúnak a hitével, aki viasztáblájára éppen ezt a szót írta (nyilván anyja diktálására): »Deus.« Kötelességedet teljesítsd az őrhelyéhez szögezett katona kitartásával, az Úristent jó- és balsorsban szem elől nem tévesztő, rendületlen gyermeked hittel és hidd el, diadallal fogod megharcolni kicsiben és nagyban a hitnek a harcát. »Pro Deo et libertate.« Istenért, lelked szabadságáért az ösztönök és a külső kísértésekkel szemben!

Igénytelenység.

„Wie fruchtbar ist der kleinste Kreis,
Wenn man ihn wohl zu pflegen weiss!“
(Goethe)

Egy anekdotával kezdem. Pázmány Péterhez, esztergomi érsek korában egyszer két kéregető barát állított be. Az érsek éppen íróasztalánál dolgozott. Amint látta a két látogatót, eloltotta az egyik gyertyát. Erre a barátok csalódottan távozni akartak, mint akiknek ilyen takarékos főpaptól nincs várnivalójuk. Pázmány azonban így szólt: »Ha nem vigyáznék az ilyen csekélységekre, nem lennék abban a hely-

zetben, hogy nektek valamit adhassak.« Kaptak is bőségesen a takarékos érsektől.

A takarékoság és igénytelenség elhatárolása a szűkmarkúságtól és zsugoriságtól nem könnyű dolog. Nem is lehet abszolút mértéket fölállítani. A pénzes ember ám költsön igényeinek és állásának megfelelően: műtárgyakra, könyvekre, magasabbrendű élvezetekre, de ne szórja két kézzel a pénzt. Fizesse tisztességesen alattvalóit, de ne utánozza a külföldön könnyelműsködő, régimódi mágnásokat, akik bankókkal gyűjtöttak rá. Ad vocem: rágyújtás. Diáknak nem lehet rágyújtani, nem szabad egyáltalában dohányoznia, sem egészségügyi, sem pénzügyi okokból. Az előbbire vonatkozólag Tóth Tihamérnak: »Dohányzol?« c. kötetében megtalálod az idevágó szempontokat. A pénztárcára vonatkozó rész pedig úgy szól — a régi diákbölcsesség szerint —: la poche a zseb. Lapos zsebből nem lehet cigarettára valótl elővarázsolni. Édesapád tárcájára pedig nem illik, sőt nem is szabad bodor füstkarikákat eredetned. Igényeidet ezen a téren a minimumra, vagyis zéróra kell redukálnod. Ha ezt a tanácsomat nem fogadod meg, akkor — meglásd! — észrevétlenül a kölcsönkérések és adósságok útvesztőjébe kerülsz és örökké rendeznivaló számláid és ügyeid lesznek. Addig kell nyújtzkodni, ameddig a takaród ér. Nos, ahol ez a takaró éppen hogy diák-méret szerint készült, ott nincs mit és mivel nagyozni — még nagyobbak társaságában sem. Ezt a pipiskedést a mindenáron a »Gernegross« színeiben való tetszelgési vágyat vesd ki magadból, ha föltetszik benned. A nagyobbak kiskiúként fognak kezelni, lekezelni és lenézni, társaid pedig, ha elzárkóztál előlük, joggal zsiráfnak fognak tartani. Nem egy diák elléhasodásának, blazirtságának, koravénségének, sőt későbbi züllésének a gyökerei itt, a helytelenül magyarázott kapilláritásban, a kapaszkodásban keresendők. No meg a diák-adósságokéi is. Bátyád hadd szórakozzék egyívású pajtásaival! Te legfeljebb 1—2 évvel idősebbekkel barátkozzál!

Zsebpénzedből mindig tégy félre előre nem látott szükségletekre. Ebben a tekintetben az előrelátásra még állatok is adnak példát. Nem szabad mindig fölélni mindent. Nagyon sok nevelési érték rejlik a cserkészzetnek a takarékoságot előíró, kilencedik törvényében. Meztlábos külvárosi cserkész-jelöltek fillérenként gyűjtik össze, igazán keservesen keresett pénzecskéjükből a fölszerelésre valótl. Általában azt tanácsolom: ha itt-ott fölösleges dologra költöttél, elvből ugyanannyit fordíts jótékony célra! Szegény társadnak itt-ott egy tollat, ceruzát, vagy papírt természetben juttass, hogy az adománnyal meg ne sértsd szemérmes szegénységét, magadnak viszont a jótett jóleső érzését szociális szempontból is jó megadnod.

Ruházatodban ne keresd a feltűnőt! A piperkőc legtöbbször külsőségekben éli ki magát és előbb-utóbb bántó lelki ürességet revelál. Sok igazság van ebben a német szellemes megállapításban:

»Der Dandy ist ein schön befrackter, glänzend beclackter, nicht ganz intakter Charakter.« A divat-majom szerepében való tetszelgést engeddd át a sekélyes lelkületű »arany-ifjúság« aszfaltlovagjainak. Sokkal komolyabb időket élünk ebben a keserű levében vonagló világban, semhogy a hejehujázás vagy a dorbézolás hangjaival túl lehetne harsogni a munkanélküliek »munkát, kenyeret« követelő kórusának síráját. Éppen azért még tisztességes határok között mozgó szórako-

zásaidra is tégy szordinót — esztétikai és szociális szempontokból egyaránt.

A jó öreg Sokrates sokszor fejtegette azt, hogy »semmire se szorulni isteni dolog.« Ez az anyagiakon fölülemelkedni tudó lelkület nem adódik máról-holnapra. Ezt is nevelni kell, még pedig tervszerűen és élvezetesen. Egy pogány bölcselő aranyait vízbe dobta; egy másik, amikor látta, hogy valaki tenyeréből tud inni, fapoharát hajította el, mint fölöslegest. Svéd Krisztina, Gusztáv Adolf leánya, mikor katolizálása után fölkinálták neki a koronát, így szólt: »Non mi bisogna, non mi basta« (nincs rá szükségem, nem elégít ki). Föl kell szabadulnunk a teremtmények béklyói alól, hogy minél könnyebben szolgálhassunk a Teremtőnek, mint azt a lovagrendekben a lovaggáavatás szertartása oly szépen fejezte ki, egy darab kenyér és egy kard átnyújtásával. Talán erre céloz a német író híres mondása: »Wer nicht von Brosamen leben und für ein Schwert alles opfern kann, ist nicht geschickt der Wahrheit zu dienen.« Nos, az eszménység és az igazság szolgálatára — szóval és tettel — édes mindnyájan küldetést kaptunk. Ha észreveszem, hogy valami elvon, lehúz, akkor el kell hagynom. A földi dolgok túlbecsülése ugyanis sokszor irányváltást idézhet elő gondolkodásomban és eljárásomban egyaránt. Tehát le kell szállítani kellő értékükre — az étkezéstől a ruházkodásig. »Die beste Kost, die wenig kost't« — mondja a német közmondás. Nálunk a disznósír használata folytán különben is nehezebb a legtöbb étel a növényi zsírral, vajjal, vagy olajjal főző népeknél. Erről Karlsbad és a többi gyógyhely elég beszédesen tanúskodik. Tehát sem az ételmezésben, sem pedig a ruhában és egyéb külsőségekben nem szabad az »élet-standard« illetően emelésére törekedni. »Élelmünk és ruházatunk lévén, azokkal elégedjünk meg« — mondja a Szentírás. De lelki és szellemi tekintetben anuál inkább helyén való egy egészséges »horror vacui«. Az eszem-izsom lehúz az anyaghoz, a szellemi igények ellenben fölemelnek magasabb szférákba. »Nem kér kínai pamlagot, se márványpalotát a megelégedés« — éneklí Berzsenyi. De Horatiusból is sokat kiírhatasz...

Pf. »Crescentem sequitur cura pecuniam maiorumque fames...« »quanto quisque sibi plura negaverit, ab dis plura feret...« »multa potentibus desunt multa; bene est, cui deus obtulit parca, quod satis est manu«. »Non possidentem multa vocaveris Recte beatum.« »vivitur parvo bene; Latius regnes avidum domando Spiritum, quam si Lybiam remotis Gadibus iungas et uterque Poenus serviat rem«; a »Rectius vives« kezdetű ódából az »aurea mediocritas« az arany középszer gondolatán kívül azt is ragadd meg, amely a magas fába le-lecsapó merénykőről szól és a nagyravágyástól igyekszik óvni. Az ifjúságnak ezen fölül megszívlelésre ajánlhatók a következő passusok is: »Augustam, amice, pauperiem pati robustus acri militia puer condiscat«, vagy: »Eradenda cupidinis pravi sunt elementa et tenerae nimis mentes asperioribus formandae studiis.«

Szellemi és még inkább lelki igények dolgában azonban légy telhetetlen a Babbitstól megénekelte soha meg nem elégedésig, természetesen istenadta képességeid határain belül.

Szorgalom.

„Munkásság az élet sója,
A romlástól mely megójsa.
S csak az, aki nem hevert,
Arat áldást és sikert.“

(Tompa)

Kedves Kisöcsém! Rousseaunak egy mélyértelmű megállapításával kezdem: »Munka, fáradság és magány örömmé válnak, ha értünk hozzá, megadni azoknak a kellő irányt. Az ép lélek kellemeseknek találja a közönséges foglalkozásokat is, éppen úgy, mint a test épsége a legegyszerűbb tápszereket is a legízletesebbekké teszi. Mindazon unatkozó emberek, akiknek oly nehéz valamit föltalálni, ami őket gyönyörködteti, undorukat csak rossz tetteiknek köszönhetik, és a gyönyör iránti érzéket csak akkor veszítik el, midőn a kötelesség iránti érzékük megszűnik.« Rokonságot tart ezzel az idézett nézetel Széchenyinek következő tapasztalata: »Munkálkodnunk és fáradoznunk kell, ha túrhetetlen unalomra, s talán életgyűlölésre kárhoztatni nem akarjuk mindmagunkat; s belső illetődéssel fogjuk tapasztalni, hogy éppen a legsürgősebb életszükségeink kielégítésére ösztönző természetűrköb, — mely egészen állatok sorába helyez bennünket — fakadoznak, ha lelkünk röptét nem gátoljuk, az emberiség legszebb, legdicsőbb tettei...« Más helyütt meg így ír: »Unalom a rosszrahajló embert rosszá, a jórahajlót boldogtalanná teszi, s valóban szánakozásra méltó, kinek az életben semmi dolga nincs.« Mindezt a szép és sokatmondó idézetet Radó A.: »Vezércsillagok« című művéből iktattam ide, mint legjellemzőbbet abból a nagy gyűjteményből, melyre (akár csak Wildner Ödön: »Léleküdítő« című gyűjteményére) az »embarras de richesse« kifejezés alkalmazható, éppen a közölt anyag nagy terjedelme miatt.

Egyik levelemben (Útravaló I. 14. l.) bővebben szoltam a munka nemesítő és nevelő hatásáról.

Dolgozzál! Végezd el jólélekkel teendőidet, melyeket a »kötelesség« név alatt lehet összefoglalni. A német rigorizmus egyenest a kötelességteljesítést tartja életcélnak: »Wir sind da, um unsere Pflicht zu tun.« »Pflicht! du erhabener, grosser Name!« (Kant.) »Dann erst geniess' ich meines Lebens recht, Wenn ich mir's jeden Tag aufs neu' erbeute.« (Schiller.) De irodalmunkban is bőségesen találsz megfelelő, önzetlen munkára és ernyedetlen szorgalomra serkentő idézetet. Pl.: »Inkább olyan úr légy, aki úgy dolgozik, mint egy cseléd, mint olyan cseléd, aki úgy henyél, mint egy úr« (Jókai). A »rontó vagy javító, de sohse henyélő« világról Vörösmarty is énekelt. Arany: Buda szájába adja a következő találó szavakat:

„Mit ér az ember, ha egész nap ásít,
Ülvén gondolatok here záptojásit!
Sok idejét tölti, soha ki nem költi;
Halott az az ember, halála előtti.“

Dolgozzál elsősorban azért, mert anyagi javadra válik. Hány sze-

gény diák keresi meg nyáron, mint kifutó, napszámos, cséplési felügyelő vagy ellenőr a könyvre és tandíjra való költséget, vagy annak egy részét! Ismerek tehetősebb szülőket, akik a gazdaságban vagy üzletben segédkező fiúnak odaadják, vagy félreteszik számára a munkájával megszolgált összeget. Ebben az eljárásban van jó is, rossz is. Jó benne a munkára serkentő tényező, de rossz benne az, hogy egy jobban rászoruló valakitől vonja el ezt az összeget, fiát pedig nem neveli önzetlen kötelességteljesítésre.

Dolgozzál azért, hogy megtanulj dolgozni! Goethe mondja: »Der Mensch betrachte sich als Lehrling, als Geselle, als Altgeselle, am spätesten und höchst vorsichtig als Meister.« Erre is áll a közmondás: »Jó pap holtig tanul.« Minden ember holtig tanulhat dolgozni, hiszen széles e világban nagyon sok munka és gyakorlótér kínálkozik.

Dolgozzál akár teljesen ideális céllal és szándékkal is. Tétlenség az ördög párnája. Prohászka szerint: »Folyton és erélyesen kell dolgoznunk... A kitartó munka szívósságot ad az akaratnak, hogy ne legyen olyan, mint egy gummidarab, melyet húzni-vonni lehet, amerre tetszik. Az Úristen pedig alkalmat fog adni, hogy az ő dicsőségéért folytatott lankadatlan igyekvést hasznosítsuk. Ha a szorgalom az akaratot kidomborította, a többit Istenre bízhatod.« Megengedem, néha nagyon unalmas a munka. De az unalom még unalmasabb. Az egyhangú munka is lelki haszonnal jár, az unalom ellenben fogyasztja, és sorvasztja a lelki és etikai értékeket. Éppen erre való tekintettel keresned kell valósággal a munkaalkalmakat, hiszen ezek az önnevelésnek is kiváló gyakorlóterei és magasabb élétsíkba segítenek át. Utalok az V. osztályos francia könyvedben található versre a diákról és a selyemhernyóról, melyet az iskolásfiú példaként követhet, mert egyhangú munkájával szőtt és fogháznak mondott gubójából, mint pillangó, tehát mint tökéletesebb lény fog kikerülni. A következő versek közül tanulj meg legalább egyet könyv nélkül.

„Wer gerne tätig ist, hat immer was zu tun.
Kind, sage nie : „Ich bin nun fertig und will ruhn“
Mit dem Notwendigen wenn du schon fertig bist,
Doch bleibt dir etwas noch zu tun, das nützlich ist.“
(Rückert)

Fr. W. Webertől, a »Dreizehnlinden« című világhírű eposz szerzőjétől kettőt is közlök:

„Bedenke, was du heute tust,
Bedenk' auch, was du morgen musst ;
Zumeist bedenke, deinem Leben
Durch Arbeit Kern und Halt zu geben.
Ein Leben ohne Arbeit gilt
Nur, was ein Rahmen ohne Bild.“

Sajnos, különösen a nagyszünetben a diákság körében sok olyan keret akad, melyet nem tölt ki semmiféle, vagy csak olyan kép, amelyről az isteni arcvonásokat az animális élet vagy egészen letörölte, vagy állatívá torzította.

„Gewinnt ein Knabe nicht den Mut,
 Zu tun, was er nicht gerne tut,
 Und ernster Arbeit ernst sich zu ergeben.
 Der seufzt in schnöder Dienstbarkeit
 Von Laun' und Lust in Sorg' und Leid.“

Gondold meg, hogy a tétlenség már magában is nem zéró, hanem mínusz előjelű érték. »Qui non proficit in virtute, deficit« — mondja Kal. Szent József. »Wer rastet, der rostet« — véli a német közmondás. »Halál tesped álló tavon.« (Arany János.) Mindenképen magadnak dolgozol, még ha nem is üti érte a markodat pénz. »Tibi aras, tibi occas, tibi seris, tibi et metes.« Hát szánts, boronálj, vess serényen a nyár folyamán is, hogy minél több és tartósabb lelki kincsét köthess később kérékbe! Hiszen Eötvös szerint a munka boldogságunknak is egyik föltétele. Ezt írja: »Csak a munka, csak az, ha valamit tevének, boldogít.« Leveletem ezzel a cserkész köszönéssel zárom: »Jó munkát!

Őszinteség.

„Ein Mann, ein Wort.“

„Un homme d' honneur n' a qu' une parole.“

Kedves Kisöcsém! Mikor ezt a levelet megterveztem, váratlan nehézségekre bukkantam, amelyek írás közben egyre szaporodtak. Így aztán az első conceptust félretettem és egy másodikba kezdtem, miután újra még újra — mi tűrés-tagadás? — rágtam a tollszáramat. Hogy találjak megfelelő szavakat az igazság vonzó voltának és vakítóan ragyogó, tündöklő szépségének ecsetelésére? Hiszen róla mondja Jósika: »Az igazság olyan, mint a sas: a napba tekint, s nem veszti szeme fényét.« Bizonyos mértékben azt lehet mondani, hogy akinek nincs annyi érzéke, hogy az igazságot önmagáért keresse, az annak a boldogító szépségét aligha fogja teljes egészében látni és annak aligha lesz annyi ereje, hogy azért ifjúi lelke minden hősiességével síkra merjen szállni, mikor rablólovagok rátámadnak, látszólag lovagi fegyverzetben, mintha védeni akarnák, valójában azonban útonálló szándékkal. Az ifjú lélek igazságérzéke még általában romlatlan: nem vesztegette meg annyira a számítás és haszonlesés, mint az okosság leplelvel takarózó, kompromisszumokkal dolgozó későbbi életkor. Szállj síkra azért, amit meggyőződésed igaznak és helyesnek mondott. Védj azt barátaiddal vállvetve, unguibus et rostris — a középkori lovag idealizmusával és megalkuvást nem ismerő rendületlenségével, bárkivel szemben, bármikor és bárhol, az erkölcs határain belül. Az erkölcsi fölháborodás hangján, ha veletek egyenrangú részéről érné támadás, a tisztelet, a szemrebbenés nélküli nyíltság hangján, ha fölötteled részéről érné támadás. Hidd el erre is áll az, amit Aranyszájú Szent János mondott: »A meggyőződés a legszebb ékeszólás.« A meggyőződés lebilincselő, lefegyverző ereje ott lesz szemetek fascináló tűzében és ott lesz érezhető hangjaitokon, amelyek különös zengést adnak a meggyőződés acélfürdőjében megfürösztött szavaknak.

Épp olyan fanatikus erővel küzdj a megszokott hazugság ellen! Lehet, hogy eleinte nem bírsz vele. A sötétség fejedelme nagyon csillogó fegyverzettel szokta felruházni az áligazságait. Ilyenkor úgy kell felkészülnöd ennek a sárkánynak legyőzésére, mint ahogy Schiller »Sárkányviadal«-ának (Der Kampf mit dem Drachen) lovagja lőnapokon át sárkány-modellen gyakorolta a támadás fogásait. De a hazugság, akármennyire igaz is az a példaszó, hogy hét hazugságból álló csatlós-haddal lép föl, előbb-utóbb a porondon fog maradni. De ehhez erős hit — a Góliáttal szembeszálló Dávid hite — és érintetlenség kell. »Chevalier sans peur et sans reproche« légy. Hiába volna félelem nélküli lovag, ha gáncsolni lehetne. Ebben az esetben szemfüles ellenfél bizony egy-kettőre megsebesít Achilles-sarkadon. Ide kívánczok tollam hegyére Isidorus Hispalensisnek, a kimúló ókor polyhistorának a szava: »Qui alium de peccatis arguit, debet esse alienus ipse a peccatis...«

Szántsándékkal bocsátottam előre az igazság rettenhetetlen véődőjének daliás alakját, mielőtt a mindennapi élet apró hazugság-frontjain való viselkedés módozatairól részletesen szólnék. Azért tettem ezt, mert még az ökölrázó, fegyvercsörgető és az igazadért hajbakapó, ölremenő fejlődési korban vagy. De meg azt tartom, hogy nem árt, ha a bajvívásban egy kis elméleti kiképzésen, holmi lelki hatvágási kurzuson megy át a nagy fiú. Ha lovagnak nevelődött, talán mégis inkább az igazságnak, az őszinteségnek lesz bajnoka, mint a hazugságnak rabja, amely pedig manapság annyi alakban csalogatja-csábítja. Most átadom a szót a híres jezsuita pedagógusnak: »A veszélyeztetett becsület, melyet véd, hiú ábránd. Tiszteletben tartják, mert nem ismerik. Valójában meg kellene vetni, ha belső rothadásáról lerántanák a leplet. Ezt a rothadást kendőzi a hazugság? Vagy igazságtalan büntetéstől mentene meg a hazugság? Az ellened elkövetett igazságtalanság nem a te szégyened; hazugságoddal magad aljasítod le magadat.

Hazugságod vidám napot biztosítson? Ha nem szolgálod meg azt a jó napot, akkor rablás és orzás a megszerzése. Ha nem érdemelted meg, akkor elesel úgylis a megérdemelt jutalomtól.

Barátodat akarod hazugság árán kimenteni, mikor rossz fát tett a tüzre? Ha hazugságot követel tőled, akkor önnön szégyenét bálványozza és benned a legnemesebbet gyűlöli. Ha szabadkezet ad, akkor árulást követ el barátságtokon. Ám, szenvedj meg érte, légy segítségére a büntetés elviselésében, de ne szennyezd be a hazugság mocskával barátságtokat.

A hazugságot tehát leplezzük le és kergessük vissza, kendőzetlenül és meztelen valóságában a kuckóba!»

Bizonyára ismered Canty Szent János esetét a rablókkal. Ezek mindenéből kifosztották római zarándokútján, majd, re bene gesta, megkérdezték, van-e még valamije. A legjobb tudása szerint azt felelte, hogy nincs már semmije. Néhány lépésre azonban eszébejutott, hogy erre a legrosszabb eshetőségre számítva, egy aranyat varratott a köpenye sarkába. Hát ezt is odakínálta a bandának. A szent ember őszintesége annyira meghatotta ezeket a kérgesszívű haramiákat, hogy még azt is visszaadták, amit előbb elszedtek tőle. A valóságban, sajnos éppen az ellenkezője történik a közismert, fejtövevést emlegető

közmondás szerint. Meglehet. De az igazságot és lelkiismeretedet nem fogják fejbeverni. Már pedig ennek a kettőnek a kedvéért még a szó szoros értelmében vett fejbeverést vagy egyéb büntetést is el kell szenvedni. Az Acta Sanctorum számos ilyes példát ismer.

Néhány szempontot a föltétlen igazmondásra vonatkozólag (ami a cserkészzet első törvénye!) Sík Sándor tollából közlök (l. »Magyar cserkészvezetők könyve«). »Minden jellem alapja az igazlelkűség... A jellem egységet jelent, az embernek önmagában való zárt egységét, minden életnyílvánulásnak stílusos egyöntetűségét. Amely pillanatban ez az egység bárhol is megszakad, amikor a szó, az arckifejezés, vagy a gesztus nincs többé összhangban a gondolattal, amikor más a külső hang és más a belső érzés; abban a pillanatban már bacillus fúrta meg a jellemet, abban a pillanatban, lehetőségben, már adva van a teljes züllés is. A jellem ki van kezdve. »Elrepült a nagy kő, ki tudja, hol áll meg?« A jellem következetességet jelent, a hazugság az alkuvást jelent. Aki megalkuszik egyszer, miért állna meg másszor? Aki hűtlenné vált az igazsághoz, gyávaságból, az emberek előtti félelemből (a hazugság főforrása!), mi biztosít, hogy ugyancsak gyávaságból nem válik-e majd a legszentebb ügynek, a hazának is árulójjává, vagy aljas emberek cimborájává? Aki megtagadja az igazságot kényelemből, magaelhagyásból, lomhaságból (a hazugságnak másik nagy kútfeje!), ki tudja, nem hagyja-e el magát majd akkor is, amikor családja, vagy hivatása legszentebb kötelességeinek teljesítéséről lesz szó... Az igazlelkűség nem isméri kivételt. Mihelyt egyszer helyt adunk — bármilyen formában — a kivételnek, veszve van a jellem, mert nincs a világon olyan hazugság-alkalom, amelyet az ember ne tudna jogos kivételnek magyarázni. Ez pedig tág teret nyit a legkacskaringósabb csüres-csavarásnak, a tudatos, utóbb a megszokás folytán már öntudatlan önámításnak, innen pedig egyenes az út a patológikus morálisanisanityhez; csak idő és körülmények kérdése, hogy ki meddig jut el ezen a végzetes ösvényen. Ezért a cserkészztörvény nem adhat fölmentést még tréfából való hazugságra sem (ha csak teljesen ki nincs zárva az ámítás szándéka, mert hiszen akkor nincs szó hazugságról!), még a kíméletből való hazugságra sem (de természetesen a kíméletlenségre sem: okosság és szeretet eligazít.) A harmadik szempont: a föltétlen igazmondás szociális szükségessége. Emberi közösség csak a föltétlen igazmondás követelményén alapulhat, csak az teszi lehetővé minden emberi érintkezés nélkülözhetetlen alapját, a kölcsönös bizalmat... Az egyeneslelkűség művészetére is szert lehet tenni, vagyis arra, hogy az ember sohase hazudjék. Meg lehet győződni arról, hogy hazudni soha se érdemes és hogy a hazugságot elkerülni, ha gyakran nem is könnyű, de minden esetben lehetséges. A hazugság tilalma nem jelenti egyúttal az igazság minden esetben való kimondásának kötelezettségét; szabad hallgatni, szabad kitérő feleletet adni. Ezt a leleményességet, melyet sokan a hazugság elpalástolására fordítanak, érdemes harcba állítani a hazugság-kerülés okos módjainak keresésére. A föltétlen igazmondásban való kitartás hősiességet is kíván és nem egy esetben kellemetlen következmények vállalásával, sőt szenvedéssel is járhat minden, ami hősiesség. Ezt a hőst minden fiúban föl kell szabadítani.« A napoleoni háborúk idején Péter Mayrnak, az egyik tiroli szabadsághősnek csak azt kellett volna vallania, hogy nem is-

merte a fegyverviselési tilalmat kihirdető plakátot és megmenti az életét; de ő azt mondta, hogy hazugság árán nem menti meg az életét. Mintho csak a vértanú rhétor meggyőződése szólt volna belőle.

Idézd vissza emlékezetedbe Gellert versét a hazudozó fiúról, akinek lónagyságú kutyája egyre jobban kisebbedett, minél jobban közeledett apjával ahhoz a hídhöz, amely állítólag leszakad az alatt, aki aznap hazudott.

Higij az igazság átütő erejében, de higij magadban is. Bátran lovajja lehetsz s maradhatsz »Wahrheit besteht, Lüge vergeht.« Jókai egy tanácsával fejezem be: »Ha amit el akarsz mondani, meggyőződésed, akkor mondd el. Mondd el ingyen és ha megvernek is érte. Ha pedig nem, meggyőződésed az, s nem szükséges, hogy mondva legyen, el ne mondd, ha a világot ígérik is érte.« (I. Vezércsillagok 235. l.) Szóval: »Quod in ore, hoc in corde« és vice versa. »Feleleted legyen igen, igen és nem, nem; ami ezen túl van, az ördögtől van.« (Szentírás.)

Igazságosság.

„Az igaz embernek igazságtalanságot elkövetni csak úgy fáj, mint azt elviselni.“

(Jókai)

Igazságosság Platon szerint az állam alapja. A keresztény erkölcsben is sarkalatos erény. Ezzel eléggé jeleztem a fontosságát. Hogy ezt az erényt gyakorolhasd, ahhoz teljesen ki kell lépni tudnod önmagadból, le kell vetned subjektivitásodat és objektívvé kell válnod — hic et nunc! Több ez az »audiatur et altera pars!« elvénél, mely a másik félnek a meghallgatását teszi kötelességeddé. Az igazságosság a másik félnek a megértését parancsolja. Ez a megértés pedig (s itt újra utalok Pascalnak az előbbi levélben idézett mondására) csak a szeretet alapján lehetséges. Ha ez így van, akkor az igazságossággal kapcsolatban a szociális és szolidáris magatartás egész magasságát és mélységét kellene itt föltárnom. Neked egyelőre elég az, ha adott esetben a felebaráti szeretetet gyakorolod ott, ahol alkalmad van, azzal szemben, aki támogatásodat kéri, abban a mértékben, ahogy bírod — a »suum cuique!« jogi, tehát alsófokú álláspontján kezdve és az osztozkodás, sőt felezkedés keresztény erkölcsi álláspontján folytatva és betetőzve. Konkrét esetben körülbelül ezt jelenti legtöbbször: mit tennék, ha »a másik« volnék? Mit tennék az ő helyében? Mit éreznék, ha nekem kellene most könyörögnöm? Mit tennék, ha nem én ülnék most az élet napos oldalán? Mitévő lennék, ha egy tényleges, vagy vélt igazságtalanság miatti elkeseredés ülné meg aljként a lelkemet — napok, hetek, hónapok, évek óta? Szt. Pál szerint »valamint egy testben sok tagunk van, minden tagnak pedig nem ugyanazon egy a működése, úgy sokan egy test vagyunk Krisztusban, de egyenkint egymásnak tagjai, a mi Urunk Jézus Krisztusban.« (Róm. 12.) A szolidaritás Magna Chartájában pedig bővebben ír: »Mert amint a test egy, bár sok tagja van, a testnek pedig minden tagja, bár sok, mégis egy test, úgy van Krisztus is. Ugyanis mi mindnyájan egy Lélekkel egy testté vagyunk keresztelve, akár zsidók, akár pogányok, akár szolgák, akár szabadok; és mindnyájan egy Lélekkel itattatunk. Mert a test nem egy tag,

hanem sok. Ha azt mondaná a láb: mert nem vagyok kéz, nem vagyok a testből való; vajjon ezért nem volna a testből való. És ha azt mondaná a fül: Mert nem vagyok szem, nem vagyok a testből való; vajjon azért nem lenne a testből való? Ha az egész test szem, hol a hallás? Ha az egész test hallás, hol a szaglás? Már pedig Isten helyezte el a tagokat, mindegyiküket a testben, ahogy akarta. Ha mindnyájan egy tag volnánk, hol volna a test? Már pedig sok ugyan a tag, de egy a test. Nem mondhatja azért a szem a kéznek: Nincs rád szükségem, vagy pedig a fő a lábaknak: nincs rátok szükségem; sőt amelyek a test gyöngébb tagjainak látszanak, sokkal inkább szükségesek; és amelyeket a test kevésbé nemes tagjainak tartunk, azokat nagyobb tisztességgel vesszük körül; és amelyek tisztességtelen tagjaink, azoknak nagyobb tisztességük van, (a ruhával való eltakarás alakjában.) Tisztességes tagjaink pedig semmire se szorulnak; de az Isten azért alkotta úgy a testet, hogy amely tagnak nem volt, annak nagyobb tisztességet adott, hogy ne legyen meghasonlás a testben, hanem a tagok egymásért kölcsönösen szorgoskodjanak. Ha tehát az egyik tag szenved valamit, együtt szenved vele valamennyi tag; vagy ha az egyik tag megdicsőül, együtt örvendez vele valamennyi tag. Ti pedig Krisztus teste vagytok és egyenkint tagjai.« (1. Kor. levél 12. fej.) Leközöltem az egész szentírási passzust, hiszen előbb-utóbb a szociális kérdés is eléd mered. Erre vonatkozólag ajánlatos P. Drincknek: Szabadságot, munkát, kenyeret! c. művét elolvasni. (Szt. István Társulat.) Nem szeretném, ha szfinkszerűeknek találnád annak problémáit, akármennyire bonyolultakká is tette őket az elkereszténytelenedett gazdasági és politikai élet. Megoldásukat csak az isteni Mester tanítása alapján tudom elképzelni. »Unus est Magister vester: Christus.« A szfinkszet gyilkos hatalmától megfosztó mindenható szó a szeretet. Nem az osztályharcot emlegető gyűlölet, hanem annak ellenkezője a szeretet, a panacea, a mindenre jó orvosság. A szolidaritást kifejtő eme fejezet után nyomban tehát azzal szerves összefüggésben következik a szeretet himnusza: »Szóljak bár az emberek vagy az angyalok nyelvén, ha szeretetem nincsen, olyanná lettem, mint a zengő érc, vagy a pengő cimbalom... ha szeretetem nincsen, semmi vagyok. A szeretet türelmes, nyájas; a szeretet nem féltékeny, nem cselekszik rosszat, nem fuvalkodik föl, nem nagyravágyó, nem keresi a magáét, nem gerjed haragra, nem gondol rosszat, nem örvend a gonoszásznak, de együtt örvend az igazsággal; mindent eltűr, mindent elhisz, mindent remél, mindent elvisel.« (1. Kor. 13. fejezet, 1—7.)

Ahhoz, hogy valaki az egész vonalon igazságos tudjon lenni, szeretettől kell áthatva lennie, mert különben a magáét keresi, önző lesz, nem tud kilépni önmagából, de még bele se tudja képzelni magát a másik helyzetébe. Már pedig Szal. Szt. Ferenc ezt mondja: »Gondold el mindig, hogy te volnál a felebarátod helyén, ő meg a tieden; ebből az esetben sohasem fogsz igazságtalanul ítélni.« Foerster az önző embernek egész közelfekvő gyakorlati példákat emleget: a csatorna-tisztító, a szemetes, a szennyesünet mosó, a félrehelyet takarító személyzet megbecsülésére vonatkozólag. Azt a megalázkodást, amellyel ezeknek az undorító munkáknak az elvégzése jár, nem szabad még fölényeskedéssel, vagy igazságtalan bánásmóddal fokozni, mint ahogy azt úri külsővel, de nem úri lelkülettel fölruházott egyének, főképen gyerekek-

emberek, nem egyszer teszik. Idézd vissza emlékezetedbe az »Ehre der Arbeit!« című verset Freiligrath tollából: »Jedem Ehre, jedem Preis! Ehre jeder Hand voll Schwielen, Ehre jedem Tropfen Schweiss, der in Hütten fällt und Mühlen!« Rokon gondolatokat tartalmaz az »Un songe« c. vers (szerzője Sully-Prudhomme). Ebben a városi embernek álmában kijelentik a dolgozók, hogy lássa el magát saját erejéből. Mikor nehéz álmából fölébred, megkönnyebbül az élet járverése, a munka láttára:

„Je connus mon bonheur et qu'au monde où nous sommes,
Nul ne peut se vanter de se passer des hommes,
Et depuis ce jour-là-je les ai tous aimés“

fejezi be a lidércnyomástól fölszabadult ember a tanulságos monológot.

Szt. Jánosnak, a szeretet apostolának szavaival fejezem be ezt a par excellence szociális vonatkozású leveletem, még pedig úgy, amint az ünnepi zsolozsma írja: »Késő öreg korában, amikor már prédikálni nem tudott, csak azt hangoztatta híveinek: »Fiacskáim, szeressétek egymást. S mikor hívei kezdték unni s számonkérték: »Miért mindig ezt az egyet hajtogatod nekünk?« — Ő azt felelte: »Mert így hallottam az Úrtól és mert, ha egymagában van is, elég.« (I. Schütz A.: Szentek élete, IV. k.)

Önfékezés.

„Az ember szabadnak születik, életének célja, hogy szabaddá tegye magát.
Az igazi szabadság: úrrá lenni önmagunk fölött.“

(Herczeg Ferenc)

Franklin az önfegyelmézést lényegében az igazságossággal való vonatkozásában nézi. »Kerüld el a túlzást; gátold meg, hogy olyan mélyen érezd az elszenvedett igazságtalanságot, mint amilyen mélyen azt a te ítéleted szerint — érezned kellene.« A megállapodott férfi, kinek a jelleme már kikristályosodott, ezt a szűk területet jelölhette ki önfékezése gyakorlására. Az ifjúnak sokkal nagyobb gyakorlóteret kell hagyni, hogy az ifjúkori ösztönvilág és egyéb túlzások káoszából ki tudja alakítani az etikai kosmost. Prohászka szavaival kezdem: »Önmagunk neveléséről és tehetségeink tulajdonképpeni fejlesztéséről csak ott lehet szó, ahol a gyermek, a fiú, az ifjú önmaga kezdi a feladatot látni s belátni; ahol önmaga fogja s kezeli magát, szóval ahol a nevelésben önmaga szerepel, mint első, öntudatos s készséges tényező.« »A nevelés csak ott kezdődik, ahol a növendék maga kezdi belátni, hogy neki munka, iparkodás, önmeggyőzés, s szoktatás által jobb emberré kell válnia; ott folytatódik, ahol a növendék önmagát, életerejét s tehetségeit megszereti s azok fejlesztésében Isten akaratát látja, s ott már van is eredménye, ahol az ifjú az élet tartalmát megízleli.« (Prohászka: A szellem tüztengerében.) (V. ö. Útravaló I. 52. l.) A carrarai márványbánya tömbjei között »santo«-t, szentet kereső Michelangelo közismert esetére csak utalok itt. Kevésbé ismertek Rückert szavai:

„In jedem Klotz, in jedem Stein
Ein Götterbild versteckt mag liegen.
Doch muss, wer es heraus will kriegen,
Bildschnitzer oder Bildhauer sein!“

A nevelés lényegében emberfaragás. Sok minden oda nem valót kell lefaragni, míg majd előttünk áll az ember, az Úristen képmása. Mennyit csiszoltak rajtad kiskorodtól fogva szüleid, tanítóid, tanáraid és az ő útmutatásaik nyomán saját jó elhatározásaid, kikezdéseid. Első öntudatos szavaid közé valószínűleg a »nem!« tartozott, mint visszhangja az Úristennel szemben a Lucifer ajkáról elhangzott: »Non serviam!« óstagaadásnak. Nos, ez a dac lassankint engedett: a »nem« értelmed fejlődésével egyre több »igen!«-nek engedte át lelkedben a helyét. Goethe szerint:

„Es horcht ein stilles Herz
Auf jedes Tages, jeder Stunde Warnung
Und übt sich insgeheim in jedem Guten.“

Nevelnünk kell e szerint magunkat, még pedig állandóan.

Az, aki csak akkor mutatta meg kicsi korában, hogy akar, amikor akaratoskodott, helyes neveléssel egyre jobban tudta a magasabbrendű érdekek és értékek szolgálatába állítani magát, úgyhogy a jó kis fiúból nem rossz nagy fiú, hanem komoly, rosszabbik énje ellen jó elhatározásokkal küzdő jó nagyfiú lehetett. Ez a lehetőség azonban csak ott van meg nagy százalékban, ahol a külső, itt-ott kényszerrel is dolgozó nevelést támogatta egy okos öznevelés, állandó önfékezés, önmérséklés, küzdelem: a hirtelenség, a testiség és általában az alsóbbrendű törekvések ellen, a felsőbbrendű, szellemi és erkölcsi erők kisebb-nagyobb megfeszítésével, néha talán azok teljes latbavetésével. Ez a munka nem ért véget a kamaszkorral, nem fejeződik be a férfisorba való lépéssel, nem örülhet az öregkorban sem állandó, zavartalan pihenőnek. Minden komoly embert gondolkodóba ejthet Szal. Szt. Ferencnek az a híres mondása, hogy örülne, ha a halála előtti negyedórában sikerülne hibáitól megszabadulnia.

Szt. Páltól ered a mondás: »Gratia Dei sum, quod sum; et gratia eius in me vacua non fuit.« Ha az Úristen kegyelmével együttműködöl, magad fölé, gyarlóságaid, tökéletlenségeid, hibáid fölé fogsz előbbutóbb emelkedni, mint az a heves ifjú, aki hosszú önfékezés által a szelidség mintaképe lett Genf püspöki székében és akit Szal. Szt. Ferenc néven a szent egyházdoktorok sorában tisztelünk. A milánói dóm mennyezetére a márvány szinte csipkekönnyedséggel borul. Ádám Krafft vésője a kőből gyönyörű, kecses, szinte lehetetlen szentség-házat tudott kiremekelni a nürnbergi templomban. A csúcsíves szűkes-egyházak kő-rózsái is ilyen, anyagmeghazudtató türelmes munka árán készültek. De ehhez a faragóművésznek emelkedett lelkülete szükséges. Éppen a kölni dóm tornyának díszreit kicsipkéző kőfaragóról mondják, hogy amikor valaki fölöslegesnek mondta nagy lelkiismeretességét és pontosságát, hiszen munkája eredményét alulról úgy se lehet látni, ő azt felelte, hogy az Úristen számára csinálja, az pedig látja. Ha ennyire emelkedett, Istenre néző álláspontról ítéled meg a magad

megnevelésének krisztusi munkáját, akkor bizton célt érsz és megérdemled Napoleonnak Goethehez címzett dicséretét: »Voilà un homme!« Ime, egy ember, akin több az angyali, mint az állati vonás! Ember, aki az isteni Mester módszerét alkalmazta magára: »Legyetek tökéletesek, mint a ti mennyei Atyátok is tökéletes!«

Ehhez a csúcs-teljesítményhez vezető lépcsőfokokat így jelölte meg az Úr Jézus: »Aki utánam akar jönni, tagadja meg magát, vegye föl keresztjét mindennap és kövessen engem.« (Luk. 9., 2—3.) Ez a kereszt az egyiknél a hirtelenség, a másikon az érzékiség valamelyik formája, a harmadikon a jóra való restség, a negyediknél a nyelv zabolátlansága, az ötödiknél a szeretetlenség elleni harc lehet egy-két másik nagy kereszt társaságában. Hát ezt a keresztet mindennap hordozni kell bizonyos magassáig. Ezeknek az önmegtagadásoknak a végén int a tökéletesség hegye. Aki alsóbbrendű életét odaadja, az megnyeri a felsőbbrendűt — a testi életet, mint talapzaton emelkedik a lelki szabadság szobra. »A kevesebbet a többért elhagyni a legészemből dolog a világon. Pedig az önmegtagadás semmi egyéb« — írja Holik Sámuel az »Út« c. folyóiratban. (I. 8. sz.) Ugyancsak az ő szavaival fejezem be ezt a levelemet: »A nagy Newton sírján ez áll: »Genus humanum superavit.« (Meghaladta az emberi nemet.) Mindenki, aki annyira viszi, hogy lába alá gyűrte magában a torzon-borz ösztönéletet, diadalkapu alatt jár, győzelmi evoé-hangok virágosójében, melyek erkölcsi öntudata mélyéről boldogan röpködnek feléje: »Meghaladtad az emberi nemet!« Mert az ilyen valójában már krisztusi, istenemberi magasságot üt meg.« Ez csakugyan már megtalálta a titkát annak, hogy hogyan lehet a földhöz tapadó járás helyett szárnyalni és akár a lelki sztratoszféráig fölhatolni. »In nomine Christi vincas semper.« Honorius császár pajzsának ezt a feliratát tedd meg önnevelésed jelmondatává!

Tisztaság.

„A tisztaság fél-egészség“
(Közmondás)

A formaművész Fr. Rückert, aki Kelet versformáit is mesterien kezelte, »Ghasele« címen írt egy verset, melyet egészében ideiktatok. Tartalma és formája egyaránt megérdemli, hogy a nyár folyamán könyv nélkül megtanuld. Szól pedig a következőképpen:

Rein gehalten dein Gewand,
Rein gehalten Mund und Hand.
Rein das Kleid von Erdenputz,
Rein von ErdenSchmutz die Hand,
Rein von Erdentrutz das Herz.
Rein von G'ier der Lippe Rand.
Aussen sei die Schwelle rein,
Innen rein des Hauses Wand;
Das einsprechen kann im Haus
Reiner Gast aus Himmelsland.
Reiner Schmaus und reiner Kelch,

Rein von Rauch des Herdes Brand,
Sohn! die äussre Reinigkeit
Ist der inneren Unterpfund,
Rein gehalten Hand und Mund,
Rein gehalten dein Gewand!

Amit orvosoktól, orvosi rendeletre hivatkozó egyénektől, tapasztalt emberektől a tisztaságra, mint »fél-egészségre« vonatkozólag hallottál, azt váltsd valóra, anélkül, hogy a piszkos munkától irtóznod szabad volna. Van elég víz a világon a szenny és mocskok lemosására. De aztán ne kíméld a vizet! Étkezés előtt mindenesetre mosd meg a kezedet! Ha kénytelen voltál olyan tárgyhoz nyúlni, amely esetleg fertőzést is okozhat, akkor természetesen valami fertőtlenítőszerrel is tégy a vízbe. Ezt el ne mulasd olyan esetekben, mikor valami sebéb van a kezeden! Nyáron jó, hogyha naponkint nem tudsz fürödni, letusolod, vagy lemosod magadat. Az izzadság a porral összekeveredve, bőröd pórusait eltömi és megnehezíti a bőr lélekzését. Vigyázz arra, hogy testednek azok a részei, amelyek jobban megragad a mocskok, kellő tisztogatásban részesüljenek. Baden-Powel írja, hogy rendes embernek arra is van gondja, hogy lábujjainak a köze is mindig tiszta legyen. Éppen azért azt ajánlom, hogy nyáron rövidre legyen nyírva a hajad, ami a hajgyökér erősítésére is előnyös. Általában ne használj a fejedre kenőcsöt, aminthogy az illatszerek se valók a fiúknak. Én azt tartom, hogy olyan egyének nemcsak piperkőcök, hanem bizonyos tisztasági hiányokat is el akarnak leplezni, mint ahogy a művelt nyugaton a parókák fénykorában külön vakarót tartottak a vendéghaj alatti élődiek fékentartására.

Cipődet és ruhádat tartsd tisztán és rendben. Ha van személyzet a tisztogatására, ám bízd rája, de ne láss lealázó dolgot abban, hogy itt-ott magad takarítod ki a cipődet és magad keféled ki a ruhádat. »Magad, uram, ha szolgád nincsen!« A cserkész táborban is ez az elv és gyakorlat, másutt is megteheted. Semmivel se lealázóbb a cipőd tisztítása, mint a vadászfegyvered vagy töltőtollad kitakarítása használat után. Ismerek urat, aki ezeket a dolgokat nem bízza másra, mint ahogy a fehérnemű-szekrényét is maga tartja rendben. Ha most nem tanulod ezt meg, katona-korodban nagyon sok keserves élményben lesz részed — az ügyetlenséged miatt. »Amit magad megtehetsz, azt ne bízd másra!«

Diákholmid a nyáron is legyen rendben! Szobád ne hasonlítson lomtárhoz, hanem tartsd annyira tisztán, mint ha nap-nap után szigorú fölülvizsgálatot tartana valaki a házad táján. Általában vigyázz arra, hogy belső rendezettségednek megfelelően a külső és viszont. Holmidat akár vaksötétben is meg tudd találni: annyira helyén legyen mindig minden! Általában tartsd szemed előtt annak az ifjú bűnözőnek a mondását: »Ha szüleim megtanítottak volna arra, hogy minden este fölakasszam a kabátomat, nem jutottam volna börtönbe!«

Has. oda, hogy szomszédságod is tiszta legyen Schiller szerint:

„Es kann der Frömmste nicht in Frieden leben,
Wenn es dem bösen Nachbarn nicht gefällt.“

A legtisztább sem élhet mondjuk: higiénikusan, ha a szomszédság

bacillustelep. Ha ezen nem változtathatsz, akkor a bacillus-tanyák hatását minden úton-módon közömbösítsd! Azt a kis kört azonban, ahová tekinteted és munkabírási sugara elér, tartsd tisztán — a járdán található közveszélyes főzeléklevelek és gyümölcshéjak eltakarításáig. Ha Sigrid Undset kicsi korában a járdákról eltakarította a földi gilisztákat — merő jószívűségből, Te is emberbaráti szeretetből eltakaríthatsz ilyen szemetet, — másnak az útjából, de talán a magad jól fölfogott érdekében is, hiszen a hulladék rothadása megfertőzheti a levegőt, amely pedig közkincs. Goethe mondásával fejezem be levelemet:

„Jeder kehre vor seiner Tür,
Und rein wird jedes Stadtquartier!“

A tisztaság közkincs. Ezt mindenkinek óvnia kell, nem pedig prédálnia. A rövidlátó azt mondja: »Nem az én dolgom!« Az okos ezt: »Minthogy senki se vallja a magáénak, hát elvégzem én — közérdekből, a 3. cserkésztvény szellemében«, mely tudvalevőleg így szól: »A cserkész, ahol tud, segít.«

Nyugodtság.

„Aequam memento rebus in arduis
servare mentem.“

(Horatius)

Az ásványtanban különböző keménységi fokokról tanultál. Fel-tűnt a zsírkő, homokkő, mészkő, tűzkő különböző keménysége. El-elgordolkoztál bizonyára a gyémánt és korund keménységén, melyet a természet ereje, az acélén, melyet az emberi ész és kéz kovácsolt óriási keménységűvé, hogy minél nagyobb legyen az ellenálló ereje, s kívülről jövő nyomás vagy ütés ellenében. Nos, az igazi jellemet nem hiába mondják gyémánt-jellemnek. A felületes szem a gyémánt csillogását fogja elsősorban megcsodálni, de a mélyreható tekintet azt a keménységet is, amellyel a természet ezt a széndarabot nagy nyomás és óriási hőmérséklet mellett fölruházta. Az igazi jellem is tündököl, de ugyanakkor nagy keménységével is imponál.

Nos, ez a keménység abból a rendületlenségből való, amelyről Horatius énekel: »Si fractus illabatur orbis, impavidum ferient ruinae.« Erről írt Arany: »Hallottad e szót: rendületlenül?«, Petőfinek: »Ha férfi vagy, légy férfi!« című verse is ebben a tárgykörben mozog. Az ő közismert megállapításait és tanácsait tudottaknak tételvezhetem fel. Azért inkább Kemény Zsigmondnak a következő kevésbé ismert bölcs mondását ajánlom megtanulásra: »Aki néhány percet úgy élt át, hogy magát nem becsülhette, a gyémántként, mely törést kap, sohasem fogja úgy összegyűjteni és visszaragyogtatni a sugarakat, sohasem képes úgy örvendeni, mint eddig tevő.« Nem magának a nyugalomnak, a higgadtságnak pillanatokra szóló elvesztése okozza éppen ezt a törést, hanem maga az a hirtelenség, mely előbb-utóbb úrrá lesz az illetőn, ha nem küzd ellene állandóan az egész vonalon. Sok igazság van Jókainak abbeli megfigyelésében, hogy az erény megőrzésének

egy titka van: »nem fenni meg az első ballépést. Az elsőt meg nem tenni, nagyon könnyű. A másodikat meg nem tenni: már nagyon nehéz. A harmadikat meg nem tenni, talán már lehetetlen. S aztán jön a többi.« S nagyon jól tudjuk, hogy az, aki cselekedetet vet, szokást arat. Az, aki minden szíre-szóra kijön a sodrából, nagy dolgokban se fogja magát mérsékelni tudni. Az ilyen emberek rendszerint állandóan ingerültek, részint a külső kellemetlen benyomások miatt, részint azért, mert »nemcsak az egész világ esküdött össze ellenük,« hanem azért is, mert a belső rendetlenség, szégyenérzet, lelkiismeretfurdalás, félsz is fokozza lelkük háborgását. Örökké viharzó tengerben nem igen található hibátlan, drágagyöngy. Az ilyen kedélyileg ki nem egyensúlyozott emberek ritkán nevelődnek ki egészen. Nem nyugodtak, amikor latolgatni kell és még kevésbé azok, mikor a végrehajtásra kerül a dolog. Ne érts félre! Nem apáthiát ajánlok, hanem önmérsékletet, higgadtságot, nyugodt megfontolást és cselekvést. Ha valakinek a kedélyvilága egy külső inger esetén rögtön változik, akkor azt a kedélyháborgást jókora adag »tűrőm-olajjal« kell mérsékelni, talán nap-nap után, amíg meg nem tanulja azt, hogy az ingerekre nem érdemes, sőt nem is tanácsos jobban reagálni, mint amennyire erejük és tényleges értékük megkívánja. A reagálás előtt jó tízig, vagy akár ötvenig számolni, nehogy hirtelen ostobaságot kövessünk el. »Vorgetan und nachbedacht hat manchem schon viel Leid gebracht.« A börtönök lakói sok elégiát és gyászéneket tudnak a hirtelenségről énekelni. Azért itt újra eszedbe juttatom mindazt, amit a nyelv megfélemezéséről írtam. Szokd meg azt, hogy minden szót a lelkiismereteden szűrsz meg, mielőtt kimondanád. Népiesen szólva: rágd meg jól a szót, mielőtt fogaid sövényén a homérosi »herkos odontón«-on átengednéd kiszámíthatatlan útjára, amelyen talán »halál-sugár«-nak fog bizonyulni. Továbbá: ne szokd meg a gesztikulálást! Neveld meg a kezedet! Hány ember kénytelen a börtönben évekig azon elmélkedni, hogy a kéz megnevelése mennyire alapvető fontosságú az önnevelésben. Ha ökölbeszorul, vágd zsebre és ki ne engedd addig, még fellobbanásod le nem lohadt. Ehhez az elvedhez még a »szent harag«, a »jogos fölháborodás« eseteire vonatkozólag is ragaszkodjál! Az igazságok harcát nem ököllel, még csak nem is élénk taglejtésekkel kell megvívni, hanem érett ésszel, józanul kovácsolt szellemi fegyverekkel, a Szentírás szavai szerint: »Haragudván, ne vétkezzetek!« Ez a fegyelmezettség természetesen nem adódik magától, még kevésbé egyszerre (I. Foerster: Az élet művészete. Erziehung und Selbsterziehung. Payot: Az akarat nevelése. Fassbender: Wollen eine königliche Kunst.). Ha itt-ott hirtelenségből hebehurgyán csináltál valamit, büntesd meg magad azzal, hogy újra megcsinálad — jól. Ha hirtelen haraggal vétettél, kérj bocsánatot az illetőtől! Ez a megalázkodás, mint valami keserű orvosság, bizonyára használ előbb-utóbb. Ezt meg kell tanulnod, mert különben sok kárt fogsz okozni önmagadnak és talán nevetséges is leszel. Egy Fontane nevű gróf hirtelen haragjában összetört egy értékes tükröt. Most feleségére rivallt: »Látod, csak kezem egy ütése volt szükség és az üveg visszaalakult porrá.« Szelid felesége azonban így korholta: »Egy csapásra sikerült eltörnöd azt a tükröt! Vajjon, ezzel szebbé és fényesebbé tetted? Hiszen leütötted azt a barátodat, aki neked mindig híven megmutatta,

hogyan haragodban mennyire útálatos tudsz lenni!« Nos, a dühös kítőrésekkor mindig eltörhetik egy-két pillanatra egy tükör: a lelkiismeret. Vigyázz, hogy nagy baj ne legyen belőle! Caligula császár nevetséges viselkedését talán már ismered. Mikor egyszer egy nagyszabású ünnepélye napján rosszrafordult az idő, megparancsolta katonáinak, hogy lövöldözzenek az égre. A nyilak persze visszaestek és megsebesítették nemcsak a vakon engedelmeskedő katonákat, hanem a dühtől elvakult császárt is. Hát fékezd a haragodat, hogy sajátmagadon ne ejts sebet ilyenkor, Orlando furioso módjára!

Szemérmertesség.

„A tisztátalanság tűz, mely az életet virágában emészti el, nemcsak a velőt, hanem az életkedvet, az energiát, a teremtő géniust is.“

(Prohászka)

Ha figyelemmel olvastad az »Útravaló« I. részét, akkor az a három fejezet, melyet a VI. parancsról írtam (Testi-lelki tisztaság; A pillanat rabságában és Fiúk és leányok címen) jóidőre elegendő nemi felvilágosításnak. Ebben a levelemben nem fogok olyan részletesen írni erről a kényes kérdéstről. Ha a nyáron nem jutott volna a kezembe egy napló-töredék, melyben egy finomlelkű fiú szinte kétségbeesve kér felnőttektől felvilágosítást ebben életbevágó, fontos kérdésben (v. ö. Ch. Bühler Az ifjúkor lelki élete) talán szóvá se tenném újra. Hidd el Foersternek, hogy a fölvilágosítással sokszor úgy járunk, mint a röntgenezéssel: az erős sugarak könnyen roncsolhatnak olyast, aminek az életfolyamatok egészében döntő jelentősége van. (Foerster—Schütz: A nemi élet etikája és pedagógiája 172. l.). Azok tehát nem oldják meg azt a nehéz kérdést, akik orvosi könyveket bújnak a szervezetükben végbemenő forrongás élettani okainak és lefolyásának megismerése végett. Maga az ismeret talán veszélyes is a Te korodban, mint amely inkább olajat önt a tüzre, mintsem azt lohasztaná. Halljuk erre vonatkozólag a nagy laikus pedagógus (tehát a kérdést nem papi szemüvegen át néző) Foerster szavait: »A szemérmertezés a legnagyobb óvó erő nemi téren. Wolfram von Eschenbach a szemérmert az összes jó erkölcsök várának nevezi és Fr. Th. Vischer író joggal mondja: »A titkolás nem tettetés; elvész a nép, melyből kihál a szemérmert.« Ma, sajnos, nagyon el van terjedve az a fölfogás, hogy a szemérmertezés elmúlt sötét időkől maradt csökevényes szerv... Csak azon lehet csodálkozni, hogy még természettudományos íróknak a figyelmét is egészen elkerülte az a biológiai tan, hogy ily mélyen gyökerező ösztönöknek mindig alapvető biológiai szerepe is van, melyeket a fölületes ész talán éppen azért nem ért meg, mert éppen ő ellene alkotott védőszervek azok, tudniillik védenek azon veszélyek ellen, melyek legmélyebb élettevékenységeinket a kíváncsiskodó reflexió ellen védik... A figyelemnek erre a térre való összpontosítása a legnagyobb veszedelem; meggátlását tehát a nemi nevelés központjába kell állítani. Mert csak amikor a gondolat és képzelem világába hatol a nemi inger, tesz szert arra a zsarnokú.

hatalomra, amellyel szemben minden felvilágosítás csődöt mond... A mult összes nagy nevelői a szemérem ápolásának nagy jelentőséget tulajdonítottak. Tudták, hogy a nemi nevelés feladata nem abban áll, hogy a gondolatot ráirányítsa a nemi dolgokra, hanem ellenkezőleg, hogy elterelje róla. Tudták, hogy ha az észrt küldik ki a nemi indulatok ellen, mihelyt érintkezésbe lép velük, könnyen rabjukká lesz. Eljárásuk azért nem is direkt nemi nevelés akart lenni, hanem a vallási képzeletek ápolására irányult, melyek az embert nem csak az érzékiség, hanem az egész érzéki világ fölé emelik és szellemi rendeltetésében fenkölt élöképek, szimbólumok és igazságok által meg-erősítik.«

Igy ítéli meg ezt a ti életbevágó kérdéseket és a körülöttetek kavargó mérhetetlen piszkos, strandokon, mozivásznakon, színpadokon végighömpölygő áradatot egy ízig-vérig pedagógus, aki nem divatos kiélést hangoztató jelszavak szélkakasa, hanem a felelősségértől szíve mélyéig áthatott útmutató, aki olyan időben, mikor a tudomány tógájába burkolózott a hús- és vérimádat, mely szabadjára akarta engedni az ösztönt, miután már kigúnyolta a krisztusi erkölcsöt, megvédte a lelket és a lélek erőit. Foerster és néhány, az Egyháztól többé-kevésbé távolálló tudós abban a korban szinte úgy járt, mint a Herodotos történetírótól elbeszél, csodálatosnak mondható esemény. A gazdagságáról híres Kroisos (Krózus) királyt valaki megtámadta és már meg akarta ölni. Ekkor — írja a görög történetírás atyja — a király néma fiának, apja életveszedelme láttára, megoldódott a nyelve és rákiáltott az ellenséges katonára: »Ne öld meg a királyt!« Amit ezek a bátor pedagógusok az Egyház támogatására az erények királyának, az egyént és nemzeteket óvó szeméremnek a megmentése végett tettek, azt neked is meg kell tenned ösztönöd támadása idején, önmagad rosszabbik részével és egy-egy szabadszajú vagy éppenséggel szabados életű társaddal szemben: Ne öld meg magdban azt, aminek uralkodnia kellene!

Ami meg a nemi fölvilágosítást, magát az ismeretet illeti, sok éven át, az ifjúsági lelkivezetés útján szerzett tapasztalat alapján mondhatom: egy életbevágóan fontos ismeretre van szükséged, és ez az, hogy kicsi tested az Úristen elgondolása és a természet rendje szerint házasságra lépéseddig csak levezetőcsatorna. Nemi szerv csak per abusum, visszaélés útján volna, mert ezt a jellegét majd a fajfenntartás adja és szenteli meg a házasságban. »A test nem a paráznaságért, hanem az Úrért van... Aki paráználkodik, a saját teste ellen vétkezik.« (1. Kor. 6. f.) Másutt meg: »Paráznaság és bármennemű tisztátalanság vagy fősvénység pedig ne is említettessék köztetek, mint szentekhez illik; se szemérmertlenség, vagy ostoba beszéd, vagy trágárság...« írja Szent Pál az efezusiaknak. Azok ellen a szirén-hangok ellen pedig, amelyet saját véred, magukról megfélemedező ember-társaid vagy talán a művészet, vagy tudomány leplebe bújt »modernség« hallat, egy Odysseus előrelátásával és céltudatosságával kell védekezned. Amint ő az árbóchoz kötöztette magát, kösd magad Te is elvekhez, lelkiismereted szavához, mint megannyi árbóchoz, amelyektől tágitani árulás volna érintetlen multaddal és a lelkiség, az erkölcsi fensőbbtség jegyében leendő jövőddel szemben. Fekzd a képzeletedet! Ha itt-ott sikamlós területen éred, tégy úgy,

mint az az ember, aki, hogy, hogy nem, síkos lejtőn találja magát: ilyenkor minden igyekezetteddel azon légy, hogy azt a területet el tudd hagyni anélkül, hogy elbuknál. »Ville qui parlamente est à demi rendue.« Foglald el magadat hasznos teendővel. Ha vakációzás címén szüleid nem adnak munkát, akkor neked magadnak kell hasznos és módjával szórakoztató munkáról gondoskodnod. »Tétlenség az ördög párnája.« Még év közben se volna helyénvaló az egyoldalú tevékenység, a könyv-falás. Nyáron még kevésbé ajánlom ezt az egyoldalúságot, bármennyire is únos-úntalan hangoztatom a szellemi önképzés fontosságát. Év közben tanulmányaid állapítják meg olvasmányaid kánonját, most magad diktálhatod az irányt és a tempót. Zsinórmértékül válaszd Prohászka mondatát: »A szép erkölcs a legszébb remekmű. Ellenben az erkölcstelen ember romlás és rothadás; nem alak, hanem alaktalanság; nem ritmus, nem arány... Az erkölcstelen ember rendezetlen, kaotikus világ, hol erők, küzdenek és kialakulni mégsem bírnak. Legyetek Isten fiai, külön emberek!« (Elmélkedések). »Folyton és erélyesen kell dolgoznunk. A kitartó munka szívósságot ad az akaratnak, hogy ne legyen olyan, mint egy gummidarab, melyet húzni-vonni lehet, amerre tetszik« — mondja ugyancsak Elmélkedéseiben. Ebből a lelki táplálékból mindennap élvezz egy csipetnyit, akár a Sfk—Schütz imakönyvben elszórva, akár a Prohászka gondolataiból szerkesztett a »Szentlélek hárfája« című imádságos könyvben, vagy az »Elmélkedések az evangéliumról« címen összefoglalva találod. Jegyezz ki mindig néhány megszívlelendő gondolatot és lehetőleg tanuld is meg! Hanincs idő a szüleidtől rádbízott, vagy önként vállalt testi munka miatt, akkor ezt a munkát telítsd lelkeséggel. A többször idézett Fr. W. Weber mondja: »Die Arbeit ist das beste Gebet.« Ifjú életerőtől duzzadó szervezetedet meg kell dolgoztatni, hogy a test mindig a lélek uralma alatt tudjon maradni.

Sok kézügyességet és hasznos dolgot tanulhatsz az »Ipar könyvei« című sorozatban, vagy a »Zászlónk diákkönyvtára« füzetekben. A stuttgarti Franckh-cég Bastel—Buch címen tizenöt ilyen »ezermester«-szerű kötetet adott ki.

Ime, az indirekt küzdés a feltörekvő, az oktalanul és jogtalanul érvényesülni akaró nemiség ellen. Ez a védekezés, mint látod, a figyelem elterelése kellő elfoglaltság, sport, vagy egyéb szórakozás alakjában. Eddig rendben is volna minden, — veted ellen bizonyára, — de mit csináljak, ha rossz álmok, itt-ott csak félszemmel látott képek, félfüllel hallott és mégis emlékezetemben megragadt beszéddel és közelebb nem részletezhető úton-módon támadó, ösztönös séged szinte elemi erővel támadja és csapkodja azokat a gátakat, melyeket a helyes és előrelátó nevelés és egy még nem egészen befejezett önnevelés emelt jobb időkben?!

Fiam, mi öregebbek is éreztük saját testünkön azt a fájó dualizmust, melyről Szent Pál olyan nyíltan panaszkodik. Mi tudjuk, hogy a fiatal lélek nem angyal. Sőt, igazat kell adnunk a francia miniszternek, aki egyik törvényjavaslatát így okolta meg: »Az obszcenitás ma már annyira túlteng, hogy nem marad meg azok között a keretek között, ahol csak egyes kíváncsiak felkeresik, hanem túlcserdul a szennyes falakon és mindnyájunk szemé elé tolakszik.« Szo-

morú tény, de struccpolitika volna letagadni azt az inger-halmazatot, mely strandokon és azokon kívül rontja a szemérem-érzékét. Itt nem elég a józan belátás, hogy »Geniessen macht gemein«, hogy a nemi visszaélés olyan egy ifjú lelkén, mint a pásztortűz helye a májusi pázsiton. (Az előbbi Goethetől, az utóbbi Prohászktól való.) Itt talán csődöt mond az is, hogy ösztönöd szavával szemben, mely azt súgja: »Csak most, ez egyszer!«, neked mindig egy határozott tagadást kell készenlében tartanod: »Ez egyszer semmi esetre sem!« Goethe tanácsa értelmében: »Nur heute, heute nur lass dich nicht fangen, so bist du hundertmal entgangen!« Itt állandóan a vallásnak kell az erkölcsnek védelmére sietnie. Szent Pál is panaszkodik: »Tövis adatott nekem az én testembe, a sátán angyala, hogy arcomba üssön. Emiatt háromszor kértem az Urat, hogy távozzék ez tőlem, de azt mondta nekem: Elég neked az én kegyelmem, mert az erő az erőtlenységben lesz teljessé« (II. Kor. 11. fej.).

Az Úr kegyelmével való együttműködés fontos és a legtöbb esetben a döntő tényező ebben a harcban, mely valósággal Krisztus és a Sátán harcának mondható ifjú véredben. Erre is alkalmaznod kell halálos komolysággal a krisztusi ígét: »Senki se szolgálhat két úrnak.« Vagy az egyik, vagy a másik foglalja el trónját benned! Ennek a lelki szabadságharcnak győzelmes befejezésére kell lelki, szellemi és testi erőd egész latbavetésével fölkészülnöd. Lelkileg a szentségekhez való többszöri járulás útján. »Sehol sincs annyira otthon a tisztaság, mint az Oltáriszentség atmoszférájában« mondja Prohászka. Ugyancsak tőle való a következő idézet is: »Aki az oltárhoz méltón járul, abban a tiszta szív finom érzékké, a tisztaság féltékeny kincské lesz. Tisztulási folyamatok indulnak meg benne. Minden szentáldozás egy-egy beoltás a lélekfertőzés ellen.« Tóth Tihamér »A vallásos ifjú« c. kötetében (II. 201. l.) szintén közöl frappáns idézeteket. Hiszen a litánia is »szüzeket nevelő bor«-nak nevezi az Oltáriszentséget. A vakációt jó minderré diáknak az ú. n. Szt. Alajos-ajátatossággal kezdeni, mely hat vasárnapra terjed és búcsúval jár, akár Szt. Alajos ünnepe előtt (jún. 21.), akár utána végzi el. Szellemi téren komoly könyvek olvasása és rossz könnyvek megvetése által kell küzdened a bűn ellen. A norvég Björnson mondását tartsd ebben a tekintetben is állandóan szemed előtt: »Kétféle könyv van: olyan, amelyik az életkedvet s a jó utáni vágyat fokozza az emberben — vagy olyan, amelyik nem fokozza azt. Az első az a jó könyv, a második pedig rossz könyv, még ha egyes részei kitűnően és zseniálisan is vannak megírva.« Ipsissima verba! Mihelyt egy könyv felkotorja benned az érzékiséget, dobd el! Annyi jó könyv van a világon, hogy rossz könyvre időd sincsen, nem is lehet! Jó könyv persze nemcsak a szórakoztató olvasmány, hanem még inkább a jellemképző. Az előbbit pihenő óráidban — két komoly foglalkozásod között, — az utóbbit azonban tudatos önképzés és önnevelés céljából vedd elő és egykönnyen le ne tedd! Ceruza és papír mindig legyen kéznél egy-egy jó gondolat följegyzésére. Fölületes társad talán unalmasnak mondja ezeket az olvasmányokat. Te ne ítélj meg szórakoztató, hanem az elmélyítést előmozdító tartalma szerint. Sapere aude!

A testi gimnasztika, ha nem merő dicsőség-szomjából történik a sportolás, szépen hasznosítható a lelkiség diadalra juttatása terén is.

Piedesztál, talapzat lehet a leendő jellemnagyság szobrán! Nem kell kicsibe venni, de nem is kell túlbecsülni. Az akaratgimnasztika magasabb síkban mozog, de az alsóbb síkban kipróbált fogásokat s készségeket okosan fölhasználhatja itt is. A cél: a lelki embernek, a szent embernek a kinevelése, állandó tudatos emberfaragás, önmegtagadás és önmegszentelés útján. Hangsúlyozom a két utóbbit. Az érzékiséget meg kell nevelni az egész vonalon. Az, aki dobzsét mond a testi kívánságoknak más téren, bizony erős támadásokra lehet elkészülve a nemiség részéről. Csak koncentrikus és állandó önfékezés segít diadalra. De ha ez sikerül, akkor tested szentségtartóvá finomul, a legszentebb érzések és elhatározások ragyogóan tiszta hordozójává, bizonyos fokig Grál-edénnyé, melyről az isteni gondolatok tiszta tekinteted útján másokra is átsugároznak.

Ne tarts attól, hogy a szűztisztaság szervezetedre bármilyen hátránnyal is járhat. A materiálizmus aranykorában, sajnos, még az aprópénzre váltott orvos-tudomány is szabad kiélést hirdetett. Ma, hála Istennek, éppen az élettan hirdeti az Egyháznak mindig képviselt álláspontjával egyezően, hogy az a nézet téves volt. Forel, a híres tudós egyenest így ír: »Az a tan, hogy a tisztaság káros az egészségre, a rossz helyek találmánya.« Az oslói egyetem orvosi kara is odanyilatkozott a század elején, hogy nem ismer betegséget, mely a tiszta életből eredne, de igenis, számos olyant, mely a nemiséggel való visszaélésből ered. (V. ö. Marcell: A bontakozó élet IV. k. 115. l. is.)

Még egyet. Rombadőlt hazánkat Nektek kell fölépítenetek. Az előző nemzedékekhez képest egy jelentékeny többlettel kell fölszerelve lennetek erre a gigantikus munkára. Nos, ezt a pluszt a szűztisztaságból kell merítenetek. Mikor a nemrég elhunyt Finácz Ernő előtt, aki akkor a nevelés-tudomány tanára volt, 70 éves korában a magyar tanárság tisztelgett, az ősz pedagógus nevelési elveit ebben foglalta össze: »Elsősorban tiszta életre kell nevelni az ifjúságot! Ha fiaink megtanultak tiszta életet élni, akkor azon a helyen, ahol az életben állítják őket, a tevékeny életet is elsajátíthatják.« Tedd központi érényeddé a testi-lelki integritást és hidd el, legalább is olyan mértékben származik belőle más testi-lelki előnyöd, mint amennyi hátrány háramlik egy tisztátalan életű ifjúra a nemiséggel való visszaélésből. Fináczyéval rokon E. Spranger fölfogása is a tisztaság nemzetmentő és nemzetfenntartó fontosságáról. Ne hagyj tehát magad megtéveszteni sem a bűnös elméletek, sem a szemeid elé táruuló, gyakorlatba átvitt erkölcsstelenség által. »L'ame se sent mourir dans un corps impudique« véli Cardonnal költő. Ez a túlzottnak látszó megállapítás több költői nagyításnál. Régi tapasztalati ténynek modern megfogalmazása csupán. Alexandriai Szt. Kelemtől idézi P. Varga László Hitbizonyosság és hitkétely c. cikkében (Magyar Kultúra 1933. aug. sz.) a következő megállapítást: »Csak a tiszta élet tesz bennünket alkalmasakká Isten megismerésére.« De modern író (Du Bos) is ki meri mondani az ezzel rokon tételt: »Értelmetlen dolog az igazságokat látni akarni, hogy jobb ember legyek, ahelyett, hogy az embernek jobbnak kellene lennie, hogy az igazságokat megláthassa.« Ez az utóbbi nyilatkozat ugyan látszólag csak közvetve vonatkozik a tiszta életre, de valójában nagyon is közeli összefüggés állapítható meg kettő között különösen az ifjúkorban, P. Roh, svájci jezsuita írja: »Az istentelenek csupán azért

igyekeznek a Credón rést ütni, mert a hitvallás háttérében ott van a Dekalogus (a tízparancsolat).« A »fiatal óriások«-ra, kik szellemi és testi »Sturm und Drang«-korszakukat élik, ez fokozott mértékben áll. Nem egy azért tagadja le a csillagokat, mert nem tudja útmutatásukat követni. Tehát a várható szellemi forrongást ne súlyosbítsd azal, hogy ösztöneidet magadra szabadítod, ahelyett, hogy megfékeznéd. Ezen a téren erősnek és kitartónak kell lenned a döntő győzelemig. »Nincs harciasabb erény, mint a szűztisztaság. A tisztaság békét nem ismer. A szűztisztaság képezi virágát a férfikor gyümölcsöt hozó tevékenységének. Mily hasznos tőke a küzdelmes életre a sértetlen ifjúság« — mondja Prohászka (v. ö. Réé Andor: Prohászka és az ifjúság. Székesfehérvár 1933.). »Tisztaság az erő fészke« — a lelki és testi erő egyaránt. Óvd tehát, mint a szemed fényét!

Alázatosság.

„Dieu seul est grand!“

(Bossuet)

„Csak a szerénynek nem hoz vágya kint.“

(Vörösmarty)

Kedves Kisöcsém! Krisztus Urunk mondotta, bizonyára sokkal többször, mint ahány esetről a Szentírás szól: »Aki magát megalázza, fölmagasztaltatik.« Szent Ágoston, az emberiség egyik legmélyebbre ható elméje, erre vonatkozólag így ír: »Magnus esse vis? A minimo incipe!« Nagy akarsz lenni? Kezdd a legmélyén! Minél magasabbra akarod emelni jövőd büszke épületét, annál mélyebbre kell ásnod annak megalapozása végett, akár egy Volta alázatos hitével, aki természettudományos kutatásai közben nem egyszer így fohászzkodott: »Mily nagy az Isten!« Egy másik meg így: »Minél jobban foglalkozom tudománnyal, annál jobban látom, hogy a tudomány csak kerülő út a valláshoz.« Robert Mayertól, Newtontól, Ampèretől hasonló szerény és alázatos beismeréseket ismer a világ. Ma már újra az igazsághoz és rangsorhoz híven, nagy betűvel írják az Isten nevét és kis kezdőbetűvel a tudományét, pedig a fölvilágosodottság éppen ellenkezőleg tette évtizedek át. A röpülés, a sztratoszférába való eljutás, a holdba tervezett röpülés századában is szükség van alázatosságra. Egyik írónk szerint újból meg kell tanulnunk szerényeknek, kicsinyeknek, igényteleneknek lennünk. »Csak a szerénynek nem hoz vágya kint.«

Mindézt annak ellenére is mondanom kell, hogy a mai közfelfogás általában a gyors érvényesülésre és a hír szárnyaira való jutásra rendezkedett be. Eleve tiltakozom azonban az ellen, hogy az élıhetetlenség vádjával illessen valaki. Nem az élıhetetlen ember a férfi-ideálunk, hanem az, aki kellő adag szerénységgel tudja mérsékelni jogos és okos törekvését az élet, jobban mondva: a megélhetés biztosítására. A »Sein!« és nem a »Schein!«, a lényeg, nem pedig a látszat a fontos! Kellőképpen föl kell készülni, mielőtt az ember egy pozíciót el akarná nyerni, ha nem akar előbb-utóbb kudarcot vallani, mint annyi más »fiatal daru«, mely vezető szerepet akart játszani, mielőtt a vezetésre szellemileg és jellemileg kellőképpen fölkészült volna. Mennyi keserű igazság van a mélyen gondolkodó Lessing e szavaiban:

„Die Wage gelicht der grossen Welt,
Das Leichte steigt, das Schwere fällt!“

Fájdalom, nem egy esetben találó is ez az epigramma. Hány fiatalembernek lehetne földadni azt a kérdést, melyet Csaplár Benedek, a szociálistától leütött tudós piarista, tett föl egy, a doktori címét hangsúlyozó fél-tudósnak: »Doctor: etiam doctus?« Bizony, a legtöbb esetben egy őszinte lelkiismeret vizsgálat meggyőzne arról, hogy messze vagyunk még az entelecheiától, attól a tökéletességi foktól, amelyre tehetségeink és képességeink predestinálnak, de csak azok teljes kiművelése esetére. Amíg csak »in fieri« vagyunk, főképen addig, míg a legnagyobb uralmat, az önuralmat jelesre nem tanultuk meg, csak tanuljunk, tekintsük csak magunkat inasoknak, féligmeddig legényeknek, de semmiesetre se mestereknek, akikre vezetőszerép várhat, mielőtt arra teljesen fölkészültek volna. Nagy dolgokra fokozott mértékben alkalmazzuk magunkra a népbölcsességbeli igazságot: »Ki minek nem mestere, gyilkosa az annak.« Ne akarj előbb tanítani, mintsem eleget tanultál volna. Ha majd vérré vált benned, lényegeddé ment át az, ami lenni akarsz, akkor adhatsz belőle másnak. Messze van azonban odáig.

Frage nicht, was will ich werden,
Frage stets, was soll ich sein?

mondja Kernstock, német költő. Prohászka »Szerénység és hősiesség« c. cikkében így ír: »... az életbölcesség nincs emberre bízva, azért nem is győzi azt kidolgozni, hanem azt ő máshonnan, mégpedig már készen kapja. Ez már magában véve is ugyancsak hatalmas »parainesis« a szerénységre, hogy az életet csak vezetés alatt lehet helyesen s célszerűen formálni: szociálisan... Nem int-e mindez szerénységre, nevezetesen arra, hogy a szabadság ösztönére is szordinót alkalmazzunk, s hogy azt fékezni és helyesen gyepölteni megtanuljunk?... Míg nem állt be a végzetes fordulat a rossz felé az önmagáról s önmagunk felsőbb igényeiről való lemondás felé, addig természetesen az ember óriásnak érzi magát s született úrnak; de ha az élet katasztrófái közt átment, vagy ha egészen közjük zuhan, akkor aztán sokszor túlszerény, sőt hajótörött lesz. Nem csoda, hogy ilyesmi is megeshetik, sőt nem is oly ritkán! Mily könnyű pl., hogy a fiatalember nem érti meg magát, s hogy mikor élni akar, szomjasan fut az élet s az öröm forrásai felé, ugyanakkor önmaga mérgezi meg életét, eltékozza életerejét s az ideálok elborult egén nem látja többé azokat a csillagokat, melyek utat s irányt mutatnának neki. Ez a jobbnódúaknál gyakori eset... Azok pedig, kik a vajúdo osztály miljöjében születtek... s a társadalmi és egyházi intézményeket kalodáknak nézni tanulták, könnyen mondanak le hitről, bizalomról, ideálokról, s csak az erőszak esélyeihez kötik reményüket. Úgy van az általában, hogy azok, kiknek a szenvedésből túlsok jutott, nagyon is szerények lesznek, túlszerények, úgyhogy lelkükről is lemondanak.«

Diákkoromban nagyon imponált Verseggy Ferenc verse:

„Nézd a búzakalászt, büszkén emelkedik az égnek,
Mig türes: és ha megért, földre konyítja fejét.
Kérkedik éretlen kincsével az iskola-gyermek,
Mig a teljesező bölcs megalázza magát.“

Hát ez az! Ha egy fiú egy magaslat tetejére fel tudott kapaszkodni, már hajlandó Csiborasszót emlegetni. Később, mikor egyre magasabb hegyeket lát, egyre jobban látja a följutás nehézségeit is. Ostobának kellene lennie, ha még a legmagasabb csúcsra feljutva is (ha ugyan feljut oda) észre nem venné, hogy fölötte van a magas ég és még ennél is hatalmasabb az Ég és Föld Ura, a »Magaságbeli«, kiről Berzsenyi énekel a »Fohászkodás«-ban.

Az Úr Jézus, az élő Isten Fia, váltig az alázatosságot kötötte tanítványainak és ezeken keresztül az emberiségnek a lelkére. »Tanuljatok tőlem, mert én szelíd vagyok és alázatos szívű! »Aki közöttetek nagyobb akar lenni, legyen a ti szolgátok és aki közöttetek első akar lenni, legyen a ti cselédetek. Valamint az Emberfia nem azért jött, hogy szolgáljanak neki, hanem, hogy szolgáljon...« (Mt. 20 fej.) Krisztus Urunk földi helytartóinak a címe pedig »servorum Dei« (Az Isten szolgáinak a szolgája).

A másik egyén, kit Franklin Benjamin követésre ajánl: Sokrates, az ó-kor legnagyobb nevelője. Nos, az ő szavajárása az volt, hogy ő tanulatlan ember, aki csak abban mulja felül a többbit, hogy tudja, hogy nem tud semmit, azok pedig még ezt az egyet sem tudják.

Ilyen magaslatos példák ma, a kérészetű sport- és egyéb rekordok bálványozásának a századában, nem hatnak teljes súlyukkal. Az emberiség egy része, főképen a tapasztalatlan ifjúság, a tünémenyesen felépülő felhőkarcolókhöz hasonló gyorsasággal szeretne az élre kerülni. Nos, az ilyen sebtiben megalapozott (?) karrierek nagyon gyorsan zsákutcában szoktak megrekedni. Tehát fogadd meg Prohászka tanácsát: »Nicht Karriere, sondern Charaktere!« Jellemek kellene ma, nem érvényesülés! Jellemek pedig csak hosszú, alázatos és céltudatos önnevelésnek szoktak a gyümölcssei lenni! Nem agyaghoz hasonló hangulati felbuzdulásokon, hanem elvszerű és tervszerű, felelősségtől áthatott sziklaszilárd elhatározásokon és azok megvalósításán épülnek fel. »Paris n'est pas fait en un jour«. Türelem és kitartás kell ahhoz, hogy megfaragjuk azokat a köveket, amelyeket ehhez az épülethez fel akarunk használni, előbb a láthatatlan, földalatti helyeken, azután majd az alapok jó megrakása után, a föld fölött, a magam és embertársaim gyönyörűségére. Minden elsiertett munka megbosszulja magát előbb-utóbb. »Gut Ding will Weile haben« — mondja a német közmondás. Hát ne sajnáld ezt a szolid megalapozásra szükséges időt. Gyökérmunka ez, de nélküle hiábavaló volna a korai virágoztatás erőltetése.

Hogyan tehet szert alázatosságra egy diák, aki, mint szoktuk mondani, ifjú óriás, akiben az önérzet talán zsiráf módjára ágaskodik mindennel szemben, úgyhogy sokszor még »az Istennek se« adja be a derekát, nemhogy emberi tekintély becsben állana előtte. Ocskó Lajos: »A mélységek lelkiülete« c. szép munkájában külön fejezetet szentel ennek a kérdésnek: »Alázatosságra való önnevelésünkben olyan útmódot kell követnünk, illetőleg olyan eszközöket használnunk, ahogyan

értelmünk azt minél mélyebben megismerheti, a szívünk megszeretheti, ahogyan akaratunkat is tán leginkább képessé tehetjük, hogy természetünknek ellenkező ösztönzéseivel szemben a megismert mélyebb igazságot kövesse... Értelmünk szempontjából eszközeink főként az igazság kellő megismerése és a róla való elmélkedés; akaratunk szempontjából az alázatosság szerint való cselekvés és különösen a természetfölötti eszközök használata, értelmünk és akaratunk szempontjából egyaránt fontos a lelkiismeretvizsgálat... Thales úgy vélekedett, hogy önmagunk ismerete a legnehezebb tudomány, mert ezen ismeret megszerzése ellen folyton küzd önszeretetünk. Az alázatosság azonban végelemzésben akaratunkon múlik; akaratunkat pedig érzéki természetünk s különösen éppen kevélységünk nagy mértékben befolyásolhatja, úgyhogy sokszor a legtisztább és legmélyebb ismeret is gyöngének bizonyul velünk szemben. Ez mutatja, hogy akaratunk részéről is nevelünk kell magunkat. És miben, hol van e tekintetben eszközünk? Pszichológiailag egyedül a cselekvésben, a tettben, magában az alázatosság szerint való életben... A gyakorlás eredményezheti a szokást, vagyis az akarat készségét... Mindenek előtt is mindennapi életünk fölkínálkozó alkalmait kell megragadnunk, hogy az alázatosságban gyakoroljuk magunkat... Jelentősek az alázatosság önkéntes gyakorlatai. Ajánlható minden oly cselekedet, mely a mélység lelkületét, vagy a büntudatot fölkelteti alkalmas; mint pl. Borgia szt. Ferenc eljárása, aki minderr reggel, amint fölkelt, leborult és megcsókolta a földet, hogy eszébe juttassa semmi-mulandó voltát. Még inkább fölkínálkozik azonban a legtöbbször számunkra, hogy minél egyszerűbbek és igénytelenebbek legyünk lakásban, ruházkozásban, táplálkozásban, az emberek részéről való bánásmódban... A régi szentek hangsúlyozzák e tekintetben a testi munka jelentőségét is... De különösen ne vegyük igénybe a mások szolgálatát, hanem magunk szolgáljuk ki magunkat.« A cserkészszáborozás bőséges alkalmat nyújt az igénytelenség gyakorlására, hiszen puha, ruganyos ág helyett a földre, szalmára fekteti a fiúkat, egyszerű, frugalnak mondható étkezésre fogja őket és drága szöttesek és szőnyegek helyett illatos füvet terít lábuk alá, míg fejük fölé nappal az ég kék sátra terül, éjjel egy lengő nomád, vagy egyéb szellős sátor feszül. Ma már egész nemzetek szükségét érzik annak, hogy az értelmiségi ifjúságot egyenkint és összesen az év egy részében kivigyék a munkatáborokba, az édes anyaföld ölére, hogy egy időre ki tudjon bontakozni a kényelemi és civilizáció egyéb előnyeinek fojtó karjai közül és megtanuljon együtt dolgozni a testi munkással, aki éppúgy testvére, mint a nagyváros előkelősködő szülőtte. Ez a rendszer természetesen szociális szempontból is nagy nevelő erővel bír, azonfölül, hogy önzetlenségre és a hazai rög megbecsülésére is ránevel.

Alázatosságra azonban a kegyelmi eszközök fölhasználása nevel legjobban »Mindenekelőtt is higyjük egyszerű, gyermekded lélekkel a krisztusi hitnek minden igazságát... Azután pedig törekedjünk ezt a hitet minél teljesebben életünk zsinórmértékévé tenni... (Szentgyónás, imádság, stb.) Az általános lelkiismeretvizsgálat mellett okvetlenül szükségünk lesz a részleges lelkiismeretvizsgálatra is... Nap-nap mellett vizsgáljuk meg lelkiismeretünket, megállapítva, hogy mennyiben álltuk meg helyünket... Hibánkat őszintén megbánva, még erősebben föltesszük magunkban, hogy vigyázni fogunk a jövőben... Az ilyen

módszeres és kítartó munka nem lehet eredménytelen. Mi észre sem vesszük talán a haladásunkat, és lassankint mégis mássá leszünk, szinte kicserélődünk. Csak e tekintetben különösen arra kell ügyelnünk, hogy ne kapkodjunk, vagyis hogy ne könnyen hagyjuk el az alázatosság területét, hogy tán más erényt gyakoroljunk és csak az alázatosság szűkebb területeit se váltogassuk könnyen. Jusson eszünkbe a Krisztus követése szerzőjének bölcs mondása: »Ha évről-évre csak egy vétket is gyökerestül kiirtanánk, nagyhamar megvennők a tökéletesség csínyját. A fontos azonban mind e mellett az, hogy akarjunk alázatosak lenni. Akarjuk vállalni az önmegtagadást és az áldozatokat, amelyekkel az alázatosság cselekedetei járnak. Ha a nagyja talán eleinte nem megy, akkor akarjuk a kisebbeket, hogy lassankint hozzájünk a nagyokhoz. Amint jární, írni, olvasni nem tanulhatunk meg, hacsak mi magunk nem járunk, írunk, olvasunk, akármilyen gyarlón megy kezdetben, úgy akarni sem tanulhatunk meg akarás nélkül. És ha úgy érezzük talán, hogy nem tudunk akarni, hát akarjunk akarni és közben fogózkodjunk bele Isten felénk nyújtott segítő kezébe! Minden lehetséges a hívőnek!« »Bízatok, én meggyőztem a világot!« »Mindent megtehetek azáltal, aki engem megerősít.« (Keresd meg a Szentírásban, pl. az 1 pengős kiadásban, melyet a Szent István Társulat adott ki, ezeket az idézeteket!)

A hosszúra nyúlt passust azért közlöm, hogy ez az értékes asketikus könyv, mely Erdélyben jelent meg (Szilágysomlyó, 1931.), nálunk is többé-kevésbé ismertté váljék, legalább is egyes részleteiben. Egyébként Prohászka Elmékedéseiben is passim nagyon sok értékes és felhasználható gondolatot találsz (l. Összes Műveinek a tartalomjegyzékét a 25. kötetben!).

Ha testi erődre vagy büszke, gondold meg, hogy egy idegszál, egy izom-rost megszakadása ennek véget vethet.

Ha éles elmédre vagy büszke, gondold meg, hogy a lángész is egész közel lehet a tébolyhoz.

Ha lelkihaladásod láttára, másokkal való összehasonlítás alapján, fog el a kevélység, gondold, hogy éppen a szentek tartották magukat mindig nagy bűnösöknek (nemcsak egy Augustinus és egy Rákóczi »Confessiones« c. könyve a példa erre); maga a kevélység a legveszélyesebb kerékkötője a lelkihaladásnak. Az Úr Jézus szavai szerint, ha nem leszünk olyanok, mint a kisdedek, nem megyünk be a mennyek országába. Ezeket a szavakat akkor intézte tanítványaihoz, amikor az elsőbbségről vitatkoztak. (Mt. 18., 1—5.) A két Zebedeus-fiú nagyra-vágó kérésére pedig így szól: »Aki nagyobb akar lenni, legyen a ti szolgátok és aki az első akar lenni közöttetek, legyen valamennyinek szolgálója. Mert az Emberfia nem azért jött, hogy neki szolgáljanak, hanem hogy szolgáljon. Non ministrari, sed ministrare. (l. Márk 10. fejezet, 43—45.) Az a tanítvány, aki szangvinisztikus fölbuzdulásában erről és a saját törekénységéről megfeledkezett, ott kapta meg a kellő gyakorlati oktatást, mikor a kakas háromszor szólott és ő magára az Úr Jézus szavaira eszmélve, keservesen sírt — tagadása, tehát bukása miatt, holott előbb nagyon is fogadkozott, hogy ha valamennyien megbotránkoznának is, ő bizony nem fogja megtenni. »És Péter elkezdett keservesen sírni.« (Mk. 14. fejezet, 72.)

Ha talán itt-ott — diák szójárás szerint — nagyon szentesnek találd ezt: a beállítást, gondold meg, hogy nagy-nagy emberek, rendszerint

nagyok voltak kicsiségük elismerésében: az alázatosságban is. Newton, aki pedig az egész csillagvilágot ismerte, így szólt: »Úgy vagyok, mint a gyermek, aki játszás közben a tengerparton itt-ott egy színes kagylót, vagy síma kavicsot talál, míg a világ-óceán ismeretlen marad előtte. Milyen nagy az Isten... milyen nagy! — szokta mondani egy másik tudós. Szóval: »A megadás szelid nyomán kél a valódi tudomány«, ahogy ezt a »Szentháromság titka« c. versében Szt. Ágostonnal kapcsolatban hangsúlyozza Tárkányi Béla. (l. Walter János: Napsugarak I. 54. l.).

Minthogy leveleimben francia idézet aránylag kevés van, egy idevágót közlök és ezzel egyúttal befejezem leveletemet:

„Le fameux Duval, bibliothécaire du roi Francois I. er, réponderit souvent: »Je ne sais pas« — aux questions qu'on lui adressait sur différents objets scientifiques. — »Mais, lui dit un ignorant, le roi vous paye pour vos connaissances.« »Le roi me paye pour ce que je sais, répondit le savant; si c'étaít pour ce que je ne sais, les trésors du roi ne suffiraient pas.«

Ha már előkerested a francia szótárt, még egy idézetet közlök egy füst alatt:

„Sois humble! Que t'importe
Le riche et le puissant?
Un souffle les emporte.
La force la plus forte
C' est un coeur innocent!“

Hát, erre a »legerösebb erőre«, a szívtisztaságra törekedjél és nem fogod megbánni!

Szikla alap vagy futó homok ?

„Naturalia bona magna, spiritualia maiora, sed
maxima sunt aeterna.“ (Bernardus)

Azt írod: nagyon magas és nagyon is távoleső az a cél, melyet én kitűztem. Ki ér rá folyton az ég csillagaira tekinteni, mikor a földi utakat járja? Ebben az ellenvetésedben sok igazság és még több praktikum van. És nekem ezzel a ténnyel komolyan számolnom is kell. Elvégre nem akarok elvonatkozni a mai élettől, még kevésbé a felhők vagy pláne a Tejút távoli ködébe veszni, mikor Noked életutadra vonatkozó tanulságot, tanácsokat osztogatok. De, engedj meg, manapság a világ annyira kifordult évezredes sarkaiból, annyi a tévedés, még a legelembibb, a rendíthetetlennek vélt erkölcsi világrend körül is, hogy — mint szoktuk mondani — a szó legszorosabb értelmében vissza kell mennünk az alapokig, hogy újra kellőképpen megalapozhassuk és sziklára rakhassuk azt a fölépítményt, mely a világnézetek kataklizmájának a rengésében megrongálódott. Azért írok én annyi mindent, nem egyszer bizonyára az unalomig hangsúlyozva, teológiai megvilágításban. Azért utalok az emberi gondolkodás főképviseelőinek elcsépeltnék látszó és kevésbé ismert nyilatkozataira — újra, meg újra! Ha ma már nem egy tekintetben odajutottunk, hogy nemcsak egyesek, hanem egész töme-

gek feketének mondják azt, amit évezredek tapasztalata és a kinyilatkoztatás fehérnek állított, ha többen hisznek az álbölcseknek, akik *persuasibilibus humane sapientie verbis*, csillogó, de mákonyos szavakkal dobálóznak, holott tévedéseiket az elfogulatlan józan ész a limine vissza tudja utasítani, ha ezek az álpróféták főképen a hiszékeny és a szenvedélyek szemüvegén át néző ifjúság tapsaira számítanak, nem volna-e bűn, ha az öregek ezeknek a modern hamelni patkányfogóknak a szemfényvesztésre egyszerűen szemet hűnyának?! Vigyázz a Szentírás ama ígéire, amelyek a báránybőrben közeledő farkasoktól óvják a lelket. Idekívánkozik egy francia író szellemes megállapítása: »Értelmetlen dolog az igazságokat látni akarni azért, hogy jobb ember legyen ahelyett, hogy az embernek előbb jobb embernek kellene lennie, hogy megláthassa az igazságokat.« Némi rokonságot tart ezzel az elfogultságot konstatáló igazság-kutatásra vonatkozó nyilatkozattal az olasz Papininek (a Krisztus története, Szt. Ágoston, stb. sokat idézett mű hitvalló szerzőjének) az a szókimondó megállapítása is, hogy az erkölcs-telen egyén mindig keres tudományos igazolást is.

Ezek a súlyos megállapítások lényegében meg voltak már a szentatyáknál is, de a modern kor fiai a szentatya szavait mégis csak inkább mai megfogalmazásban szeretik olvasni. Szt. Ágoston az Úristen megismerésére vonatkozólag így ír: »Nemo invenit, nisi purgatus.« Alex. Szt. Kelemen pedig: »Csak a tiszta élet tesz bennünket alkalmasakká Isten megismerésére.« (v. ö. Varga László: Hitkételem és hitbizonyosság. Magyar Kultúra 1933., aug. sz.) Szóval:

„Wenn das Aug'nicht sehen will,
Helfen weder Licht noch Brill.“

A konvertita Franz Werfel is írja (Élhetünk-e Istenhit nélkül?) »hogya kezemet a szemem elé teszem, akkor a Montblancot is látatlanra vehetem.«

Nos. nagyon sok olyan mű-vak van manapság, („Il n'y a pire aveugle que celui qui ne veut pas voir«), aki már erkölcsi szemüvegén át megszűri az igazságokat, különösen azokat, amelyeket, mint erkölcsi igazságokat, a hús és vér megfékezésével kell valóra váltani. A *theologia dogmatica* még elhihető volna, ha nem kísérné nyomon a *theologia moralis*; a Hiszekegy még hagyján, de a dekalogus, a tízparancsolat az sok-sokezer ember szemében a »szabadgondolat« kerékkötője. Tehát: tagadja az egyiket, hogy ne kelljen követnie a másikat. Hogy ne kelljen az erkölcstan áthágása miatt lelkiismeretturdalást éreznie, egyszerűen tagadásba veszi a hittant is. Először egyes tételeit, mint nem »ésszerűket«, aztán, ha egyszer letördelt erről a legdrágább drágagyöngyről egyet s mást, a szenvedély és a gyalórság majd gondoskodik az egész hitrendszernek a lerombolásáról. Goethe vak lantosa, ez a sötétmultú bűnös, egyenest az Égre vetíti fel a felelősséget azokért a bűnökért, melyeket a természet és lelkiismeret szava ellen elkövetett. Pedig már *Salustius* is megállapítja: »ubi per socordiam vires, tempus, ingenium diffluxere, naturae infirmitas accusatur: suam quisque culpam actores ad negotia transferunt.« (*Bellum Jug. C. 1.*). Egy *Seneca*, aki erkölcsi felfogás tekintetében sokkal fölötte állt, még jobban

látja ezt az elfogultságot. (v. ö. Alleram Gyula: Seneca erkölcsbölcselete 76 és kk. lapjait.)

Sajnos, nem egy ifjún teljesedik Szent Ágoston megállapítása: »Mivel nem akartam, Uram, Istenem, amit Te akartál, szükségképpen odajutottam, ahová magam sem akartam.« Ki tudja megállapítani előre egy kavics útját és romboló erejét, mikor könnyelműen útnak indítja valaki a hegytetőn. És vajjon még a leggyakorlottabb erő- és egyensúly-művész is teljesen biztos lehet-e abban, hogyha lefelé szalad a hegyoldalon, mindig egész biztosan kormányozni tudja tagjait? Sajnos, abban is igazat kell adnunk a nagy gondolkodónak és költőnek, hogy annak, aki lejtőre készül lépni, egy szabályt jól kell tudnia, azt t. i., hogy igazában csak az első lépésnek ura teljesen; a másodiknál talán már fut, a harmadiknál rohan, a negyediknél talán már zuhan és halálra zúzza magát. Azért váltig hangoztatom: »Principiis obsta!« »Das erste steht uns frei, beim zweiten sind wir Knechte« — mondja ugyancsak Goethe. Aztán vedd még fontolóra azt a körülményt is, hogy tudományos föltevések, nézetek, sőt igazságok elfogadása is lehetséges erkölcsi következtetések szükségszerű levonása nélkül. Elvetésük is legtöbbször közömbös erkölcsi szempontból. De a hitigazságok rendszerében egy tagadás is kiszámíthatatlan erkölcsi következményekkel járhat, különösen az ifjúkorban. Sok ifjú kételkedő és tagadó előbb az erkölcsi téren szenvedett vereséget és csak aztán »hajótörést a hitben«. Sok és hosszadalmas fejtegetés helyett egy gyermekkori megfigyeléssel érvelek. Ott történt Béga-menti falunkban, abban az iskolában, amely lényegében mai alakjában ott szerénykedik a volt »szerb« és »horvát község« határán. Akkoriban még nem állt vele szemben a templom, hanem vasárnap az iskola templommá magasztosult, amelyben az egyházi volt az előimádkozó, a kántor pedig a pap. Persze, harmóniummal kísért ének volt az istentisztelet középpontja. Nos, egyszer elakadt az is, azaz elakadt a harmóniumnak a száva. Több sípja nem szólt. Láttuk tanítónk kapkodását a hétköznapiokon, de akarmennyire ügyeskedett is, vasárnapra csak nem tudta megszólaltatni a sípládát. Ezekre a süket istentiszteletekre talán holtom napjáig úgy fogok visszaemlékezni, mintha csak tegnap nélkülöztem volna a harmóniumkísérte felemelő éneket. Egy szép napon azonban átjött a leány-egyházba az öreg pap. Meghallgatta a kántor panaszát, mosolygott egyet, szétszedette a harmóniumot és — vagy hetven fiú és leány kíváncsisággal viháncolása mellett — rámutatott a sípokra terpeszkedő ujjnyi vastag porrétegre. A kántor még magához sem térhetett röstellkedő meglepetéséből, már is úgy szólt a romlottnak mondott harmónium, hogy öröm volt hallgatni. Bizony, sok ilyen porréteges lélek van manapság. Eltűri, hogy a hétköznapiság szennye megüledjék rajta, aztán egymásután elhallgatnak a régi, megszokott dalok, dallamok és kész a »néma kutya«, az a valaki, akinek nincs emelkedett mondanivalója az Úristen számára, de annál több káromkodása, türelmetlen és zúgolódó követelése. Ezeknek a fajtája és száma nőttön-nő. Ha légiónak mondanám, keveset mondanék vele. És hangoskodók is hozzá! A földhöz tapadnak és nem tudnak béka-perspektívájuk fölé emelkedni. Igazán Ovidius szavaival kell őket jellemezni: »Quamvis sint sub aqua, sub aqua, maledicere temptant.« Az eszménytagadók

Ís ezek sorában keresendők a legtöbbször. Ha találkozol velük — könnyen megismerhetők állandó »nem érdemes!« jelmondásukról, — gondold Dante látomására: mikor a szkeptikusok iránt érdeklődött, kísérője, Vergilius, óva intette még a rájuk való nézéstől is: »Oda se nézz! Ha odanézel, megmerevedel és belebonyolódol magad is a székszisbe.« Azok is, akik ennek szalonképes formáját vállalták, lényegében sajnálatraméltó emberek, — boldogtalanságukért, mely perspektiva- és eszményszegénységük folytán lelkükön sötétlett. Egy Ibsen legszegényebbnek azt mondta, akinek eszményei nincsenek. A székszis jellemző képviselője, Anatole France — titkárának közlése szerint — egy alkalommal így expectorált: »Ha belepillanthatna szívembe, megborzadna. Nem hinném, hogy a föld hátán szerencsétlenebb ember van, mint én... Sokan irigylik a szerencsémét. Pedig én sohasem tudtam, mi a boldogság, s egyetlenegy napig, sőt egyetlenegy percig sem.« Valóban, megrendítően igaz a szentírás iige: »Non est pax impiis.« És mégis hány fiatal egyén azzal próbálja olvasottságát fitogtatni, hogy ezt a »fin de siècle«-beli íróművészt is olvasta, mert »nagyon szép«, »nagyon szellemes« minden sora. Mintha bizony válogatás nélkül asztalunkon tarthatnánk minden tarka virágot, még azt is, amelynek mérges a kigőzölgése. Olvasmányaidra vonatkozólag (engedd meg, hogy erre a már tárgyalt kérdésre elsörendű fontosságánál fogva visszatérjek), jegyezd meg a híres »Dreizehnlin-den« szerzőjének tanácsát:

„Der ist ein Tor, der Bilsenkraut
Und Schierling sich im Garten baut;
Unholde Saat von Wildgewächsen
Streun ohnehin schon hundert Hexen.“

És ha valaki esztétikai érvekkel próbálná rád tukmálni az ilyen szerző könyveit, szegezd ennek a kíváncsiskodásoknak neki azt a francia szellemes és nagyon találó gondolatot, hogy a lélek aranyserleg, amelyben maró anyagnak a nyomát mindig észre lehet venni. Rokou ezzel Tompának az a gondolata, hogy a jellembeli törést, akár egy anyajegyvet, holta napjáig sinyli az ember. »Ein Riss an der Ehr' heilt nimmermehr.« Az »Aranyszilánkok« szerzője, Sylvain írja: »Érteln.ed, s szived olyan, mint a ház, amelybe lakókat fogadsz. Vannak eszmék, amelyeket, ha egyszer lelked szentélyébe költöztek, nagyon nehéz ismét kilakoltatni.« A német szellem-óriás még tovább megy, midőn ezt írja: »Für die Jugend ist eben das Beste gut genug« Ha ilyen magas követelményeket állapít meg az ifjúságra Goethe, mérd össze s olvasnivalóidat az értékek hierarchiájában található első és felső értékhez: az erkölcsi mértékhez. Az összevissza, válogatás nélkül való olvasás se szellemi, se erkölcsi szempontból nem helyes. Ha a morális és esztétikai szempontok ütköznek, habozás nélkül az erkölcsiek előtt hódolj meg. Esztétikai hiányokat később könnyű lesz pótolnod, erkölcsieket és vallásiakat nehezen, vagy éppenséggel sehogy sem. »Könnyebb egy világot felépíteni, romjaiból, mint a hitet, ha egyszer szívünkben elveszett.« Sapere aude! Ne mondd, hogy egy mult századbeli író, mégha a világhírű Eötvös is az, akármennyire mély gondolkodó is volt, ennek a

szerencsétlen mai, a XX. század kiábrándult nemzedékének a problémáit nem láthatta egész nagyságukban előre, tehát a reá való hivatkozás nem egészen szerencsés érvelés. Ezek a problémák örök és mégis mindig új arculatúak. Egyébként a mai ifjúság köréből is föl tudok hozni példát. Marcell Mihály a »Bontakozó élet«-ben (III. kötet 215. l.) egy megrendült léleknek megrendítő levelét közli: »Amiket olvastam, azok támadó erők lettek bennem. Ledöntötték a régi világomat. Sajnos, mégsem volt olyan erejük, hogy az új világot ki tudták volna építeni. Csak törmelék maradt bennem, mert nem tudtam komoly kritikával kimérni az új gondolatok értékeit. Most már látom, hogy még a nagy szellemek is azt mondják, hogy az életet Istentől függetlenül nem lehet élni. Sajnos, hogy csak sokáig tartó keserves lelki szenvedés után jutottam el idáig.« Ne vedd tehát túlzásnak, ha a német Hilty így ír: »Ha minden idők és minden nemzet irodalma és a négy evangélium közt kellene választanom, habozás nélkül a négy evangélium mellett döntenék.« Ez az a köszikla, melyről az Úr Jézus szól (Mt. 7. 24.): »És szakadt az eső, jött az ár- víz, fújtak a szelek és rárohantak ama házra; de nem dőlt össze, mert kösziklára volt építve«, míg a koreszmék homokjára épített ház összedőlt a viharban és »nagy volt romlása«. Sohase akarj azok közé tartozni, akik »az igazságtól elvonják hallásukat és a mesékhez fordulnak.« Szíveleld meg Széchenyinek a levelét. Leközlöm úgy, ahogy a Zászlónk 1934—35. Diáknaptára hozta: »Nagyságos, legdrágább Atyám! Mielőtt távoznék, még egyszer örömpresve és megindult szívvel köszönöm meg azt a sok jót, melyet a nagyon szeretett atyai házban kaptam, s melyeknek sokaságát sohasem érdemeltem meg. Az én dadogó nyelvem nem tudja elmondani azt a forró köszönetet, mely bennem él, s mindig fog élni; de nem is keresek én szép cifra szavakat... szavakkal nem is lehet eléggé köszönni, csak háladatos tettekkel. Jó Szüleimnek én mindig örömet szeretnék okozni; boldogságom akkora lesz, mint az Ő megelégedésük a fiukkal... Mindazt követni és tisztelni fogom, amire Édes Szüleim engem tanítottak. Az életem célja, hogy az erények útján járjak. És, ha majd egyszer sok év után, Isten segedelmével a világon átvándoroltam, Atyámnál, az Istennél fogok találkozni jó Szüleimmal... Ameddig pedig itt a földön járunk, meg kell találunk azt az utat, melyet Szüleink nekünk nyitottak a sok jótétemény által, s példájuk által, mely mindig a Vallás és az Erény felé mutatott, s meg is kell maradnunk ezen az úton; bizonytalan, céltalan útakra nem megyünk. Szépen az egyenes országúton maradunk, amelyen annyi jó keresztény jár, — semmi ujság nem csábít el minket új módokra; megmaradunk ősi szent vallásunknál, követjük pontosan s Istenben hiszünk és reménykedünk, követvén törvényeit és nem törödvén azzal, hogy némely ügyeskedő felvilágosultak mit fundálnak ki, mert azok álkáprázatok. Így bírjuk majd elviselni a világ nyomorúságait, s biztosan érünk célhoz. Én is odaérek majd, ahová Édes Szüleim. Most pedig kérem Atyám áldását, bizalmát jószándékaimhoz. Sohasem fogok gondot okozni Édes Szüleimnek, s legjóságosabb Atyámnak és Anyámnak örökre jó és háladatos fia maradok: Széchenyi István.«

Arany János »Fiamnak« című költeményében így sóhajt fel: »Ó, ha bennem is, mint egykor, épen élne a hit, vigaszul nekem!« De

mí az ő bánkódása egy meghasonlott emberéhez, pl. Lenauéhoz képest, aki azt a kort, amikor hitt, paradicsomi állapothoz hasonlítja:

„Doch zogen fort wir aus dem Paradiese,
 Wo jedes Lüftchen uns von Gott erzählt...
 Und in der Forschung Wälder trat ein Tor, ich
 Aus jenem gottbeseelten Paradies,
 Und all des Herzens fromme Lust verlor ich,
 Seit ich des Glaubens treue Spur verliess...
 Das Schicksal ging nun finster mir vorüber,
 Mit Majestät und Schrecken angefan,
 Und winkte mir, zu wandern meine Bahn
 Durch Heide-land, verlassner stest und trüber...“
 (Lenau: Glauben Wissen Handeln)

Experto crede! Az ilyen csalódott emberek tanúbizonysága valósággal fejbeverő, azonfelül, hogy lélekbemarkoló is.

Hosszúra nyúlt leveletem egy francia és egy magyar idézettel fejezem be. Az előbbi így szól:

„Oh, bien loin de la voie
 Où marche le pécheur
 Chemine où Dieu t' envoie!
 Enfant! garde ta joie!
 Lis! garde ta blancheur!“

A másik Prohászka tollából való:

„A könny hazug, a szó sivár.
 Jól tudom én, hogy rám mi vár.
 Valóság lesz minden remény,
 S a fájdalomból költemény.
 Ó milyen üdv, ó mennyi fény!
 A végtelenből élek én!
 A könnyeken s a harcon át
 Zengem a Megváltó dalát:
 Küzdj, s ne féld az enyészetet,
 Hogy megtaláld az életet
 Örökre!“

A KÉTEZERÉVES HORATIUS

Irta : DR. KOVÁCS ALAJOS.

Az emberiség lángeszű hatalmasságait: a világbirodalmak megteremtőit, a félelmes híű hadvezéreket ma is csodáljuk. Nagyságuk liszteletet ébreszt, de arra távolról sem gondol senki, hogy pl. egy Nagy Sándor vagy egy Napoleon születésének évfordulóján emlékűnnepet rendezzen. Ez a megtiszteltetés csak azoknak jár, akik minden idők emberének bálványozott nevelői és nemesítői. Ezek pedig a nagy írók és zseniális költők, akik mint a világítótornyok révbehívó fénykévéje a hajósokat, úgy vezetik a tévelygő embert műveikkel a szép, jó és igaz megváltó útjára.

Ezek közé tartozik a római birodalom legnagyobb lírai költője *Horatius* is, kinek most ezen emberi mértékkel ritkán mért évfordulóján idézzük fel emlékét egy kavargó világ komor, alkonyi hangulatában.

I. A költő és kora.

A költő mindenkor egy magasabbrendű élet képviselője, az örök emberi szépség erkölcsi és szellemi kincsestárának hivatott őrzője és hirdetője, ki nemesített érzelmeket hordoz keblében, ki vizsgáló tekintetet vet a természetre és emberi életre egyaránt. Finom, érzékeny és izgalmasan felfogó rádió. Megpillant olyan dolgokat, amiket más nem is sejt, felfokoz olyan érzéseket és hangulatokat, melyek csak homályosan derengnek az átlagember lelkében. Mindezeket azután oly művésziesen sűrített nyelvképzettel, a szavak oly belülről hangzó friss zeneiségével remekli gondolatokká, hogy gyönyörűség olvasni és hallani.

Epen ezért mi, akik a latin világ ez el nem múló csodáját, a 2000 éves Horatiust, ma ünnepeljük, nem zárkozhatunk el bizonyos emelkedés, megtisztulás és tán megjavulás elől sem, amely az emberiség jobbainak lelkében ilyenkor végbemegy.

A lírában korszakalkotó szellemek rendszerint csak a társadalom nagy viharában támadnak. E tekintetben a venusiai születésű lantos nem panaszkodhatott. Sohasem volt Rómában jobb talaj a költészet eme fajára. A volt rabszolga kiváló fiának már gyermekkorát bőszi viharok dühöngték körül. Akkor születik, mikor az ördögi Catilina szövi vészes álmait a fennálló államrend ellen. Ötéves korában alakul meg az első hatalmi szövetség három nem köznapi szellem a nagytehetségű Caesar, a kapzsi Crassus és Pompeius, e nagyképű hányaveti hadvezér között. Atyja a mai Venosában kishivatalnok, de egyetlen fiát Rómába viszi tanulni a híres, de pálcázó Orbilius iskolájába. Ebben az időben Róma utcáin Clodius és Milo féktelen csöcselékének véres tüntetései dúltak. Ezeket az iskolabajáró kisdiák többször láthatta.

Kora

Ő már Görögországban végzi tanulmányait, mikor Caesar elveti a kockát a Rubiconnál, és megadja a kegyelemdőfést Pompeiusnak. A Caesar-gyilkos Brutus Athénben találja Horatiust, s ez a kondorhajú, tüzesvérű főiskolásfiú az ő zászlaja alá áll harcolni. A messze Keleten két évig küzd a szabadságért, tisztirangra emelkedik, s a szebb jövő büszke álmainak mámorától iltasulva nem egyszer szembenéz a halállal. A Philippi mellett elvesztett csatában azonban örökre sírba szállt a köztársaság árnya. Csalódottan tér vissza Rómába. Szárnyszegetten, mindenkitől elhagyatva áll a nagy városban, csak a közelmúlt sötét emlékeinek fellegei borongnak felette. A 23 éves ifjú kis irnoki állást szerez, és gyermekkori pajtása, Vergilius útján bekerül Augustus kebelbarátjának a művészlelkű Maecenásnak a körébe; híre versei révén gyorsan szárnyra kap, és teljesen a költészetnek szenteli életét, ami élete végéig gondtalan életet biztosított számára.

A biztos révből szemlélve a zavaros állapotokat és álcázott romlottságot, sajgó szívvel bár de be kellett látnia, hogy a félezeréves szabadságnak: a köztársaságnak bukása annyira természetes sőt szégyenletes volt, hogy őszintén elsiratni nem is lehetett. De egyúttal mindinkább meg kellett értenie, hogy Octavianusnak e zűrzavaros helyzetben küldetése van a birodalom fennállása érdekében. A római uralomnak nem az a hivatása, hogy mint gyalázatos zsarnok zsákmányának tekintse a világot, hanem hogy a jog és béke áldásait élveztesse az emberiséggel, különben szétrobban. Ennek az Augustus-i elgondolásnak Horatius hazafi lelke kénytelen-kelletlen igazat adott Antonius keleti befolyás alá jutott uralmával szemben, de mégis neki, a vérbeli köztársaságinak, nem kis önmegetagadásába került lemondani ifjúkori ideáljairól. Hosszú idő telik el, míg esze megbirkózik szívével, és Augustus dicsőítésére hangolja lantját.¹⁾ Mikor azonban bebizonyult, hogy e nagy államférfiú a maga

Álláspontja

¹⁾ Augustus leveléből: „Haragszom rád, mivel több ily nemű verseidben nem én velem beszélsz leginkább; vagy tán félsz, hogy talán az utókor előtt szégyenedre válik, ha barátomnak tűnsz fel.“ (Suetonius közl.)

hatalmát nem a régi nemes köztársasági eszmék elvetésével alapozza meg, hanem mindig hangsúlyozza a régi és új világ közötti átmenet folytonosságát, sőt a maga uralmát a régiből való fejlődésnek tekinti, és dinasztia alapítás gondolatával sem foglalkozik, holott tehette volna, teljes lélekkel mellé áll. Most azonban meleghangú és meggyőződésből fakadt magasztalásai nemcsak a saját bensőjének zengő húrjai, hanem hű kifejezői sok millió ember őszinte érzésének, akik a birodalom jötevőjét, a haza Atyját üdvözölték Augustusban.

II.

Egyénisége.

Horatius alakja első pillanatra a könnyű világfié, akinek semmi sem megy nagyon mélyen a lelkébe, éppen ezért tudja felfogását is változtatni. Annak a finom, kiművelt és előkelő társadalomnak, melynek ír, akarja az ízlését kielégíteni. Barátainak irogat ritka tökéletes versikéket, melyekben a görög minták eddig el nem ért szépségeit tárja fel; a társadalmi élet kipellengérezésére írt tréfás és gúnyos költeményeivel pedig első helyre küzdötte fel magát.

Horatius igazi egyénisége költészetében tárul fel a maga összes érényeivel és hibáival együtt. Jellemére nézve csak úgy kapunk megbízható képet, ha szem előtt tartjuk, hogy műveiben nem mint egy kész, kialakult jellem, hanem még érő van kifejezve. Kiindulásában és fejlődésében, forrongásaiban és kiérlelődésében, csodálatosan és meglepően apró lelki fodrozódásaiban szinte napról-napra nyomon követhetjük éppen nem egyszerű lelki alkatát. Látszólag nagy ellentét tátong a fiatal Horatius felfogása és a nagyszabású, az egész birodalom életét megújítani akaró költő szelleme közt. De ha lehántjuk lelkéről a külső életviszonyok hatása következtében rátapadt réteget, én-jének magját lényegében véges-végig ugyanannak látjuk.

Horatius az idillikus embertípushoz tartozik. Mindig a közép-utat, a nyugalmat és az összhangot szereti; mindentől fél, ami lelke csendjét zavarja. Nem vulkáni talajú a lelke, élesen meglátó, egyensúlyozott zseni ő. Rendkívül nagy értelmi erővel, fogékonysággal rendelkezik, de e mellett igen érzékeny lélek. Érzékenységből, mint alapelemből származhat tragikus életfelfogás és szomorú jellegű költészet is. Horatius azonban nem tragikus természet. Sokkal inkább az értelem embere, sokkal fürgébb eszű, semhogy tragikussá tudna válni. Ő feldolgozza szenvedéseit és problémáit értelmi munkával, silymódon eltávolodik a belső, drámai küzdelemtől. Érzelmait gondolatok járnak át, és ezzel egy nagy stílű bölcséleti költészetnek is lesz művelője. Aki úgy fel tudja dolgozni lelke viharait, az igen hajlik bizonyos könnyedségre. Még a mély értelmű, komoly érzéseket is olyan játzsíszággal tudja kezelni, hogy alig tudunk neki hinni. Horatius sok mai olvasója nem érzi egész őszintének a költőt, mikor tiburi nyaralójából dalol a kevéssel való megelégedésről. Pedig az igénytelen életmód élet-eleme. Csakhogy ő az egyszerű életörömeiket a keleti fényűzéssel állítja szembe. melynek raffinált, káprázatos pompájához és élvezeteihez képest nem az ő kis falusi jószágának kényelme, hanem még nagy barátainak, Maecenasnak és Augustusnak az élete is puritánnak volt mondható.

Van még egy uralkodó tulajdonsága, mely alapvető jellegűnek érzik. Sajátságosan új, sőt ebben a korban igazán ritka nehézkedés a belső szabadság felé. Különös és határozott hajlam ez benne. Saját maga bevallja, hogy képes volna kedves Sabinumáról, erről a szívéhez nőtt kis üdülőhelyéről is lemondani, ha egyszer is korlátozni akarnák szabadságában. Tán éppen a függési viszony miatt nem vállalja magától Octavianustól sem a felajánlott magántitkári állást.

*Szabadság-
vágy*

Ez a szabadságra való törekvés csak úgy érthető, hogy nagy önérzet élt benne, mely tisztában van a maga értékével. Ösztönösen érzi, hogy nagy dolog az emberiség szempontjából, amit ő tesz, és az ő költészete hasznos.

Mi féltő gonddal veszünk tudomást a géniusz lelkéből sarjadó érzésekről, és égő csipkebokornak tekintjük költői művészetét. Sarszóját oldunk Horatius és költészete előtt is, de azért vágyunk lelke zugaiba is betekinteni. Látó szemmel itt három érzést találunk döntő fontosságúnak: a hazafiságot, a barátságot és a szép kultuszát.

Érzései

Horatius bölcsője ugyan délvidéken ringott, és a félig görög Apuliában kisgyermekeskedett, mégis Róma igazi, nagy hagyományai s története igéyzetszerűen lefogva tartották egész életében. Izgívérig rómainak tartja magát, s a hazafiság uralkodó vonása jellemének. Ezért csatlakozik Brutus mellé, azért tör fel belőle a hazát féltő honfi először epodusaiban: „Hová, háová rohansz gonosz faj!” majd ódáiban számtalanszor. (Rómához, A hajó.) Még bordalai közt is a legszebbek egyike az, amelyet a Cleopatrával szövetkezett Antonius bukására írt. Ennek a győzelme ugyanis a keleti barbárság diadalát jelentette volna Róma fölött. Az u. n. római ódák pedig teljesen a nemzeti érzés és az ősi erények magasztos kifejezői. Még az Augustus dicséretét zengő dalokat is a hazafi szemszögéből kell nézni, mert bennük a római gondolat győzelemrevivőjének sikereit ünnepli. Neki a zsarnok nem ideálja, azért mondja: „Itt kívánj a nép feje s atyja lenni!”

Hazafiság

Lelkének másik nemes érzése a barátság. Kora bizonyára Epikuros hatása következtében ezt az érzést valósággal szenvedéllyé fokozta, mert benne látta a bölcs nyugalmas boldogságának egyik leghathatósabb eszközét. Számos versét sugallja a rajongó barátság érzése. Költészete mutatja, hogy nála hívebb, gyöngédebb és odaadóbb barát nem igen akadt. Hisz ő is ebben találta meg élete legigazibb s legtartósabb örömeinek forrását.

Barátság

Horatiust lelke valami csodálatos erővel vonzotta a természetben, az emberi életben és főleg a szellemi alkotásokban megnyilatkozó szépségek felé. Tájrészai, a mező örömei költői szellemének művészi erejével jutnak kifejezésre énekeiben. Az az érzésünk ezek olvasásakor, hogy nagyon szerethette a természetet. Az élet szépségei és csendes örömei sokszor dicsőítő dalra fakaszlják, de visszáságaira és romlottságára számtalanszor a gúny mérges nyilait szórja. Legtöbb gyönyörűséget azonban a költőnek az örök szépségeket rejtő görög kultúra termékei hozták.

*A szép
kultusza*

Rómában már a Kr. e. III. században kigyúlnak a görög kul-

túra tüzei. A fegyverrel rajta úrrá lett Itáliát fensőbbiségével teljesen meghódítja rövidesen, s minden ágú szellemi megnyilvánulásra ráüti hatásának bélyegét. A római költészet is végelemzésben a görög szellem termékenyítő áramlatának köszöni világra szóló győzelmes erejét. Hiszen Róma nagy költői egyéniségei mind abban látták legfőbb hivatásukat, hogy ennek naggyá nőtt formáit átvegyék és szolamkincsüket átültessék a latinba, lehetőleg megközelítve görög eszményképeiket.

Görög ha-
tás

Horatius Hellas szép irodalmának virágoskertjében kimeríthetetlen gazdagságú költői szépségekre talált. Római költő elődeitől Catullustól, Propertiusától és Tibullustól eltérően nem az epigon alexandriai görög lírához fordul, hanem a régi görögség zseniális szellemeihez. Sorra vette a harci riadók tüzes lantosát, Alkaiost, a vidám és könnyed Anacreont, a lágyhangú Sapphót és a magas szárnyalású Pindarost egymásután. A sokváltozatú strófaszerkezet mellett átvette tőlük nemcsak a gondolatok bőségét, hanem megpróbálta utánozni a kifejezések hangulatát és a szavak zenéjét is, valósággal forradalmat idézve elő ezzel a régi terjengős latin stílusban.

Büszkén emlegeti többször, hogy római Alkaios kíván lenni, nem pedig egy új lantos költészet megteremtője. Ő beéri azzal, hogy első volt, aki latin verseket a görög lantnak hangja szerint zengett. Zengett, de úgy, hogy a számtalan átvétel ellenére is rómainak érezte kora, és érezzük mi is, mert verseit mind sajátos nemzeti ízű tartalommal töltötte meg. Ebben van épen nagyságának egyik titka.

III.

Költészete.

Horatius nemcsak az egyik legnagyobb költői lélek, hanem egyúttal a legrómaibb költő is. Bármennyire az egész emberiség lett szelleme, költészete Itália talajában gyökerezik. Szatirái és levelei ennek a társadalomnak az állapotait rajzolják, és ennek jellegzetes típusait mutatják be. Ódái ugyancsak az Augustus-i kor életfelfogását tükrözik élénk. Ha a római kultúra mindenestől elpusztult volna, csak Cicero, Vergilius és Horatius művei maradtak volna ránk, alapvonásaiban e hatalmas birodalom minden jelentős mozzanatát össze lehetne állítani belőlük népünk érzés és gondolatvilágával egyetemben.

Horatius 162 verset kitevő költészetéből kétévezred némaságán és homályán át felénk ragyog a „halhatatlan és örökkévaló” mult. Egy gazdag és harmonikus lélek kongeniális szelleme gyujtogat ebben örökvilágosságú fáklyákat. Ezeknek fénye rávilágít romlott kora közismert alakjaira, hogy bennünket a bűnös szenvedélyektől elrettentve az emberméltóság magaslatára emeljen. Mély értelmű gondolatainak tűzoszlopai pedig a szépet és nemest ragyogják körül, hogy azok követésével a boldog megalégedés osztályosai lehessünk.

Epodusok

Lobbanékony ifjúi kedélyének zabolátlansága fiatalos hévvel tör ki első költői termékeiben. Keserű hangulata epés és maró gúnynyal rajzolja a zavaros politikai állapotokat és általános züllöttséget. A viperanyelvű görög Archilochost utánozza e nemű költeményeiben versformában és szellemben. A tartalom azonban teljesen hazai; korának egy-egy jelenete rajzolódik ki lelki szemünk előtt e versek

olvasásakor, akár hazája rombadőlésén vergődő lelke érzéseit írja le, akár a tisztességes szegénység boldogságát festve, üt egy jót az uzsorások fejére. Az ifjúság friss szellője lengi át e műveit, s ad nekik varázst.

Ugyanez időben írja első szatiráit is, melyekben kortársai félszegségeit, fonákságait pellengérezzi ki kezdetben éles hangú irónikus versekben, később a tréfa és szelid gúny módját használva. E műfajhoz nagy ember és világismeret kell. Erre a költőt saját bevallása szerint már édesapja rászoktatta, rövid de zivatarokban eltelt múltja, főleg katonáskodása pedig igen híres iskolával szolgált.

Szatirák

Tárgyat nagy számmal nyújtott saját korának társadalma. Itt az ellentétek ugyanis toronymagasságúvá nőttek már. Ezek pedig, ha kiéleződnek, kacajra készletnek vagy hűmört fakasztanak. A tegnap még befolyásos nagyúri családok mára sehonnaiakká süllyedtek, viszont a senki fia tán egy éjtszaka gazdaggá és magasrangú tisztviselővé szökkent; és bár félszegen, de gögösen hordja vadonatúj méltóságát, sőt liszteletet követel magának. A politikában egyfelől a még hivatalos köztársaság űzi túltengő szabadosságait, másfelől óvatos mérséklettel kaparint kezébe minden hatalmat az egyeduralkodó mind nagyobb biztosságával Octavianus. A nevetségesség átkában sínylődik a római vallás is. Az olympusi istenbandában voltaképpen egy művelt sem hisz, csak hivataloskodva mutatnak be áldozatokat. A betolakodó bölcséleti rendszerek tarka sorát nagyszájú mesterek kiabálva hirdetik az utcasarkokon és tereken a mihaszna tömegnek. A családi élet külső szigora mögött a bomlás jelei látszanak. Az egyke és agglegénysor gombamódra kezd felburjánozni. Mindezek a gondolkodóbb rómaiban agodalmat ébresztettek, hisz az új nemzedék vetése veszélyben volt, de e mellett kimeríthetetlen anyagot is szolgáltatottak a komikumra és szatírára.

Társadalmi viszonyok

Valószínű származása is hozzájárult e műfajhoz. A költőre születésének álka sokszor ránehezült: „kibe mindenki beleharapott, mivel apja csak egy szabados volt.” Fegyverre is volt szüksége, hisz lépten-nyomon szemébe vágták rabszolga vérért. De különben is ez a műfaj volt a legmegfelelőbb az ő kritikai sasszemének és szikrázó szellemének. Föl is küzdötte magát oly magasra, ahol husz század óta egyedül van.

Szatirái kis drámai képekben mutatják be csodálatos eleven-séggel a komikusnál komikusabb alakokat. Felvonulnak a tányérnyalók, ingyencek, aranyaikon ülő fősvények, nagy hangú fűzfaköltők, üresfejű műbírálók stb. Voltaképpen mindegyik verse kis komédiává kerekedik ki. Alighogy megjelentek efféle versei, mindenki felfigyelt rá, és neve híressé vált.

Horatius örök híréhez nagyban hozzájárultak azok a vegyes lírai költemények, melyeket ódák címén szoktak emlegetni. Mai szemmel nézve ódáit, legtöbbnek a csattanóját nem értjük. Szerkezetüket gyakran érthetetlennek, átmenetnélkülieknek találjuk. Szokatlan téma-változtatásuk meg sokszor egyenesen meghökkent. A Bandusia forráshoz írt óda két utolsó szakát mindenki gyönyörűnek fogja találni, de ugyan lesz-e kedvünk inni is belőle, ha a két első

Ódák

versszakot elolvasva, arról értesülünk, hogy a költő gödölyét kíván neki áldozni, és vérét a forrásba akarja csurgatni? Másutt azzal kezdi versét, hogy mily nehéz Pindarost utánozni, és befejezi annak a linónak a leírásával, melyet Caesar hazajövetelének öröme fog feláldozni. Végül a sok közt egyik költeményében átkot szór arra a névtelen gonosztevőre, aki elültette azt a fát, amely egyszer majdnem agyoncsapta; a végén meg már Alkaiosról beszél, aki az alvilágban dalával annyira elbűvölte Oriont, hogy elfelejtett vadászni menni.

Az ilyenek mi előttünk talányok, s harmadrangúaknak tartjuk e fajta verseit. Ezzel szemben áll az egész ókor osztatlan elismerése Horatius költészetével szemben. Mi ennek az oka? Az, hogy ezek a költemények legnagyobbbrészt a görög líra utánzatai versformában, kifejezésben és elgondolásban egyaránt. Milyen jól eső volt hallani, latin nyelven a görög utol nem ért mesterek örök szép szólamaait és strofa-szerkezeteit? Hazai nyelven római élettel és lélekkel telítve ennyi bűbajos zenét eddig még fülük nem élvezett. Ezért tetszett. Ezért kell nekünk is saját kora szemüvegén keresztül nézni műveit.

Az a négy könyv, amely e nemű verseit tartalmazza, sokféle költői tárgyat foglal össze. Van köztük szerelmi és bordal, bölcselő és természetet dicsőítő óda, baráti érzésről és hazafiságról szóló vers stb.

Római ódák Korára és még a későbbi, főleg a 18-ik századra tett hatása miatt külön ki kell emelnünk az u. n. római ódákat. E szónoki ízű fenséges tárgyú költemények a hazafi nemzet féltéséről szólnak. Az aggódó öröm és reménykedő félelem hangjait üti meg kobzán. A nemzeti érzés, továbbá a régi római erények magasztos kifejezői e versek. A kitörő lelkesedést és az izzó képzelet merész képeit ne keressük bennük; ezek az érett tapasztalatokon nyugvó bölcs gondolatok fűzérei.

Horatius az Augustus-i Róma koszorús lantosa. A császár azonban birodalmát a régi vallásra és erkölcsre kívánta alapítani. De itt szinte emberfeletti munkára vállalkozott, azért hívta a költőt segítő társnak. Horatius mélyebben látta a partszakadást a jeles államférfiúnál. „Mit érnek a törvények, ha romlottak az erkölcsök.“ Ő teljesedve látta Livius híres mondását: betegségünket sem elviselni, sem megszüntetni nem tudjuk. A lelkekben ivakodott méreg győzhetetlen ereje ellen már hasztalan volt minden energia, mert a felnőtt nemzedék lelkének gyökerei a régi mocsárlalajba kapaszkodtak.

Ezért nem is kortársaihoz intézi buzdító és nemzetújító ódáit: „Én a múzsapap itt ma dalt, egészen újat s ismeretlen dalokat a gyenge szüzek s fiaknak.“

Az elfajuló Róma képét megrázó képekben ecseteli, és a régi nemes római erények követésére buzdítja a fiatalságot. Horatius ezekben a hazafias tárgyakban lett hazája „vatese“, mert erkölcsi eszmények szolgálatába szegődve, korának jobbátévője akart lenni. Ezt is látták benne kora jobbjai, s dicsősége és neve ekkor már egész Itáliában ismert.

Mikor Augustus elrendelte a Százados Játékokat, személyesen

kérte föl a költőt, hogy a régi római erények e föltámasztási ünnepeére írjon egy dicsőítő éneket. A tiburi magányban élő Horatiusnak ezt a mélyen hazafias ihletből támadt hattyúdalát 27 lány és 27 fiú kara énekelte a fényes parádén. Egy résztvevő szerint: Soha magasztosabb ének nem zúgott bele Róma égboltozatába, mint e szárnyas és erős dal. A jólélet és békét hozó istenségeknek még nem mondtak az örök városban eddig ilyen lágy, édes és hangzatos imákat.

Százados
ének

Horatius költői pályája végén visszatért ifjúkori kedvelt műfajához, a szatirához, de már nem a régi ifjúi hev tüzei. Hosszú tapasztalatok és tanulmányok állanak már mögötte. Az éles megfigyelő és magábanéző életbölcstöbbé nem maró iróniával ostromoz, hanem diadalmas humorral kedélyesen gúnyolódik mások hibáin. Csevegő hangú, levél-formában tárja fel az ő szelíd, behizelgő modorában, számtalan közszájon forgó szállóigében és csattanós mondatba sűrítve gondolatait. E költői alkotásai a legtökéletesebbek; ezekben érte el a római líra fénypontját.

Levelek

Sokat emlegetett köztük a Pisókhöz intézett levél. Augustus Horatiustól várta az első nagy római dráma megírását. Ez óhajnak ő soha nem tett eleget, pedig hogy volt érzéke a drámai párbeszédhez, azt szatiráinak egyes igazán drámai fordulatai kitűnően bizonyítják. Lehet, hogy a kor nem volt alkalmas görög mintájú dráma írására és előadására. Mi nem tudjuk, de Horatius bizonyára érezte, sőt tudta az okot, hogy nem vállalkozott rá. E helyett e levélben néhány általános és örökérvényű poetikai szabály mellett utólréhetetlenül összefoglalta a dráma esztétikáját.

Ars poetika

Horatius költészetének van egy sajátos jellege. A lét nagy kérdései: az élet és halál, továbbá a boldogság érdekesítő gondolatai a legkülönbözőbb formában vetődnek fel verseiben. Az élet nagy kérdőjeleire megvesztegetően kedves egyénisége a költészet bűbájosa, szerelmetreméltó modorában ad bölcs tanácsokat spártai rövidségű velős mondatokban. Ezek megragadnak ma is, ha csak egy keveset is forgatjuk költeményeit.

Horatius korának bölcséleti irányait jól ismerte, de mint gyakorlati eszű igazi római egyikhez sem csatlakozott, hanem az arany középutat választva, kiválogatta mindenikből a szerinte jót és helyeset. Így alkotta meg a maga világnézetét. E szerint: A boldogság csak a mértéket tartó embernek lehet osztályrésze. Az az igazán boldog, ki bölcsességre törekszik. Bölcsökké pedig csak az erény gyakorlása tesz. Az erény a végletek és túlzások közt a középben van. A bölcs embert sem a gyönyör, sem a szenvedés nem hozza ki sodrából, hanem királyként áll közöttük. A rövid élet kínálkozó szelíd örömeit hálás szívvel fogadja és élvezi, de nem merül el bennük. A rideg visszavonultságot is kerüli, mert ez megfoszt minden földi jótól. A vígság, mulatság, gyöngyöző bor baráti kupában felvidítja a kedélyt, kedvet, bátorságot ad, elűzi az emésztő gondokat, feledtetj a múlt bajait, és rózsaszínnel vonja be a jövő nehéz feladatait. Élvezzük hát bátran a jelen napját, mint az Égiek kedves adományát. A balgának nincs boldogsága az életben, mert a szélsőségekben jár, és a szenvedélyek rabja. Ezek aztán megfosztják nyugalmától, és elégedetlenné teszik. Úgy él az ilyen napról-

Étikája

napra, mintha másnap már meg kellene halnia, viszont úgy rendezkedik be, mintha örökké tudna élni.

Csak a halál komor képével nem tud kibékülni a költő, mely senkit sem kímél. Ez érthető is. Egy bölcséleti rendszer sem tudott kielégítő és megnyugtató választ adni e nagy problémára. Az pedig, aki ez égető kérdést megoldotta, és legyőzte a halált, csak 8 évvel később született meg a bellehemi istállóban Horatius temetése után.

IV.

Hatása.

Horatius költészetének hatása már korán érezhető. Quintilianus iskolájában külön időt szenteltek neki, mint bölcselőnek; esztétikáját pedig valósággal törvénybe iktatták. Pregnáns formákba öntött gondolatai századokon át éltek. A középkorban külön könyvben gyűjtötték össze magvas mondásait, az iskolákban betanították, és rengeteget idézték szónoklatokban és könyvekben. Óriási irodalom keletkezett körüle.

Külföldön

A Horatius-kultusz külön theológiát termelt ki. Pedagógiai sőt jogbölcséleti kérdések is jelentek meg róla. Szavait címerekbe vés-ték. A Stuartok jelmondata a: „Justitia propositique tenax”¹⁾, Albrecht Habsburg grófé a: „Dulce et decorum”²⁾, Brandenburgi Alberté: „Mors ultima linea rerum”³⁾ volt. Kelemen pápa a „Solvitur acris hiems”⁴⁾ szavait alkalmazta címerére. A Pitt család vezércsillagként tartotta: „Aequam memento”⁵⁾. De társaságok jelmondata is volt sok Horatius mondás, sőt emlékkönyvbe is divatos volt ilyeneket írni. Voltaire Candide-jében azt mondja, hogy csak az művelt ember, aki Horatiust élvezettel olvassa. Goethe szerint: Horatius nem hat a kis lelkekre, ellenben a nagyok mindig lelkesedést és erőt merítenek belőle. Amikor az új korban nemzeti nyelvekre is lefordítják műveit, hatása még szélesebb lesz. Eleven és megújító ereje a művelt Nyugaton a 17. és 18. században éri el tetőfokát, amikor a költők az új klasszikai költészet irányát művelik.

Hazánkban

A magyar költészetben szinte egyedülálló az idegen költők közt Horatius egyetemes hatása. Már a 14. század első éveiben fellelhető ennek nyoma. Ettől fogva hol közvetlenül, hol közvetve idegen írók útján, mindinkább felcsillámlanak szikrái annak a parázsnek, mely a deákos írók műveiben lángrollobbant. Rimai J. verseitől kezdve a Horatius-i eszmék és gondolatok mindig több helyet foglalnak a magyar lírában. Orczy L. br. a falusi élet gyönyöreit szinte az ő szavaival magasztalja. Az elegáns Barcsay költői leveleiben utánozza. Kis János, Vitkovics teljesen az ő gondolatkörében mozognak. Csokonai csengő-bongó zenéjű ritmusában csodálkozva találunk rá a Horatiusnál sem gyakori legnehezebb strófaszerkezetre. Kisfaludy Sándornak teljesen magyar talajú költészetében a Boldog szerelem versszakai közt számtalan Horatius-gondolat szerénykedik. Teljes mértékben látható Kazinczy költészetén és

1) Igazságosság és jellemerő,

2) Édes dicsőség (halni a hazáért.)

3) A halál minden dolog végső határa.

4) Fölenged a tél zord fagya.

5) Őrizd meg lelked nyugalmát.

irodalmi elvein Horatius átütő hatása. Ő nem is tagadja, sőt egyik levelében nyíltan bevallja: Horatiz nekem olyan, mint a feleségem, kiből minden órában új meg új okot találok a szeretetre és tiszteleltre. Kölcsey zsebében hordja verseit, és az Ars poëticát szentírásnak tartja. Virág Benedek magyar földre ülteti Horatius költészetének fáját jeles fordításával. Gondolataiból, kifejezéseiből megalkotja a magyar nemzeti érzés költői szótárát. Ennek birtokában jut el aztán később Berzsenyi magasröptű ihlete az ódai szárnyalás csúcspontjára. Virág költeményei legtöbbször beolvadnak Horatius eszméibe és gondolataiba, és még akkor is, mikor a legsajátabb magyar érzelmek tör fel verseiben, az ő szavaival fejezi ki érzéseit. Ezzel szemben Berzsenyi a nagy latin költő formai szépségén és gondolatgazdagságán keresztül is a diadalmas magyar génusz zsenije marad. Horatius költészete volt az oltóág, melynek segítségével a Krisztusi világnézetbe ágyazott és hazafias szellem tűzében csillogó klasszikus magyar költészet megszületett . . .

Eszméi megmagyarosodtak, mélységes gondolatai és költői képei tovább fejlődtek, mintájukra újak alakultak, a tőle tanult műfajok megsokasodtak. Horatius tehát a magyar költészetben nem volt kolonc, mely megbénít és lehúz, hanem biztos alap, melyen továbbfejlődve magasra repült.

Horatius esztétikai elveinek és versformáinak hatása is mélyen fontos. A Pisókhhoz írt levélből tanulták meg a költészet lényegét, verseiből pedig a szerkezet művészetét s a rövidséget. Így érthető tán, hogy olyan nagy szellemek, mint Vörösmarty, Petőfi és Arany nemcsak hogy nem zárkóztak el hatása elől, hanem legkedvesebb barátjuknak tekintették Horatius verskötetét.

A nyelv művelésére is sürgette Horatius. Költeményeinek lefordítása és utánzása tette legjobban próbára a szétfolyó és néha szószátyár magyar költői nyelvet, alkalmas szavainak hiánya pedig méltán hívta ki az újítók küzdelmes harcát. Művészi versformáinak szépsége költőinket ezek meghonosítására csábította, a nehézségek leküzdése viszont nyelvünk természetének alapos vizsgálatára készítette őket. Így hát Horatius a magyar irodalomban hivatását nagyszerűen betöltötte. Hatása megszűnhet, de eredménye él és munkál ma is.

V.

Jelentősége.

Horatius magának a halhatatlanságot nem költői termékenységgel, sem képzelete merész szárnyalásával és ihlete gyújtó hevével vívta ki, hanem mélyen szántó gondolatainak gazdagságával, ember és világismeretével, továbbá formákban változatos verseivel és aranyos humorával. Jelentősége irodalmi tekintetben naggyá nő azzal, hogy a számunkra csaknem teljesen elpusztult virágzó görög líra sok regiszterű strófaszerkezetein kívül átültette tudatos művészetével a római költészetbe annak ellenállhatatlan varázsú kifejezőbőségét és örökszép gondolatait, ragyogó költői képeit és szavainak megkapó zenéjét. Ezzel mintegy átmentette e múlhatatlan értékeket a latinba, melyen keresztül egész Európára hatást gyakoroltak.

Az utókorra nem kis jelentőségű az sem, hogy költészete Róma legválságosabb korának beszélőfilmnél hívebb rajza. A császárság

kialakulásának időszakát festestül lelkestül megörökítve látjuk költeményeiben.

Jelentősége mindenesetre hatásában csúcsosodik ki. Szellemének győzelmes erejét hirdelik a költészetéből megtermékenyült irodalmak, és zsenije tüzénél kigyúlt és magasra röpült költők. Magvetése, amerre hullott, mindenütt friss aratásra érlelte meg a lelkeket.

* * *

Horatius azt mondta, hogy ércnél maradandóbb emléket állított magának költészetével. Igaza lett. Ma, kétezredév után is idézgetjük szellemét, mikor körülöttünk és felettünk berregnek, kattognak a technika csodái. A hosszú mult különböző századai más és más értékeit magasztalták. Hol életbölcselete volt léleküdítőjük és életszemléletük sava, hol hazafias érzései bátorítójuk és vigasztalójuk. Azt gondolom, hogy a forrongó és bomlott lelkű modern embernek is igen nagy szüksége van az ő művei termékenyítő tanulságaira, hogy megerősödjék lelkében az eszményhit, az örök igazságok utáni vágy és a hagyományok tisztelete.

Nekünk, akik egy tűnő és keletkező világ mesgyéjén vajúdo lélekkel állunk, buzdító példával is szolgál. Ő is egy partjaszakadt kor peremén énekelte a hős erény rendíthetetlen diadalát, és örököül hagyta, hogy miként kell viselkedniök a bátor és tiszta szellemeknek, akik nem tudnak sem szabadság, sem méltóság nélkül élni.

Az eljövendő korok embere is olvasni fogja költeményeit, míg szelleme az örökszép és jó élményeinek érzi szükségét, hogy a lélek finom szálai dúrva hajókötelékké ne váljanak.

Évzáró beszéd.

Elmondotta RASKÓ SÁNDOR egyházmegyei kormánytanácsos, főesperes,
apátplébános, az iskola püspöki biztosa.

Mélyer: Tisztelt Ünneplő Közönség!

Kedves Fiatal Barátaim!

Ünnepi keretekben búcsúzik a mai napon a szegedi piarista gimnázium ifjúsága az idej 1934—35. tanévtől.

Joga van ünnepelni, hiszen 10 havi derekas munkálkodásról számolnak be az iskolai év végével a vizsgákon. Meg vagyok győződve, hiszem, hogy a jelen év ifjúsága kötelességtudás és szorgalom tekintetében nem marad mögötte az előző évek ifjúságának. Búcsúznak a lefolyt évtől, s nagyobb részük avval a felemelő tudattal, hogy rászolgáltak a pihenőre, s ennek végeztével újra viszontlátják e falakat, ahová a lefolyt tanév vagy tanévek annyi és annyi kedves emléke vonzza vissza őket, ahol annyi és annyi szeretetteljes és gondos tanári útmutatásban volt részük, ahol — ők érzik legjobban — nevelőik újra gyermekké, ifjakká váltak, hogy jobban lelkükhöz térve, nemcsak lelküket tölthessék meg a szükséges tanítással, de nemesítve szívüket, vértessék fel ez ifjakat lelkierővel, munkakedvvel és lankadni nem akaró, célravezető törekvésekkel az előttük álló élet küzdelmeire.

Ünnepi érzéssel búcsúzik egy másik kisebb része az ifjúságnak a mai napon, mert többé nem fog visszatérni e falak közé, hova pedig ifjúkoruk megannyi kedves és derűtkeltő epizódja vonja őket, — hanem tovább haladva, megkezdik egyetemi éveiket, hogy szakképzettségük birtokában méltó helyet foglalhassanak el abban a társadalomban, melybe ez iskola falai közül nem egy elődjük szintén duzzadó kebellet, s az alkotni vágyás reménységétől ösztönöztetve lépett ki, s ma már nevet szerzett és pozíciót biztosított magának, s az az elismerés dicsőségétől övezetten végez hasznos munkát a köz java érdekében.

Önöket is, kedves fiatal barátaim, ösztönözze a további munkára az a tudat, hogy az emberi társadalomban ki-ki annyi értékkel bír, amennyi értéket tud a társadalom, a nemzet java érdekében kifejteni.

Ez az iskola arra tanította meg Önöket — s ennek példái tanárai munkáján szemmeláthatóan tapasztalhatták —, hogy az egyéni jólét és érdekekkel szemben elsőség illeti meg a köz, vagy nemzeti érdekeknek.

A köz java érdekében sok hasznos munka fordított a multban, ezer és ezer erő mozgósított szívóssággal és kitartással.

De bármennyi munka fordított is a közjólét emelésére, a multak tapasztalatai azt mutatják, hogy e munka a lehetőségek és szükségletek határait még el nem érte, s hogy a siker koronáját láthassuk,

még sok időre és munkára van szükség, melyből Önöknek is, fiatal barátaim, fokozatosan kell kivenni részüket, amint speciális tanulmányaik végeztével kilépnek majd az élet porondjára.

Ez az iskola és annak szelleme megtanította Önöket arra, hogy az az ifjúság, s a belőle képződött nép szívósabb és ellentállóbb, amely nép ifjúságával egyetemben erkölcsében és szokásaiban és életmódjában az egyszerűsége és természetessége törekszik, — az élet kemény megpróbáltatásaival szemben edzettebb és ellentállóbb, mint az elpuhultságban nevelkedő nemzedék; — az élvezetek elpuhultságában több nemzeti, virágzó erő erő pusztul el, mint a háborúban.

Ezt a tanítást sohse tévesszék szemük elől, s ha követik, életerősök maradnak, munkakedvük nem fog lankadni, s sok értékes dolgot fognak produkálni saját gyönyörűségükre és a köz javára.

Most, mikor Önök is ki-ki hajlamai szerint, azt a speciális tudást fogják elsajátítani, melyre ez az iskola előkészítő volt csupán, mely ismeretek birtokában hivatva lesznek apáik által létrehozottakat fejleszteni és tökéletesíteni, észlelni fogják, hogyha az élet változata és fordulata, a felmerülő közszellem oly követelményeket állít is fel, melyek megvalósítása a nehézségek egész légióit is idézik fel, csakúgy lesznek az építő nemzedék tagjai, hogyha lelki kultúrájuk felfelé irányuló tendenciát mutat fokenként bár, de állandóan és megszakítás nélkül.

Mert mit használnak a technika legszebb vívmányai alapján készült utak, ha az az út, mely a lelkek békéjét, harmóniáját, a lelkek szociális értelemben vett egymásra való utalását van hivatva megteremteni, el van hanyagolva. A lelki utak kiépítésének elhanyagolása egy nagy szent férfiú: szt. Ágoston szavai szerint: »grandus passus« lenne »extra viam«, vagyis nagy léptekkel való letérés lenne az útról. És mit használnak a legjobban megépített utak, ha nem találnak meg útját annak az összeköttetésnek, melynek fenn kell állnia munkás és munkaadó, előljáró és alattvaló, hivatalnok és főnök, alárendelt, s az Isten akarta felsőbbtség között, mely összeköttetés csak a krisztusi elvek alapján oldható meg; abban a pillanatban, amint e társadalmi kategóriák egymást megértve, boldogulnak mindannyian és velük az egész nemzet is.

Ezt tudta ezen iskola is és épen ezért fektetett oly nagy súlyt a tudás közlése mellett a lelkeség ápolására és fejlesztésére, s ha a multban kerültek is ki ezen iskola falai közül is tudással és éles észszel bíró egyének, akiknek közéleti működése nem látszott összhangban állani ez iskola szellemével; s ha ennek az iskolának is látnia kellett, hogy e szellem elhanyagolása inkább romlást, mint áldást hozott a közre, ez az iskola vérzett, s szomorú szívvel látta a tradícióitól való eltávolodást, eltévelyedést, de az is őt igazolta, minthogy a tévely kilengései mindenkor arra szolgáltak, hogy igazolják az igazságot.

Ez az iskola és az a rend, melynek tagjai végezték el Önök lelkeknek is nevelő munkáját, sokszoros tapasztalatai alapján mindenkor világosan felismerte annak igazságát, hogy mit használnak a legmodernebb gazdasági és technikai berendezések, törvények és formák, melyek szabályozzák nemzeti életünket, ha a magyar lelkek meghasonulva önmagukkal, erejükben elsatnyulnának, s alkotni képtelenek

volnának? Mit használna és mit is használt az oly nagyon hangoztatott és dicsőített magyar kulturális haladás és fejlődés, mikor minden kultúrának lelke: »a lélek kultúrája« csődöt mondott az összeomlásban, s igazolta azt, hogy a lélek ápolása és fejlesztése, izmosítása, a lelki kultúrának a magasba szárnyalása, vagy legalább is állandó emelkedési iránya vagy süllyedése dönti el úgy az egyedek, mint az egyedek összességének: a nemzetnek sorsát, boldogságát vagy boldogtalanságát, úgyhogy igaz marad az a történelmi tapasztalat, hogy az a nép, melynek legfontosabb törekvését képezi lelkiségének ápolása és fejlesztése, az el nem veszhet, el nem pusztulhat.

Ez iskola a szívjóságot is igyekezett kifejleszteni Önökben, s én meg vagyok győződve, hogyha elfogulatlanul és vélt egyéni sérelmeiket e pillanatban háttérbeszorítva gondolnak ezen iskola falai között eltöltött nyolc évre, igazat adnak nekem, hogy tanáraik részéről tapasztalt szigort szeretettel párosult szívből eredettnak érezték.

S a szívjóságnak Önök sem tudtak ellentállani, s ha a szívjóságot jövőre hivatásuk körében gyakorolják, nem fognak annak ellentállni azok sem, akiknek vezetésére hívja meg Önöket az isteni Gondviselés esetleges magasabb tanulmányaik alapján. Mert kalapot emelünk az élesesű, mély gondolkodó emberi elme előtt, bizonyos félelemmel vegyes lelkesedéssel szemléljük a teremtő férfiakaratot, de egész szívünk bensőséges érzületével és őszinteségével annak nyújtjuk kezünket, s az elismerés pálmaágát, akinek működésében szívet, érző szívet látunk. Hozzon az élet útja össze Salamon bölcsességével, egy Nagy Sándor erejével, a csodálat bár nem fog elmaradni, de lángoló lelkesedéssel azt öleljük, akinek kebeléből a szív melege, a magyar szív heve árad.

Erre a magyar szívre s annak melegére van nekünk szükségünk ma, de főleg a jövőben. A jövőt ugyanis nem elsősorban a zseni — melyet oly alakban, mint ahogy arra szükség volna — még nem látunk, nem is a technikai erők, de sem a pénz, a magyar pénz, ami — sajnos — alig van, fogja kiépíteni, hanem a magyar szív, s annak varázslatos ereje.

De sokkal hosszadalmasabb lennék, mint azt egy évről beszéd kerete megengedi, ha felsorolni akarnám mindazt a nemes törekvést és célirányos munkát, melyet ez az iskola nyolc éven át kifejtett azon célból, hogy Önökből: a haza reményeiből valóban a reménységnek megfelelő ifjakat neveljen, akikből tettekész férfiak fejlődhetnek.

Csak még arra akarom figyelmüket felhívni, hogy Önök ennek az iskolának adósai.

Ez iskola becsületre nevelte Önöket, magyar becsületre. Ez a becsület az ember belső értéke, melyről a közmeggyőződés hirdeti, hogy saját becsületének ki-ki önmaga kovácsa.

De ha e becsület belső érték is, nem marad — hogy úgy mondjam — véka alatt rejtve; ennek a becsületnek van kisugárzása, nyílt színén való megjelenése abban a megbecsülésben, tiszteletben, elismerésben, érvényesülésben, melyet a becsületes ember a nyilvános életben élvez embertársai részéről.

Ez a megbecsültetés csak annak a sajátja, aki önmaga becsületére termeli ki a jóra való készséget, akiben ez az önbecsülés hatalmas ösztöke, mely folytonos termelésre s nagy tettek sarkalja az egyedet,

mely az egyént a süllyedéstől és bukástól megóvjá, mely annak fel-tétele, hogy az ember hivatását a köz javára hasznosan töltse be.

A magyar becsület ezt mindenkor szemelőtt tartotta, s ez a ma-gyar becsület teremtett hősöket, teremtett igaz hazafias lelkeket, ál-dozatkész férfiakat.

Kötelességünk tehát a becsület ezen szellemét ápolni, s önma-gukban fejleszteni, kötelességük ezen iskola által ápoltt eme szel-lemhez hüeknek maradni, s odahatni, hogy ez az iskola mindig büsz-kén hivatkozhassek Önökré és sohase kelljen arculatát Önök akár egyike, akár másika miatt gyászfátyolba takarnia.

Ne feledjék el, hogy saját becsületét őrzi meg, aki előtt szent az Isten becsülete, aki Istenért, s annak ügyeiért nemcsak bensejében száll síkra, hanem a nyilvános életben is. Ez a készség fogja Önök-ben a sziklaszilárd férfijellemet kialakítani, mely nem kedvetlenedik el, nem roskad össze, s nem esik kétségbe, ha az életben a nehézség-gek feltornynosulnak, ha egyik csalódás a másikat követi, ha vállalko-zásaik nem sikerülnek, ha azokban csalódnak, akikért a legerősebben tudtak lelkesedni.

Nem mindenki áll a sorscsapások közepette gránitsziklaként, csak az ,aki Isten becsületéért dolgozva, Benne bízik szüntelenül, mert aki Benne bízik, végeredményben nem csalódik, mert akinek lelke Isten-hez tud felemelkedni, s abban elmerülni, az előtt a földi és emberi el-euyészik, minden nehézség eltűnik, minden gyengeség megerősödik.

Ne feledjék el, hogy ennek az iskolának nyolc évi munkája után Önökkel szemben jogai vannak, s ezek között is elsősorban jogai, arra, hogy Napoleonként önmagát jutalmazhassa annaleseiben.

Napoleon Párizs mellett a Champs Élyséesen nagy csapatszem-lét tartott. Éles szemei egy napbarnított, nyílt tekintetű katonát fe-deztek fel. Mellé lépett, s azt kérdezte: »Nem voltál te a Rivoli mel-letti csatában?« A katona megszokott katonás rövidséggel csak így felelt: »Ott voltam.« Nem voltál-e a piramisoknál Egyiptomban?« »Ott voltam« — hangzott a válasz. »Nem voltál-e Marengónál, Ausz-terlitznél?« »Ott voltam.« Erre Napoleon levette saját melléről a becsületrendet, s a katona mellére tűzte.

Önökön a sor kedves ifjak, hogy ezen iskola az élet minden vo-natkozásában büszkén ismerje el Önökben saját tanítványait és saját becsületét hirdethesse diadalmasan akkor, mikor Önökre mutatva, lel-kesedéssel kiálthassa:

»Ez és ez is az én tanítványom volt.«

A SZEGEDI ÖSKOLÁK ÉPÜLETÉNEK TEKINTETE.

(a) T. P. Piaristák Collegiuma. (b) Szent Dömötör Temploma. (c) a Plébánia. (e) a Rajzoló Iskola. (f) a Nemzeti Iskola. (g) Deák Oszkola. (h) a Philoſophia. (i) a Városi. (k) a Városi Templom. (l) a Felső Városi Szent György Temploma. (m) Polgári HázaK.

I.

Iskolánk multja.

1. Vázlatos története.

1720. július 11-én érkeztek Szegedre az első piaristák: Pál, Demjén és Orbán atyák. 1721. év őszén nyílt meg iskolánk első (parva) és második (principia) osztálya. 1722—23-ban a harmadik (grammatica) és negyedik (syntaxis), 1723—24-ben az ötödik (poësis) és hatodik (rhetorica) osztály.

Az 1777-ben kibocsátott *Ratio Educationis* értelmében iskolánk három grammatikai és két humanitási osztállyal öt osztályúvá alakult. Ezzel egyidejűleg megszűnt az elemi oktatás és négy év mulva elmaradt az előkészítő osztály is. A korszak kiemelkedő mozzanatai voltak: az iskolának *liceummá* való bővítése a bölcsészeti tanfolyam megnyitásával 1792. december 11-én és a rajzoktatásnak a bevezetése 1799. december 11-én.

Az 1806-ban kiadott *Nova Ratio Educationis* gimnáziumunkat négy grammatikai s két humanitási osztállyal hatosztályúra változtatta, a liceum két tanfolyamának a meghagyása mellett. Az elemi harmadik osztályból alakult a gimnázium első osztálya, az ötödik és hatodik osztály pedig jelleget cserélt: az ötödik lett a rhetorica, a hatodik a poësis osztálya.

Az 1850-ben kelt *Organisations-Entwurf* a liceum két bölcsészeti tanfolyamának beolvasztásával nyolcosztályú *nagygimnáziumot* teremtett. Az 1852. év július havában megtartott első érettségien 22 tanuló tett vizsgálatot.

Az 1860. évi *Októberi Diploma* hatályát vette a Thun-féle *Organisations-Entwurf*nak és iskolánk 1860—1924-ig *főgimnázium*, bár anyakönyveink már az ötvenes években is átmenetileg említik a szegedi *felgymnáziumot*, értve ezen az intézet négy felső osztályát.

Az 1883. évi *XXX. tc.* a magyar középfokú oktatásban egységet teremtett. A szegedi piarista iskolában a törvény kiemelkedő végrehajtói és a piarista hagyományok szerencsés megőrzői Magyar Gábor és Szinger Kornél igazgatók, későbbi rendfőnökök voltak. Erre az időszakra esik az iskola és a rendház mai monumentális épületének a felépítése is. Az építkezést 1885. június 4-én kezdték és az új épületet iskolai használatnak 1886. október 7-én adták át, úgyhogy ugyanezen év november 3-án kezdődtek meg benne az előadások, megáldása pedig 1887. október 30-án történt. Iskolánk a nagy világégésre és forradalmakra következő lendületes restaurációs munkája közben. — 1921. május 5-én — ülte meg fennállásának kétszázéves évfordulóját, nagy bensőséggel, országos ünnepség keretében, egybeforrvá Szeged egész társadalmával.

Az 1924. évi *XI. törvénycikk* a 213 éves iskola, a 64 éves *főgimnázium*, humanisztikus *gimnáziummá* lett. Címe: A kegyesrendiek vezetése alatt álló szegedi városi római katolikus Dugonics András gimnázium.

2. Iskolánk és volt tanítványai.

Nagy gonddal ápoltuk iskolánknak régi tanítványaihoz való kapcsolatait. Ezért különös büszkeséggel láttuk egykori fiainknak a Szegedi Piarista Diákszövetségbe való tömörülését és mindenkor örömmel vettünk részt a Szövetség ülésein, előadásain és ünnepségein. Az alábbiakban közöljük az iskola egykori tanáráról, dr. Hénap Tamásról, a Szövetség ezévi közgyűlésén elmondott megleghangú megemlékezést.

Emlékbeszéd Hénap Tamásról.

Elmondta DR. SZIVESSY LEHEL, ügyvéd, kormányfőtanácsos,
a Szegedi Piarista Diákszövetség választmányi tagja.

A Szegedi Piarista Diákszövetség megtisztelő bizalma folytán itt állok most Önök előtt, hogy visszavezesse Önöket ebbe az épületbe, 36 évvel ezelőtti időkbe. Azokba az évekbe, amikor Hénap Tamás ke-

gyes atya ebben a házban oktatott. 36 év hosszú idő, az ember emlékezési képessége fogyatékos és mégis szemtől szembe látom azt a férfiút, aki engemet és még élő kortársaimat, ebben az iskolában magyar poétikára oktatott. Erőtéljes, szélesvállú, impozáns férfiú volt Hénap Tamás. És ahogy emlékémet idézem és gondolkodom azon, hogy mi jellemezte őt legjobban, visszatérek a gyermekifjú gondolatkörébe és világosan látom a jellembeli különbséget az egykori tanárok között.

Ugy érzem, hogy Hénap Tamás nem a szavaknak, nem a tépelődő filozófiának, vagy metafizikának, hanem a cselekvésnek és elhatározásnak embere volt. Hatalmas akaratereő sugárzott ki ebből a férfiúból és bár rövid szegedi tanári működése alatt, közvetlen lelki kapcsolatok az ifjúsággal szemben nem szikráztak ki lelkéből, mégis nagy emberismeretről tanúskodtak egyes jellegzetes mondásai, amellyel egész életre szóló ítéletet mondott ki egyes tanuló társaink jövő elhelyezkedéséről.

Azt hiszem, jól jellemzem Hénap Tamást, amikor az elhatározás és a tett embereként állítom Önök elé. Mert ahogy élete útját olvasom, fiatalkori benyomásaimat teljesen igazoltnak látom.

Az ő nevéhez fűződik a budapesti hatalmas piarista gimnázium és rendháznak modern, impozáns alakban való felépítése. Jellemző adat az ő energiájának törhetetlenségére az, hogy a háborús vész és pusztulás közepette is tovább építette azt a palotát és még a háború befejezése előtt befejezte és átadta rendeltetésének. A főváros szívében, kellős közepében díszleg a palota, maradandó dicsősége ez az alkotás Hénap Tamás törhetetlen akaraterejének és geniejének és büszkesége a piaristák rendjének, s mindazoknak, akik a Szövetséghez tartoznak.

Az ő működése alatt alakultak át a kis gimnáziumok 8 osztályú főgimnáziumokká. Törhetetlen eréllyel és fáradságot nem ismerő buzgalommal műveltette a piarista rend földjét és emelte a gazdálkodásnak arra a fokára, amely a rend konszolidált helyzetének egyik alapját képezi.

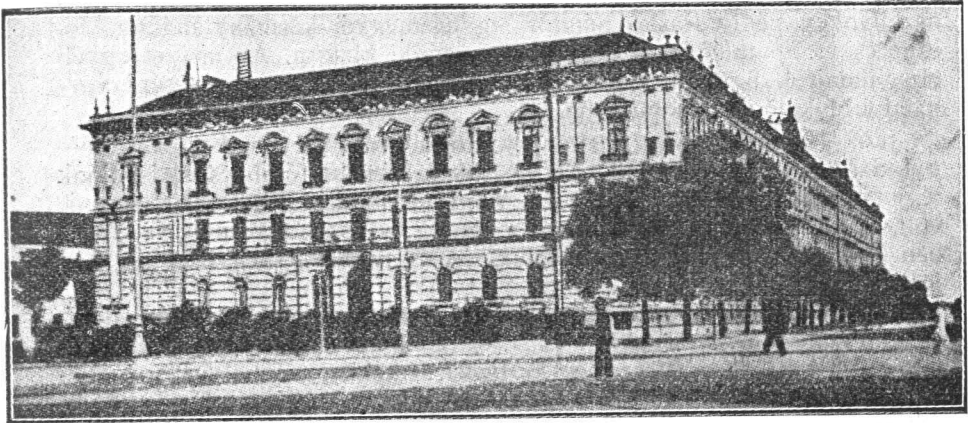
E mellett irodalmi munkásságra is talált időt.

Amikor élete művét: a budapesti piarista palota építkezésének nagy alkotását befejezte, akkor letette a rendfőnöki méltóságot, amely nála nem méltóság, hanem folytonos munkának ideje volt és néhány évig élt Budapesten.

1859-ben született a Vác melletti Kosdon és meghalt 1934. március 18-án Budapesten. 75 évet élt, teljes munkát végzett, igaz férfiú volt, aki rendjének hasznos, példaadó, igaz fia volt.

Búcsúizunk tőled, Hénap Tamás, ebben a régi szegedi rendházban, amelyben az öreg diák vendégként jelent meg, hogy emlékedet idézze az új ifjúságnak. Elgondolkozom a multon. Amikor én, aki kenyerem javát már megettem, látom ezt a házat, amelyben az egyik régi tanártól tudást, a másiktól eltörölhetetlen lelki benyomásokat, a harmadiktól példaadást, férfiasságot tanultam, akkor visszaemlékezem a multra és látom a jelent. Az élet útján az itt kapott kincseket használom. A tanárok pazar jókedvükben és bőségükben szétszórták a magot közöttünk mi, gyermekes könnyelműséggel igen sokat eltékoztunk. Mégis, ami ezekben a nehéz esztendőinkben erőt adott nekünk a küzde-

lemre, amely megtartotta bennünk a férfias erélyt és a helytállási képességet, az a Hénap Tamások eltörölhetetlen ereje és szelleme, amely még ma is él bennünk, anélkül, hogy tudnánk, mikor vettük a tanítást, de él bennünk és élni fog a különböző generációkban is, mert ez az erőrendíthetetlen hit, a tudás és kötelességteljesítés ereje.

II.

Iskolánk az 1934–35. tanévben.

Iskolánk hatóságai.

A kegyestanítórend magyar tartományának főnöke: **Sebes Ferenc**, a Budapesti Kir. M. Pázmány Péter Tud. Egyetem hittudományi karán bekebelezett doktor, az országgyűlés felsőházának tagja.

Az intézet alapítója és fenntartója: **Szeged szab. kir. város.**

Tanulmányi tekintetben az iskola a vallás- és közoktatásügyi m. kir. Miniszter úr vezetése alatt áll. Vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter: **Dr. Hécman Bálint**. Államtitkár: **Dr. Szily Kálmán**. A minisztérium középiskolai ügyosztályának főnöke: **Dr. Vajdinger Gyula**, miniszteri tanácsos. Tankerületi királyi főigazgató: **Dr. Kaufmann György**. Püspöki biztos: **Raskó Sándor** egyházmegyei kormánytanácsos, főesperes, apátplébános.

A tanév lefolyása és az intézet állapota.

1. **Az iskolai év lefolyása.** Az alakuló értekezletet szeptember 1-én, a pótló- és különbözeti vizsgálatokat szeptember 3-án, a javítókat pedig szeptember 4. 5. napján tartottuk. A június 24. és 25-én megkezdett beíratásokat szeptember 10-én zártuk le. Az ünnepélyes tanévnyitó Veni Sancténk szeptember 11-én volt. Ugyancsak ekkor történt a fegyelmi szabályok felolvasása, az osztályrendezés és szeptember 12-én meg is kezdhettük a tanítást. Munkánkat a márciusi ötnapos járványszünet leszámításával zavartalanul végezhattük az iskolai év végéig, a 8. osztályban május 9-ig, az 1–7. osztályokban június 6-ig. Az utolsó előadási nap után megtörténtek a Readaptációs-szabta összefoglalások is. A 8. osztály hittanvizsgálatait moóri Glatt-

felder Gyula dr. megyéspüspök úr Ónagyméltósága elnökölt, a többi osztályokén pedig Raskó Sándor, egyházmegyei kormánytanácsos, főesperes és apátplébános, az intézet püspöki biztosa. Az intézet egyéb vizsgálatairól, úgymint pótló-, különbözeti-, magán- és érettségi vizsgálatairól külön számolunk be.

Az 1933—34. évi Értesítőnk lezárása után lépett néhai dr. Somogyi Szilveszter örökébe *dr. Pálffy József* kormányfőtanácsos, iskolánk régi tanítványa. Nekünk az új polgármester úr a multban is jóakarónk volt és amikor most őt Szeged szab. kir. város polgármesteri székében e helyről is köszöntjük, kérjük, érezze iskolánk kegyes jóságát a jövőben is.

2. Változások a tanári testületben. A magyar kegyestanítórend főnöke, *dr. Sebes Ferenc* 877—1934. sz. a. kelt rendeletével *Paizs Józsefet* Veszprémbe, *Preszeller Ferencet* Kecskemétre helyezte át; helyükbe jöttek Tatárról *dr. Lukács József* és Kecskemétről *Zellhofer János*.

A fenntartó hatóság hozzájárulásával az intézet igazgatójától folytatólagos megbízatást kapott az 1934—35. tanévre *Gyurkovits Árpád* okl. franciaszakos középiskolai tanár, óraadói minőségben, a francia órák ellátására.

Ugyancsak igazgatói megbízatással óraadóként tanította a testnevelést heti 5 órában *Koch József* okl. középiskolai testnevelési tanár.

Igy a tanári testület a lezárt tanévben is 1 igazgatóból, 21 rendes, és 2 óraadó tanárból állott. A rendes órarend keretében kívül tanító vallástanárok száma 5 volt.

3 A tanulók létszáma. A beírt tanulók száma a lezárt tanévben is emelkedett. Ezért meg kellett tartani a három I. osztályt és átmenetileg párhuzamosítani kellett az V. osztályt is. Az említettekén kívül párhuzamos volt még a II., III. és a IV. osztály. Iskolai munkánkat 14 osztályban 688 tanulóval kezdtük.

4. Hivatalos látogatások. moóri Glattfelder Gyula dr. megyéspüspök úr Ónagyméltósága június 3-án meglátogatta a VII. osztály hittanóráját. Dr. Kaufmann György tankerületi kir. főigazgató úr önméltósága ezévi hivatalos látogatását február hó 11—16. és 18. napjain végezte. Tapasztalatait közölte a tanári karral február hó 26-án megtartott értekezleten.

Bohn Ferenc testnevelési felügyelő úr február 8-án látogatta meg iskolánkat. Megjelent több testnevelési órán, megfigyeléseit közölte az igazgatóval és kilátásba helyezte tornatermi öltözőnk felszerelésének kiegészítését.

5. Valláserkölcsei nevelés. A legújabb törvényhozásunk is a magyar középiskola elé tűzött feladatokat valláserkölcsei alapon kívánja megoldani. És méltán, hiszen egyesek boldogulását, közösségek, társadalmak virágzását mi sem biztosíthatja jobban, mint azok az értékek, melyeknek hordozója a vallás és az erkölcs. A Teremtőtől való függésnek és neki való felelősségnek az érzése egyik részről, másik részről az etikai normáktól vezérelt akarat olyan tényezői az emberi életnek, melyek megőrző energiáknak kiapadhatatlan forrásává válnak. Épen ezért mi, a piarista iskolák régi hagyományainak ismételt kodifikálását csak örömmel fogadtuk és iskolai munkánk irányításá-

ban sokszorosán értékesítettük. Valóban az erkölcsi normák megtalálását nem lehet a fejlődő gyermeki lélek leleményességére bízni, — bármennyire is ajánlja ezt nem egy pedagógus-tekintély —, hanem az erkölcsi élet parancsaira tanítottuk, szoktattuk tanítványainkat. A vallásos élet külső megnyilatkozásaiba, a vallásos kultuszba, liturgiába való belekapcsolódást sem lehet a tanulók kezdeményező kedvére hagyni, — bár erre is hol hangosabb, hol halkabb biztatás hallik, még a hivatottak részéről is — hanem kezükön fogtuk növendékeinket, végigvezettük őket az egyházi év szent időszakain, úgyhogy a szent cselekmények, a tanár és a tanítvány, a nevelő és a nevelt, közösen végzett vallásgyakorlataivá, közös élményeivé válhattak. Bizonyos továbbá, hogy a vallás-erkölcsi nevelésnek mindenképen szerves tartozéka a hittan is, de távolról sem meríti ki a hittan a vallásos nevelés egészét. Viszont minden ellenkező irányzat ellenére is valljuk, hogy a hittan ezen felül még tantárgy is, melyet számon kérnek, és hogy a hittanóra semmiképpen sem válhatik átmeneti valamivé, melyre kell is készülni, meg nem is, ahol száználmas captationis benevolentiae causa, beérik félmunkával, felületességgel és elmosódott fogalmakkal. A középiskola felsőbb osztályaiban a tanulóknak már el kell jutniok a hittan néhány legfőbb fejezetének egészen szabatos fogalmaihoz, hogy mindaz, amit szívükben éreznek és amit vallásgyakorlataikban tesznek megbízható értelmi megerősítést is nyerjen. Nem akart teológusokat nevelni a sokat kárpált régi magyar középiskola sem, de hogy az egész magyar társadalomra reánehazedő liberalizmus varázsának külső körülmények okozta hanyatlásához, a katolikus úri magyar középosztály szinte máról-holnapra, imponálóan tudatos vallásos életet tudott kezdeni, ebben része van a régi magyar középiskolának, élén a magyar tanítórendekkel. Nem lephet meg azonban senkit, hogy a bőséges aratás örömei között a magvetés verejtéke feledésbe megy. Mindezek kiemelése mellett, hangsúlyozzuk, hogy vallás-erkölcsi nevelésünkben, a vallásos élet gyakorlatait, nevelő erejük értékelése mellett is, elsősorban a természetfeletti, a kegyelmi élet ápolása végett gyakoroltattuk és szorgalmaztuk. Így a vasár- és ünnepnapra szentmisét, az enyhébb őszi és tavaszi hónapok mindennapi szentmiséjét, a tanulók korához és fejlettségéhez mért, hármas csoportban nyújtott vasárnapi exhortációnak a meghallgatását, a húsvéti szentgyakorlatokat, a Püspöki Utasításoktól előírt szokásos kötelező szentgyónásokat, a magánájtatosságból végzett szentgyónásokat, az egyház böjtjét, a mindennapi lelkiismeretvizsgálatot stb.

Bizonyára felejthetetlen emléke marad ifjúságunknak a 18. század szentéletű piaristájának, Pompilius Pirrottinak szenttéavatása alkalmából november 22., 23. és 24. napjaira elrendelt Pompilius-triduumunk. Szentünk hívatott méltatóira talált *Raskó Sándor* főesperes, apátplébános, *dr. Müller Lajos* S. J. nagyszemináriumi régens és *dr. Sík Sándor* egyetemi tanár urakban, akiknek az intézet igazgatósága Értesítőnk vezető helyén közölt gyönyörű exhortációiért e helyen is hálás köszönetét fejezi ki. Mélységes hálával gondolunk egyes főpásztorunkra, *moóri Glattfelder Gyula dr.* megyéspüspök Ur Öngyméltóságára, aki háromnapos ájtatosságunkat záró szentmisét elmondani és ifjúságunkat megáldoztatni kegyes volt. Itt legyen szabad köszönetet mondanunk Kegyelmes Főpásztor Urunknak azon jó-

ságáért is, hogy több tanulónk ismételten nála végezhetette szentgyónását.

November hó 25-én kegyeletes ünnepség keretében áldoztunk szent alapítónk, Kalazanci Szent József emlékének.

A Pompilius-triduummal kapcsolatos teljes búcsún kívül, az iskola katolikus ifjúsága templomlátogatásokat végzett és ájtatosságokat tartott április hó 9., 10. és 11. napjain is, a Megváltás tizenkilencszázados évfordulója alkalmából hirdetett jubileumi búcsú eluyerése végett.

Itt említjük meg, hogy VIII. osztályú tanulóink közül 1 szerzetesi, 2 szerzetes tanári, 4 pedig világpapi hivatást választott.

Másvallásúak vallásos gyakorlatait saját lelkészeik irányították. Az intézet igazgatósága a különböző felekezetek hittanárait, szükség esetén készségesen támogatta.

6. Hazafias nevelés. A hazafias nevelés az utóbbi időkben felette változatos feladatok elé állította a középiskolát. A világháború szerencsétlen vége, az összeomlás, az egymásra következő forradalmak, a vörös mótely, azután ennek visszahatásaként jelentkező fajimádat, mindegyike más és más teendőt rótt az iskolára, mindegyik nyomán más és más feladatokkal kellett megküzdeniök az iskola-mestereknek. És ha a most lezárt iskolaév világpolitikai eseményeit figyelemmel kísértük, ismét új célkitűzések szüksége döbbsentett reánk: szomszédos népeink magatartása meggyőzött bennünket minden jobb reményeink ellenére is azok igazáról, akik a magyar sors jobbrafordulását csak a Magyar Erőtől várják. De kérdés, egyáltalában megjelenhetik-e újból az európai népek arénáján az az áhítva kívánt Magyar Erő. Ha fizikai erőforrásainkat vizsgálat alá vesszük, a válasz csak tagadó lehet. És a helyzet még sem reménytelen. Hiszen anyagi erőforrások szerencsés kapcsolatok révén idegenből is nyilhatnak felénk, csak egyébként helyen legyen a magyar társadalom, elsősorban a magyar férfitársadalom. És ezen a ponton jut új feladat elé a magyar iskola. Semmiképen sem gondolunk testnevelési órák és testnevelési tanárok számának emelésére, még kevésbbé katonásdiságra, hanem igenis szükségesnek látjuk a magyar iskoláknak olyan értelemben való militarizálását, hogy azok a katona-lelkiség ébresztőivé és felnevelőivé váljanak. És ezt olyan mértékben tartjuk megvalósítandó feladatnak, hogy amikor az ifjú elhagyja az iskolát és átlépi a kaszárnya küszöbét, a katonai lelkület hiánytalanul kifomálva várhassa a kaszárnya munkáját. Ennek a katona-lelkiségnek összetevői közül bizonyára mindenképen érvényre kell jutnia majd a közösségért való áldozatosságnak az engedelmességre való készségnek, a pontosságnak és a minden vonatkozásban megnyilatkozó fegyelemnek és fegyelmezettségnek. Ám, elengedhetetlennek tartanók Rendtartásunk olyan értelmű felülvizsgálását is, hogy ezen hazafias nevelésünket meg ne nehezítse sem a szülők érzékenysége, sem egyéb, részletezést itt nem kívánó befolyás. Ismételten azonban hangsúlyozzuk, hogy ez a nevelés nem igényel külön órákat, de igényelné az egész tanári testületnek odaadásban határt nem ismerő, állandó megfeszített munkáját. Szükségesnek tartjuk annak a kijelentését is, hogy sorainkkal semmiképen sem kívánjuk szolgálni a lélektelen drillre való törekvést. Meggyőződésünk ugyanis az, hogy a katonaiskolák drilljéről is rendszeren csak azok beszélnek,

akik a katonaiskolák életét nem ismerik, vagy akiknek szétfolyásra, parttalanságra és korlátlanságra hajló lelke az ott uralkodó rendet ki nem bírta. Hiszen a valóság épen az, hogy a csapattiszti familiákból kikerülő tanulók általában jól és okosan nevelt gyerekek, ami kétségtelenül a katonaiskolák nevelő energiáinak jótékony kisugárzása. Ne féltse továbbá senki ettől a neveléstől a tanulók önértetét és egyéniségét se. Ujra a katonatiszti társadalom bizonyoság reá, hogy a pontosság, a feltétlen engedelmesség és a szigorú fegyelem jegyében dolgozó katonaiskolák neveltjeinek egyéniségében egyáltalában kár nem esik, az önértetet pedig igazán bajos lenne elvitatni tőlük.

A hazafias neveléssel a legszorosabb kapcsolatban voltak azok az ünnepek, és megemlékezések, amelyekkel felhívtuk tanítványaink figyelmét nemzetünk nagyjaira, avagy magyar értékekre, magyar értékekre. Ilyenek voltak: Madách-, Dugonics András-, II. Rákóczi Ferenc-ünnepeink, Október 6-i gyászünnepeink, Horthy Miklós bevonulásának 15. évfordulójáról való megemlékezésünk, a finn-ugor testvériség ápolására, a Magyar Könyv megbecsülésére, a magyar ipar pártolására, a takarékoság megszívvelésére való buzdításaink. Elsősorban magyar vonatkozásaiban ünnepeltük Horatius költészetét, a nagy latin költő születésének 2000. évfordulója alkalmából.

7. A szülőkkel való érintkezés. Iskolánk régi hagyományait követtük, mikor a szülőkkel való érintkezést minél közvetlenebbé igyekeztük tenni. Odaadó gonddal ápoltuk a két legfontosabb nevelési tényezőnek: a szülői háznak és az iskolának harmónikus együttműködését. Nem hallgathatjuk el azonban, hogy néha a szülők bizonyosfokú idegenkedéssel fogadják az iskola részéről támasztott igényeket, még akkor is, ha szembeszökő, hogy az igény, gyermekük jól felfogott érdekét szolgálja. Máskor idegesen veszik gyermekük hanyagságáról, magaviseletbeli kilengéseiről történő értesítéseket, tanári közléseket. Nem ritkán szinte elvárják a tanártól, hogy a szegénység, az iskoláztatás költségei, a megélhetés nehézségei, az esetleges családi bajok stb. biztosítsák a tanuló iskolai boldogulását és érdemjegyei megállapításában döntően érvényesüljenek az ilyen karitatív szempontok. Bizonyos, hogy mindezek nem egyszer komoly nehézségek elé állították az iskolát, de kerestük a megnyugtató megoldásokat, mert megéreztük azt, hogy a mutatkozó türelmetlenség mögött nem a megérteni nem akarási van, hanem az az emberfölötti küszködés, melyet ma a szülőnek gyermeke jobb sorsáért végig kell küzdenie.

A szülői házzal való érintkezés formái közül a tanári fogadóórák váltak be a legjobban. Már kevésbé látogatottak voltak a szülői értekezletek. Ebben a tanévben hármat tartottunk hat előadással. Szülői értekezleteinken előadtak *Barborik István* (A kiscserkészetről), *Csonka Mihály* (Hogyan támogathatja az iskola munkáját a szülő, hogy gyermekének tanulmányi előhaladása sikeresebb legyen), *Gyurkovits Árpád* (Az otthoni tanulás és a szülők feladata), *dr. Kiss Márton* (A természetszeretetre való nevelés), *Koch József* (Az egészséges életre való nevelés), *dr. Révai József* (Az olvasásra való szoktatás).

A tanári fogadóórákon és a szülői értekezleteken kívül, a szülői házzal való kapcsolatot állandósítja az Igazolókönyvecske is. Valódi és jól felfogott rendeltetésének szemmel tartása melletti alkalmazásával

mindkét részről a legszükségesebb közlések, értesítések a legrövidebb és legkényelmesebb úton lebonyolíthatók. Kívánatos lenne azonban, hogy a szülők az Igazolókönyvecskét legalább is hetenként megnézzék.

8. Fegyelmi állapot. Bár súlyosabb fegyelmi vétség alig fordult elő, mégis meg kell említeni két olyan jelenséget, melyek mindegyike alkalmas arra, hogy az intézetet kifogástalan fegyelemre való törekvésében megzavarja. Az egyik az az ismételt előfordult eset, hogy egy-egy kisebb tanulónk iskolai előmenetelének, magaviseletének következményeitől tartva, a szülői ház fenyítékétől való félelmében elbújdosott, nagyszüleihez, rokonaihoz szökött. A másik, aggodalomra okot adó jelenség volt, a tanulók egymásközi érintkezésében egyre gyakrabban megnyilatkozó durvaság, nyersség. Az iskola a maga részéről mindent elkövetett mindkét baj leküzdésére, de ezek természeténél fogva, a szigorú iskolai rendszabályok alkalmazása is csak félsikerre vezethet és mindenképen ebben is kívánatos a szülői háznak határozott közreműködése. Nem célravezető — különösen kisebb tanulóknak — túlzásba vitt ijesztgetése, fenyegetése, a durvaság kerüléséről pedig nemcsak az iskolában kell hallania a tanulónak, hanem odahaza is, adott alkalommal még szigorú rendreutasítás formájában is. Az iskola kéri is erre a mélyen tisztelt szülőket.

9. Tanulmányi állapot. A tanítás menete — a márciusi járványszünettől eltekintve — nyugodt és zavartalan volt. Az előirányzott tananyagot el is végeztük, csak az I. c) osztályban a mennviségtannal és a VII. osztályban a geometriával és a fizikával mutatkoztak némi nehézségek. A tanulmányi eredmény minden osztályban legalább is kielégitő.

Mivel az arra illetékes körök a lezárt tanév folyamán is ismételtlen érintették az *elemi iskola és a középiskola egymáshoz való viszonyának a kérdését*, néhány észrevételünk közlését, az ügy érdekében állónak gondoljuk. Első megállapításunk most is az, hogy a sokat emlegetett átmeneti nehézségek távolról sem akkorák, mint amekkorára duzzasztották azokat a különböző oldalról jövő hozzászólások. És nemcsak érdekes, de egyben eleve bizonyosfokú tartózkodást ajánlana a kérdés kezelésében az a különös körülmény, hogy a nehézségekről a legkevesebbet éppen a középiskola beszél, holott a velük való viaskodás megosztatlanul reámaradt a múltban csakúgy, mint a jelenben és ez lesz érdemes feladata a jövőben is. Minden jel arra mutat, hogy a kérdést más oldalról vetették fel. Az bizonyos, hogy a társadalom vezető rétegeinek gyermekei általában igen jó bizonyítványokkal lépnek át a középiskolába. Távolról sem állítjuk azt, hogy ennek okát az iskola részéről történő túlértékelésben kell keresnünk — véleményünk szerint a valódi okot inkább abban kell megtalálnunk, hogy az ilyen szülői ház igen könnyen segítheti az elemi iskolát ismeretközlő munkájában. Nem adhatja meg már ilyen könnyen ezt a segítséget a középiskolának, nemcsak a tananyag természete és terjedelme miatt, hanem elsősorban annak, a középiskola sajátos célkitűzését szolgáló feldolgozása miatt. A kitünő bizonyítványok tehát egyik félévről a másikra, a középiskolába való átlépés után, elmaradnak anélkül, hogy a tanulók akár szorgalmukban, akár pedig szellemi készségükben hanyatlottak volna. Nem hallgathatjuk el azt sem, hogy sok esetben a középiskolába átlépő tanulóknak kevesebb a figyelem koncentrációjára való

készség, mint amennyit a középiskolai tananyag megkívánna. Ennek okát ne csak a mai gyermek gyengébb idegalkatában keressük, hanem bizonyára lesz része ebben, az elemi iskolában ma széltében alkalmazott beszéltető módszernek is, melynek értékéről és sikeres alkalmazásának határaitól az óvatos pedagógus ma még csak tartózkodással nyilatkozhatik. Mindenre kiterjedő megfigyeléseink után azonban nyugodt lelkiismerettel elmondhatjuk, hogy a középiskolai tanulmányokra alkalmas tanuló, a középiskola ma sem állítja különösebb hangsúlyozásra igényt tartó nehézségek elé.

Új volt a lezárt iskolai évben az *osztályfőnöki óra*. Eddig szerzett tapasztalataink alapján már most is megállapíthatjuk, hogy az iskola legalsóbb osztályába való bevezetése jótékonyan elősegítette az elemi iskolából jött tanulóknak a középiskola rendjébe való beilleszkedését. Az órának az I. osztályban való további megtartása tehát mindenképpen kívánatosnak látszik. Egészen más kérdés, kívánatos-e az osztályfőnöki órának az iskola magasabb osztályaiba való folytatólagos bevezetése. Véleményünk szerint — nem. Félő, hogy kiaknázatlanul marad, vagy terméketlen, laikus moralizálásokban merül ki. Meggyőződésünk, hogy ami értékes lenne benne, azt sokkal jobban elvégzi a maga idején és a maga helyén a hittanár és sokkal hatékonyabban a tanári testület minden tagja, minden, konkrétan felmerült esetben — a maga óráján.

10. **Testi nevelés.** Anélkül, hogy a sportszervevény túlzásainak hódoltunk volna, megtettünk mindent, a kor színvonalán álló testi nevelés biztosítása érdekében. Mivel a lezárt iskolai évben 14 osztálya volt az intézetnek — az egy tornaterem és 28 rendszeres testnevelési óra mellett — a harmadik testnevelési órának a bevezetése csak a három legfelsőbb osztályban volt lehetséges. A Sportkör tagozatainak számát 6-ról 9-re emeltük és 381 tagjával az iskolának legnagyobb létszámú köre volt. Vezette Pesti Lajos r. testnevelési tanár. A játékdélutánok az idevágó miniszteri rendelkezés alapján a lefolyt tanévben is szüneteltek.

11. **Egészségügyi állapot.** A tanulók egészségügyi állapota ez évben távolról sem volt olyan kielégítő, mint a közelmúlt években. Eltekintve a márciusi ötnapos járványszünettől, az egyes osztályokban a tanév folyamán — ismételten is — a megszokottnál nagyobb számban mulasztottak a tanulók. Szerencse, hogy súlyosabb, vagy halálos eset nem fordult elő, bár a hosszabb ideig tartó megbetegedések egyáltalában nem voltak ritkák.

12 **Tanulóink lakásviszonyai, bejáró tanulók.** Beírt tanulóink közül 516 szegedi illetőségű volt és szüleinél, illetőleg hozzátartozóinál lakott. Állandó bejárónk 76 volt, időszakos 18, összesen 94. Ezek közül autóbusszal járt be 25, kerékpáron 7, vonattal 60 és gyalog 2. Szegeden lakó vidéki tanulóink közül 38 magáncsaládnál lakott, Szent Gellért-konviktusban 33, Szent József-konviktusban 12, Kísszemináriumban 3, Máv.-internátusban 68, Püspöki internátusban 16, Városi Árvaházban 1.

A bejáró tanulók ellenőrzése a nm. VKM. 540—5—6—1931. és 38.155/1932. V. számú rendeletek szemmeltartásával történt.

13. **Az iskola épületében** az elmúlt évhez képest semmi változás sem történt. A nyári tatarozás ismét csökkentett költségvetéssel történt. Ha ez így tart tovább, az intézet épületének külseje is

csak igen nagy költséggel lesz rendbehozható, nem is említve azt, hogy a helyiségek ablakai, ajtai is gyökeres megújításra szorulnának sőt akárhányát legjobb lenne egészen újjal kicserélni. Ilyen körülmények között annál kevésbé lehetett előterjesztést tenni a fenntartó hatóságnál az iskola kibővítésére, amit indokoltá tenne a tanulók létszámának legújabb megállapítása, a természetrajzi és földrajzi előadó- és ifjúsági könyvtárteremnek immár évtizedek óta panaszolt hiánya.

14. **Könyv- és szertárak.** Mivel a fenntartó város költségvetése mindezeideig jóváhagyást nem nyert, a könyv- és szertárak kiegészítését a költségvetés jóváhagyásáig függőben tartjuk. Természetesen a műhatatlanul szükségesek beszerzése megtörtént.

15. **Takarítás, fűtés. Altisztek.** A takarítást és a küldönccszolgálatot *Kolláti István, Kövári György* és *Csókási János* II. oszt. altisztek látták el. A fűtést *Kollár Mihály* és *Lengyel Pál* végezte el.

III.

Iskolánk tanári testülete.

a) A tanári testület tagjai és iskolai munkakörük.

Sorszám	A tanár neve, képesítése alkalmazá- sának minősége	Szolgál- lati éve		Mely tárgyakat, mely osztályokban és heti hány órában tanította	Heti óra szám	J e g y z e t
		össze- sen	az inté- zetnél			
1	Tihanyi Béla a hittudományok doktora k. r. áldozópap, hittan, latin, történelem, okl. rendes tanár	24	5 tanári 7 igazgatói	Történelem VI. ³	3	igazgató
2	Babos Dezső k. r. áldozópap magyar, latin okl. rendes tanár	29	8	Magyar II.b ⁴ , V.a ³ Latin II.b ⁶ , V.a ⁶	18	az V.a o. főnöke
3	Barborik István k. r. áldozópap latin, görög okl. rendes tanár	20	7	Magyar II.a ⁴ , Latin II.a ⁶ Görög VI. ⁶ , VII. ⁵	21	a filológiai szer- tár öre, a kiscserkészek rajparancsnoka, a II.a o. főnöke.
4	Boharsik Pál bölcseletdoktor k. r. áldozópap mennyeiségtan, fizika okl. rendes tanár	13	9	Fizika VII. ⁴ Mennyeiségtan I.c ⁶ , III.a ⁴ , III.b ⁴ , VII. ³	21	a VII.o. fizikai gyá- korlatok veze- tője. a III b o. főnöke.
5	Csonka Mihály k. r. áldozópap mennyeiségtan, fizika okl. rendes tanár	25	2	Fizika VIII. ⁴ Mennyeiségtan I.b ⁶ , II.a ⁴ , V.b ³ , VIII. ² Osztályfőnöki óra I.b ¹	20	a fizikai szerlár öre, a VIII. o. fi- zikai gyakorla- tok vezetője, az I.b o. főnöke.
6	Czimmermann Pál k. r. áldozópap történelem, földrajz okl. rendes tanár	35	21	Német II.a ³ , III.a ³ , III.b ³ Történelem IV.b ² Földrajz II.a ³ , III.b ² IV.b ¹	17	
7	Diósi Géza bölcseletdoktor k. r. áldozópap magyar, latin okl. rendes tanár	16	12	Magyar IV.a ³ , VI.b ³ , VIII. ³ Latin IV.a ⁵ , IV.b ⁵	19	a nagyobb ifj. könyvtár öre, a IV.a o. főnöke.
8	Dorogi Imre világi művészi és mértani rajz okl. rendes tanár	17	17	Rajz I.a ² , I.b ² , I.c ² , II.a ² , II.b ² , III.a ² , III.b ² , IV.a ² , IV.b ²	18	a rajzszerlár öre, a művészeti rajz rk. tanára.

Sorszám	A tanár neve képesítése, alkalmazá- sának minősége	Szolgá- lati éve		Mely tárgyakat, mely osztályokban és heti hány órában tanított	Heti óra szám	J e g y z e t
		össze- sen	az inté- zetnél			
9	Dukovics Lőrinc bölcseletdoktor k. r. áldozópap latin, görög okl. rendes tanár	12	9	Latin VIII. ⁵ Görög V.a, b ⁵ , VIII. ⁵ Gyorsírás IV.a ² , IV.b ² V.a ² , V.b ²	23	a Gyorsírókör ve- zetője, a gyors- írás rk. tanára, a vízicserkészek rajparancsnoka a VIII. o. főnöke.
10	Gyurkovits Árpád világi magyar, francia okl. óraadó tanár	2	2	Francia V.b ⁵ , VI. ⁶ , VII. ⁵ VIII. ⁵	21	a francia nyelv rk. tanára.
11	Kiss István k. r. áldozópap magyar, latin okl. rendes tanár	32	32	Magyar III.a ⁴ , III.b ⁴ , V.b ³ Latin III.a ⁶	17	tandljkézelo, a III.a o. főnöke.
12	Kiss Márton bölcseletdoktor k. r. áldozópap földrajz, természetrajz okl. rendes tanár	19	6	Földrajz II.b ² , III.b ² , IV.a ¹ Természetrajz II.b ² , IV.a ⁴ , VI. ³ Fizika III.a ² , III.b ²	19	igazgatóhelyettes, jegyző, a föld- rajzi szertár öre
13	Kmety György k. r. áldozópap mennyeségtan, fizika okl. rendes tanár	13	4	Mennyeségtan I.a ⁶ , II.b ⁴ , IV.a ³ , IV.b ³ , V.a ³ , VI. ³	22	a tanári könyvtár öre, a II.b o. főnöke
14	Koch József világi testnevelés okl. testn. óraadó tanár	4	2	Testnevelés III.b ² , VI. ¹ , VII. ¹ , VIII. ¹	5	
15	Kovács Alajos bölcseletdoktor k. r. áldozópap magyar, latin okl. rendes tanár	14	9	Magyar I.b ⁵ , VII. ³ Latin I.b ⁵ , VII. ⁵	18	a kötelező olvas- mányok könyv- tárának öre, a VII. o. főnöke.
16	Kuntár József k. r. áldozópap latin, történelem okl. rendes tanár	8	2	Hittan II.a ² , III.a, b ² Magyar I.a ⁵ Latin I.a ⁵ Történelem VIII. ³ Osztályfőnöki óra I.a ¹	18	a kisebb ifj. könyvtár öre, az I.a o. főnöke,
17	Lukács József a hittudományok doktora k. r. áldozópap hittan, latin, történelem okl. rendes tanár	33	2	Hittan IV.a ² , IV.b ² Történelem III.a ³ , III.b ³ Természetrajz I.b ² Történelem IV.a ² , V.a ³	17	

Sorszám	A tanár neve, képesítése, alkalmazásának minősége	Szolgálati éve		Mely tárgyakat, mely osztályokban és heti hány órában tanította	Heti óra szám	J e g y z e t
		össze- sen	az inté- zetnél			
18	Pesti Lajos világi testnevelés okl. testn. rendes tanár	16	16	Testnevelés I.a ² , I.b ² , I.c ² , II.a ² , II.b ² , III.a ² , IV.a ² , IV.b ² , V.a ² , V.b ² , VI. ² , VII. ² , VIII. ² .	26	a tornaszertár öre, a Sportkör vezetője
19	Rassovszky Gyula k. r. áldozópap magyar, latin okl. rendes tanár	26	10	Magyar VI. ³ Latin III.b ⁶ , VI. ⁵ Ének I.a ¹ , I.b.c ¹ , II.a ¹ , II.b ¹	18	a műének rk. tanára, a zenekar vezetője, az énekszertár öre, az Önképzőkör vezetője a VI. osztály főnöke
20	Révai József bölcseletdoktor k. r. áldozópap latin, görög, német okl. rendes tanár	25	18	Német IV.a ⁴ , IV.b ⁴ , V.a ⁸ , VII. ² , VIII. ² Francia V.a ⁵	20	a missziós és Se- gélyzőegyesület vezetője
21	Tárkányi Ferenc k. r. áldozópap latin, történelem okl. rendes tanár	25	7	Latin V.b ⁵ Történelem V.b ⁸ , VII. ⁹ Földrajz I.b ³ , I.c ³ , VII. ¹	18	az intézeti évkönyv vezetője az V.b o. főnöke
22	Weiner Ferenc a hittudományok doktora k. r. áldozópap hittan okl. rendes hittanár	9	2	Hittan I.a ² , I.b ² I.c ² II.b ² , V.a ² , V.b ² , VI. ² , VII. ² VIII. ² Filozófia VIII. ²	20	hitszónok, a Mária kongregáció vezetője
23	Wolf Miklós k. r. áldozópap földrajz, természetrajz okl. rendes tanár	4	4	Földrajz I.a ³ Természetrajz I.a ² , I.c ² II.a ² , IV.b ⁴ , Va ² , V.b ² Egészségtan VII. ² a II. fél- évben, VIII. ² az I. félévben.	19	hitelemző, a ter- mészetrajzi szer- tár öre, a IV.b o. főnöke
24	Zellhofer János k. r. áldozópap latin, német okl. rendes tanár	3	1	Magyar I.c ⁵ Latin I.c ⁵ Német II.b ³ , V.b ³ , VI. ³ Osztályfőnöki óra I.c ¹	20	hitelemző, cser- készcsapat pa- rancsnoka, az I.c o. főnöke.

A rendes órarend keretén kívül tanító vallástanárok:

Durkó Gábor ref. hittanár-lelkész, tanította a református vallású tanulókat.

Groholy Jenő makói gör. kat. lelkész, tanította a gör. kat. vallású tanulókat.

Lövy Emil, a jogtudományok doktora, izr. hitoktató, tanította az izraelita vallású tanulókat.

Szabó Lóránt ág. h. ev. hitoktató, tanította az ág. h. ev. tanulókat.

Tananyag és a használt tankönyvek.

Az elvégzett tananyag mind a nyolc osztályban teljesen azonos a nm. VKM-nek 1926. évi 38.804. V. sz. rendeletével közrebozsított Tantervben közölt anyaggal, ezért annak részletezését nem látjuk szükségesnek. A használt tankönyvek jegyzékét lásd az Értesítő végén nyújtott Tájékoztatóban.

A végzett tananyagnak a felsőbb osztályok magyar nyelvi írás-beleieiben való feldolgozását a következőkben adjuk:

IV. A) osztály.

1. A Toldi sikere. Petőfi üdvözi Aranyt. (Elbeszélés.) — 2. Egy régi mese a mai nyelven. (Átírás.) — 3. Közönséges gyilkos-e Toldi Miklós? (Fejtegetés.) — 4. Milyen pályára készülök? (Elgondolás.) — 5. Mindenben takarékoskodjunk! (Buzdítás.) — 6. Toldi Miklós és a farkasok. (Elbeszélés.) — 7. A karácsony hangulata. (Elbeszélés.) — 8. a) A Szechenyi-tér Szegeden. (Leírás); b) A Fogadalmi templom tere. (Leírás). — 9. A végbeli vitézek élete. (Embercsoport bemutatása.) — 10. A magyar Alföld szépségei. (Olvasmány és megfigyelés alapján természetleírás.) — 11. Milyennek ismertük meg Toldi Miklóst? (Emberábrázolás.) — 12. A fecskék a tavasz hírnökei. (Elgondolás.) — 13. A magyar iparos. (Típusrajzolás.) — 14. Az elesett hősök emlékműve előtt. (Buzdítás.)

IV. B) osztály.

1. Szünidei élményeim. (Élmény elmondása.) — 2. Miklós találkozására Laczfii seregével. (Elbeszélés.) — 3. Halottak napja körül. (Elmélkedés.) — 4. Egy közmondás erkölcsi tartalma. (A tétel kifejtése.) — 5. Takarékoskodjunk mindenkor! (Buzdítás.) — 6. Városunk képe idegenek érkezésekor. (Leírás.) — 7. A bújosó Miklós. (Elbeszélés.) — 8. Hazánk területi épsége. (Ismertetés.) — 9. Toldi György letörése. (Emberábrázolás.) — 10. Vörösmarty édesanyja. (Jellemzés.) — 11. A bújosók Rodostóban. (Embercsoport bemutatása.) — 12. A magyar ember pörlekedő természete. (Típusrajzolás.) — 13. A madarak és fák védelme. (Buzdítás.) — 14. a) Az¹ elesett hősök minden tiszteletet megérdemelnek! (Elmélkedés); b) Folyamodvány. (Ügyirat.)

V. A) osztály.

1. Esteledik a Tiszán. (Leírás.) — 2. A két Bence. (Jellemrajz) — 3. a) Drégely ostroma; b) A walesi lakoma. (Elbeszélés.) — 4. Milyen művelődéstörténeti adatokat meríthetünk a Gellért-legendából? (Iskolai dolgozat.) — 5. Jókai egyik regényalakja az Uj földesúrban. (Jellemrajz.) — 6. A magyar igazság Apponyi Trianoni beszéleiben. (Értekezés.) — 7. Emlékbeszéd gr. Zrínyi Miklósról, vagy Körösi Csoma Sándorról. 8. Mire tanít Kölcsey Parainezise? (Iskolai dolg.)

V. B) osztály.

1. Költöznek a madarak. (Leírás). — 2. A szüret örömei. (Életkép.) — 3. Az öreg Toldi. (Jellemrajz.) — 4. Zrínyi, a költő, történeti szereplése. (Elbeszélés.) Iskolai dolgozat. — 5. Beszéd a világháború hőseinek emléke előtt. (Alkalmi beszéd.) — 6. Igazságot Magyarországnak! (Beszéd Apponyi és Beöthy érvei alapján.) — 7. A

szónoki előadás értékei Vaszary: Millenniumi beszédében. (Értekezés.) — 8. A mai magyar ifjú irányelvei. (Elmélkedés a Parainesis alapján.) Iskolai dolgozat.

VI. osztály

1. A szép fogalma és kifejezése. — 2. A mesék világa példák alapján. — 3. Ágnes asszony bűnhődése. (Iskolai dolgozat.) — 4. Az eposzi hős jellemzése. — 5. Az Alföld Petőfi leírásaiban. — 6. A hősök példája lelkesíti az utódokat. — 7. A népdal sajátságai. (Iskolai dolgozat.) — 8. A »Csalódások« személyei.

VII. osztály.

1. a) Az irodalmi mű és kora; b) Nemzeti elemek a középkori himnuszokban. (Értekezés.) — 2. A természeti képek szerepe Balassi költészetében. (Esztétkai elemzés.) — 3. Pázmány stílusának főbb sajátságai (Stilisztikai fejtegetés. Iskolai.) — 4. A kurucköltészet tárgyköre és jelentősége. (Irodalomtört. ért.) — 5. a) Parmenió és Pontyi Bessenyei Philosophus-ában. (Párhuzam.) b) Kármán Fanni hagyományainak nőalakjai. (Jellemzés.) — 6. a) A deákos iskola nyelvi és verstani jelentősége. b) A haza szomorú sorsa a felújulás korának lírájában. (Értekezés. Iskolai.) — 7. a) Költői képek Berzsenyi ódáiban. b) A realizmus Csokonai költészetében. (Esztétkai fejtegetés.) 8. a) Az Iréne drámai nyelve. (Stíluselemzés.) b) Az elesett hősök emléke. (Beszéd.)

VIII. osztály.

1. a) Széchenyi szelleme Vörösmarty lírájában. (Értekezés.) b) »Önérzéssel mondhatom: rokonok vagyunk!« — írja Széchenyi István Berzsenyinek. — 2. a) A magyar történeti regény első művelői (Értekezés.) b) Hőseink minden tiszteletet megérdemelnek! (Novemberi elmélkedés.) — 3. Petőfi magyarsága. (Elemzés.) — 4. a) Arany epikájának jellegzetes magyar típusai. (Értekezés.) b) Párhuzam a tatárjárás és a mohácsi vész között. (Fejtegetés.) — 5. a) Az elnyomás korának hangulata költőinknél. (Irodalomtörténeti értekezés.) b) Jókai mesemondó művészete. (Értekezés.) — 6. A modern magyar társadalmi regényirodalom. (Értekezés.) — 7. a) A századforduló irodalmának szellemi vezérei. (Értekezés.) b) Hazánk területi épsége. (Ismertetés.)

c) A tanári testület iskolán kívüli: hitéleti, társadalmi, irodalmi munkássága.

Dr. Tihanyi Béla a kegyestanítórend szegedi társházának főnöke, igazgató, a középiskolai rendi hittanárokat képesítő vizgálóbizottság tagja, a Vendvidéki Szövetség és Szeged szab. kir. város iskolaszékének alelnöke, a Gyorsírás, Szépírás és Gépírás-tanítókat Vizsgáló Állami Szegedi Bizottság szépírás szakának ügyvezető alelnöke, a Katolikus Középiskolai Tanáregyesület igazgatótanácsának, a Magyar Középiskolai Tanárok Nemzeti Szövetsége és a DMKE igazgatóságának és elnöki tanácsának, az Actio Catholica csanádegyházmegyei tanácsának és kultúrbizottságának, a Katolikus Középiskolák Igazgatói és Tanári Fegyelmi Tanácsának tagja, a szegedbelvárosi Egy-

házközség képviselőtestületének és tanácsának tagja, a budapesti Délvidéki Otthon, a Magyar Vöröskeresztegylet, a Szegedi Piarista Diákszövetség, a Szegedi Katolikus Kör választmányának és kultúr-bizottságának, a Magyar Cserkészszövetség V. ker. intézőbizottságának és a szegedi Dugonics-Társaságnak rendes tagja, a sebészeti klinikán működő Szatmári Irgalmasnővéreknek rendkívüli gyóntatója, a Katolikus Leányok Országos Szövetsége szegedi csoportjának egyházi tanácsadója és lelki vezetője. Előadásokat tartott a KLOSz havi konferenciáin és a sebészeti nővérek havi rekollekcióin. Beszédet mondott a Szegedi Piarista Diákszövetség jubiláris nagybőjti délutánján és a szegedi Dugonics-Társaság Rákóczi-ünnepségén. Elnökölt a makói általi reálgimnázium tanévvégi érettségi vizsgálatán.

Barborik István. Cserkésztsízt, a kiscserkészek rajparancsnoka, résztvett a katonák husvétii gyóntatásában, többször pasztorált a tanyavilágban.

Dr. Diósi Géza az Unió Cleri pro Missionibus papi missziós egyesület Csanád-egyházmegyei Tanácsának tanácsos tagja és pénztárosa. Az Isteri Megváltó Leányainak rendes gyóntatója. A Magyar Férfiak Szentkorona Szövetségének választmányi, szegedi Dugonics-Társaság és a Szegedi Alföldkutató Bizottság rendes tagja. Cikkeket írt a Szegedi Uj Nemzedékbe és a szegedi Katolikus Tudósítóba.

Dorogi Imre a Magyar Képzőművészek Egyesülete (Műcsarnok) festészeti szakosztályának tagja, a Magyar Rajztanárok Országos Egyesületének választmányi tagja. Részt vett a Magyar Képzőművészek Egyesületének a Műcsarnok rendezésében tartott 40 éves jubiláris tárlatán »Madonna« és »Vontatás a Tiszán« című tempera képeivel.

Dr. Dukovics Lőrinc, a Gyorsírás, Szépírás, és Gépírás-tanítókat Vizsgáló Állami Szegedi Bizottság gyorsírás szakának vizsgáztató tagja; a gimnáziumi cserkészcsapat vízi rajának parancsnoka.

Kiss István, a Szegedi Belvárosi Egyházközség képviselőtestületének, a Szent Korona Szövetség és a Magyar Vöröskereszt-Egylet szegedi választmányának, a Magyar Cserkészszövetség V. ker. Intézőbizottságának, a Szegedi Katolikus Kör, a Foederatio Emericana Marisia, a Szegedi Növédő Egyesület rendes, a Magyar Középiskolai Tanárok Nemzeti Szövetségének és a DMKE igazgatósági tagja; az Isteni Üdvözítő Nővéreinek lelki vezetője és rendes gyóntatója, a sebészeti klinikán működő Szatmári Irgalmasnővérek rendes gyóntatója, a Miasszonyunkról Nevezett iskolanővérek Internátusának rendes gyóntatója és miséző papja.

Dr. Kiss Márton, az Egyetem Barátai Egyesületének Term. tud. Szakoszt. választmányi tagja. A Szegedi Alföldkutató Bizottság tagja. Többször segédkezett különböző intézetek, alakulatok gyóntatásában. Szentbeszédet mondott a felsővárosi templomban.

Dr. Lukács Józsej, a budapesti szerviták belvárosi templomában négy beszédet mondott: A Gondviselés és a fájdalom... A fájdalom a szentség és az ember életében... Adj számot sáfárságodról... (Szilveszter-napján). Ez bizonyára Isten fia volt... (Nagypéntek). Máriaremetén előadást tartott a szervitarend hétszázados múltjáról. Egerben beszélt

a szervitarend alapításáról és működéséről. Szegeden hat beszédet tartott a Fogadalmi-templomban (böjti beszédek). Négy előadást az emberi élet céljáról (lelkigyakorlat) a szegedi öregdiákoknak tartott. Május havában három beszédet mondott a szegedi minorita-templomban s egy beszédet a Fogadalmi-templomban. Debrecen szab. kir. város törvényhatósági bizottságának választott tagja. A debreceni piarista diákszövetség alapító, tiszteletbeli tagja.

Dr. Révai József, a polgáriiskolai tanárokat képesítő vizsgáló bizottság tagja, az áll. Polgáriiskolai Tanárképzőben a német nyelvnek, a Középiskolai Tanárképzőben a görög nyelvnek megbízott előadója, a Klasszikus Nevelés Hívei egyesületének, a Katolikus Középiskolai Tanáregyesületnek és a szegedi Katolikus Körnek választmányi tagja, az V. cserkészkerület intéző bizottságának, a 124. sz. ö. csapat szervező bizottságának tagja; a Foederatio Emericana »Integra« és »Szegediensis« corporatióinak lelkesze; a főiskolai hallgatók Mária-kongregációjának prézese; mint a Szegedi Piarista Diákszövetség főtitkára megrendezte a szövetség böjti délutánjait, közreműködött a Katolikus Kör adventi délutánjainak és a »Juventus« ünnepélyeinek megrendezésében, négy külvárosi cserkészcsapatot szervezett; kisebb cikkeket írt a lapokba, beszédeket mondott az ifjúsági egyesületekben és a templomokban, lelkigyakorlatot tartott az iparos ifjúságnak, a tanítóképzőben és intézetünk felső osztályaiban.

Zellhofer János, a Magyar Cserkészszövetség V. kerületi Intézőbizottságának tagja.

IV.

*Iskolánk tanulói.***a) A tanulók érdemsorozata.***α) Rendes tantárgyak.*

Erkölcsei magaviselet: 1 = példás, 2 = jó, 3 = szabályszerű, 4 = kevésbé szabályszerű. Tanulmányi előmenetel: 1 = jeles, 2 = jó, 3 = elégséges, 4 = elégtelen; n. p. = egyházmegyei növendékpap; ö. d. = ösztöndíjas. m. = tandíjmentes, 1., 2. . . f. = 1., 2. . . fokú tandíjkedvezmény.

*Első A) osztály.*Osztályfőnök: *Kuntár József.*

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas vagy ismétlő-e?	Magaviselet	T a n t á r g y a k								Tandíjmentesség; tandíjkedvezmény	
		Vallásán	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Természettan	Mennyiségtan	Rajz	Tesztgyakorlás		Ének
Antal Levente	1	1	2	2	2	1	2	3	2	1	1. f.
Balázs Iván	1	2	2	2	1	1	2	2	2	1	—
Bartos Zoltán ref.	1	2	3	4	3	2	3	3	3	2	—
Budai Miklós	1	2	3	3	2	2	3	2	2	1	—
5 Christoph József	1	2	2	3	1	1	3	3	1	1	1. f.
Dietrich Dénes	1	1	1	1	1	1	1	2	2	1	—
Dobozy László ref.	2	1	2	2	2	2	2	3	m.	2	2. f.
Gajdos József	2	2	3	3	3	3	3	2	2	2	—
Hajas Ignác	2	2	3	3	3	2	3	3	2	2	—
10 Halmos László	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	—
Hanyi Zoltán	1	1	2	2	2	2	3	2	1	1	1. f.
Hargittay István	1	1	1	2	1	1	1	1	2	1	—
Hoffmann Ferenc	2	3	2	2	2	1	2	2	1	1	—
Horváth Béni	1	1	1	1	1	1	1	2	2	2	—
15 Hulai József	2	1	3	2	3	2	2	2	3	2	—
Iván László izr.	1	1	3	3	3	3	3	3	3	2	—
Juhász Árpád	1	2	3	4	3	2	3	2	1	2	—
Kassai Lambert	1	2	3	2	2	2	2	3	1	3	1. f.
Kecskés Zoltán	1	1	2	2	3	2	2	3	2	2	1. f.
20 Kiss Ferenc	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	2. f.
Kovács Ferenc ref.	1	1	2	3	2	2	3	2	3	1	1. f.
Kókay László	1	1	2	2	1	1	2	2	2	2	2. f.
Kúthy Lajos	2	3	3	4	3	3	3	3	2	3	—
Lajos István	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1. f.
25 Lőrinczy Gábor	1	1	1	1	1	1	2	2	1	2	3. f.
Malina Gyula	1	1	2	2	1	1	3	3	1	2	1. f.
Máriaöldy Péter	2	2	2	3	2	1	2	2	1	2	—
Réti György izr.	1	1	3	4	3	3	2	3	2	3	—

A tanuló neve és vallása, ösztöndijas vagy ismétlő-e?	Magaviselet	T a n t á r g y a k								Tandijmentesség; tandijkezdmény	
		Vallás	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Természettan	Mennyiség	Rajz	Testgyakorlás		Ének
Rósa János	1	1	1	1	1	1	1	2	2	2	1. f.
30 Ruh László	1	1	2	2	1	1	1	1	2	2	2. f.
Schork István	1	1	1	2	1	1	1	2	1	1	—
Sebestyén Gábor	1	1	1	2	2	1	2	3	2	1	1. f.
Somogyi László	1	2	2	2	2	1	2	2	2	1	1. f.
Szabó Pál	1	1	2	2	2	1	3	2	2	1	3. f.
35 Szendrő Zoltán	2	2	3	3	3	2	3	2	2	2	—
Szécsényi Árpád	1	1	3	3	2	1	3	3	2	2	1. f.
Szilbereki József	1	3	3	4	3	3	3	3	2	3	—
Tóth János	3	3	4	4	3	3	4	3	2	3	—
Tóth József ref.	1	1	2	3	2	2	2	2	1	1	1. f.
40 Török László	2	2	2	2	2	2	2	3	2	1	2. f.
Welvárh Pál izr.	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	2. f.
Willemsz Tibor	1	1	3	3	2	2	2	3	1	1	—
Zolnay László ref.	1	1	2	3	2	2	2	3	2	1	1. f.
Zoltay József	1	1	3	3	1	1	2	2	2	2	1. f.

Kimaradtak: Bárányos Dániel, Illyés Zoltán, Kinszky Róbert, Takács László.

Összesen : 48.

Első B) osztály.

Osztályfőnök : *Csonka Mihály.*

A tanuló neve és vallása, ösztöndijas vagy ismétlő-e?	Magaviselet	T a n t á r g y a k								Tandijmentesség; tandijkezdmény	
		Vallás	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Természettan	Mennyiség	Rajz	Testgyakorlás		Ének
Antalfi László	1	1	2	3	2	1	1	1	1	1	2. f.
Bagi Máté	2	3	4	4	2	3	4	3	2	3	—
Demján Sándor	1	1	2	3	1	2	2	1	2	2	1. f.
Farkas K. Mihály	1	2	3	4	2	2	3	3	2	1	—
5 Fehér László	1	1	2	3	2	2	2	2	2	1	—
Folmer Antal, ism.	2	2	3	3	3	3	3	3	1	2	—
Frankó Andor	1	1	1	2	1	1	1	2	fm	1	1. f.
Füz Ferenc	2	3	4	4	3	3	4	3	2	2	—
Gazdag József	1	2	3	3	2	2	2	3	2	2	—
10 Greminger Dezső	1	1	3	4	2	1	3	3	1	2	—
Hevesi Károly	1	1	2	3	1	1	2	2	fm	1	1. f.
Honti Géza	1	1	3	3	2	2	3	2	2	2	—
Hrabák Károly	2	3	3	4	3	2	3	2	1	2	—
Kalapos János	1	3	3	4	3	3	3	3	3	3	—

A tanuló neve és vallása, ösztöndijas vagy ismétlő-e ?	Magaviselet	T a n t á r g y a k								Tandijmentesség; tandijkedvezmény		
		Vallásán	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Természettan	Mennyiségtan	Rajz	Testgyakorlás		Ének	
		15	Károly Sándor	2	3	3	3	3	3		3	3
	Králik Tibor	2	1	1	2	1	1	1	2	2	1	2. f.
	Kúsz Jenő	1	2	3	4	3	3	3	2	2	2	—
	Liptay László	1	1	1	2	1	1	1	1	2	2	m.
	Merley Tibor	1	1	2	3	2	1	2	2	1	1	1. f.
20	Molnár István	1	2	2	3	2	1	3	3	2	1	—
	Motika Endre	1	1	1	2	1	1	1	2	2	1	2. f.
	Opre Kálmán	1	1	3	3	2	1	3	2	1	2	1. f.
	Osznovics Sándor	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	2. f.
	Paskai Antal	1	1	1	1	1	1	1	2	2	1	4. f.
25	Pavlovic László	1	2	2	3	3	1	3	3	2	2	1. f.
	Pálmonostori István	2	3	4	4	3	2	4	3	2	2	—
	Pósa Dezső	2	3	4	4	3	3	3	3	2	2	—
	Rácz Sándor	2	3	4	4	3	3	3	4	3	3	—
	Rótfalusi Tibor	1	3	3	4	3	3	3	2	2	3	—
30	Salánki István	1	2	3	3	3	2	3	3	2	2	—
	Szabó Elek	1	2	3	3	3	3	3	2	2	3	—
	Telles Antal	2	4	4	4	3	3	4	3	2	3	—
	Tóth Pál	1	3	3	3	3	2	3	3	1	3	—
	Tranger Tibor	1	1	3	3	1	1	2	3	1	1	—
35	Varnyu Sándor	1	1	2	2	1	2	2	2	1	1	1. f.
	Zárián István	1	1	2	3	2	1	2	2	2	1	3. f.

Kimaradtak: Belányi László, Horváth István, Huszty Levente, Nagy Ferenc, Oltványi György, Pap Pál ref., Privinszki István, Rácz István, Szilágyi József, Vértess Antal.

Összesen : 46

Első C) osztály.

Osztálfőnök : Zellhofer János.

A tanuló neve és vallása, ösztöndijas vagy ismétlő-e ?	Magaviselet	T a n t á r g y a k								Tandijmentesség; tandijkedvezmény		
		Vallásán	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Természettan	Mennyiségtan	Rajz	Testgyakorlás		Ének	
			Baka Géza	2	1	1	1	1	1		1	1
	Becsei Gyula	2	3	4	4	3	3	3	2	2	2	—
	Borsos Béla	2	2	3	4	3	3	3	2	2	1	—
	Csábi Gyula	2	3	3	3	3	3	3	3	3	2	—
5	Dull Emil	1	2	3	3	2	1	3	3	2	2	—
	Englerth Oszkár	1	2	2	3	2	2	2	2	1	1	—

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k										Tandjementesség; tandjkezdmény
	Magaviselet	Vallás	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Természettan	Mennyiség	Rajz	Testgyakorlás	Ének	
Göntér Ferenc	1	2	2	3	3	2	2	3	1	1	1.f.
Hajagos Tamás	1	2	3	3	3	3	3	3	3	2	—
Hank Tibor ág. ev. . . .	1	1	1	2	2	2	3	2	1	2	2.f.
10 Herczeg József	2	3	4	4	3	4	3	2	2	2	—
Ila-Horváth Imre	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1	2.f.
Iván László	1	2	2	3	2	2	3	2	1	1	1.f.
Kávay László	1	2	2	2	2	2	3	2	2	2	3.f.
Knopp Alfonz	2	3	4	4	3	3	4	3	2	2	—
15 Konrád György izr. . . .	1	1	1	2	2	2	2	3	3	1	1.f.
Kovács Vilmos	1	2	3	3	3	2	3	2	2	2	—
Lőrincz József	1	1	3	4	3	3	3	3	1	2	—
Miklós Sándor	1	2	3	4	3	2	3	3	2	2	—
Nagy József	1	1	2	3	2	2	1	2	2	2	—
20 Nedelykov Mihály g. kel.	1	1	1	2	1	1	1	1	2	1	2.f.
Négyesi Béla ág. ev. . . .	1	2	3	3	3	3	3	3	2	3	—
Niedermayer Ádám	1	1	1	2	1	1	1	1	1	2	m.
Petri László	2	2	4	4	3	3	4	3	1	3	—
Radványi Sándor	2	2	3	3	3	2	3	3	2	1	1.f.
25 Reitzer György izr. . . .	1	1	2	2	2	1	1	3	3	2	—
Retzler István	1	2	2	3	3	2	2	2	1	1	—
Schóber László	2	3	3	4	3	3	4	3	3	3	—
Schváb Endre izr.	1	1	2	3	2	1	2	3	3	2	—
Schwarz Jenő izr. ism. . . .	2	1	3	3	2	3	3	3	2	2	—
30 Seiler Ernő izr.	1	2	2	3	3	3	2	3	3	2	1.f.
Simocskó Fidél	2	3	4	4	3	3	3	3	1	3	—
Sopsich Rezső	2	2	3	3	2	2	3	3	2	1	—
Szabó Lajos ism.	1	2	2	3	3	1	2	3	1	2	2.f.
Szalgháry Tamás	2	3	3	4	3	3	3	3	3	3	—
35 Szász Péter izr.	1	1	3	3	3	3	1	3	2	2	1.f.
Szöke Gyula	1	1	2	3	2	3	2	3	2	2	1.f.
Timár László	1	1	1	2	2	1	1	1	1	2	2.f.
Vida László	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1.f.
Winter Miklós izr.	1	1	1	1	1	1	1	2	2	1	—
40 Zsák Péter	1	1	1	2	2	1	1	2	2	1	2.f.

Kimaradtak: Fegyveres-Makk Sándor, Finta István, Kroó István izr., Mikula Tibor, Pulusz Cézár, Székely Mihály ref.

Vizsgálatlan maradt: Spitzer György izr., Stern László izr.

Összesen: 48.

Második A) osztály.
Osztályfőnök: Barborik István.

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas vagy ismétlő-e?	Magaviselet	T a n t á r g y a k										Tandíjmentesség; tandíjkezdvezmény
		Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Német nyelv	Földrajz	Természetrájs	Mennyiségtan	Rajz	Testgyakorlás	Ének	
Andrásy László	2	1	3	4	3	2	3	4	2	2	1	—
Bakálovich István	1	2	3	3	2	2	1	3	3	2	2	—
Bakos Károly	1	1	1	2	2	1	1	1	2	1	1	3.f.
Balatonai Ottó	1	1	3	3	3	2	3	4	3	2	2	—
5 Bába László	1	1	2	2	2	1	1	3	3	1	1	—
Bózsó Árpád	1	1	3	3	3	2	4	3	3	1	2	1.f.
Bózsó István	1	1	1	1	1	1	1	2	2	2	1	m.
Bőjti János	1	2	2	2	2	2	3	3	2	2	2	—
Bukovinszky László ág. ev.	1	1	1	2	1	1	1	2	2	2	1	—
10 Csaba József	1	1	2	2	2	2	2	2	1	1	2	3.f.
Csikós Mihály	1	1	1	2	2	1	2	2	3	3	1	—
Fürsth Béla	2	1	4	4	4	3	2	4	2	3	2	1.f.
György Ákos	1	2	2	2	2	2	2	3	3	2	2	—
Halasi Antal	2	1	2	3	3	2	2	3	3	2	2	3.f.
15 Irányi László	1	1	1	1	1	1	1	1	2	2	1	3.f.
Kamrás Károly ref.	1	1	2	2	2	1	2	2	1	1	1	3.f.
Karádi László	1	1	2	2	1	2	2	2	1	1	1	3.f.
Kersch László	2	1	2	2	3	2	1	3	3	1	2	1.f.
Kertész Lajos	1	1	1	1	1	1	1	3	2	3	1	2.f.
20 Keserű Tibor	2	2	3	4	3	3	3	4	3	1	2	—
Kis Gyula	2	2	3	4	3	3	3	4	3	2	1	—
Kup László	1	1	1	1	1	1	1	2	1	2	1	m.
Kurucz Béla	1	2	3	3	3	3	3	3	2	2	2	—
László Endre	1	1	2	2	2	2	2	2	2	1	2	2.f.
25 Lehóczky Miklós	1	1	2	3	3	2	1	2	3	1	2	1.f.
Lestyán János	1	3	3	3	3	3	3	3	3	1	2	—
somorjai Lukachich Győző	1	2	2	3	3	2	3	3	3	1	2	—
Lukácsi István	1	1	1	1	1	1	2	2	2	2	1	3.f.
Magyar Kossa László	1	2	2	2	2	2	2	3	2	3	2	—
30 Már Ferenc	2	3	3	3	2	3	3	3	3	2	2	—
Mátyás Ferenc	1	1	2	2	2	2	1	2	3	m.	2	3.f.
Mialovich Viktor	2	2	3	4	3	3	3	4	3	2	2	—
Németh István	1	1	2	2	2	2	2	2	3	3	2	3.f.
Papp Ferenc ref.	1	1	2	3	3	2	3	3	3	2	1	—
35 Pávó Nándor	1	1	2	3	3	1	2	3	2	m.	1	2.f.
Percz Albert	2	3	3	3	3	3	3	3	3	2	2	—
Polyák Ferenc	2	2	3	4	3	3	3	3	3	2	3	—
Popper Zoltán izr.	1	1	1	1	1	1	1	1	2	2	1	3.f.
Rác Dezső	2	1	2	2	2	2	2	3	3	2	2	1.f.
40 Rác Lajos	2	2	2	2	3	2	3	3	2	3	1	—
Réső János ref.	1	2	3	4	3	3	2	3	3	1	1	—
Rétháti László	1	2	2	2	1	1	2	2	2	1	1	2.f.

A tanuló neve és vallása, ösztöndijas vagy ismétlő-e?	Magaviselet	T a n t á r g y a k										Tandijmentesség; tandijkedvezmény
		Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Német nyelv	Földrajz	Természetről	Mennyiségtan	Rajz	Testgyakorlás	Ének	
Rosman György izr.	3	2	3	4	3	2	3	4	4	2	2	—
Rozgonyi Andor	1	1	3	3	3	2	3	4	3	1	2	—
45 Sajó János	1	1	2	3	2	1	2	2	2	2	2	2.f.
Schreiner János	1	2	2	3	3	2	3	3	3	2	1	1.f.
Seiden Pál izr.	2	2	2	3	3	2	3	3	3	3	2	—
Skultéty János	1	1	2	3	3	1	1	3	3	2	1	—
Soltó János	1	2	3	3	3	2	2	3	3	2	1	—
50 Szabó László	1	1	1	1	1	1	1	2	1	2	1	m.
Szakáll István	1	1	2	3	3	2	1	3	3	2	1	1.f.
Szepesy Gábor ref.	1	2	3	3	3	1	2	3	3	2	1	1.f.
Székely Péter ref.	2	1	3	4	3	3	2	4	3	2	2	—
Telek István	2	1	3	4	3	2	3	4	4	2	2	—
55 Veress Elemér	1	2	2	2	2	2	1	3	3	2	2	—
Weisberger Imre izr.	1	1	1	2	2	2	2	2	2	1	1	1.f.
Zerinvári Elemér	1	2	3	4	2	2	3	3	3	2	2	—
Zombai Pál ág. ev.	1	1	2	2	3	1	2	3	3	2	2	1.f.

Nem osztályoztatott: Katona Lajos.

Kimaradt: Bertényi Tibor ref., Fodor Sándor, Kiss István, Német József ág. ev.,
Osztrogonác József, Rónay Ede.

Összesen: 65.

Második B) osztály
Osztályfőnök: Kmety György.

A tanuló neve és vallása, ösztöndijas vagy ismétlő-e?	Magaviselet	T a n t á r g y a k										Tandijmentesség; tandijkedvezmény
		Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Német nyelv	Földrajz	Természetről	Mennyiségtan	Rajz	Testgyakorlás	Ének	
Adler György izr.	1	1	3	3	3	2	3	2	2	2	1	1.f.
Agócsy Pál ism.	1	2	3	4	3	2	2	3	3	m.	1	—
Almássy László	1	1	3	3	3	2	2	2	3	2	2	1.f.
Austerweil Lajos	1	1	1	1	1	1	1	1	2	2	1	—
5 Baka József	2	2	2	3	3	1	1	2	2	1	1	3.f.
Bánki László izr.	2	2	3	4	4	3	2	3	3	3	2	—
Bodó Tibor	1	1	3	3	2	2	2	2	3	1	2	1.f.
Borbás István ism.	2	1	4	3	3	2	2	3	2	1	2	—
Bukovitz László	1	2	3	4	3	3	3	3	2	2	2	—
10 Dény Miklós	1	2	3	4	2	1	1	3	1	m.	1	1.f.
Farkas Béla	1	1	2	2	2	2	1	2	1	1	1	3.f.
Farkas István	2	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	3.f.
Felkai Béla	1	1	2	2	2	1	1	3	2	2	1	1.f.
Gillay János	1	2	2	2	2	2	1	3	1	1	1	2.f.
15 Gräbeldinger József	1	2	3	3	2	1	1	3	2	1	1	1.f.

A tanuló neve és vallása, öszlőndíjas vagy ismétlő-e?	Magaviselet	T a n t á r g y a k									Tandjementesség; tandijkedvezmény			
		Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Német nyelv	Földrajz	Természettan	Mennyiségtan	Rajz	Testgyakorlás		Ének		
Grüner György izr.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	3.f.	
Györki András izr.	1	1	1	1	1	1	1	1	2	2	1	1	—	
Illés Károly	2	3	4	4	4	3	3	4	3	3	1	1	—	
Imre József	1	1	2	3	2	1	1	3	fm.	1	1	1	1.f.	
20 Józsa Lajos	1	1	3	3	2	2	3	3	3	3	1	1	—	
Kapovits Mihály ism.	2	3	3	3	3	3	3	3	3	3	1	1	—	
Kerényi Károly	1	1	1	1	1	1	1	2	2	2	2	1	3.f.	
Kerni Kálmán	1	1	2	2	2	1	1	2	2	fm.	1	1	3.f.	
Kikindai Tivadar	2	2	4	4	3	2	2	3	3	3	3	2	—	
25 Kirchenmayer László	1	1	2	3	4	3	2	3	3	2	1	1	1.f.	
Koltai Géza	2	2	2	2	3	3	3	3	3	3	2	1	1.f.	
Kontraszti Endre	1	1	3	3	2	2	2	2	2	2	1	1	1.f.	
Kövári György	2	2	4	4	4	3	2	3	2	3	2	2	1	—
Lantos István	1	1	2	2	3	2	2	3	2	3	3	2	1.f.	
30 Mayer Béla	1	2	1	2	2	2	1	3	2	3	2	2	2.f.	
Molnár Károly	2	2	3	3	4	2	2	3	3	3	3	2	—	
Nacsá Andor	2	1	3	3	3	2	2	3	3	3	1	2	—	
Nátly Gyula	2	2	3	4	3	2	1	3	3	3	1	1	—	
Ördögh János	1	1	2	3	2	2	2	3	3	3	2	1	1.f.	
35 Papdi József	1	1	2	3	3	2	2	3	3	3	2	1	—	
Petőcz Tibor	1	1	3	3	3	2	2	3	2	2	1	1	1.f.	
Pudler László izr.	2	1	1	2	2	1	1	2	2	2	2	1	2.f.	
Romoki Andor	1	1	3	3	3	2	2	2	2	2	2	1	1.f.	
Roth István izr.	2	1	2	2	3	2	2	3	2	2	1	1	—	
40 Róth Miklós izr.	2	1	3	4	4	3	3	3	3	fm.	1	1	—	
Schreier Simon	1	1	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1	3.f.	
Sebők Ödön	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	2.f.	
Selyem János	2	1	1	2	2	2	2	1	1	1	1	1	3.f.	
Strifler Ádám	1	1	2	2	1	1	1	1	2	2	2	1	3.f.	
45 Szabó Bertalan	1	1	2	2	2	1	1	3	2	2	2	1	3.f.	
Szabó Ferenc	2	2	1	1	2	1	1	2	2	2	1	2	3.f.	
Szabó Gyula	1	2	3	3	3	1	1	3	2	2	2	1	1.f.	
Szalma József	1	1	3	3	2	2	2	2	2	2	2	1	—	
Szeles József	1	1	3	3	2	1	1	3	3	2	2	2	1.f.	
50 Szentgáli Gyula	1	1	2	3	2	2	1	2	2	fm.	1	1	1.f.	
Szélpál Ottó	1	1	2	3	2	1	1	2	2	3	1	1	3.f.	
Szigetvári Ferenc	2	1	3	4	3	3	3	3	3	3	3	1	—	
Tamási Lajos	2	2	3	3	3	3	2	3	3	3	3	2	—	
Tóth Sándor	1	1	1	2	3	1	1	2	2	3	3	1	1.f.	
55 Vándor Antal	1	1	1	1	2	1	1	3	3	3	2	1	1.f.	
Vecsernyés József	2	2	4	4	4	3	2	3	3	3	1	2	—	
Veress Lajos	2	2	3	3	4	1	1	3	3	fm.	1	1	—	
Vértés Tibor izr.	1	1	1	1	1	1	1	1	3	2	2	1	—	
Wittig Tibor	1	2	3	3	3	3	2	2	3	2	2	1	—	

Kimaradtak: Gecsényi Tihamér, Huhn László, Institoris Sándor, Jancsity János, Soós Lajos, Telek Pál. Összesen: 65.

Harmadik A) osztály.
Osztályfőnök: *Kiss István.*

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas vagy ismétlő-e?	Magaviselet	T a n t á r g y a k										Tandjementesség; tandijkezdmény
		Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Német nyelv	Történelem	Földrajz	Fizika	Mennyiségtan	Rajz	Testgyakorlás	
Amirás Ernő	2	3	3	3	3	3	2	3	4	3	2	—
Bérczi István	1	1	1	2	2	1	1	1	1	2	2	3.f.
Biacsi Árpád	2	2	2	3	3	4	2	2	2	2	2	—
Csenderits László	2	1	2	3	3	3	3	3	3	3	2	—
5 Csikesz Lajos ref.	2	1	3	3	3	2	2	2	3	3	2	—
Fári Imre	2	2	2	3	3	2	3	3	3	2	1	—
Filder Péter	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1.f.
Gera János ref.	1	2	2	3	3	2	3	3	3	3	2	—
Gombos Mihály	2	2	3	3	3	3	2	2	3	3	2	—
10 Hidjapusztay Andor	1	1	1	2	2	2	1	2	1	2	1	2.f.
Horváth János	1	1	1	2	1	1	2	2	1	2	2	—
Ivaska Árpád	1	1	2	3	3	3	2	3	3	2	1	—
Knével Lajos	1	1	3	3	3	2	2	3	3	2	1	—
Kontraszty György	1	1	2	3	3	3	1	2	2	2	1	—
15 Lakó József	2	2	3	3	3	3	3	3	3	3	1	—
Lakó László	2	3	3	3	3	4	3	3	3	3	1	—
Maczelka László	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	m.
Máriaöldy Márton	1	1	1	2	2	2	1	1	2	3	1	2.f.
Milassin Gyula	2	2	2	3	2	3	2	2	2	3	1	—
20 Mocsai Pál ref.	1	1	1	2	1	1	2	2	1	2	1	2.f.
Motika Dezső	1	1	3	3	3	1	1	1	2	3	2	1.f.
Nagy István	1	1	2	2	2	1	1	2	2	2	2	1.f.
Niedermayer Ferenc ö. d.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	m.
Oláh Sándor ref.	2	1	3	3	3	1	3	2	3	3	1	—
25 Palotai Ferenc	1	1	1	2	3	1	1	1	1	2	2	1.f.
Reisz Lajos	1	3	3	3	3	3	3	3	3	3	2	—
Rubchich György	2	2	3	3	3	3	3	2	3	2	1	—
Sacher Péter	2	3	3	3	4	4	3	4	3	3	2	—
Schmidt János	2	2	2	3	3	3	2	3	3	1	2	—
30 Schwarz Pál izr.	1	1	2	2	1	3	2	2	2	3	3	1.f.
Szabó Gyula	1	2	2	3	3	2	3	3	3	2	1	1.f.
Szádeczky-Kardoss Béla ref.	1	1	1	2	1	2	1	1	1	1	1	2.f.
Szegedy István	1	2	3	3	4	3	1	1	3	2	2	—
Szénási László ref.	2	1	2	3	3	3	2	2	3	3	2	—
35 Török István	2	2	3	3	3	1	2	2	3	2	2	—
Török Pál	1	1	2	3	3	1	2	1	2	2	2	—
Vojnár Gábor	2	1	3	3	3	3	2	2	3	3	2	—
Weisz György izr.	1	1	1	2	1	1	1	1	2	2	2	2.f.
Zolnay Imre ref.	1	1	1	2	1	1	1	1	2	2	2	2.f.

Kimaradt: Beck Ferenc.

Összesen: 40

Harmadik B) osztály.
Osztályfőnök : Boharcsik Pál.

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas vagy ismétlő-e ?	Magaviselet	T a n t á r g y a k										Tandíjmentesség; tandíjkezdvezmény
		Vallás	Magyar nyelv	Latin nyelv	Német nyelv	Történelem	Földrajz	Fizika	Mennyiségtan	Rajz	Testgyakorlás	
Alács Gyula	1	2	2	3	3	2	2	2	3	2	1	1.f.
Banna László ref.	2	2	2	3	3	2	2	2	3	3	3	—
Bari László	2	3	3	4	3	3	3	3	4	3	3	—
Beke Béla ref.	1	1	2	3	3	2	2	2	3	3	2	—
5 Czecey Imre	1	2	2	2	2	2	1	3	2	1	1	3.f.
Czérna István	2	1	1	2	3	1	1	1	2	2	2	3.f.
Dér Imre	1	2	2	3	3	2	2	3	2	3	1	—
Frischmann Gábor	1	1	2	3	1	2	1	1	3	3	fm.	1.f.
Gulyás Árpád	1	1	2	2	2	1	2	1	3	3	fm.	1.f.
10 Gyenes Endre	1	2	2	3	3	2	3	3	3	3	fm.	—
Hajas Ervin	1	1	1	2	2	2	2	2	1	2	2	3.f.
Hevesi László	1	1	1	2	2	1	2	1	1	1	2	4.f.
Hulják László	3	1	2	3	3	3	2	2	3	2	2	—
Jójárt István	1	1	2	3	3	2	2	1	2	2	1	1.f.
15 Konyhás János g. kat.	1	1	2	3	3	3	2	3	3	2	1	1.f.
Kövári László	1	2	2	3	3	3	2	3	3	2	1	1.f.
Nagy Barna ref.	2	1	3	4	3	3	2	3	3	3	2	—
Nagy István	1	1	1	2	2	1	2	2	2	3	1	3.f.
Nyilas Péter	2	2	3	4	4	2	3	3	3	3	2	—
20 Oláh Zoltán	1	1	2	3	3	3	2	2	3	2	2	—
Petrényi Alfonz	2	2	3	3	3	3	3	3	3	3	2	—
Rényei Kálmán	1	1	1	2	2	1	1	1	2	2	2	2.f.
Répás Nándor	1	2	2	3	3	2	3	2	3	3	1	—
Sarkantyú Jenő	1	2	2	3	3	2	2	2	3	3	1	1.f.
25 Szabó Aurél ism.	2	2	3	3	3	2	2	2	3	3	1	—
Szilágyi Béla	1	2	2	2	2	1	1	3	2	2	1	—
Szilágyi Imre	2	3	3	4	4	2	3	3	3	3	1	—
Szücs Ede	1	2	3	3	3	2	3	2	3	3	1	—
Szücs János	2	3	3	3	3	4	3	2	3	3	1	—
30 Técsi László	2	1	2	3	3	2	2	2	3	1	2	—
Tóth Béla	1	3	3	3	3	3	3	3	3	3	2	—
Vecsey Tibor ág. ev.	2	1	2	3	3	2	2	3	3	2	2	—
Villányi Valérián	1	1	3	2	3	3	3	3	3	3	3	—
Vincze Endre	1	1	2	3	3	2	1	2	2	3	1	1.f.
35 Virág László	1	3	2	3	3	1	2	2	2	2	1	1.f.
Ziegler Sándor	1	2	2	2	3	1	2	2	2	3	2	1.f.

Kimaradtak : Hidy Mihály, Horváth Kázmér, Putyora Mihály ism., Váry Ottó, Vig László. **Összesen : 41.**

Negyedik A) osztály
Osztályfőnök: Dr. Diósi Géza.

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas vagy ismétlő-e?	Magaviselet	T a n t á r g y a k											Tandjimentesség; tandijkedvezmény
		Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Német nyelv	Történelem	Földrajz	Természettan	Mennyiségtan	Rajz	Gyorsírás	Testgyakorlás	
Balázs János	1	1	3	3	3	1	2	3	4	3	4	2	—
Barna József	1	1	2	3	3	1	2	2	3	2	3	1	1. f.
Bitó János	1	1	2	3	3	1	1	1	3	2	3	2	—
Bózsó József	1	1	2	3	3	3	2	2	3	3	3	2	1. f.
5 Csala Ferenc	2	1	3	4	3	1	3	3	4	3	2	2	—
Deli Péter	1	1	2	2	3	1	1	1	3	2	3	3	1. f.
Dietz Kálmán	1	1	2	3	3	1	1	1	3	2	2	2	1. f.
Egöd Tamás izr.	2	2	3	3	3	3	2	3	4	3	4	2	—
Erdei László	1	2	2	3	3	1	2	2	3	2	2	2	—
10 Fenyvesi József	2	1	3	3	3	1	2	2	3	3	1	1	—
Förgeteg János	1	1	2	2	3	2	1	1	3	3	2	2	—
Gillay József	1	1	2	2	1	1	1	2	3	1	2	2	2. f.
Glück Tibor izr. ism.	1	1	2	3	3	1	2	1	3	2	1	1	—
Gresznárik Gábor ism.	2	1	2	3	3	2	2	2	2	3	2	1	—
15 Hamza Aladár	1	1	2	2	2	1	1	1	2	2	2	2	2. f.
Hoffmann János	1	1	2	3	3	1	2	2	3	2	1	1	3. f.
Horváth Béla	1	1	2	2	2	1	2	3	2	1	3	1	2. f.
Hódi Gyula	2	2	3	3	3	2	2	2	3	3	3	2	—
Karla Gyula	1	1	3	3	3	2	1	2	3	3	4	2	—
20 Kasza Lajos	1	2	3	3	3	2	3	3	4	3	3	2	—
Kertész János	2	1	3	3	3	2	2	2	3	3	3	1	—
Kis György	1	1	2	3	3	1	2	2	3	3	1	2	1. f.
Kiss Árpád	1	1	2	2	2	1	1	1	3	1	1	1	2. f.
Koczka István	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	3. f.
25 Kovács Béla	1	2	3	3	3	3	2	3	3	2	3	2	—
Kovács Ferenc	2	2	3	3	3	2	3	3	4	3	4	1	—
Láng László	1	2	1	2	2	3	2	2	2	2	1	2	3. f.
Lippay Ferenc	3	3	3	3	3	3	3	3	4	4	4	2	—
Littomiczky János	1	1	2	3	3	1	2	3	3	3	3	1	—
30 Lóza Albert	2	3	1	2	3	3	1	1	2	2	2	1	1. f.
Mátyás Miklós ref.	1	1	3	2	3	1	1	1	3	2	2	2	1. f.
Milotay László ref.	1	1	2	3	3	1	1	2	3	2	1	2	1. f.
Nagymihály Mihály	1	1	3	3	3	1	3	3	3	3	2	1	—
Náder Gyula	1	1	3	3	3	1	2	2	3	3	4	1	—
35 Német Gyula	1	2	3	3	3	2	2	3	3	2	4	3	—
Papp János	1	3	3	3	3	3	3	3	4	3	3	1	—
Pál László ref. ism.	1	1	2	3	3	2	2	2	3	3	1	2	—
Pálfy Károly	2	1	3	3	3	2	2	2	4	3	4	3	—
Pávó Árpád	1	1	3	3	3	1	2	3	4	3	3	1	—
40 Pfeiffer József	1	2	2	3	3	2	2	3	3	2	2	2	—

A tanuló neve és vallása, ösztlöndijas vagy ismétlő-e ?	Magaviselet	T a n t á r g y a k										Tandijmentesség; tandijkezdvezmény	
		Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Német nyelv	Történelem	Földrajz	Természetrajz	Mennyiségtan	Rajz	Gyorsírás		Testgyakorlás
Reiter Pál izr.	2	2	3	3	3	2	3	3	3	3	2	2	—
Reneczéder Béla	2	2	3	3	3	3	2	2	3	3	2	2	—
Ringenbach László	2	2	3	3	3	3	3	3	3	3	3	m.	—
45 Sajó István	1	1	1	2	3	1	1	1	2	1	3	2	1. f.
Schmidt József	2	2	2	3	2	2	2	3	3	1	2	1	—
Sipos György	1	1	2	2	2	1	2	2	3	2	1	1	1. f.
Szabó Tibor ism.	2	1	2	3	3	3	2	2	3	3	1	1	—
Szegedy Ottó	1	1	2	2	3	1	2	2	2	2	4	1	—
50 Szilágyi Pál ref.	1	2	2	3	3	1	2	2	3	3	4	2	—
Weitz András	2	1	3	3	3	1	3	3	4	3	4	m.	—
Welwárt György izr.	1	1	2	2	2	1	2	2	2	3	2	2	2. f.
Magántanuló :													
gróf Meran János	—	1	2	2	1	1	1	2	3	2	3	—	—
Kimaradtak : Gradiskai László, Peér György.											Összesen : 54.		

Negyedik B) osztály
Osztályfőnök : Wolf Miklós.

A tanuló neve és vallása, ösztlöndijas vagy ismétlő-e ?	Magaviselet	T a n t á r g y a k										Tandijmentesség; tandijkezdvezmény	
		Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Német nyelv	Történelem	Földrajz	Természetrajz	Mennyiségtan	Rajz	Gyorsírás		Testgyakorlás
Antalffy Antal	2	1	2	3	3	3	2	3	3	2	2	2	—
Beke András	1	1	2	2	2	2	2	2	3	3	1	2	—
Bély József ism.	1	2	3	3	3	2	1	3	3	3	2	2	—
Csonka István	2	1	2	3	3	3	2	2	3	2	1	2	—
5 Dancs István	1	1	1	2	2	1	1	1	3	1	1	2	3. f.
Déri Pál izr.	2	2	3	3	3	2	2	2	2	2	3	2	—
Deutsch József izr.	1	1	1	2	1	1	1	1	3	3	1	2	1. f.
Dobó József	1	1	3	3	3	2	2	3	3	3	2	2	—
Dorogi Lajos	2	1	3	3	4	3	3	3	3	3	1	2	—
10 Dudás Béla	1	2	3	3	3	3	3	3	3	3	3	2	—
Fellegvári György ág. ev.	1	1	2	3	1	2	2	2	3	3	3	2	1. f.
Fráter Zoltán	1	2	3	3	3	3	3	3	3	3	3	2	—
Gál József	1	2	3	3	3	3	3	2	3	2	4	2	—
Gál Vilmos ism.	1	1	3	3	2	2	1	2	3	2	3	2	—
15 Gulyás Zoltán izr.	2	2	3	3	4	3	3	4	4	4	4	m.	—
Gyarmati Jenő ref.	2	2	3	3	3	3	2	2	4	3	4	2	—

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas vagy ismétlő-e?	Magaviselet	T a n t á r g y a k										Tandíjmentesség; tandíjkezdvmény	
		Vallastan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Német nyelv	Történelem	Földrajz	Természettud.	Mennyiségtan	Rajz	Gyorsírás		Testgyakorlás
Hadnagy István	1	1	2	2	2	2	2	2	3	3	3	1	1. f.
Halasi Ferenc	1	1	3	3	3	3	3	3	3	2	4	1	—
Homonnai István	2	1	3	3	3	3	2	3	4	3	3	1	—
20 Jécsai Andor	2	1	2	3	3	3	2	3	3	3	4	2	—
Kisfaludy Miklós	1	1	2	2	2	3	2	3	2	2	3	1	1. f.
Klivinyi József ism.	2	3	3	3	3	3	3	3	4	1	1	1	—
Koczka László ism.	1	3	2	2	2	2	2	2	3	1	1	1	—
Kopasz Ferenc	1	3	3	3	3	3	2	3	2	3	4	1	—
25 Kordás Pál	2	1	3	3	3	2	2	2	3	2	1	2	—
Kökény Balázs	1	2	3	3	3	3	3	2	3	3	4	1	—
Láng István	2	1	3	3	3	2	1	2	4	3	4	2	—
Máriavölgyi Péter	1	1	2	2	3	2	1	2	3	2	3	2	1. f.
Márki Antal	2	1	3	3	4	3	2	3	4	3	4	2	—
30 Milvius István	1	1	1	2	2	1	1	1	3	2	2	1	3. f.
Miskolczi János	1	3	3	3	3	2	2	3	3	3	3	1	—
Molnár László	2	1	3	4	3	3	3	3	3	3	4	3	—
Moró Károly	2	2	3	3	3	3	3	3	4	3	4	3	—
Motika Ottó	2	1	3	3	3	3	2	3	4	3	4	2	—
35 Nagy Béla	1	1	1	2	2	1	1	1	3	1	2	3	1. f.
Nagy Miklós	1	1	2	3	3	2	2	2	3	3	4	2	1. f.
Péter Antal	1	1	2	2	3	2	2	2	3	2	4	2	1. f.
Pintér Ferenc	1	1	2	2	2	1	1	1	3	3	2	1	3. f.
Pozsonyi Ottó	2	1	3	3	3	1	2	3	4	2	4	1	—
40 Pöttinger László	2	3	2	3	3	3	3	4	3	3	3	2	—
Rapcsányi Kálmán	1	3	3	3	3	3	3	2	3	3	3	1	—
Sallai Lázár István	2	2	3	3	3	2	2	4	3	2	2	1	—
Schneider József	2	2	3	3	3	3	3	3	3	3	2	2	—
Sebestyén László izr.	2	1	2	3	2	1	1	2	3	2	3	2	—
45 Somogyi Károly	1	3	3	3	3	3	3	3	3	3	4	3	—
Szenner Jenő	1	1	2	3	2	2	1	3	3	2	3	2	1. f.
Szigligeti Ottó ág. cv.	1	1	2	3	3	3	2	3	3	2	1	2	—
Szórath Szilveszter	2	2	3	3	3	3	3	3	4	2	3	2	—
Tábi Tibor	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2. f.
50 Tellesz Albert	2	2	2	3	3	3	2	2	4	3	4	2	—
Tóth József	2	2	3	3	3	3	2	3	4	2	4	2	—
Török Antal	1	3	3	3	3	2	2	2	3	2	3	2	—
Vass István	1	1	2	3	3	2	1	1	3	2	2	1	1. f.
Vig János	1	1	2	2	3	3	2	2	2	2	1	2	1. f.
55 Zsarnay Károly	2	3	2	1	2	2	2	1	2	2	1	3	1. f.

Kimaradtak: Huhn Lajos, Institoris György, Schenker Béla.

Összesen: 58.

Ötödik A) osztály.
Osztályfőnök : *Babos Dezső.*

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas vagy ismétlő-e?	Magaviselet	T a n t á r g y a k										Tandjementesség; tandijkedvezmény		
		Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Francia nyelv	Német nyelv	Történelem	Természettud.	Mennyiségtan	Gyorsírás		Testgyakorlás	
Balásy István	1	2	2	3	3	—	3	2	2	2	3	3	1	1.f.
Bódi Géza	2	2	3	4	—	3	4	2	3	3	3	3	1	—
Buócz Zoltán	2	2	3	3	—	2	3	2	3	3	3	2	1	1.f.
Csala Dezső ref.	2	1	3	3	—	2	3	1	3	3	4	4	2	—
5 Csonka László	1	1	1	2	—	2	2	2	2	3	3	2	1	1.f.
Csontos László ref.	1	1	1	2	3	—	2	1	2	3	3	2	1	1.f.
Czérna Lóránd	2	1	4	4	4	—	3	2	3	4	4	4	2	—
Eckerdt László	1	1	1	1	—	1	1	2	1	1	1	2	2	1.f.
Falcione Kálmán	1	1	3	3	—	2	3	2	2	3	2	2	—	—
10 Fenyő László izr.	1	1	2	2	—	1	1	1	2	2	2	2	1	—
Fischer Lajos izr.	1	1	3	4	—	3	3	2	3	3	3	3	1	—
Forinyák Gyula	1	1	2	3	—	3	3	1	2	3	3	3	1	—
Grasselly Gyula	1	1	2	2	2	—	2	1	1	3	2	2	—	4.f.
Grünhut János izr.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	m.	2	3.f.
15 Halasi Gyula	2	2	3	3	—	3	2	2	2	2	3	3	1	—
Horváth István	1	3	3	3	—	3	4	3	2	3	3	3	1	—
Horváth Zs. László	2	2	3	3	—	3	3	2	3	3	2	3	—	—
Juhász László	2	2	3	4	—	3	4	3	3	3	4	2	—	—
Kiss Ferenc	2	3	3	4	—	3	3	3	3	4	2	2	—	—
20 Lévai István	2	3	3	3	3	—	3	2	3	3	3	2	—	1.f.
Naszády József	1	2	3	2	1	—	2	2	2	3	1	2	—	1.f.
Pap István	1	1	1	1	—	1	1	1	1	1	1	1	—	1.f.
Papp László	3	3	2	3	—	2	2	1	3	3	1	1	—	1.f.
Pauncz Rezső izr.	2	1	2	1	1	—	1	1	1	2	1	2	—	4.f.
25 Perczel Ferenc	2	3	3	3	—	3	3	2	3	4	4	2	—	—
Schwarz Dezső izr.	2	1	3	3	—	1	2	3	2	3	3	3	—	—
Singer Ferenc	1	1	2	2	3	—	2	1	2	2	2	2	—	1.f.
Sokcsics László	1	1	1	1	—	1	1	1	1	1	1	1	—	4.f.
Szalay Sándor	1	2	3	3	—	2	3	1	2	3	2	2	—	1.f.
30 Szádeczky-Kardoss Géza ref.	1	1	3	3	—	3	3	2	2	2	4	1	—	1.f.
Szécsi Ferenc	2	2	3	3	—	3	3	2	3	3	4	2	—	—
Szilágyi Antal	1	2	2	3	—	3	3	2	2	3	3	m.	—	—
Szirovicza Imre	1	1	1	2	1	—	2	1	1	2	1	2	—	3.f.
Tóth Ágoston	1	1	1	1	—	1	1	1	1	3	1	1	—	3.f.
35 Tuskó László	1	3	3	4	—	2	3	2	3	3	3	1	—	—
Vágó Tibor izr.	1	1	3	4	—	3	3	3	2	4	2	2	—	—
Witzenetz László	2	1	3	3	—	2	3	2	3	3	3	2	—	—
Zakar György ref.	1	1	2	2	—	1	2	2	2	2	2	2	—	2.f.

Kimaradt : Kasza Andor, Spitzer Sándor izr.

Összesen : 40.

Ötödik B) osztály.
 Osztályfőnök: *Tárkányi Ferenc.*

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas vagy ismétlő-e?	Magaviselet	T a n t á r g y a k										Tandíjmentesség; tandíjkezdvezmény	
		Vallásán	Magyar nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Francia nyelv	Német nyelv	Történelem	Természettud.	Mennyiségtan	Gyorsírás		Testgyakorlás
Antalffy György . . .	2	3	2	3	—	2	3	2	2	3	2	2	—
Ábrahám Imre . . .	2	2	3	3	4	—	3	2	3	4	3	2	—
Balugyánszky Elemér g. kat.	2	1	2	3	—	2	3	1	2	3	3	2	1.f.
Böröcz Endre . . .	1	2	1	3	—	1	2	2	2	3	2	3	1.f.
5 Domján József . . .	1	3	3	3	—	3	2	2	2	3	2	2	—
Fejér István izr.	1	1	1	2	—	1	2	2	1	3	3	1	—
Ferenczy József . . .	1	1	1	1	2	—	1	1	1	2	2	2	—
Fikert Géza ref.	1	1	2	3	3	—	2	2	1	3	2	1	1.f.
Gányi György . . .	3	2	2	3	—	4	4	3	4	3	2	1	—
10 Gombos Pál izr.	1	1	1	1	—	1	1	1	1	2	1	1	3.f.
Hetényi János . . .	1	3	3	2	—	2	3	2	2	3	2	1	1.f.
Horacek Rezső . . .	2	1	2	3	—	2	2	2	2	3	3	1	1.f.
Kercsov Antal . . .	2	2	3	4	4	—	4	3	3	4	4	1	—
Kiss Antal . . .	2	1	2	4	—	4	4	3	3	4	3	1	—
15 Kiss Mihály . . .	3	3	3	4	—	4	4	3	4	4	4	1	—
Kiszely Rezső g. kat.	2	1	1	2	—	2	2	2	2	2	1	1	3.f.
Koncz Imre ref.	2	1	3	4	—	3	4	3	4	4	4	3	—
Korényi Károly . . .	1	1	1	2	2	—	2	1	1	3	2	2	2.f.
Kovács Mihály . . .	1	1	1	1	1	—	1	1	1	1	1	1	4.f.
20 Mann Iván . . .	2	3	2	4	4	—	4	3	4	4	4	2	—
Milassin László . . .	1	3	2	3	3	—	2	2	1	3	3	1	1.f.
Molnár Dániel . . .	2	2	2	3	4	—	3	2	2	3	4	1	—
Monostori Antal . . .	2	3	3	3	—	3	4	3	3	3	3	2	—
Radnai Andor g. kat.	2	1	3	3	4	—	4	3	2	3	4	2	—
25 Rosiár László . . .	1	1	1	1	3	—	3	2	1	2	2	2	3.f.
Steiner István izr. ism.	3	2	2	3	—	3	2	3	3	3	4	3	—
Szathmári Lóránt . . .	2	3	2	2	—	2	3	2	3	3	2	2	2.f.
Szilágyi Sándor . . .	1	1	2	2	3	—	2	1	1	3	4	fm.	—
Szörfy Miklós ism.	2	3	3	3	4	—	3	3	3	3	4	1	—
30 Szücs Vilmos . . .	2	3	3	4	—	4	4	3	3	4	4	1	—
Tapodi Dömötör . . .	1	1	1	1	1	—	1	1	1	1	1	1	4.f.
Tompai László . . .	1	2	2	1	2	—	3	1	3	1	1	2	1.f.
Tóth Ferenc . . .	2	2	2	3	—	4	4	3	3	4	4	1	—
Tóth László . . .	2	3	3	4	—	4	4	3	4	4	4	2	—
35 Valihora Imre . . .	1	3	2	3	—	2	3	3	2	3	3	1	—
Valihora István . . .	1	3	2	3	—	2	3	3	2	3	3	1	—
Varga Antal . . .	1	3	3	3	—	2	3	3	3	3	4	3	—
Varga Lajos . . .	1	1	2	3	3	—	3	2	2	3	3	1	—
Varga László . . .	1	1	1	3	3	—	3	2	2	3	4	2	—

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas vagy ismétlő-e?	Magaviselet	T a n t á r g y a k											Tandíjmentesség; tandíjkezdmény	
		Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Francia nyelv	Német nyelv	Történelem	Természetráaj	Mennyiségtan	Gyorsírás	Testgyakorlás		
40 Vigner István izr.	2	2	3	3	—	3	3	3	3	3	3	3	3	—
Vincze Pál izr.	2	2	3	3	—	2	3	3	3	3	3	4	2	—
Vizvári László	1	2	1	1	—	1	2	1	2	2	3	1	1.	1.f.
Zelei Mihály	1	2	1	2	3	—	2	1	2	2	3	1	2	—

Kimaradtak : Dávid Lajos, Dobó István, Faragó István, Freidinger Pál.

Összesen : 47.

Hatodik osztály.

Osztályfőnök : *Rassovszky Gyula.*

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas vagy ismétlő-e?	Magaviselet	T a n t á r g y a k											Tandíjmentesség; tandíjkezdmény
		Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Francia nyelv	Német nyelv	Történelem	Természetráaj	Mennyiségtan	Testgyakorlás		
Butkay Imre	1	2	2	2	—	2	3	3	2	3	2	2	1.f.
Csepi Lajos ág. ev.	1	2	3	3	—	3	3	3	3	3	2	2	—
Csiky István	1	1	2	2	—	1	1	1	1	2	1	1	1.f.
Dér Sándor	2	2	3	3	—	3	4	3	1	3	1	1	—
5 Fischer János izr.	2	1	1	1	—	1	1	1	1	2	2	2	1.f.
Fodor Zoltán	1	1	2	3	—	2	3	3	1	3	1	—	—
Forgách László ref.	1	1	3	3	—	3	3	3	3	3	2	—	—
Forinyák László	1	2	3	3	3	—	3	3	1	2	1	—	—
Futó István	1	2	2	2	—	2	3	3	1	3	1	1.f.	—
10 Gárgyán Imre	1	3	3	3	3	—	4	3	2	3	2	—	—
Géhler Ferenc	2	3	3	3	—	3	3	3	3	3	2	—	—
Gulyás György	2	2	3	3	—	2	3	3	1	3	2	—	—
Gyulai Jenő	1	1	2	2	—	1	2	1	1	2	2	3.f.	—
Hambek Győző	2	1	2	2	—	1	1	1	1	3	2	1.f.	—
15 Hernády Ferenc	2	2	3	4	—	4	4	3	2	3	3	—	—
Hertelendy György	1	2	3	3	—	3	3	1	3	1.	—	—	—
Huhn Péter	2	2	3	3	2	—	3	2	2	1	1	1.f.	—
Iványi Zoltán	2	3	2	3	—	1	3	2	2	2	2	—	—
Kernáts András	1	1	2	2	—	1	1	2	1	1	2	3.f.	—
20 Koltai György	1	2	3	3	—	3	3	3	2	4	2	—	—
Lakos Endre	1	1	2	3	3	—	3	2	2	3	1	2.f.	—
Mahler György	1	1	2	3	3	—	2	3	1	3	2	2.f.	—
Mecsér Béla	1	2	2	2	—	2	2	1	1	2	1	1.f.	—
Móró Gábor	2	3	2	3	—	3	4	3	3	3	2	—	—
25 Nagy László izr.	2	1	2	2	—	2	2	2	2	3	1	1.f.	—

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas vagy ismétlő-e?	Magaviselet	T a n t á r g y a k										Tandijmentesség; tandijkedvezmény
		Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Francia nyelv	Német nyelv	Történelem	Természettan	Mennyiségtan	Testgyakorlás	
Nagy Pál ref.	1	1	2	3	—	1	3	2	1	3	2	1.f.
Nyilas László	2	2	3	4	4	—	4	3	3	4	2	—
Papp Tibor	1	1	1	1	—	1	1	1	1	1	1	4.f.
Pávó Ferenc	1	2	2	3	—	2	3	3	2	3	2	2.f.
30 Petrányi Gyula	1	2	3	3	—	3	3	3	3	3	1	—
Péntek József	1	2	2	3	2	—	2	2	1	3	2	1.f.
Pollák András izr.	2	2	3	3	—	3	3	2	2	3	1	—
Radics Imre	1	3	3	3	3	—	3	3	3	3	1	—
Rozsály Károly	1	1	2	3	2	—	3	1	2	3	2	1.f.
35 Rozsnyai Zoltán izr.	1	1	2	3	—	2	3	2	2	3	1	1.f.
Szentirmai István	2	3	3	4	—	4	4	3	2	3	2	—
Szigetvári János	2	3	3	4	—	3	4	3	3	3	1	—
Szilasi Mihály	1	1	2	3	—	2	2	1	1	2	2	1.f.
Tamás Miklós	1	1	2	2	2	—	2	2	1	1	1	2.f.
40 Tarján Miklós izr.	2	1	2	3	—	3	2	2	2	3	2	—
Tóth József	1	1	1	1	—	1	1	1	1	1	2	m.
Wigner János izr.	1	1	2	2	—	1	3	2	1	1	3	2.f.
Wlassits Jenő	1	1	2	2	—	1	2	1	1	2	1	2.f.
Zubek Ferenc	1	1	1	2	—	1	2	1	1	2	1	2.f.
Összesen: 44.												

Hetedik osztály

Osztályfőnök: *Kovács Alajos dr.*

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas vagy ismétlő-e?	Magaviselet	T a n t á r g y a k										Tandijmentesség; tandijkedvezmény		
		Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Francia nyelv	Német nyelv	Történelem	Földrajz	Fizika	Mennyiségtan		Testgyakorlás	Egészségtan
Auer Sándor	1	3	3	3	—	3	3	3	3	2	3	2	3	—
Babay Sándor ref.	1	1	2	3	—	2	2	1	1	2	3	1	1	1.f.
Barta György izr.	1	1	2	3	—	1	2	1	1	1	2	3	1	1.f.
Bayer Miklós	1	1	1	1	2	—	1	1	1	1	1	1	1	2.f.
5 Bálint András	3	3	4	4	—	4	4	3	3	4	4	2	3	—
Benedek Károly	1	1	3	3	—	3	3	1	1	3	3	1	1	—
Csák Zoltán	3	2	2	3	—	3	3	3	3	3	3	1	2	—
Dollák Kálmán	1	2	3	3	—	3	3	2	2	3	3	1	2	—
Domján András	1	2	3	4	—	3	3	2	2	1	1	1	1	—
10 Engelthaller Dezső	1	1	2	3	—	2	2	1	1	1	2	1	2	3.f.

A tanuló neve és vallása osztálydíjas vagy ismétlő-e?	Magviscset	T a n t á r g y a k											Tandjementesség; tandíj;kedvezmény	
		Vallásán	Magyar nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Francia nyelv	Német nyelv	Történelem	Földrajz	Fizika	Mennyiségtan	Testgyakorlás		Egészségtan
Földes Károly izr.	1	1	1	2	—	1	1	1	1	1	2	2	1	1.f.
Gausz József	1	1	1	1	1	—	1	1	1	1	1	fm.	1	4.f.
Gilly Andor	2	2	4	4	4	—	3	3	3	3	3	3	2	3
Gresznáryk Tibor ism.	2	3	3	4	3	—	3	3	3	3	3	3	1	3
15 Gyurácz István	1	1	2	1	1	—	1	1	1	1	1	1	2	1
Hechtl László	1	2	3	3	—	3	3	3	3	3	2	3	2	3
Heteyi Sándor ref.	1	1	2	3	—	1	2	1	1	1	1	1	1	2
Hogyor Jenő	1	2	3	4	—	3	3	3	3	3	3	3	1	1
Klein Arthur izr.	1	1	2	3	—	2	2	2	2	2	2	3	1	1
20 Koczka Mihály	1	1	3	3	—	3	3	2	2	3	3	3	1	1
Kodé Kornél	1	2	3	3	—	2	3	3	3	3	3	4	fm.	1
Kupecz Sándor	2	2	2	2	—	3	3	1	1	3	3	1	2	—
Láng Tibor	2	2	2	2	—	2	2	2	1	1	2	1	2	2.f.
Lippai Ferenc ism.	1	2	3	3	—	1	3	3	3	2	2	2	2	—
25 Major László	2	2	3	4	—	3	3	2	2	1	1	2	2	1.f.
Miklósi Béla	1	2	3	4	—	3	3	3	3	2	3	2	3	—
Molnár József	1	1	2	3	2	—	3	3	3	2	3	1	1	2.f.
Mucsi József	1	1	2	2	—	1	2	1	1	3	3	fm.	1	2.f.
Papp Ágoston	1	1	2	3	—	2	2	1	1	3	3	1	2	1.f.
30 Papp Menyhért	3	3	3	3	—	2	2	2	2	2	3	2	2	1.f.
Pál Endre ref.	2	2	2	3	—	3	3	3	3	2	2	2	2	—
Peták Nándor	1	2	2	2	—	1	2	1	1	3	3	2	3	—
Rakoncza János	1	1	1	1	—	1	1	1	1	2	2	1	1	3.f.
Sebestyén István	1	2	3	3	—	1	2	1	1	2	2	fm.	1	1.f.
35 Somogyi Kálmán	1	2	2	3	—	2	2	1	1	3	2	2	1	1.f.
Szabó István	1	1	1	2	—	1	2	1	1	1	2	fm.	1	m.
Szabó László	1	2	2	3	—	2	3	3	3	2	3	3	1	1.f.
Szende Ferenc	1	1	2	3	—	2	2	2	1	3	3	2	1	—
Szirmai Kornél	1	1	2	3	—	3	2	2	2	2	3	2	1	—
40 Szöke Sándor	2	1	1	1	—	1	1	1	1	1	2	fm.	1	m.
Talpai Béla	2	2	4	4	—	4	3	3	3	2	3	1	1	—
Tóth István	1	1	2	3	2	—	2	1	1	3	3	1	1	1.f.
Tóth Károly	1	2	2	3	3	—	3	1	1	3	3	1	2	1.f.
Varga István izr.	2	1	2	2	—	1	1	1	1	1	1	2	3	3.f.
45 Vass János	1	1	2	3	—	3	3	1	1	2	3	1	1	1.f.
Vágó András	1	1	2	2	—	2	2	1	1	2	3	fm.	1	1.f.
Várkonyi Nándor	1	1	3	3	—	3	3	1	1	2	2	fm.	2	—
Vértes István izr.	2	1	2	3	—	2	2	2	2	3	3	2	3	—
Vörös Imre	1	1	1	2	1	—	1	1	1	2	3	1	1	m.

Kimaradt : Sipos László.

Összesen : 50.

SAJTÓHIBA!

A nyolcadik osztályban a „Tantárgyak“-nál Földrajz helyett „Filozófia“ értendő.

Nyolcad

Osztályfőnök: a

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas vagy ismétlő-e?	Magaviselet		Magyar nyelv												
	Vallástan		Latin	Görö	Franc	Ném	Törté	Fizik	Men	Földi	Test	Egés	Tand	tandi	
Aigner Gyula . . .	1	2	2	3	2	—	2	2	2	2	2	1	2	2.f.	
Apró László . . .	2	3	3	3	—	2	3	3	3	4	3	2	3	—	
Áfra Sándor . . .	2	3	3	4	—	3	3	3	3	3	3	fm.	3	—	
Borbola József . . .	1	1	2	3	—	1	2	1	1	1	2	1	1	1.f.	
5 Buza Zoltán ref. . .	1	1	1	3	2	—	1	1	1	1	2	1	1	—	
Csonka Miklós . . .	1	1	2	2	—	2	1	1	1	1	2	1	1	2.f.	
Deák László g. kat.	2	1	3	3	—	3	3	3	3	3	3	fm.	2	—	
Domonkos József ref.	1	1	1	3	—	1	1	2	1	2	2	2	1	1.f.	
Fedl Ferenc . . .	2	3	2	3	3	—	3	3	1	1	3	2	3	—	
10 Ferencz Ferenc . . .	2	2	3	3	—	2	3	1	2	3	2	1	2	—	
Forinyák Károly . . .	1	1	2	3	—	2	3	2	2	2	2	fm.	2	3.f.	
Freidinger István . . .	1	2	3	3	—	2	1	3	2	3	2	2	1	1.f.	
Freimann Ferenc . . .	1	1	2	3	—	2	3	2	3	3	2	1	1	1.f.	
Galambos László . . .	1	1	1	2	—	1	1	1	2	2	1	1	1	3.f.	
15 Galotti György izr.	1	1	2	2	2	—	2	2	1	2	2	1	3	2.f.	
Görbe Imre ref. . .	1	1	2	3	—	2	3	3	3	3	3	2	2	—	
Gyarmathi Dezső ref.	1	1	3	3	3	—	3	3	3	3	2	1	1	—	
Gyarmati József . . .	2	3	3	3	3	—	3	3	3	3	2	1	2	—	
Horváth Ferenc . . .	1	1	2	2	—	2	2	2	2	1	2	2	2	2.f.	
20 Kolláti István . . .	1	1	2	3	3	—	3	2	2	2	2	1	3	2.f.	
Kószó János . . .	1	3	2	2	2	—	2	2	2	3	3	1	2	1.f.	
Kovács Antal . . .	1	3	3	3	3	—	3	3	3	3	3	fm.	3	—	
gróf Königsegg-Rottenfels Miksa	1	2	3	3	—	2	2	3	3	3	3	2	1	—	
Kruzlícz András . . .	1	1	1	1	1	—	1	1	1	1	1	1	1	m.	
25 Mandola Kálmán . . .	1	2	1	2	2	—	2	2	3	3	3	1	2	1.f.	
May Ferenc izr. . .	1	1	1	2	—	1	1	1	2	2	2	2	1	—	
Molnár Sándor . . .	1	1	2	2	2	—	2	1	1	2	1	1	1	3.f.	
Muharszki Pál . . .	2	2	3	3	3	—	3	3	2	3	3	2	3	—	
Ördögh Ferenc . . .	1	3	3	3	3	—	3	3	2	3	3	1	2	—	
30 Pelle Pál . . .	1	1	2	2	2	—	1	2	2	3	2	1	1	2.f.	
Poszt József np. . .	1	1	2	3	3	—	2	2	2	3	1	1	2	3.f.	
Rack Tibor . . .	1	2	3	3	—	1	3	3	3	3	3	fm.	3	1.f.	
Radnai Tivadar g. kat.	1	1	2	2	2	—	2	1	2	2	2	2	1	3.f.	
Reich Károly izr. . .	1	1	1	3	—	1	2	2	1	2	1	2	1	1.f.	
35 Romsály Ferenc . . .	1	2	2	2	2	—	2	2	2	2	2	1	1	3.f.	
Simon László . . .	2	2	2	3	—	2	3	3	3	3	3	fm.	3	—	
Szadeczky-Kardoss S. ref. ö. d *	1	1	1	1	1	—	1	1	1	1	1	1	1	4.f.	
Szakács József np. . .	1	1	1	2	1	—	2	1	2	2	1	2	1	3.f.	
Szalados József . . .	1	3	3	3	—	1	2	3	3	3	3	1	2	—	

*Az Orsz. Középisk. Tanulm. Versenyen a történelemből harmadik helyezést ért el

Nyolcadik osztály.
Osztályfőnök: *dr. Dukovics Lőrinc.*

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k												Tandjementesség; tandíjkezdvmény	
	Magaviselet	Vallás	Magyar nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Francia nyelv	Német nyelv	Történelem	Fizika	Mennyiség	Földrajz	Testgyakorlás		Egészség
Aigner Gyula . . .	1	2	2	3	2	—	2	2	2	2	2	1	2	2.f
Apró László . . .	2	3	3	3	—	2	3	3	3	4	3	2	3	—
Áfra Sándor . . .	2	3	3	4	—	3	3	3	3	3	3	fm.	3	—
Borbola József . . .	1	1	2	3	—	1	2	1	1	1	2	1	1	1.f.
5 Buza Zoltán ref. . .	1	1	1	3	2	—	1	1	1	2	2	1	1	—
Csonka Miklós . . .	1	1	2	2	—	2	1	1	1	2	2	1	1	2.f.
Deák László g. kat.	2	1	3	3	—	3	3	3	3	3	3	fm.	2	—
Domonkos József ref.	1	1	1	3	—	1	1	2	1	2	2	2	1	1.f.
Fedl Ferenc . . .	2	3	2	3	3	—	3	3	1	1	3	2	3	—
10 Ferencz Ferenc . . .	2	2	3	3	—	2	3	1	2	3	2	1	2	—
Forinyák Károly . . .	1	1	2	3	—	2	3	2	2	2	2	fm.	2	3.f.
Freidinger István . . .	1	2	3	3	—	2	1	3	2	3	2	2	1	1.f.
Freimann Ferenc . . .	1	1	2	3	—	2	3	2	3	3	2	1	1	1.f.
Galambos László . . .	1	1	1	2	—	1	1	1	2	2	1	1	1	3.f.
15 Galotti György izr.	1	1	2	2	—	2	2	1	2	2	1	3	3	2.f.
Görbe Imre ref. . .	1	1	2	3	—	2	3	3	3	3	2	2	2	—
Gyarmathi Dezső ref.	1	1	3	3	3	—	3	3	3	3	2	1	1	—
Gyarmati József . . .	2	3	3	3	3	—	3	3	3	3	2	1	2	—
Horváth Ferenc . . .	1	1	2	2	—	2	2	2	2	1	2	2	2	2.f.
20 Kolláti István . . .	1	1	2	3	3	—	3	2	2	2	2	1	3	2.f.
Kószó János . . .	1	3	2	2	2	—	2	2	2	3	3	1	2	1.f.
Kovács Antal . . .	1	3	3	3	3	—	3	3	3	3	3	fm.	3	—
gróf Közigsegg-Rottenfels Miksa	1	2	3	3	—	2	2	3	3	3	3	2	1	—
Kruzslicz András . . .	1	1	1	1	1	—	1	1	1	1	1	1	1	m.
25 Mandola Kálmán . . .	1	2	1	2	2	—	2	2	3	3	3	1	2	1.f.
May Ferenc izr. . .	1	1	1	2	—	1	1	1	2	2	2	2	1	—
Molnár Sándor . . .	1	1	2	2	2	—	2	1	1	2	2	1	1	3.f.
Muharszki Pál . . .	2	2	3	3	3	—	3	3	2	3	3	2	3	—
Ördögh Ferenc . . .	1	3	3	3	3	—	3	3	2	3	3	1	2	—
30 Pelle Pál . . .	1	1	2	2	2	—	1	2	2	3	2	1	1	2.f.
Poszt József np. . .	1	1	2	3	3	—	2	2	2	3	1	1	2	3.f.
Rack Tibor . . .	1	2	3	3	—	1	3	3	3	3	3	fm.	3	1.f.
Radnai Tivadar g. kat.	1	1	2	2	2	—	2	1	2	2	2	2	1	3.f.
Reich Károly izr. . .	1	1	1	3	—	1	2	2	1	2	1	2	1	1.f.
35 Rozsály Ferenc . . .	1	2	2	2	2	—	2	2	2	2	2	1	1	3.f.
Simon László . . .	2	2	2	3	—	2	3	3	3	3	3	fm.	3	—
Szadeczky-Kardoss S. ref. ö. d.*	1	1	1	1	1	—	1	1	1	1	1	1	1	4.f.
Szakács József np. . .	1	1	1	2	1	—	2	1	2	2	1	2	1	3.f.
Szalados József . . .	1	3	3	3	—	1	2	3	3	3	3	1	2	—

*Az Orsz. Középiszk. Tanulm. Versenyen a történelemből harmadik helyezést ért el

Rendkívüli tantárgyak.

A rendkívüli tantárgyak tanítását iskolánkban a nm. VKM-nek 1929. évi május hó 2-án 540 -0—6—1929. V. szám alatt kiadott szabályrendelete irányította. A tanév elején az alábbiakon kívül tanítottuk a gyorsírást és a francia nyelvet is.

Biológiai gyakorlatok.

Tanár: *Wolf Miklós.*

V. A)

Grasselly Gyula jeles
Grünhut János jeles
Pap István jeles
Pauncz Rezső jeles
Schwarz Dezső jeles
Sokcsics László jeles
Szádeczky-Kardos Géza jó

V. B)

Balugyánszky Elemér jó
Böröcz Endre jeles
Domján József jeles
Korényi Károly jeles
Szilágyi Sándor jeles

Összesen : 12.

Francia társalgás.

Tanár: *Gyurkovits Árpád.*

V. A)

Eckerdt László jeles
Horváth Zs. László jó
Papp László jeles
Schwarz Dezső jeles

V. B)

Antalfy György jeles
Böröcz Endre jeles
Monostori Antal jó
Valihora Imre jeles
Valihora István jó
Vincze Pál jó

Összesen : 10

Fizikai gyakorlatok.

VII.

Tanár: *dr. Boharcsik Pál.*

Auer Sándor jeles
Bayer Miklós jeles
Domján András jeles
Engelthaller Dezső jeles
Gausz József jeles
Kupecz Sándor jeles
Lippai Ferenc jeles
Major László jeles
Papp Menyhért jeles
Varga István jeles

VIII.

Tanár: *Csonka Mihály*

Apró László jó
Borbola József jeles
Csonka Miklós jeles
Fedl Ferenc jeles
Ferencz Ferenc jó
Freidinger István jeles
Galotti György jeles
Görbe Imre jó
Gyarmathi Dezső jó
Kolláti István jeles

Kószó János jeles
 Molnár Sándor jeles
 Muharszki Pál jó
 Ördögh Ferenc jeles
 Rack Tibor jó

Radnai Tivadar jeles
 Simon László jó

Összesen : 27.

Műének.

Tanár : *Rassovszky Gyula.*

I. A)

Budai Miklós jeles
 Christoph József jeles
 Hoffmann Ferenc jeles
 Lajos István jeles
 Szabó Pál jeles
 Török László jeles

I. B)

Antalfi László jeles
 Pósa Rezső jeles

I. C)

Englerth Oszkár jeles
 Iván László jeles
 Radványi Sándor jeles
 Retzler István jeles

II. A)

Bába László jeles
 Irányi László jeles
 Kertész Lajos jeles
 Kis Gyula jeles
 Rác Dezső jeles
 Rác Lajos jeles
 Rétháti László jeles
 Schreiner János jeles

II. B)

Józsa Lajos jeles
 Kerényi Károly jeles
 Kerni Kálmán jeles
 Kirchenmayer László jeles
 Koltai Géza jeles
 Kontraszti Endre jeles
 Mayer Béla jeles
 Nátly Gyula jeles
 Szalma József jeles
 Veress Lajos jeles

III. A)

Amirás Ernő jeles
 Horváth János jeles
 Niedermayer Ferenc jeles
 Palotai Ferenc jeles

III. B)

Alács Gyula jeles
 Kövári László jeles
 Nagy István jeles
 Nyilas Péter jeles
 Répás Nándor jeles
 Sarkantyú Jenő jeles
 Szilágyi Imre jeles
 Ziegler Sándor jeles

IV. A)

Lózsa Albert jeles
 Szabó Tibor jeles

IV. B)

Dancs István jeles
 Koczka László jeles
 Milvius István jeles
 Móró Károly jeles
 Schneider József jeles
 Tábi Tibor jeles

V. A)

Eckerdt László jeles
 Naszády József jeles
 Pap István jeles
 Singer Ferenc jeles
 Szécsi Ferenc jeles
 Szirovicza Imre jeles
 Tóth Ágoston jeles

V. B)

Böröcz Endre jeles
Horacsek Rezső jeles
Monostori Antal jeles
Zelei Mihály jeles

VI.

Butkay Imre jeles
Csiky István jeles
Fodor Zoltán jeles
Futó István jeles
Hambek Győző jeles
Hertelendy György jeles
Huhn Péter jeles
Mahler György jeles
Mecsér Béla jeles
Móro Gábor jeles
Szigetvári János jeles
Tóth József jeles
Wlassits Jenő jeles
Zubek Ferenc jeles

VII.

Csák Zoltán jeles
Domján András jeles

Engelthaller Dezső jeles
Koczka Mihály jeles
Major László jeles
Miklósi Béla jeles
Rakonczai János jeles
Szőke Sándor jeles
Vágó Antal jeles

VIII.

Apró László jeles
Csonka Miklós jeles
Fedl Ferenc jeles
Ferencz Ferenc jeles
Gyarmati József jeles
Kószó János jeles
Kruzslicz András jeles
Muharszki Pál jeles
Ördögh Ferenc jeles
Pelle Pál jeles
Poszt József jeles
Szalados József jeles
Toma József jeles
Tóth László jeles

Összesen : 98

b) Javítóvizsgálatok.

Szeptember 4. és 5-én megtartott javítóvizsgálatok alkalmával sikeres vizsgálatot tettek:

I. A. osztályban: Andrassy László, Lukachich Győző, Mialovich Győző és Soltó János a mennyiségtanból. Összesen 4.

I. B. osztályban: Buchhalter László, Illés Károly és Kardos Miklós a magyarból, Lantos István a mennyiségtanból. Összesen 4.

I. C. osztályban: Percz Albert, Polyák Ferenc és Rozgonyi Andor a latinból, Böjti János, Jancsity János és Lestyán János a mennyiségtanból, Haska János és Józsa Lajos a rajzból. Összesen 8.

II. A. osztályban: Török István a németből, Bükkösy István ism. és Reisz Lajos a földrajzból, Amirás Ernő, Beck Ferenc, Knével József, Lakó József, Lakó László ism. és Sacher Péter a mennyiségtanból. Összesen 9.

II. B. osztályban: Petrényi Alfonz, és Szilágyi Imre a latinból, Sarkantyú Jenő a németből. Összesen 3.

III. A. osztályban: Papp János és Peér György a németből és Lippai Ferenc ism. a fizikából. Összesen 3.

III. B. osztályban: Feldmayer Lajos, Halasi Ferenc, Huhn Lajos, Móro Károly és Motika Ottó a magyarból, Dudás Béla és Láng István a latinból, Molnár László a németből, és Szóráth Szilveszter a történelemből. Összesen 9.

IV. A. osztályban: Gányi György a hittanból, Baranyi László, Kasza Andor és Ördög József a latinból, Kiss Ferenc a természetrajzból. Összesen 5.

IV. B. osztályban: Freimann Zoltán, Hajdú József, Kercsov Antal, Kiss Mihály, Mann Iván, Tóth László és Vincze Pál a mennyiségtanból. Összesen 7.

V. osztályban: Mótyóvszky Mátyás a latinból, Dér Sándor ism., Forgách László, Géhler Ferenc és Lehóczky Kálmán a mennyiségtanból. Összesen 5.

VII. osztályban: Áfra Sándor, Deák László, Fédl Ferenc, Simon László és Torma József a latinból, Gyarmati József és Tóth János ism. a görögből, Apró László, Görbe Imre és Ördög Ferenc a mennyiségtanból. Összesen 10.

Összesen 67.

c) Pótlóvizsgálatok.

Szeptember 3-án elégséges eredménnyel pótlóvizsgálatot tett Szádeczky-Kardoss Géza a gimnázium IV. osztályáról. Összesen 1.

d) Különbözeti vizsgálatok.

Különbözeti vizsgálatot tettek szeptember 3-án *Török Antal* polg. isk. III. oszt. tanuló a gimnázium IV. osztályára a latinból elégséges, a történelemből jó eredménnyel, *Varga László* polg. isk. IV. oszt. tanuló a gimnázium V. osztályára a latinból, történelemből és a mennyiségtanból elégséges eredménnyel; november 29-én *Dankó László* régebbi tantervű gimnázium VII. osztályáról a gimnázium VIII. osztályára a földrajzból elégséges eredménnyel. Összesen 3.

e) Magánvizsgálatok.

November 29., 30. és december 1-én dr. Kaufmann György tanker. kir. főigazgató elnöklete alatt vizsgálatot tett *Dankó László* a gimnázium VIII. osztályáról; május 1., 2. és 3-án ugyancsak dr. Kaufmann György tanker. kir. főigazgató elnöklésével *Varga József* a gimnázium VIII. osztályáról és május 30., 31. és június 1-én dr. Benkő István, a tanker. kir. főigazgatósághoz beosztott középiskolai tanár elnöklete alatt *gróf Merán János* a gimnázium IV. osztályáról. A vizsgálatok eredménye — tantárgyanként feltüntetve — megtalálható a rendes tanulók érdemsorozatánál. Összesen 3.

f) Érettségi vizsgálatok.

A szeptemberi pótló érettségi vizsgálatok dr. Kaufmann György tanker. kir. főigazgató elnöklésével szeptember 18-án folytak le. Teljes érettségi vizsgálatra egy tanuló sem jelentkezett. Sikeres javítóvizsgálatok alapján azonban éretteknek nyilvánítottak: *Czérna István*, *Janikovszky Vilmos* és *Rubinstein Sándor* iskolánk tanulói, *Biber Károly*, *Lengyel György* és *Wildmann Antal*, a kalocsai Jézustársasági érseki gimnázium tanulói, továbbá *Lehóczky Pongrác*, a kecskeméti kegyesrendi róm. kat. gimnázium tanulója.

A decemberi pótló érettségi vizsgálatok dr. Kaufmann György tanker. kir. főig. elnöklete alatt dec. 10., 11., 12. és 14-én tartattak meg. Teljes érettségi vizsgálatra egy tanuló jelentkezett: *Csedő Imre*, de mert a követelményeknek nem felelt meg, egy évre visszaútasított.

Sikeres javítóvizsgálatot tett *Pádár István* a kecskeméti kegyesrendi róm. kat. gimnázium tanulója.

A tanévvégi érettségi vizsgálatra 40 tanuló állott. Az írásbeli vizsgálatok május 15., 16., 17. és 18. napjain voltak.

I. A magyar irodalmi tétel: Vezető eszmék a magyar drámai költészetben. Kidolgozta 35 tanuló. Fizikai tétel: Energiaforrásaink gazdaságos kihasználásának és szétosztásának gyakorlati szempontjai. Kidolgozta 5 tanuló.

II. A latin nyelvből: M. T. Cicero: De officiis, I. 25.

III. A német nyelvből: Die Kraniche des Ibykus c. költemény alapján szerkesztett szöveg.

IV. A görög nyelvből: Herodotos VII. 54—55.

A szóbeli érettségi vizsgálatok Értesítőnk lezárása után, június 21., 22., 24., 25. és 26. napjain lesznek dr. Kaufmann György tanker. kir. főigazgató elnöklete alatt.

Érettségi vizsgálatra jelentkezett tanulók névsora.

A tanuló neve és vallása	Születésének helye és ideje	Választott pályája
Aigner Gyula	Szeged, 1918. jan. 16.	jogi
Borbola József	Szeged, 1917. dec. 3.	orvosi
Buza Zoltán, ref.	Kolozsvár, 1917. júl. 15.	jogi
Csonka Miklós	Szeged, 1917. márc. 22.	jogi
5 Deák László	Mezősadány, 1916. márc. 9.	jogi
Domonkos József, ref.	Temesvár, 1917. máj. 29.	tanári
Fedl Ferenc	Szeged, 1917. júl. 21.	gépészmérnöki
Ferencz Ferenc	Szentes, 1914. nov. 14.	katonai
Forinyák Károly	Piskitelep, 1917. aug. 26.	gépészmérnöki
10 Freidinger István	Kunbaja, 1916. jan. 22.	gyógyszerészi
Freimann Ferenc	Szeged, 1917. jún. 28.	szerzetespapi
Galambos László	Körmend, 1915. aug. 9.	paptanári
Galotti György, izr.	Szeged, 1916. máj. 23.	vegyészmérnöki
Görbe Imre, ref.	Torontálvásárhely, 1917. máj. 25.	jogi
15 Gyarmathi Dezső, ref.	Arad, 1915. dec. 12.	tanári
Gyarmati József	Dombegyház, 1912. nov. 12.	katonai
Horváth Ferenc	Szeged, 1917. aug. 1.	tanári
Kolláti István	Szeged, 1917. aug. 20.	paptanári
Kószó János	Indija (Jugoszlávia) 1916. jún. 23.	máv. tisztviselői
20 Kovács Antal	Szeged-Röszke, 1915. okt. 18.	theológiai
gróf Könyegess-Rottenfels Miksa	Wien, 1916. szept. 15.	gazdasági
Kruzslicz András	Püspöklele, 1913. nov. 17.	theológiai
Mandula Kálmán	Temesvár, 1917. ápr. 23.	tanári
May Ferencz, izr.	Szeged, 1917. okt. 18.	vegyészmérnöki
25 Molnár Sándor	Szeged, 1917. febr. 23.	tanári
Muharszki Pál	Szeged, 1914. nov. 1.	gépészmérnöki
Ördögh Ferenc	Szeged, 1916. ápr. 12.	tanári
Pelle Pál	Berekszó, 1916. jun. 30.	tanári
Poszt József	Elek, 1914. szept. 1.	theológiai
30 Rack Tibor	Belvata, 1917. jun. 14.	jogi
Radnai Tivadar, gör. kat.	Szeged, 1917. febr. 4.	paptanári
Reich Károly, izr.	Csurog, 1917. aug. 17.	vegyészmérnöki
Rozsály Ferenc	Tövis, 1917. aug. 10.	paptanári
Simon László	Szeged, 1915. nov. 10.	jogi
35 Szadeczky-Kardoss Samu, ref.	Kolozsvár, 1918. jún. 21.	tanári
Szakács József	Püspöklele, 1915. jún. 3.	theológiai
Szalados József	Bokszeg, 1917. szept. 8.	testneveléstanári
Szende György, izr.	Szeged, 1917. szept. 12.	jogi
Tóth László	Nagytapocsány, 1916. dec. 8.	tanári
40 Varga József	Csanádpalota, 1910. dec. 18.	theológiai

g) Üzemek, intézmények helyszíni tanulmányozása. Kirándulások.

Sorszám	I d ő p o n t				Osztály	Részlvevő	A kirándulás		
	év	hó	nap	óra			h e l y e	c é l j a	vezetője
1	1934	szeptember	19	11-12	I.A	27	Halászlai kiállítás	A halak életének tanulmányozása	Wolf
2	1935	április	26	11-1	"	44	Tiszaí árvíz gát, Ujszegedi park	Az árvízgátak tanulmányozása, virágbiológiai megfigyelés.	"
3	"	május	28	12-1	"	44	Gümőkór elleni kiállítás	A tuberkulózis elleni védekezés megismertetése.	"
4	"	"	15	11-12	I.B	37	Stefánia	Növénybiológiai megfigyelések	"
5	1934	szeptember	19	12-1	I.C	41	Halászlai kiállítás	A kiállítás megtekintése	Weiner
6	"	"	20	12-1	II.B	56	" "	" "	Kiss M.
7	1935	május	29	12-1	"	58	Gümőkór elleni kiállítás	" "	Zellhofer
8	"	"	25	11-12	IV.A	52	" " "	" "	Kiss M.
9	"	"	"	9-11	"	"	Áll. faipari szakisk.	Az iskola megtekintése	Dorogi
10	1934	szeptember	19	10-11	"	53	Halászlai kiállítás	A kiállítás "	Diósi
11	"	"	"	8-9	IV.B	51	" "	" "	Wolf
12	1935	május	24	11-1	"	54	Áll. faipari szakisk.	Az iskola "	Dorogi
13	"	"	27	12-1	"	"	Gümőkór elleni kiállítás	A kiállítás "	Wolf
14	"	"	15	1/24-1/26	V.A	35	Ujszeged	Növényrendszertani megfigyelések	"
15	"	"	27	11-12	"	39	Gümőkór elleni kiállítás	A kiállítás megtekintése	"
16	"	"	29	12-1	V.B	43	" " "	" "	"
17	1934	szeptember	19	12-1	-	46	Halászlai kiállítás	" "	"
18	1935	május	27	11-12	VI.	41	Gümőkór elleni kiállítás	" "	Kiss M.
19	"	"	10	1/25-6	VII.	32	Egyetemi anatómia intézet	Az ember szervezetének megtekintése	Wolf
20	1934	szeptember	20	9-10	-	35	Halászlai kiállítás	A kiállítás megtekintése	"
21	1935	május	30	10-11	..	38	Szegedi ipari kiállítás	A hazai ipar megismerése és pártolása	Kovács
22	"	"	21	9-1	I. VII.	645	Hősök temetője	Hősök emlékünnepe	Igazgató, tan.kar
23	"	"	23	9-1	I. VII.	641	SzAK pálya	Madarak és fák napja	" "

h) A tanulók az intézet egyesületi életében.

Mária Kongregáció. A hitvalló, öntudatos világi katolikusok nevelésére igen sokat tett hazánkban a 17. század óta a Mária Kongregáció (Congregatio Mariana, alapítója egy olasz jezsuita 1653-ban). Csakhamar működése körébe vont a a közép- és főiskolai ifjúságot és oly jeles férfiakat nevelt, minők Eszterházy Pál nádor, a Magyarok Nagyasszonyához írt gyönyörű imádság szerzője és a kiváló Kohári István országbíró. Intézetünkben 1920-ban alakult, a Magyarok Nagyasszonyáról vagyunk elnevezve és szent rendalapítónkat, Kalazanci Szent Józsefet választottuk pártfogónkul. Célunk a felsős diákok közül V—VIII.) összegyűjteni azokat a katolikus fiúkat, akik különösen töreksenek a buzgóságot és a tudományt magukban egyesíteni.

Tisztikar: Prefektus: Galambos László, első asszisztens Kruzsliz András, második asszisztens Poszt József, jelöltek mestere: Szakács József VIII. o. tanulók; jegyző Várkonyi Nándor VII., tanástagok pedig Varga József VIII., Gilly Andor VII., Kernáts András VI. o. tanulók voltak. (Dr. W. F.)

A Hitterjesztés Egyesülete. Az egyesület immár tizedik éve dolgozik zajtalanul a missziók érdekében. A tagok részint imádságukkal, részint adományaikkal szolgálják a missziós ügyet. Egyesek szépsémmű szentáldozást, vagy rózsafüzért ajánlottak föl, mások elvégezték a hat Szt. Alajos-vasárnapi ájtatosságot is. Tagsági díjként egy évre 50 fillért fizettek, amiből missziós folyóiratokat hozattunk. Az egyesületnek a következő folyóiratok jártak: Világmisszió, Missziós Ifjúság, Világposta, Kis Hitterjesztő, Afrikai visszhang, Szalézi Értesítő, Der Missionär, Manna. A könyvtári könyveket és folyóiratokat vasárnapi összejöveteleinken osztottuk ki. A missziós adományokat is különösen akkor adták be a fiúk. Ezeket a helybeli jezsuita hittudományi intézet kebelében működő missziós szervhez juttattuk el.

Elhelyeztünk 50 drb. Szt. Mihály-naptárt és ugyanannyi Kis-naptárt. A Kis Hitterjesztőnek 9, a Missziós Ifjúságnak 13 előfizetője volt. A fizető tagok száma 27 volt. A tagsági díjból könyveket köttetünk és folyóiratokat hozattunk. Kongregációnk 21.85 pengős gyűjtését rendeltetési helyére juttattuk. A tagok sorában a helybeli MÁV₄-intézet növendékei voltak általában a legbuzgóbbak. Közülök került ki az egyesület buzgó könyvtárosa is: Hadnagy István, aki nagy egyszerűséggel kezelte könyvvállományunkat. (Dr. R. J.)

Önképzőkörünk 1934. szeptember 23-án tartotta 95. alakuló gyűlést dr. Tihanyi Béla igazgató védnöksége és Rassovszky Gyula tanár vezetése alatt 112 taggal.

A kör tisztviselői az 1934—35. évben a következők: Elnök: Tóth László VIII. o. t., főjegyző: Csonka Miklós VIII. o. t., pénztáros: May Ferenc VIII. o. t., főkönyvtáros: Kószó János VIII. o. t., aljegyzők: Rakonczay János VII. o. t. és Bayer Miklós VII. o. t., alkönyvtáros: Gausz József VII. o. t.

Az év folyamán volt 22 gyűlés. 1 alakuló, 1 megnyitó, 9 ünnepi, 10 rendes és 1 záró ülés.

Az összes szereplések száma 121. Ezek közül beszéd volt 11, szavlat 20, bírálat 61, szabadelőadás 8, festménybemutató 2, vers, ille-

főleg novella 7, zeneszám 4, tanulmány 7. Ezek elosztása osztályonként: V. a) 8, V. b) 2, VI. 5, VII. 43, VIII. 63 számmal szerepelt.

Ünnepélyeink műsora:

I. Október 6-án:

1. Hiszekegy. Énekli a gimnázium énekkara.
2. Petőfi Sándor: A magyarok Istene. Szavalja: Nagy István III. b) oszt. tan.

3. Ünnepi beszéd. Elmondja: Galambos László VIII. oszt. tan.
4. Végvári: Újszövetség. Szavalja: Tóth Ágoston V. a) oszt. tan.
5. Imádkozzunk a hazáért... Énekli a gimnázium énekkara.

II. A november 1-én tartott emlékülésen intézetünk elhunyt tanárainak sírjánál:

1. Boldogok az Urban... Énekli a gimnázium énekkara.
2. Emlékbeszéd. Mondja: Tóth László VIII. oszt. tan.
3. A béke az áldott... Énekli a gimnázium énekkara.

III. A november 2-án tartott Dugonics emlékülésen:

1. Boldogok az Urban... Énekli a gimnázium énekkara.
2. Ünnepi beszéd. Mondja: Csonka Miklós VIII. oszt. tan.
3. A béke az áldott... Énekli a gimnázium énekkara.

IV. A november 24-én tartott Kalazancius ünnepségen:

1. Berecz Ede: Nagy imakar. Énekli a gimnázium énekkara.
2. Juhász Gyula: Kalazanci szent József emlékezete. Szavalja: Mátyás Ferenc II. a) oszt. tan.

3. Hansen: Romance. Előadja a gimnázium zenekara.

4. Ünnepi beszéd. Mondja: Dr. Tihanyi Béla, a gimnázium igazgatója.

5. Bazzini: Preghiera. Előadja: hegedűn Csonka Miklós VIII. oszt. tan., zongorán kíséri: May Ferenc VIII. oszt. tan.

6. Madách Imre: Az ember tragédiájának I. színe. Az Úr: Bayer Miklós VII. oszt. tan. Lucifer: Tóth László VIII. oszt. tan.

7. Jervitz: Gavotte. Előadja: a gimnázium zenekara.

V. A január 20-án tartott Madách-emlékülésen:

1. Hiszekegy. Énekli a gimnázium énekkara.
2. Megnyitó. Elmondja: Tóth László VIII. oszt. tan.
3. Madách Imre: Fogságomból. Szavalja: Klein Arthur VII. o. t.
4. Madách-tanulmány. Irta és felolvassa: Csonka Miklós VIII. o. t.
5. Makay Emil: Madách-olvasásakor. Szavalja: Bayer Miklós VIII. oszt. tan.

6. Himnusz. Énekli: a gimnázium énekkara.

VI. Március 15.-i hazafias ünnepségünk iskolánk járványügyi-nete miatt elmaradt.

VII. Az április 8.-i Rákóczi-ünnepségen:

1. Révfy—Arany: Rendületlenül. Előadja: a gimnázium énekkara.
2. Szabolcska Mihály: Jön Rákóczi hazafelé. Szavalja: Niedermayer Ferenc II. a) oszt. tan.

3. Bevezetőt mond: Tóth László VIII. oszt. tan.

4. Petőfi Sándor: Rákóczi. Szavalja: Bayer Miklós VII. oszt. tan.

5. Emlékezés Rákóczi Ferencről. Mondja: Szádeczky-Kardoss Samu VIII. oszt. tan.

6. Kiállott Rákóczi. Szavalja: Tóth Ágoston V. a) oszt. tan.

7. Gaál Sándor—Habrik István: Üzenet. Előadja a gimnázium énekkara.

VIII. A május 21.-i Hősök-ünnepségén:

1. Bolla: Hősök ünnepén. Előadja: a gimnázium énekkara.
2. Ünnepi beszéd. Mondja: Tóth Ágoston V. a) oszt. tan.
3. Gyökössy Endre: Lesz még országunk! Szavalja: Rétháti I.ászló II. a) oszt. tan.

4. Ifj. Buchner Antal: Imádkozzunk a hazáért. Előadja: a gimnázium énekkara.

IX. A május 23.-i »Madarak és fák« napján:

1. Hiszekegy. Énekli az ifjúság.
2. Kozma A.: A fecskéfészek. Szavalja: Ila Horváth Imre I. c) o. t.
3. Ünnepi beszéd. Mondja: Tóth Károly VII. oszt. tan.
4. Székely László: Katángok. Szavalja: Korényi Károly V. b) o. t.
5. Himnusz. Énekli az ifjúság.

X. A június 2.-án tartott évváró ünnepségen:

1. Wolkóber: Induló. Előadja: a gimnázium zenekara.
2. Ünnepi beszéd. Mondja: Dr. Raskó Sándor egyházmegyei kormánytanácsos, apátplébános, főesperes, az intézet püspöki biztosa.
3. Bárdos Lajos: Tábori dalok. Előadja a gimnázium énekkara.
4. Az intézetből távozók nevében búcsúzik: Tóth László VIII. oszt. tan. az Önképzőkör ifj. elnöke. A beérkezett pályamunkák eredményéről beszámol: Csonka Miklós VIII. oszt. tan., az Önképzőkör főjegyzője.
5. Magyar népdal-egyveleg. Előadja: a gimnázium énekkara.
6. Benedek János: Rákóczi Harangja. Szavalja: Dancs István IV. b. oszt. tan.
7. Habrik: Üzenet. Előadja: a gimnázium énekkara.
8. Brahms: Magyar táncok. Előadja a gimnázium énekkara.

Ifjúsági Segítőegyesület. Mint már évtizedek óta, az idén is arra törekedtünk, hogy intézetünk szegénysorsú ifjúságát könyvekkel el tudjuk látni. Ez a törekvésünk sikerült, de se ruhára, se cipőre nem adhatunk se természetbeni, se pénzbeli segílyt. Egyesületünk egyébként ma már inkább önszegélyző egyesület; a jobbmodú ifjúság t. i. egyáltalán nem törődik ezzel a mi, jó félszázados szociális intézményünkkel, amelynek segélyezettjei között pedig ma már országos hírnévre emelkedett tudósok és közéleti férfiak szerepeltek. Rendkívüli segílyt két tanulóknak kapott, még pedig egy-egy szemüvegre, hogy tanulmányait zavar-talanul folytathassa.

Könyvforgalmunk a normális határok között mozgott. (1310 drb.) Ajándékba kaptunk a Délmagyarországi közművelődési Egyesülettől 20 drb. könyvet. Vásárlás útján könyvállományunk könyvvel gyarapodott 463.30 P. értékben.

Pénztárunk (1935. június 1-én):

<i>Bevétel:</i>	
Maradvány 1933—34-ről	245,23 P
A segély-alapból	208.90 „
Használati díjakkól	701.80 „
Kiss Róbert úr adománya	40.— „
Horváth János úr adománya	25.— „
Összesen:	1220.93 P
<i>Kiadás:</i>	
Könyvbeszerzésre, kötésre	21.12 P
Két szemüveg	25.80 „

A könyvek kezelésének fárasztó és részben a nagyszünetre is kiterjedő munkáját egy lelkes könyvtáros és alkönyvtáros végezte, a tisztviselők és a választmányi tagok támogatásával. A tisztikar tagjai a következők voltak: Elnök: Pelle Pál VIII. o. t., titkár: Poszt József VIII. o. t., főkönyvtáros: Lakos Endre VI. o. t., alkönyvtáros: Mahler György VI. o. t., főjegyző: Kruzslicz András VIII. o. t., pénztáros: Bayer Miklós VII. o. t., ellenőr: Somogyi Kálmán VII. o. t. A tagok száma 144 volt.

Cserkészzet. Gimnáziumunk cserkészcsapata a 82. sz. Zrinyi cserkészcsapat.

Személyi adatok: A csapat szervezőtestületének elnöke: Dr. Tihanyi Béla gimn. igazgató, a csapat parancsnoka: Zellhofer János kegyesrendi tanár, a szervezőtestület tagjai: Barborik István kegyesrendi tanár, az apródraj parancsnoka, Dr. Dukovics Lőrinc kegyesrendi tanár, parancsnokhelyettes, a rover-raj parancsnoka és Witzenetz Márton banktisztviselő. Cserkészbiztosok: Dr. Réder Károly cserkészcsapatbiztos, az újoncraj parancsnoka, Árokszállásy Zoltán, Bakonyi László, Dr. Lehóczky Károly, Buócz Elemér, Ördögh István. Segédbiztosok: Czimmer Miklós, a III. raj vezetője, Domján Jenő, Kiss Gyula, Knéffel Pál, Nagy Emil a rover-raj vezetője, Sipos József a II. raj vezetője. Csapatunk létszáma: 15 tiszt, 70 cserkész és 19 kiscserkész. Összesen: 104.

Táborozás. A cserkészcsapatunk a múlt évben Kovácsvágáson, Zemplén. megyében táborozott. Ugyanott táborozott a sátoraljújhelyi kegyesrendi gimnázium cserkészcsapata is. Így ez a tábor egyúttal alkalom volt a cserkész- és piarista diák-testvériség ápolására, anint erről a csapat táborigazgatója és a fiúk levelezése elegendő bizonyítékot nyújt. 32 fiú vett részt ezen a táboron, amely július 10-től július 26-ig tartott. Minthogy a csapat parancsnoka betegség miatt a táborban nem vezethette, a csapatot a táborban Dr. Dukovics Lőrinc kegyesrendi tanár és Bakonyi László cserkészbiztos vezette. — A kovácsvágási állótábor Molnár Sándor sátoraljújhelyi kegyesrendi tanár, csapatparancsnok vezetésével és a sátoraljújhelyi csapattal együttesen vízi-mozgótábor követte a Bodrogon és a Tiszán Szegedig. Ezen a mozgótáboron csapatunkból 12 fiú vett részt. Ez a tábor július 26-tól augusztus 12-ig tartott. A táborozás alatt vettek részt cserkészeink az országos őrsi akadályversenyen, oly módon, hogy a táborban rendeztünk őrsi akadály-

verseryt, melyről az őrsi- és összefoglaló csapatjelentéseket a központnak beküldöttük. Mindkét táboron cserkészeink nagy örömmel és lelkesedéssel vettek részt és a sok öröm, amelyet a tábor nyújtott, marandó emlékként maradt a fiúk lelkében. Az évi cserkészmunkának próbaköve és betetőzése a tábor, de ez egyúttal az igazi cserkészörömknek egyik főforrása.

Évközi cserkészmunka. Az új iskolaév a csapatvezetésben változást jelentett. Kuntár József parancsnok megvált a csapat vezetésétől. Odaadó, fáradságot nem ismerő, áldozatos munkájáért a csapat hálája kíséri. Helyét Zellhofer János foglalta el.

Az új évet jelöltek és apródok felvételével kezdtük meg. A csapatmunka ettől kezdve öt rajba osztva folyt.

a) *I. raj.* Új szint kapott ebben az évben csapatunk a rendszeres *rover-munka* megindításával. Csapatunk VI., VII. és VIII. osztályba járó tagjait külön rajba osztottuk. A rover-raj vezetését, valamint a raj vízikiképzését Dr. Dukovics Lőrinc parancsnokhelyettes vállalta. A raj a ladik-kezelésben és evezésben vitéz Nagyszombathy Miksa altábornagy, dandárparancsnok úr és Englerth Oszkár alezredes, utászparancsnok úr jóvoltából a katonai utásztelepen részesülhetett szakszerű kiképzésben Szakasits Viktor főhadnagy úr részéről, aki nagy szeretettel, türelemmel, időt és fáradságot nem kímélő odaadással oktatta a raj tagjait. A rajórákon a rover-próbák anyagából nyertek a fiúk kiképzést, amit aztán a kirándulások alkalmával a gyakorlatba is átvittek. A rajparancsnokot munkájában Nagy Emil és Ördögh István cserkésztisztok segítették. A raj létszáma 2 órásban 14 volt az év folyamán. A vízi-munkára a csapatnak 2 kétpárevezős, 6—6 személyes csónak áll rendelkezésére, amelyeket az V. kerületi vízitelepen tárolunk.

b) *A II. és III. raj* a parancsnok vezetése alatt állott. Munkájában Sipos József stj. ill. Czimmer Miklós st., rajvezetők segítettek. A II. rajba azok a cserkészek kerültek, akik az I. osztályú próbára, a III. rajba azok, akik a II. osztályú próbára készültek. A II. raj 2, a III. raj 1 órásból állott. Mindkét raj résztvett a műhelymunkában is. Rajvezetők irányítása mellett a II. raj repülőgépmodell-készítéssel, a III. raj pedig ízléses lombfűrészmunkák készítésével foglalkozott.

c) *IV. raj.* A jelöltek raját Dr. Réder Károly csapattiszt vezette szeretetteljes és áldozatos munkával. 2 órásban 17 jelölt készült a próbára és fogadalomtételre. Hetenként tartott rajórákon nyertek kiképzést, amely után sikeresen próbáztak az újoncpróba anyagából.

d) Cserkészcsapatunk *kiscserkészrajában* apródmunka folyik. A kiscserkészek parancsnoka Barborik István kegyesrendi tanár, cserkésztiszt. A munka a kiscserkészeknél szeptember elején kezdődött 26-os létszámmal, amely évvégére 19-re apadt le. A hetenként megtartott szerek a játék, a dal és a mese jegyében folytak le igazi kisfiús lelkesedéssel. A szerek száma az év folyamán 28 volt. Május 12-én tették le a kiscserkészek az ígéretet vitéz Máriaföldy Márton dr. cserkészkerületi elnök kezébe a Szukováthy-téren megtartott Rákóczi-tábor-tűz keretében.

A csapatmunka a havonként tartott csapat-, kéthetenkénti raj- és hetenkénti őrsi gyűléseken, illetve összejöveleteken folyt. A szép

őszi és tavaszi ünnepnapokat fél- és egynapos kirándulásokra használtuk fel, de a téli szép havas időt is felhasználtuk ródli- és nyomolvasó kirándulásokra.

Tekintettel arra, hogy az idősebb fiúknak a rover-rajba való beosztásával egészen fiatal őrsvezetőket kellett az őrök élére állítani, nagy gondot fordítottunk az őrsvezetőképzésre. Hetenkint volt őrsvezetőképzés, ezenkívül résztvettek őrsvezetőink a téli vasárnapokon tartott kerületi őrsvezetőképzésen, 2 őrsvezetőjelölt pedig résztvett a húsvéti országos őrsvetői táborban.

A kerület által rendezett rövidhullámú rádiótanfolyamon is többen vettek részt cserkészeink közül.

Részvétel cserkészmegmozdulásokon és ünnepélyek. Október 7-én résztvettünk a kerület által rendezett őrsi harcserű játékban 7 őrrel.

December 5-én a csapat bensőséges családi Mikulás-estet tartott vidám műsorral és teázással. Mig ezen az ünnepélyen vidám hangulatban voltunk együtt, magyar testvéreink ezrei lettek földönfutóvá. Cserkészeink itt sem feledkeztek meg cserkészkötelességükről. Többször megjelentek a rókusi tornacsarnokban és foglalkoztak, játszottak az ottlevő menekült gyermekekkel. Továbbá minden cserkészünk lemondott 2 hétre mindennemű szórakozásáról (színház, mozi, futballmérkőzés) és így 48.53 P-t tudtunk a kiutasítottaknak juttatni.

Karácsony előtt bekapcsolódtunk az országos cserkészjótett-hétbe. 5 őrünk összesen 6 családnak szerzett szép, bensőséges karácsonyestét. Hat helyre vittek karácsonyfát és ajándékozták meg a családokat élelemmel, ruhával, a gyerekeket pedig játékokkal. Megható volt az őrök jelentéseit olvasni, amelyekben ezekről a karácsonyestékről beszámoltak. Ezek közül egyet bemutatunk a cserkészmunka és segíteni-akarás jellemzéséül:

Tisztelettel jelentem, hogy a jótett hétre a következő előkészületeket tettük és a jótett-héten a következő cserkészmunkát végeztük:

Miután a csapatgyűlésen a parancsnok úr felolvasta a jótett-hétről szóló körlevelet, a fiúkkal megbeszéltük, hogy hol fogunk szegény családot keresni. A következő napon már meg is találtuk a családot. A férfi 75 százalékos hadirokkant és a felesége is oly beteg, hogy nem tud dolgozni. Három gyermekük van, egy 8 éves kerpár és egy 12 éves. A férfi egész nyáron nem kapott alkalmazást és most is hetenként csak egy pár pengőt keres. Somogyi-telep . . . sz. alatt egyszobás kis lakásban laknak. Az egész szoba csak ágyakból áll. A konyha is ugyanott van. Mihelyt megvolt a család, a fiúk kezdték behozni az otthonba a holmikat. Már november végére együtt volt minden. December elején a rosszabb holmikat kijavítottuk, 24-én délután 3 órakor nálunk gyülekeztek a fiuk, mert az otthon az ellenkező irányban fekszik. Az előző napon már megvettünk egy kis karácsonyfát. Mivel a szegény családnak fára is volt szüksége, mindenki hozott otthonról 4–5 darab fát. Így hátizsákokkal felszerelve háromnegyed 4-kor elindultunk a Somogyi-telepre. Fél 5 óra lehetett, mikor megérkeztünk. Az asszony már tudta, hogy jövünk, mert egy héttel ezelőtt kimentem hozzájuk, hogy érdeklődjem a dolgok iránt. A kisgyerekeket kiküldte az asszony és mi hozzáfogtunk a fácska feldíszítéséhez. Két kiló szaloncukrot vittünk és ebből még maradt is. Ezeket a fa alá raktuk. A fenyőgallyacskákkal díszített csomagokat elrendeztük a fa alatt. Ekkor behívtük a gyerekeket. Az ajtó kitarult és a gyermekek néma áhitattal nézték a csillogó karácsonyfát. Együtt elmondták a Miatyánkot, majd megcsendült a „Mennyből az angyal” dallama. Az érces cserkészhangokba bekapcsolódott az ő vékony hangjuk is. Egy pár kará-

csonyi éneket énekeltünk, majd együttesen hozzáfogtunk a csomagok felbontásához. A kicsinyek először félnken álltak, de a csomagokból előkerülő ajándékok felbátorították őket. Megmuttattuk, hogy kell a játékokkal bánni és csillogó szemekkel néztük az anyával együtt a gyerekek örömét. Mikor belemelegedtek a játékba, csöndben vettük a kabátjainkat és elindultunk haza, hogy azzal a tudattal várjuk be a szent estét, hogy egy szegény családnak szereztünk ma boldog karácsonyt.

Jó munkát!

Z. Gy. ö. v.

December 22-én volt a csapat karácsonyfaünnepélye az intézet dísztermében. Ez is a cserkészcsalád bensőséges szellemében folyt le. A tanári testületen kívül cserkészeink szülei voltak jelen az ünnepélyen, majd a karácsonyfás fehérasztalnál a karácsonyi teán.

Április 24-én, Szent Györgynek, a cserkészek védőszentjének az ünnepén csapatunk szentmisét hallgatott a Fogadalmi-templomban.

Április 28-án 3 órssel vettünk részt a szegedi csapatok őrsi akadályversenyén. Ezen egy őrünk az első, két őrünk a második csoportba került.

Május 12-én a kerület Rákóczi Ferenc emlékére tábortüzet rendezett. Ezen csapatunk előadta a csapat volt parancsnokának, Erczbrucker Aladárnak Ocskay Lászlóról való ének c. drámai játékát. — Ugyanezen a tábortüzön tette le fogadalmát 17 újoncunk vitéz Mária-földy Márton dr. kerületi elnök kezébe. Az ünnepi beszédet dr. Sík Sándor egy. ny. r. tanár mondta. Újoncaink és csapatunk valamennyi tagja e napon közös szentáldozáshoz járult.

Nyári tábortervek: Csapatunk a nyár folyamán két tábor tervez. Állótáborunk lesz a parancsnok vezetésével június 27-től július 18-ig a csallóközi szigetvilágban, Doborgazszigeten, ahonnan július 9-én indul el a víziraj mozgótábora Budapestig. Tervezett táborunkkal kapcsolatban hálás szívvel emlékezünk meg a Szegedi Piarista Diákszövetségről, amely a szegénysorsú cserkészek táborozására 50 P-t adományozott. Hálás szívvel mondunk köszönetet ezenkívül mindazoknak, akik ügyünket akár erkölcsi, akár anyagi támogatásban részesítették.

(Z. J.)

Gyorsírókör. Ebben az iskolai évben negyvenegyedszer alakult meg körünk dr. Tihanyi Béla igazgató védnökségével, dr. Dukovics Lőrinc tanár vezetésével, 38 taggal. A tagok száma decemberben a IV. osztályos kezdők belépésével 48-ra emelkedett.

Alakuló gyűlésünket október 7-én tartottuk meg és megválasztottuk a következő tisztségviselőket: ifjúsági elnök: Kószó János VIII., főjegyző: Gausz József VII., jegyző: Papp Tibor VI., pénztáros: Ördögfi Ferenc VIII. és könyvtárosok: Fischer János VI. és Szirovicza Imre V. a) o. t. Ezen a gyűlésen állapítottuk meg az egyes fokok gyakorlóóráit is, amelyeket hetenkint tartottunk. A gyakorlóórákon kívül kéthavonként háziversenyt rendeztünk, hogy tagjaink az áttételben is gyakorolhassák magukat. Mivel a körnek kevés felsőosztályú tanulója volt, rendes gyűlést nem tartottunk, mindössze néhányszor megbeszéléstre jöttünk össze.

Körünk tagjai közül többen résztvettek »A Gyorsíró« nagy szabatos pályázatán, ahol igen szép eredménnyel szerepeltek a következő tagok: Csonka László V. a) o. t. hibátlan pályázatával a IV. díjat (ci-

zellált tintatartót), Tapody Dömötör V. b) o. t. csavaros ceruzát, Gányi György V. b), Szirovicza Imre V. a) o. tanulók könyvjutalomban részesültek hibátlan irodai pályázatukkal, hatan pedig (Pauncz Rezső V. a), Tompai László V. b), Tóth Ágoston V. a), Vízváry László V. b), Witzenetz László V. a) és Zelei Mihály V. b) o. t.) szintén hibátlan szabatos irodai pályázatukkal emléklapot kaptak. A fogalmazási szabatos pályázaton Antalfy Antal IV. b) és Tábi Tibor IV. b) könyvjutalmat, Kiszely Rezső V. b) pedig emléklapot nyertek hibátlan dolgozatukkal. Egy eltéréssel dolgoztak és emléklapot kaptak: Hoffmann János IV. a), Koczka István IV. b), Koczka László IV. a), Lózsa Albert IV. a), Milotay László IV. a) és Víg János IV. b) o. tanulók. Többen szerepeltek sikerrel a »Gyorsírástudomány« irodai és beszédírási olvasási pályázatán.

A május 5-én tartott délkerületi versenyen a körnek 31 tagja szerepelt sikerrel. Ezek közül az eddig beérkezett eredmények szerint a 200°-on 1, a 150°-on 5, a 120°-on 18, a 100°-on 22 és az olvasási versenyen 13-an szerepeltek eredménnyel. Ezek közül hibátlansági jelvényt nyert a 100°-on Gausz József VII. o. t., könyvjutalomban Grünhút János V. a), Kószó János VIII., Szirovica Imre V. a) (120°), Gausz József VII. (100°), Kiszely Rezső V. b), Gombos Pál V. b), (irodai olv.) részesültek. Eckerdt László V. a), Sokcsics László V. a), Zelei Mihály V. b), Kiszely Rezső V. b), Vízváry László V. b), (120°), h. Pap István V. a), Tapody Dömötör V. b), Papp László V. a) o. tanulók (100°) emléklapot nyertek. — Itt említjük meg azt is, hogy a délkerület gyorsíróbajnoka Barta István joghallgató lett, aki szintén intézetünkben tanulta a gyorsírást és továbbra is nagy szeretettel és lelkesedéssel foglalkozik a gyorsírással.

A háziversenyek és a kerületi verseny összesítése alapján gimnáziumunk legjobb gyorsírója Szende György VIII. o. t. a 200°-on beadott dolgozatával. Az egyes osztályok legjobb gyorsírói a következők: VIII. o.: Szende György, VII. o.: Gausz József, VI. o.: Tóth József, V. b) o.: Vízváry László és Zelei Mihály, V. a) o.: Pauncz Rezső, Eckerdt László, Naszády József és Grünhút János, IV. b) o.: Tábi Tibor és Deutsch József. A versenyeken a legjobb pontszámot az V. a) o. érte el (981) és így ez lett gimnáziumunk legjobb gyorsíróosztálya. Második az V. b) o. (840), harmadik a VIII. o. (280), negyedik a IV. b) o. (255), és ötödik a VII. o. 215 ponttal. A csapatversenyek, a tízes bajnoki verseny és az intézetközi pontverseny eredménye egyelőre ismeretlen.

(Dr. D. L.)

Dugonics sportkör. A sportkör neve: »Dugonics Testgyakorló Egyesület«, igazolási száma: 94, alapítási éve: 1924. szeptember hó. Tiszteletbeli elnöke: Dr. Tihanyi Béla, az intézet igazgatója, vezető tanára: Pesti Lajos testn. tanár, lakik: Szentháromság-u. 4-a. A sportkörbe jelentkezett: 381 tanuló, 65 tanuló a II., 116 a III. és 200 a IV. korosztályból. A különböző szakosztályokban így oszlottak meg: az atlétikára beiratkozott: 91, szertornára: 68, vívásra: 21, uszásra: 69, footballra 52, céllövészetre: 38, asztali tenisz és teniszre: 42 tanuló. A sportkör ifjúsági elnöke: Szalados József VIII. o. t., szakosztályvezetők: Rakonczai János VII. o. t., az atlétika: Csák Zoltán VII. o. t., a szertorna, Domján András VII. o. t., a vívó Rózsály Ferenc VIII. o. t.,

az úszó Bálint András VII. o. t., a football Muharszky Pál VIII. o. t., a céllövő Tóth Ágoston V. a) o. t., az asztali tenisz Kupecz Sándor VII. o. t., a tenisz szakosztály vezetője, titkár Ördögh Ferenc VIII. o. t. A szakosztályok foglalkozása, az évszakoknak megfelelőleg, hol a teremben, hol pedig az uszodában, atlétikai és teniszpályákon folytak le. E szerint a sportkör heti foglalkozásának óraszámja: 4, illetve 8.

A sportkör elért eredményei az 1934—35. tanévben:

1934. szeptember 22-én a szegedi középiskolások közötti teniszversenyen első lett Kupecz Sándor VII. o. t., Áfra Sándor VIII. és Kupecz Sándor VII. o. t. pár második lett a páros versenyben.

Október 5-én, a MASz délkerület rendezésében lefolyt staféta-versenyen Nagy László VI. o. t., Szigetvári János VI. o. t., Zubek Ferenc VI. o. t. és Szalados József VIII. o. t. a 4-szer 100 m. stafétafutásban 49' 2" mp.-es idővel harmadik helyezést ért el.

Október 6-án a kegyeleti stafétában futottak: Gresznaryk VII. o. t., Rakonczi VII. o. t., Engelthaller VII. o. t., Petrányi VI., o. t., Tóth Á. V. a) o. t., Rapcsányi IV. b) o. t., Aigner VIII. o. t., Hogyor VII. o. t., Gyarmati D. VIII. o. t., Vértes VII. o. t., Nagy VI. o. t., Szigetvári VI. o. t., Zubek VI. o. t., Szalados VIII. o. t. A csapat 5. lett.

Október végén megtartott házi atlétikai verseny eredményei: 100 m. s. f.: 1. Gyarmati Dezső VIII. o. t. 12' 8", 2. Aigner Gyula VIII. o. t., 3. Major, Gresznaryk VII. o. t. 200 m. s. f.: 1. Vértes István VII. o. t. 25' 2", 2. Gyarmati Dezső VIII. o. t., 3. Aigner Gyula VIII. o. t. 400 m. s. f.: 1. Vértes István VII. o. t. 60', 2. Rakonczi János VII. o. t., 3. Szigetvári János VI. o. t., 800 m. s. f.: 1. Gresznaryk Tibor VII. o. t., 2. Engelthaller VI. o. t., 3. Gányi V. b) o. t. 4-szer 100 m. staféta: 1. a VII. o. t. Gresznaryk, Rakonczi, Major, Vértes, 2. az V. o., 3. a VIII. osztály; diszkoszvetésben: 1. Rakonczi János VII. o. t. 32 m. 50 cm., 2. Rozsály Ferenc VIII. o. t., 3. Gresznaryk VII. o. t.; súlydobásban: 1. Poszt József VIII. o. t., 11 m. 10 cm., 2. Szalados József VIII. o. t. 10 m. 22 cm., 3. Tóth István VII. o. t. 9 m. 54 cm.; magasugrásban: 1. Gresznaryk Tibor VII. o. t. 152 cm., Zubek VI. o. t., Gyarmati Dezső VIII. o. t., Borbola J. VIII. o. t. és Freimann VIII. o. tanulók 140 cm-t ugrottak; távolugrásban: 1. Szalados József VIII. o. t. 5 m. 66 cm., 2. Gresznaryk Tibor VII. o. t. 5 m. 55 cm., 3. Zubek VI. o. t. 5 m. 33 cm.; hármassugrásban: 1. Gresznaryk VII. o. t. 11 m. 22 cm., 2. Galotti VIII. o. t. 11 m. 20 cm., 3. Szalados J. VIII. o. t. 10 m. 95 cm.

December 2-án a MOTESz délkerülete által rendezett jelvényt-szerző ifjúsági versenyen 16 induló közül, mind a 16 sikerrel szerepelt. Vas jelvényt és oklevelet kaptak: Pintér Ferenc IV. b) o. t., Szádeczky K. Géza V. a) o. t., Szigetvári János, Huhn Péter, Dér Sándor VI. o. t., Babay Sándor, Benedek Károly, Hetvei Sándor, Láng Tibor, Engelthaller Dezső VII. o. t., Ördögh Ferenc, Rozsály Ferenc VIII. o. tanulók. Bronz jelvényt és oklevelet nyertek: Csák Zoltán VII. o. t., Szádeczky K. Samu, Gyarmati József és Szalados József VIII. o. tanulók.

Január havában a tornateremben lebonyolított magasugró házi-versenyen: 1. Gresznaryk Tibor VII. o. t. és Galotti VIII. o. t., 165 cm., 2. Zubek VI. o. t. 150 cm., 3. Borbola József VIII. o. t. 150cm.

A téi folyamán a szegedi középiskolások között lefolytatott kosárlabda bajnokságot az intézet csapata nyerte meg. A győztes csapat tagjai Futó, Mecsér, Zubek VI. o. t., Szalados és Galotti VIII. o. t. Ugyanezen bajnokságban 3. díjat nyert a következő felállítású csapat: Major, Rakonczay, Engelthaller, Kupecz és Koczka VII. o. t.

A husvétii football körmérkőzésen a sportkör csapata 4. lett.

Április havában megtartott asztali tenisz verseny a sportköri tagok élénk érdeklődése mellett folyt le. Egyéni versenyben 1. Buócz Zoltán V. a) 2, Tóth Ágoston V. a), 3. Áfra Sándor VIII. o. t. Párosban 1. Buócz Z.—Tóth Á. V. a) o. t., 2. Papp—Witzenetz V. a) o. t., 3. Áfra—Borbola VIII. o. t. Csapatbajnokságban: 1. a VIII. o. (Áfra, Borbola, Tóth)), 2. az V. a) o. (Buócz, Papp, Tóth Á.), 3. az V. a) osztály b) csapata (Fenyő, Sípos, Witzenetz.)

Május 2.-án és 4.-én a szegedi reálgimnázium rendezésében került lebonyolításra a szegedi középiskolások között a »Dugonics András« vándordíj, melyet a sportkör alapított 3 évvel ezelőtt az úszó- és vízipólóversenyekre. Az 50 m.-es gyermek mellúszásban 3. lett Oláh Sándor III. a) o. t. 45 mp., a 100 m. fiú gyorsúszásban Balugyánszky Elemér V. b) o. t. 1 p. 25'-es idővel 3. lett, a 100 m. ifjúsági hátversenyben: első 1 p. 38'-el. Balugyánszky E. V. b) o. t., a 100 m. ifj. gyorsúszásban első Rozsály F. VIII. o. t. 1 p. 9', a 100 m. ifj. hátúszásban 2. Klein Arthur VII. o. t. 1 p. 25' 6'', a 200 m. ifj. mellúszásban 2. Láng Tibor VII. o. t. 3 p. 46'-el. A 3-szor 100 méteres intézetközti gyors stafétában második lett (Engelthaller VII. o. t., Klein A. VII. o. t., Rozsály F. VIII. o. t.); a 3-szor 100 méteres vegyesstafétában első lett a gimn. csapata (Láng VII. o. t., Klein A. VII. o. t., Rozsály F. VIII. o. t.) 4 p. 14 mp.-es idővel. A vízipólócsapat 3. lett. Az összesített pontozásban 2. lett a gimn. csapata.

A május hó végén megrendezett házi atlétikai verseny eredményei a következők: 100 m. síkfutás: 1. Szalados József VIII. o. t. 11' 2'' (intézeti rekord!), 2. Zubek F. VI. o. t. 11' 4'', 3. Gyarmati D. VIII. o. t.; a 200 m. síkfutásban 1. Szalados J. VIII. o. t. 26', 2. Zubek F. 26' 2'', 3. Aigner Gy. VIII. o. t.; a 400 m. síkfutásban 1. Gresznáryk Tibor VII. o. t. 58' 6'', 2. Koczka M. VII. o. t., 3. Rapcsányi IV. b) o. t.; 800 m. síkfutás: 1. Gresznáryk VII. o. t. 2 p. 29' 1'', 2. Molnár D. V. b) o. t. 2 p. 29' 2'', 3. Rapcsányi IV. b) o. t.; 4-szer 100 m. stafétában: 1. a VI. o. (Petrányi, Zubek, Mecsér, Nagy L.) 51' 2''; a magasugrásban: 1. Gresznáryk VII. o. t. 155 cm., 2. Zubek F. VI. o. t. 145 cm., 3. Borbola J. VIII. o. t. 145 cm., a távolugrásban: 1. Gresznáryk VII. o. t. 584 cm., 2. Zubek F. VI. o. t. 576 cm., 3. Szalados J. VIII. o. t. 575 cm., a hármasugrásban: 1. Szalados J. VIII. o. t. 11.87 m., 2. Gresznáryk VII. o. t. 11.68 m., 3. Koczka M. VII. o. t. 11.22 m., a súlydobásban: 1. Poszt J. VIII. o. t. 10.64 m., 2. Szalados J. VIII. o. t. 10.04 m., 3. Ördögh F. VIII. o. t. 8.56 m., a gerelyvetésben 1. Gresznáryk T. VII. o. t. 40.95 m., 2. Toma J. VIII. o. t. 37.20 m., 3. Koczka M. VII. o. t. 33.86 m., a diszkoszban: 1. Poszt J. VIII. o. t. 34.53 m., 2. Gresznáryk VII. o. t. 33.03 m., 3. Rakonczai J. VII. o. t. 32.10 m. (P. L.)

i) A tanulók jutalmazása, segítése, ösztöndíjak.

A) **Önképzőköri pályaművek jutalmazása.** A tanári kar ez évben is több pályatételt tűzött ki. Beérkezett 31 dolgozat.

1. A vallástánból kitűzött első tételre: »Hogyan tehetem hitemet öntudatossá?« egy pályamunka érkezett be, melynek szerzője azonban a kitűzött tételt egyáltalában nem értette meg és így nem felel meg a követelményeknek.

A vallástani második tételre: »Az egyház katolikus« három pályamunka érkezett. A »Christianus mihi nomen...« jeligéjű pályamunka dolgozza fel legkerekebben, legkimerítőbben a tételt. Jutalma dr. Gróf Árpád kormányfőtanácsos úr adományából 20 P. Szerzője: Bayer Miklós VII. o. t.

A »Menjetelek és tanácsok minden nemzetet« jeligéjű dolgozat szerzője főleg az egyetemesség történeti tényét szemléli. Forrásaiknak használatában ügyes érzékű, feldolgozása költői. Jutalma: dr. Tóth Imre kormányfőtanácsos úr adományából 15 P. Szerzője: Poszt József VIII. o. t.

Az »Extra Ecclesiam non est salus« jeligés pályamű a másik két dolgozattal szemben főleg abban hoz újat, hogy szigorúan logikus és szerzőjének spekulatív hajlamait árulja el. Jutalma dr. Tóth Imre kormányfőtanácsos adományából 10 P. Szerzője: Lakos Endre VI. o. t.

2. A magyar irodalomból hirdetett első tételre »Történeti regényíróink írói művészete munkáikban« két dolgozat érkezett be. A »Dunának, Oltnak egy a hangja...« jeligés mű szerzője csak a regényfejlődést mutatja be inkább, az újabb kor regényirodalmával nem foglalkozik. Jutalma: az Önképzőkör adományából 10 P. Szerzője: May Ferenc VIII. o. t.

A »Tempora mutantur« jeligés dolgozat szerzője szerkezetileg egységes képet mutat a tételről kidolgozásában. Ha néhol nem is fejtette ki a tételt teljes egészében, szorgalmas munkát végzett. Jutalma: Sáfár József piarista tanár emlékére tett alapítvány kamataiból 5 P és Juhász István táblabíró úr adományából 15 P. Szerzője: Tóth László VIII. o. t.

A második magyar tételre: »Vers Rákóczi Ferenc halálának kétszázadik évfordulójára«, hat mű érkezett be. A »Szidonietta« jeligés pályamű archaikus nyelven írt vers, nem fejezi ki, hogy mit mond Rákóczi a mai magyarságnak. Verselése elég jó. Dicséretet érdemel. Szerzője: Hernády Ferenc VI. o. t.

A »Talán nincs igazam« jeligés műnek a tartalma megfelelő. Egy-két helyen nem egyenlő szótaggal ír. Jutalma: dr. Révai József tanár úr adományából egy könyv. Szerzője: Pál Endre VII. o. t.

A »Hazamba vágyom« jeligés mű szerzője szabad formában, szótagszám nélkül, röviden kifejezi mindenki gondolatát. Jutalma: dr. Gróf Árpád kormányfőtanácsos úr adományából 10 P. Szerzője: Tóth László VIII. o. t.

A többi három vers szerzője rímelés, tartalom tekintetében kezdetleges munkát végzett.

3. A latin irodalomból kitűzött tételre »Horatius műveinek örök értéke« egy dolgozat érkezett be. A »Vilius est argentum...« jeligés dolgozat szerzője nem annyira Horatius műveinek értékeiről beszél,

hanem a költő érzelmi világát mutatja be művei alapján. Szorgalmas munkájáért jutalmat érdemel. Jutalma: dr. Gróf Árpád kormányfőtanácsos úr adományából 10 P. Szerzője: Rakonczai János VII. o. t.

A görög irodalomból kitűzött tételre »Aristoteles: A lélekről c. munkájának második fejezete« beérkezett három pályamű. A feladatot legjobban oldotta meg »A lélek mindent megismer« jeligés dolgozat. Szépen, magyarosan fordított, de ennek kedvéért önkényesen bánt el a szöveggel. Az értelmi összefüggés jó, csak egy-két helyen tévedett. Jutalma: az Önképzőkör adományából 10 P. Szerzője: Pelle Pál VIII. o. t.

A »Kezdetben vala az Ige« jeligés pályamű a szöveghez jobban ragaszkodó fordítást adott és csak a szükséges magyarosítást tette meg. Az értelmi összefüggésre is ügyel, néha kiesik a gondolatmenetből. Jutalma: az Önképzőkör adományából 10 P. Szerzője: Rozsály Ferenc VIII. o. t.

Az »Anima naturaliter Christiana« jeligés pályamű szerzője szép fordítást ad, de sok benne a félreértés. Munkájáért dicséretet érdemel. Szerzője: Gausz József VII. o. t.

5. A történelemből kitűzött tételre: »A Rákóczi-család szerepe hazánk történetében« két dolgozat érkezett be. Az »Excelsior« jeligés dolgozat alapos munka. Szerzője nagy anyagot ölel fel. Biztos kézzel dolgozik. Jutalma: a Piarista Diákszövetség adományából 20 P. Szerzője: Szádeczky-Kardos Samu VIII. o. t.

A »Mindent a hazáért« jeligés dolgozat szerzője röviden fejtegeti a tételt. Tárgyalása kissé széteső és itt-ott hiányos. Törekvéseért dicséretet érdemel. Szerzője: Radnai Tivadar VIII. o. t.

6. A természetrajzi tételre: »Az Alföld fásítása« négy dolgozat érkezett be. A »Szép vagy Alföld« jeligés dolgozat szerzője alapos készültséggel oldotta meg feladatát. A fásítás kérdésének minden ágát felöleli. Jutalma: az Önképzőkör adományából 15 P. Szerzője: Láng Tibor VII. o. t.

Az »Erdő, erdő, sűrű erdő« jeligés dolgozat szerzője a szakirodalmat jól áttanulmányozta és a fásítás történetét is elég behatóan ismerteti. Jutalma: dr. Gróf Árpád kormányfőtanácsos úr adományából 10 P. Szerzője: Tamás Miklós VI. o. t.

A »Naggyá csak fiaid szent akaratja tehet« jeligés mű szerzője a régebbi kísérletek után a jelenlegi fásítás és a tervbevett módozatokat is tárgyalja. Dicséretet érdemel. Szerzője: Rozsály Ferenc VIII. o. t.

A negyedik dolgozat nem éri el a megkívánt színvonalat.

7. A fizikai tételre, melynek címe: »Az elektromos ellenállás kísérleti meghatározása szilárd és cseppfolyós testekben« beérkezett három pályamunka. Az »Elektrom« jeligéjű dolgozat szerzője ügyesen tárgyalja a mérésnek egyszerűbb módjait. Dolgozata rendszeres, áttekinthető és kerekded. Jutalma a Piarista Diákszövetség adományából 20 P. Szerzője: Fédl Ferenc VIII. o. t.

A »Resistentia« jeligéjű dolgozat szűk keretek között mozog, a kifejezések nem szabatosak, de a mérési módszereket kimerítően tárgyalja. Jutalma: dr. Gróf Árpád kormányfőtanácsos úr adományából 10 P. Szerzője: Galotti György VIII. o. t.

A »Wheatstone-Kirchof« jeligéjű dolgozat szerzője csak egy mé-

reális módot tárgyal; előnye, hogy megemlíti az ellenállásnak a hőmérséklettől függő viszonyát. Dicséretet érdemel. Szerzője: Rozsály Ferenc VIII. o. t.

8. A mennyiségtanból hirdetett tételre »A Ludolf-féle szám«, négy dolgozat érkezett be. A »Fortuna caeca...« jeligés dolgozat szerzője rendszeres munkát ad. A Ludolf-féle szám alsó és felső határának tárgyalása is megfelelő. Jutalma: az Önképzőkör adományából 15 P. Szerzője: Varga István VII. o. t.

A »Noli turbare circulos meos« jeligés dolgozat áttekinthető. Szerzője jól ismeri az anyagot és ügyesen emeli ki a lényegesebb dolgokat. Jutalma: az Önképzőkör adományából 15 P. Szerzője: Major László VII. o. t.

A »314« jeligés dolgozat dicséretet érdemel áttekinthető összeállítású és jó szerkezete miatt. Kár, hogy helyesírása nem kifogástalan. Szerzője: Domján András VII. o. t.

A »Munka nemesít« jeligés dolgozat tárgyalása szétfolyó, önálló elgondolása dicséretet érdemel. Szerzője: Gausz József VII. o. t.

9. A filozófiai tételre: »A football-meccek tömegpszichológiája«, két dolgozat érkezett be. A »Panem et circenses« jeligés dolgozat szerzője tudományos szempontok felhasználásával rendszerezi megfigyeléseit. Itt-ott terjengős. Jutalma: az Önképzőkör adományából 10 P. Szerzője: Szőke Sándor VII. o. t.

Az »Ecce homo« jeligés dolgozat főként életszerűségével tűnik ki. A szerző jó megfigyelő. Jutalma az Önképzőkör adományából 10 P. Szerzője: Reich Károly VIII. o. t.

10. Az intézet igazgatósága pályázatot hirdetett a »Madarak és fák napján« elmondandó beszédre. Beérkezett három beszéd. A bírálók Tóth Károly VII. o. t. beszédét tartották legalmasabbnak. Jutalma: 5 P.

A »Hősök emlékezetére« rendezett ünnepélyen elmondandó szónoki beszédre négy pályamunka érkezett be. A művek közül a legmegfelelőbbnek találták a bírálók Tóth Ágoston V. a) o. t. beszédét. Jutalma: 5 P.

B) Jutalmazott tanulók. A Magyar Szemle Társaság adományából 1—1 kötet Magyar Szemlét kaptak: *Buza Zoltán, Csonka Miklós, May Ferenc, Szakács József, Tóth László VIII., Földes Károly, Gyurácz István, Szőke Sándor, Varga István, Vörös Imre VII. o. tanulók.*

(Dr. Falcione Kálmán alezredes, Irányi László városi tb. főszámvevő, továbbá Juhász István, Szent István társulat, Szukits könyvkereskedéscsk adományából könyvjutalomban részesültek: *Horváth Béni I. A), Liptay László I. B), Vida László I. C) Irányi László II. A), Kerényi Károly II. B), Maczelka László III. A), Hevesi László III. B) Koczka István IV. A), Tábi Tibor IV. B), Pap István V. A), Kovács Mihály V. B), Fischer János VI., Bayer Miklós VII. o. tanulók.*

C) Ösztöndíjas tanulók. A közszolgálati alkalmazottak gyermekei részére létesített tanulmányi ösztöndíjat (100 P) ezévben Szádeczky-Kardoss Samu VIII. o. t. és Tóth József VI. o. t. kapta meg. Belügyminisztériumi segélyben (50 P) részesült Niedermayer Ferenc III. a) osztályos tanuló.

D) Beérkezett adományok nyugtázása. Dr. Gróf Árpád ügyvéd, kormányfőtanácsos úr adott 60 P-t önképzőkori pályaművekre; dr. Juhász István táblai ítélő bíró 15 P-vel kiegészítette a Sáfrán-alapítvány kamatait, önképzőkori pályaművek jutalmazására; dr. Menyhárt Gáspár egyetemi tanár úr több évfolyam folyóiratot, a Szegedi Piarista Diákszövetség 200 P-t cipősegélyre és 40 P-t pályaművek jutalmazására; Szeged szab. kir. város IV. ügyosztálya több kötet könyvet; Székesfővárosi Statisztikai Hivatal kiadványaiból 5 kötetet; dr. Tóth Imre ügyvéd, kormányfőtanácsos úr 25 P-t önképzőkori pályaművekre; nm. VKM. 2 kötet könyvet; a Magyar Szemle Társaság 10 kötet Magyar Szemlét; vitéz Irányi László főszámvevő 5 kötet, dr. Falcione Kálmán alezredes úr 2 kötet, Juhász István könyvkereskedő úr 6 kötet, Szent István társulat 5 kötet, Szukits antiquarium 8 kötet könyvet adományozott.

Az intézet igazgatósága e helyen is hálás köszönetet mond a nemeslelkű adakozóknak értékes adományaikért.

A) táblázat.

A tanulók statisztika

O s z t á l y o k		I.	I.	I.	II.	II.	III.	III.	IV.	IV.	V.	V.	VI.	VII.	VIII.	Összesen	
		A	B	C	A	B	A	B	A	B	A	B	VI.	VII.	VIII.	szám	o/o
A tanulók szá- mának alaku- lása az év folyamán	Beírt nyilvános tanuló	48	46	48	65	65	40	41	53	58	40	47	44	50	43	688	—
	„ magán	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	2	3	—
	Osztályozott nyilvános tanuló	44	36	40	58	59	39	36	51	55	38	43	44	49	42	634	92.1
	„ magán	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	2	3	100
	Osztályoztatott összesen	44	36	40	58	59	39	36	52	55	38	43	44	49	44	637	92.3
á s a k o r s z e r i n t	1925	—	1	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	0.6
	1924	38	22	25	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	85	13.3
	1923	6	11	10	44	41	—	—	—	—	—	—	—	—	—	112	17.6
	1922	—	2	2	12	15	24	26	1	—	—	—	—	—	—	82	12.9
	1921	—	—	—	2	3	14	10	29	31	—	—	—	—	—	91	14.3
	1920	—	—	—	—	—	1	—	17	16	30	24	4	—	—	92	14.4
	1919	—	—	—	—	—	—	—	4	8	7	12	27	2	—	60	9.4
	1918	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	4	11	26	2	44	6.9
	1917	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	9	20	33	5.2
	1916	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	8	15	2.4
	1915	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	7	10	1.6
	1914	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	3	5	0.8
	1913	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	0.2
1912	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	0.2	
1911 vagy korábbi	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	0.3	
o s z i v a l l á s s z e r i n t	római katolikus	36	36	30	47	50	30	31	43	48	28	33	35	41	23	520	81.6
	görög	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	3	—	—	2	6	0.9
	„ keleti	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0.2
	református	5	—	—	5	—	7	4	5	1	4	2	2	3	5	43	6.8
	ágostai hitv. evangélikus	—	—	2	2	—	—	1	—	2	—	—	—	1	—	8	0.3
izraelita	3	—	7	4	9	2	—	4	4	6	5	6	5	4	59	9.3	
m e g a n y a n y e l v é s n y e l v i s m e r e t s z e r i n t	magyar	44	35	38	58	56	39	35	52	54	37	43	42	49	44	626	98.3
	német	—	1	2	—	3	—	—	—	1	1	—	2	—	—	10	1.6
	olasz	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	0.2
	csak magyarul tudott	39	31	30	54	48	37	35	51	49	30	35	40	47	40	566	89.0
	németül tudott	5	3	7	4	8	2	—	2	4	8	7	2	1	4	57	8.9
	franciául tudott	—	1	—	—	1	—	—	—	—	1	1	—	—	—	4	0.6
	angolul tudott	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	olaszul tudott	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	tótlul tudott	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	3	0.5
	románul tudott	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	0.2
horvátul, szerbül tudott	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	1	1	4	0.6	
A t a n u l ó k s z ü l ő k f o g l a l k o z á s a s z e r i n t	Nagybirtokos, nagybérelő	2	1	1	2	—	—	1	1	—	—	2	1	1	—	1	0.2
	Középbirtokos és bérelő	—	1	2	1	6	2	—	4	2	1	1	—	2	4	26	4.1
	Kisbirtokos, kisbérelő	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	1	1	2	3	9	1.4
	Kisbirtokos, napszámos	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Egyéb önálló östermelő	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	0.3
	Gazdasági tisztviselő	—	—	—	1	—	—	—	2	—	1	—	—	—	1	6	0.9
	Gazdasági segédszemély	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	0.2
	Földművelési napszámos	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Nagyiparos, bányanagyvállalkozó	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	0.2
	Kisiparos, bányakisvállalkozó	—	6	9	5	—	3	2	4	2	4	6	5	3	1	50	7.9
	Ipari vagy bányászati tisztviselő	2	1	3	—	—	1	—	1	2	—	—	2	3	—	15	2.4
	Egyéb ipari v. bányászati segédszemély	—	—	—	—	—	—	1	—	3	—	—	—	—	—	4	0.6
	Ipari v. bányászati napszámos	—	—	—	1	2	—	—	—	2	—	—	1	—	—	6	0.9
	Nagykereskedő	—	1	1	—	1	—	—	—	5	2	—	—	—	2	12	1.9
	Kiskereskedő	3	—	5	1	8	2	—	5	1	3	4	3	3	—	38	6.0
	Kereskedelmi tisztviselő	2	—	1	2	1	1	2	2	—	1	—	1	2	2	17	2.7
Egyéb kereskedelmi segédszemély	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	1	—	3	0.5	
Kereskedelemnél napszámos	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Közlekedési nagyvállalkozó	—	—	—	—	—	4	—	—	—	—	1	—	—	—	6	0.9	
Közlekedési kisvállalkozó	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	0.2	
Közlekedési tisztviselő	4	4	—	5	6	2	12	12	16	6	3	4	2	1	77	12.1	

titkai adatai.

O s z t á l y o k		I. A.	I. B.	I. C.	II. A.	II. B.	III. A.	III. B.	IV. A.	IV. B.	V. A.	V. B.	VI.	VII.	VIII.	Összesen	
																szám	o/o
A s z ü l ö k s z e r i n t	Egyéb közlekedési segédszemély	6	4	—	9	2	1	6	2	—	—	3	1	9	3	46	72
	Közlekedésnél napszámos	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	02
	Köztisztviselő	6	4	5	12	11	7	4	5	6	7	6	8	3	5	89	140
	Pap, tanár, tanító	3	2	6	3	4	5	4	4	3	4	3	6	3	3	53	83
	Másféle értelmiségi	5	3	1	4	6	3	1	3	4	5	3	1	4	3	46	72
	Közhivatalban alkalmazott altiszt vagy szolgáló	—	2	1	1	2	2	2	1	1	—	2	—	—	1	15	24
	Katonatiszt	2	1	1	—	—	3	—	1	1	2	1	1	1	1	15	24
	Katona-altiszt	1	2	1	—	2	—	—	—	4	—	3	3	1	—	17	27
	Nyugdíjas köztisztviselő	1	—	—	3	4	1	1	1	—	—	3	4	2	2	22	35
	Egyéb nyugdíjas tisztviselő	3	—	—	2	1	—	—	—	1	—	2	—	—	5	14	22
	Nyugdíjas altiszt, szolgáló, vagy munkás	4	3	—	6	—	—	—	—	1	—	—	—	1	2	21	33
	Tökés, járadékos, háztulajdonos	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	02
	Különböző v. közelebbiről meg nem nev. napsz.	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	03
	Házi cseléd	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	2	03
	Egyéb ismeretlen foglalkozású	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	3	05
	Árvaházi, szeretetházi tanulók	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	05
A s z ü l ö k l a k ö h e l y e s z e r i n t	Szegedi*	24	25	19	35	42	32	18	35	42	27	34	32	34	32	431	676
	Csongrád vármegye egyéb községében**	5	3	3	1	6	2	—	6	1	1	2	1	3	4	38	60
	Baranya vm.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Bács-Bodrog vm.	1	1	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	5	08
	Békés vm.	2	2	2	2	2	—	2	1	1	1	—	—	2	1	18	28
	Bihar vm.	—	—	—	1	—	2	1	—	—	—	—	1	—	1	6	09
	Borsod, Gömör, Kishont e. vm.	2	—	—	1	—	2	—	—	—	—	1	—	—	—	6	09
	Csanád, Arad, Torontál e. vm.***	—	3	8	1	7	1	2	4	1	4	3	5	5	2	46	72
	Fejér vm.	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	1	2	1	7	11
	Győr, Moson, Pozsony e. vm.	1	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	3	05
	Hajdú vm.	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	03
	Heves vm.	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	03
	Jász-Nagy-Kun-Szolnok vm.	—	—	—	2	—	—	—	1	—	1	1	1	1	—	7	11
	Komárom, Esztergom e. vm.	1	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	3	05
	Nógrád vm.	1	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	05
	Pest vm.	3	—	2	3	—	—	2	1	2	1	—	1	1	1	17	27
	Somogy vm.	1	—	—	1	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	5	08
	Szabolcs, Ung e. vm.	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	02
	Tolna vm.	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	2	03
Vas vm.	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	03	
Veszprém vm.	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	02	
Zala vm.	—	1	—	—	—	—	1	—	2	—	—	—	—	—	4	06	
Budapest	—	—	1	3	—	1	1	—	3	—	—	—	1	—	10	16	
Debrecen	—	—	—	1	—	—	—	1	1	1	—	—	—	—	4	06	
Hódmezővásárhely****	1	—	1	1	2	1	—	—	1	—	2	1	—	—	10	16	
Jugoszláviai elcsatolt területen	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	02	
Román elcsatolt területen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	3	05	
Óramulasztások	Igazolt óramulasztás	1558	1195	1902	2331	2859	1288	1263	1834	1977	1079	1756	1534	1859	1971	24.385	—
	Igazolatlan „	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	—	15	3	23	—
	Igazolt és igazolatlan óramulasztások	1558	1195	1902	2331	2859	1288	1263	1834	1977	1079	1761	1534	1874	1973	24.408	—
Rendkívüli tárgyként tanultak	Francia társalgás	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	6	—	—	—	10	16
	Biológiai gyakorlatok	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	5	—	—	—	12	19
	Fizikai „	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	17	27	42
	Műének	6	3	4	8	10	4	8	2	6	7	4	14	9	14	98	154

Bejárók:

*Jánosszállás 2, Kistemplomtanya 1, Klebelsbergtelep 2, Őszeszek 2, Szalymaz 7, Szeged-Alsóközpont 1, Szeged-Felsőközpont 5, Szeged-Röszke 1.

**Kiskundorozsma 13, Kistelek 5, Pusztamérges 1, Sándorfalva 5, Tápé 1.

***Kláralfalva 1, Őszentiván 3, Szőreg 11, Ujszentiván 2.

****Hódmezővásárhely 7.

Kimutatás a nyilvános és magán-

B) Táblázat.

O s z t á l y o k		I. A.		I. B.		I. C.		II. A.		II. B.		III. A.		III. B.			
A tanulók száma		44		36		40		58		59		39		36			
		sz	o/o	sz	o/o	sz	o/o	sz	o/o	sz	o/o	sz	o/o	sz	o/o	sz	o/o
Magavise- let szerint	Példás	34	77,3	26	72,2	27	67,5	42	72,4	36	61,0	23	58,9	24	66,7		
	Jó	9	20,4	10	27,8	13	32,5	15	25,9	23	38,9	16	41,0	11	30,6		
	Szabályszerű	1	2,3	—	—	—	—	1	1,7	—	—	—	—	1	2,7		
	Kevésbé szabályszerű	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
Előmenetel szerint	Jelesrendű	8	18,2	3	8,3	6	15,0	5	8,6	5	8,5	3	7,7	—	—		
	Jórendű	15	34,1	10	27,8	7	17,5	16	27,6	16	27,1	10	25,6	7	19,5		
	Elégségesrendű	15	34,1	11	30,6	17	42,5	23	39,7	23	38,9	21	53,9	24	66,7		
	Egy tantárgyból elégtelen	5	11,4	6	16,7	4	10,0	6	10,3	9	15,3	4	10,3	2	5,6		
	Két " "	—	—	1	2,8	3	7,5	5	8,6	3	5,1	—	—	3	8,3		
	Több " "	1	2,3	5	13,8	3	7,5	3	5,2	3	5,1	1	2,6	—	—		
Elégtelen összesen	6	13,7	12	33,3	10	25,0	14	24,1	15	25,4	5	12,9	5	13,9			

Tandíj-

C) Táblázat.

O s z t á l y		I. A.		I. B.		I. C.		II. A.		II. B.		III. A.		III. B.	
Egész díjat fizetett		I. félévben	11	15	30	36	25	22	20						
		II. félévben	21	27	26	34	26	24	23						
Tandíjmentes volt		I. félévben	—	—	—	1	—	1	—						
		II. félévben	—	1	1	3	—	2	—						
Tandíjkezdvezményes volt	I. fok	I. félévben	12	10	2	1	—	1	—						
		II. félévben	15	7	9	10	19	6	10						
	II. fok	I. félévben	11	1	10	7	15	8	9						
		II. félévben	6	4	7	5	4	6	1						
	III. fok	I. félévben	12	7	6	10	12	5	3						
		II. félévben	2	1	1	10	12	1	4						
	IV. fok	I. félévben	—	—	—	7	12	2	8						
		II. félévben	—	1	—	—	—	—	1						
	V. fok	II. félévben	—	—	—	1	1	1	1						

I. félévben egészdíj 110 P, I. fok 100 P, II. fok 80 P, III. fok 60 P
II. fok 60 P, III. fok 40 P, IV. fok 20 P. A tanulók a díjat öt egyenlő

tanulók magaviseletéről és előmeneteléről.

IV. A.		IV. B.		V. A.		V. B.		VI.		VII.		VIII.		Összesen	
52		55		38		43		44		49		44		637	
sz	%	sz	%	sz	%	sz	%	sz	%	sz	%	sz	%	szám	%
34	66.7	32	58.2	23	60.5	21	48.8	29	65.9	37	75.5	32	76.2	420	66.3
16	31.4	23	41.8	14	36.8	19	44.2	15	34.1	9	18.4	10	23.8	203	31.7
1	1.9	—	—	1	2.6	3	6.9	—	—	3	6.1	—	—	11	1.7
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1	1.9	1	1.8	4	10.5	3	6.9	3	6.8	4	8.2	2	4.5	48	7.5
10	19.2	3	5.5	8	21.1	6	13.9	11	25.0	10	20.4	16	36.4	145	22.8
30	57.7	35	63.6	17	44.7	20	46.6	22	50.0	26	53.1	22	50.0	306	48.0
9	17.3	14	25.5	4	10.5	3	6.9	4	9.1	6	12.2	4	9.1	80	12.6
2	3.8	1	1.8	4	10.5	2	4.7	1	2.3	—	—	—	—	25	3.9
—	—	1	1.8	1	5.2	9	20.9	3	6.8	3	6.1	—	—	33	5.2
11	21.1	16	29.1	9	26.2	14	32.5	8	18.2	9	18.3	4	9.1	138	21.7

kimutatás.

IV. A.	IV. B.	V. A.	V. B.	VI.	VII.	VIII.	Összesen szám szerint	Összesen % szerint
27	33	14	27	18	18	15	311	45.13
35	39	21	31	20	23	19	369	53.40
—	—	—	—	1	5	1	9	1.30
—	—	—	—	1	4	2	14	2.02
2	1	5	1	4	2	1	42	6.09
10	12	12	8	13	13	9	153	22.14
10	11	9	12	10	9	11	143	20.76
5	1	1	2	7	5	7	61	8.82
7	6	5	1	8	9	9	100	14.51
3	3	3	3	2	3	7	55	7.91
6	6	2	3	2	5	6	59	8.56
—	—	3	2	1	1	1	10	1.44
1	1	5	3	1	1	1	18	2.61

IV. fok 40 P, V. fok 20 P, II. félévben egész díj 100 P, I. fok 80 P, részletben (okt., nov., jan., márc., ápril. 5-ig tartoztak befizetni).

Kimutatás a nyilvános és

a) szám

D) táblázat

O s z t á l y o k		I. A.				I. B.				I. C.				II. A.				II. B.				III. A.				III. B.							
A tanulók száma		44				36				40				58				59				39				36							
E l ő m e n e t e l t a n l á r g y a k s z e r i n t	T a n t á r g y a k	J e l e s		J ó		E l é g s é g e s		E l é g t e l e n		J e l e s		J ó		E l é g s é g e s		E l é g t e l e n		J e l e s		J ó		E l é g s é g e s		E l é g t e l e n		J e l e s		J ó		E l é g s é g e s		E l é g t e l e n	
		Vallástan	28	12	4	—	17	8	10	1	18	15	7	—	35	20	3	—	38	19	2	—	24	11	4	—	17	14	5	—			
	Magyar nyelv	11	17	15	1	6	9	15	6	9	12	14	5	11	26	20	1	13	17	24	5	12	13	14	—	5	22	9	—				
	Latin nyelv	8	17	13	6	2	5	17	12	3	9	18	10	7	19	21	11	9	14	25	11	3	11	25	—	—	10	22	4	—			
	Görög nyelv	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
	Francia nyelv	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	18	29	1	9	20	22	8	9	5	23	2	1	7	26	2	—			
	Történelem	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14	8	14	3	8	19	8	1	—			
	Földrajz	16	16	12	—	10	11	15	—	6	13	21	—	18	28	12	—	24	22	13	—	14	15	10	—	6	20	10	—				
	Természetrjz	22	16	6	—	15	10	11	—	12	12	15	1	16	22	20	—	29	23	7	—	14	15	10	—	—	—	—	—				
	Természettan	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
	Mennyiségtan	11	16	16	1	6	8	18	4	11	8	18	3	4	15	28	11	8	17	33	1	12	16	10	1	6	16	14	—				
	Filozófia	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9	10	19	1	2	10	23	1	—			
	Rajz	4	22	18	—	4	14	17	1	6	12	22	—	4	20	32	2	8	27	24	—	4	19	16	—	4	12	20	—				
	Testgyakorlás	14	25	4	—	12	18	3	—	13	19	8	—	16	33	7	—	22	23	7	—	13	20	1	—	17	13	3	—				
	Egészségtan	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
	Ének	21	18	5	—	15	14	7	—	13	22	5	—	27	30	1	—	45	14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				
	Gyorsírás	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
	Összesen :	135	159	93	8	87	97	113	24	91	122	128	19	148	231	173	26	205	196	157	25	114	128	136	7	66	143	140	8				
	Testgyak. alól felm.	1		3				—				2				7				5				3									

magántanulók előmeneteléről.

szerint.

IV. A.				IV. B.			V. A.			V. B.			VI.			VII.			VIII.			Ö s s z e s e n									
52				55			38			43			44			49			44			637									
Jeles	Jó	Elégséges	Elégtelen	Jeles	Jó	Elégséges	Elégtelen	Jeles	Jó	Elégséges	Elégtelen	Jeles	Jó	Elégséges	Elégtelen	Jeles	Jó	Elégséges	Elégtelen	Jeles	Jó	Elégséges	Elégtelen	Jeles	Jó	Elégséges	Elégtelen				
35	14	3	—	32	14	9	—	22	10	6	—	17	12	14	—	20	16	8	—	26	19	4	—	24	10	10	—	353	194	89	1
4	27	21	—	5	20	30	—	8	9	20	11	12	17	14	—	4	23	17	—	7	24	15	3	10	18	16	—	117	254	244	22
1	14	36	1	2	12	40	1	6	8	17	7	2	7	22	7	3	12	25	4	5	9	27	8	2	12	28	2	58	159	336	84
—	—	—	—	—	—	—	—	3	1	4	1	—	—	—	—	—	4	5	1	3	3	5	1	3	9	11	—	11	20	32	9
—	—	—	—	—	—	—	—	8	8	13	—	4	9	6	6	12	8	12	2	11	12	12	2	8	11	2	—	43	48	45	10
3	7	42	—	3	13	36	3	7	10	18	3	4	11	17	11	6	11	20	7	8	18	22	1	9	16	19	—	69	136	274	38
29	13	10	—	8	19	28	—	14	19	5	—	11	15	17	—	11	13	20	—	25	10	14	—	9	16	19	—	129	132	135	4
14	23	9	—	13	27	15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	27	8	14	—	—	—	—	—	148	189	131	—
11	23	18	—	8	20	25	2	8	16	14	—	9	16	13	5	22	14	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	152	172	137	8
—	9	32	11	1	6	35	13	3	9	22	4	3	4	27	9	6	9	27	2	13	18	17	1	10	18	16	—	41	68	57	2
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	12	28	2	5	15	22	2	76	148	348	65
6	18	28	—	5	23	26	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	17	19	—	45	167	203	4
18	26	3	—	16	33	5	—	17	17	2	—	18	20	3	—	19	22	2	—	22	18	1	—	21	14	—	—	238	301	49	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	28	12	9	—	19	13	10	—	47	25	19	—
11	14	16	11	12	9	16	18	9	12	12	5	7	9	11	16	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	121	98	18	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	39	44	55	50				
132	194	218	23	105	196	265	38	105	119	133	21	94	123	151	60	103	132	144	16	182	163	168	18	128	169	172	4	1695	2172	2191	297
4	1	2	2	1	2	2	2	1	8	7	46	1	8	7	46	1	8	7	46	1	8	7	46	1	8	7	46	46	46	46	46

szerint.
magántanulók előmeneteléről

77	23:3	21:2	—	37:5	11:5	—	—	21:2	26:9	55:8	5:8	—	—	19	7:8	16:3	Jeles		
	34:2	26:9	—	54:2	34:6	—	17:3	—	44:2	55:8	25:0	13:5	—	—	26:9	51:9	26:9	Jó	
	38:4	30:8	—	6:3	51:9	—	61:5	—	34:6	19:2	19:2	80:7	—	—	69:2	40:3	5:8	Elégséges	
	4:1	21:2	—	—	—	—	21:2	—	—	—	—	—	—	—	1:9	—	—	Elégtelen	
18	17:4	21:8	—	29:6	9:1	—	18	—	14:5	23:6	14:5	5:5	—	—	3:6	9:1	58:2	Jeles	
	32:5	16:4	—	61:1	41:8	—	10:9	—	36:4	49:1	34:5	23:6	—	—	21:8	36:4	25:4	Jó	
	43:8	29:1	—	9:3	47:3	—	63:6	—	45:5	27:3	50:9	65:4	—	—	72:7	54:5	16:4	Elégséges	
	6:3	32:7	—	—	18	—	23:6	—	3:6	—	—	5:5	—	—	1:8	—	—	Elégtelen	
52	27:8	23:7	—	47:2	—	—	7:9	—	21:1	—	36:8	18:4	27:6	33:3	15:8	21:1	57:9	Jeles	
	31:5	31:6	—	47:2	—	—	23:7	—	42:1	—	50:0	26:3	27:6	11:1	21:1	23:7	26:3	Jó	
	35:2	31:6	—	5:6	—	—	57:9	—	36:8	—	13:2	47:4	44:8	44:4	44:7	52:6	15:8	Elégséges	
	5:6	13:2	—	—	—	—	10:5	—	—	—	—	7:9	—	11:1	18:4	2:6	—	Elégtelen	
47	22:0	16:3	—	43:9	—	—	6:9	—	20:9	—	25:6	9:3	16:0	11:1	16:3	27:9	39:5	Jeles	
	28:7	20:9	—	48:8	—	—	9:3	—	37:2	—	34:9	25:6	36:0	16:7	16:3	39:5	27:9	Jó	
	35:3	25:6	—	7:3	—	—	62:8	—	30:2	—	39:5	39:5	24:0	38:9	51:2	32:6	32:6	Elégséges	
	14:0	37:2	—	—	—	—	20:9	—	11:6	—	—	25:6	24:0	33:3	16:3	—	—	Elégtelen	
23	26:1	—	—	44:2	—	—	13:6	—	50:0	—	25:0	13:6	35:3	—	6:8	9:1	45:5	Jeles	
	33:4	—	—	51:2	—	—	20:5	—	31:8	—	29:5	25:0	23:5	40:0	27:3	52:3	36:4	Jó	
	36:4	—	—	4:6	—	—	61:4	—	18:2	—	45:5	45:5	35:3	50:0	56:8	38:6	18:2	Elégséges	
	4:1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	15:9	5:9	10:0	9:1	—	—	Elégtelen	
20	34:3	—	—	53:7	—	—	14:3	26:5	—	55:1	51:0	16:3	29:7	25:0	10:2	14:3	53:1	Jeles	
	30:6	—	—	43:9	—	—	24:5	36:7	—	16:3	20:4	36:7	32:4	25:0	18:4	48:9	38:8	Jó	
	31:7	—	—	2:4	—	—	57:1	34:7	—	28:6	28:6	44:9	32:4	41:7	55:1	30:6	8:2	Elégséges	
	3:4	—	—	—	—	—	4:1	2:0	—	—	—	2:0	5:4	8:3	16:3	6:1	—	Elégtelen	
16:7	27:1	—	—	60:0	—	18:2	11:4	22:7	—	—	20:4	20:4	31:1	13:0	4:5	22:7	54:5	Jeles	
	35:7	—	—	40:0	—	38:6	34:1	40:9	—	—	36:4	36:4	52:4	39:1	27:3	40:9	22:7	Jó	
	36:4	—	—	—	—	43:2	50:0	36:4	—	—	43:2	43:2	9:5	47:8	63:6	36:4	22:7	Elégséges	
	0:8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4:5	—	—	Elégtelen	
73	26:6	20:7	51:1	51:6	40:5	10:7	18:2	11:9	24:4	32:4	31:6	32:3	13:4	29:5	15:3	9:1	18:3	55:4	Jeles
	34:2	23:4	41:4	27:5	51:2	39:8	38:6	23:2	40:5	36:7	40:4	33:0	26:3	32:9	27:8	25:0	39:9	30:5	Jó
	34:5	29:3	7:5	20:9	8:3	48:5	43:2	54:7	33:9	29:2	28:0	33:7	53:0	30:8	44:4	52:7	38:3	13:9	Elégséges
	4:7	26:6	—	—	—	1:0	—	10:2	1:2	1:7	—	1:0	7:3	6:8	12:5	13:2	3:5	0:2	Elégtelen
																		Összesen	637

E) táblázat. *Kimutatás a szertárak, könyvtárak, ingóságok gyarapodásáról, értékéről.*

Vagyontárgyi csoportok	Vétel útján	Ajándék útján	Ezévi gyarapodás értéke P	Tanévvégi állomány	Az állomány értéke P
Bútorok	—	—	—	658	14,707
Házi, irodai felszerelés	—	—	—	453	8,123'80
Tanári könyvtár	414	68	954'30	13,653	38,873'10
Kötelező olv. könyvtára	—	—	—	3,115	1,883'10
Nagyobb ifj. könyvtár	1	—	1'80	1,690	3,503'20
Kisebb ifj. könyvtár	— ¹	—	—	557	585'20
Énekszertár	181	43	14'00	5,758	1,019'20
Fizikai szertár	31 ²	2	410'05	953	49,472'13
Földrajzi szertár	—	—	—	353	4,789'00
Philológiai és tört. szertár	15	—	45'00	518	1,923'00
Rajzszertár	—	—	—	2,907	1,619'90
Természetrajzi szertár	8 ³	—	514'20	8,336	16,216'52
Tornaszertár	— ⁴	—	—	440	9,537'82
Vegyvtani szertár	—	—	—	19	565'00
Zeneszertár	—	—	—	145	335'00

1. A könyvtár teljes átkötésére 414'20 P-t fordítottunk.

2. A fizikai gyakorlatok anyagszükségletére 123'42 P-t költöttünk.

3. A biológiai gyakorlatokhoz szükséges bútorra 40'35 P-t fordítottunk.

4. Tornaszerek javítására 73'10 P-t költöttünk.

**Az iskola benépesülésének visszatekintő táblázata
1920/21. tanévtől.**

F) táblázat

Tanév	I.A	I.B	I.C	II.A	II.B	II.C	III.A	III.B	III.C	IV.(A)	IV.B	V.(A)	V.B	VI.(A)	VI.B	VII.(A)	VII.B	VIII.(A)	VIII.B	Össze- sen	
1920/21	36	35* 14	35	56	46 6	27	58	55 4		53	54 9	58 2		49 6		58 5		41 5		651 51	** 702
1921/22	48	57 6		54	50 4		54	47 3		53	53 4	56 6		53 1		47 1		48 1		620 26	646
1922/23	57	51 1	49	53	53 6		53	44 3		49	38 2	62 2		49 9		37 6		43 1		638 30	668
1923/24	56	53 6	53	65	65 2		45	42 4		43	32 3	64 3		50 1		39 2		42 2		649 23	672
1924/25	68	56 2	58	79	65 2		54	56 3		41	42 3	45 3		62 1		46 —		40 1		712 15	727
1925/26	61	53	57	75	72 2		65	61 2		55	52 4	43 3		44 3		55 5		45 3		738 24	762
1926/27	46	37 3	36	73	66 5		60	64 7		62	58 2	64 2		44 1		35 3		50 3		695 26	721
1927/28	50	54 8		46	49 8		59	53 2		48	51 2	52 4	40	53 3		39 2		34 3		628 32	660
1928/29	48	53 1		41	35 5		44	45 2		49	42 3	68 1		43 31		57 2		36 3		592 17	609
1929/30	60	57 5		44	45 2		44	43 2		41	41 3	57 —		60 —		37 2	35	56 —		620 14	634
1930/31	53	51 —	57	48	42 1		39	37 1		40	40 2	61 —		53 —		59 —		37 2	35	652 6	658
1931/32	67	63 2		47	52 42		38	29		38	33	54 2		46 —		57 —		55 2		621 6	627
1932/33	16	51 1		42	43 1	30	44	47 —	36	55 —		61 —		50 1		39 —		56 3		600 6	606
1933/34	49	47	47	47	45		53	51 1		55	59	42 1		48 1		44 1		33		620 4	624
1934/35	48	46	48	65	65		40	41		53	58 1	40	47	44		50		43 2		688 3	691

* A felső szám a nyilvános tanulók száma, az alsó szám a magántanulóké.

** A nyilvános és a magántanulók száma összegezve.

Tájékoztató az 1935–36. iskolai évre.

a) **Beírások.** A beírások június 18. és 19-én, továbbá szeptember 6. és 7. napjain lesznek. A beírásnál minden tanuló lehetőleg szülője vagy gyámja kíséretében jelenik meg.

Az I. osztályba csak olyan növendék vehető fel, aki szeptember 1-ig élete 9. évét már teljesen betöltötte és az elemi iskola négy alsó osztályát nyilvános, vagy magánúton sikerrel elvégezte. A felvételhez szükséges okmányok: a) születési anyakönyvi kivonat és a katolikusok részéről keresztlevel; b) IV. oszt. elemi iskolai bizonyítvány, vagy Értesítő; c) újraoltási bizonyítvány. Aki ez utóbbival nem rendelkezik, azt a tanév folyamán újra oltjuk.

Folytatólagosan a II–VIII. oszt.-ba íratkozók csak a Tanulmányi Értesítőjüket hozzák magukkal, de ha más intézetből jönnek, születési anyakönyvi kivonatukat is (katolikusok keresztlevelüket is) kötelesek bemutatni.

b) **Különböző díjak.** »A nyilvános- és magántanulók felvételi díjat, tandíjat és fenntartási díjat fizetnek. **Felvételi díj** címén mind a nyilvános, mind a magántanuló 8 pengőt fizet. A jeles- és a jó előmenetelű hadiárvák és hadigyámoltak felvételi díjat nem fizetnek.

A tandíj és felvételi díj együttes összege a **nyilvános tanulóknál** évi 100 pengő. Jeles és jó előmenetelű hadiárvák és hadigyámoltak tandíjat és fenntartási díjat nem fizetnek. A magántanulók által fizetendő tandíj és fenntartási díj együttes összege osztályonként 150 pengő.

Az 1935–36. tanévben a Magyar Iskolaszanaszatórium Egyesület céljaira tanulónként 1 pengő, a Piarista Főiskolai Diákotthonra 1 pengő 50 fillér, a Magyar Vöröskereszt Egyesület céljaira 20 fillér, végül a Katolikus Tanárok Háza céljaira tanulónként 1 pengő 50 fillér fizetendő. Ezekon kívül minden tanuló filmdíjat is fizet, amely díj mindenkor a tanulótól fizetett tandíjnak 3%-át teszi. A hadiárvák és hadigyámoltak e járulékok fizetése alól mentesek.

A megfelelő viseletű és előmenetelű **nyilvános tanulók**, ha atyjuk (gyámjuk) anyagi helyzete azt megokolttá teszi, ráutaltságukhoz mérten s megállapított százalékos keretek között az egyesített tandíj és fenntartási díj kirovása tekintetében díjkezdvezményben, illetőleg mentességben részesülnek.

Teljes mentesség és negyedik fokozatú díjkezdvezmény (évi 20 P díj) csak példás viseletű, általános jeles előmenetelű és teljesen szegény tanulónak adható. Második és harmadik kedvezményben (évi 60, ill. 40 pengő díj) legalább jó viseletű és legalább általános jó előmenetelű tanulók részesíthetők. Első négy fokú kedvezményben (évi 80 pengő díj) a középiskolák alsó négy osztályában elégséges előmenetelű tanulók is részesíthetők, ha legalább jó viseletűek és ha

azokból a tárgyakból, amelyek a magasabb osztályba való felvételnél figyelembe veendőek, nem volt több elégséges osztályzatuk, mint jeles és jó együttvéve. Ebben a kedvezményben az V—VIII. osztályos tanulók közül csak az részesülhet, aki a tanári testület megítélése szerint valamely olyan tárgyból, amely az érettségi vizsgálatnak a tárgya, vagy a természettudományi tárgyakból állandóan kiváló eredményt mutat fel. Nem részesíthető tandíjkezdésben az a tanuló, akinek atyja (gyámja) az évi 100 pengő díjösszeget nyilvánvalóan nehézség nélkül megfizetheti. **Magántanuló** sem díjkezdésben, sem mentességben nem részesíthető.

Díjkezdés, illetőleg mentesség csak szabályszerű (bélyegmentes) folyamodványban előterjesztett kérelemre adható. A kérvények a tanév elején szeptember hó 15-ig, illetőleg február hó 10-ig nyújthatók be az intézet igazgatóságánál.

A nyilvános tanulók a tanári testület által megállapított és kirótt tan- és fenntartási díj együttes összegét öt egyenlő részletben: október, november, január, március és április 5-ig tartoznak lefizetni.

Azt a tanulót, aki az esedékes díjat a figyelmeztetés dacára sem fizette be, az igazgató a tanulók közül haladéktalanul törli s erről a szülőt írásban értesíteni köteles. Az ílymódon törölt tanulók az előadásokat nem látogathatja, s újabb felvétele csak a hátralék kifizetése után történik.

c) **Felmentések.** Aki súlyos testi fogyatkozás, vagy betegség miatt a testgyakorlás, az ének, vagy a rajz technikai része alól fel akarja magát mentetni, az hatósági orvosi bizonyítvánnyal felszerelt folyamodványban kérje ezt az intézet igazgatóságától. Bélyegilleték 2 P, szegénységi bizonyítvány melléklésével bélyegmentes a kérvény.

d) **Pótló- és különbözeti vizsgálatok** szeptember 3-án, **javítóvizsgálatok** szeptember 4. és 5.-én lesznek. Azok a tanulók, akik egy kötelező tárgyból kaptak elégtelen érdemjegyet, de magaviseletük kevésbé szabályszerű, a gimnázium igazgatójához folyamodhatnak javítóvizsgálati engedélyért július 1-ig. A két, vagy több tantárgyból bukott tanulók egyáltalában nem kaphatnak javítóvizsgálatra engedélyt.

e) **Magántanulásra vonatkozó közlések.** Az újabb rendelkezések szerint magánúton középiskolai tanulmányokat végezhetnek: 1. a túlkoros tanulók; 2. azok a rendes korú tanulók, akik hatósági orvosi bizonyítvánnyal igazolják, hogy hosszabb, vagy állandó betegségük miatt az előadásokat nem látogathatják; 3. azok a rendes korú tanulók, akiknek lakóhelyén nincsen megfelelő típusú középiskola.

Megszorítás alá esik a magánvizsgálat **helye** is, amennyiben csak a tanuló lakóhelyén vagy lakóhelyéhez legközelebb eső, óhajtott típusú középiskola fogadhatja el a vizsgálatra való jelentkezést. Ezért állami, rendőrségi, vagy községi lakásbizonyítvánnyal kell igazolni a legalább hathónapi állandó egyhelyben való lakást is. A lakóhelyre nézve irányadó a kiskorúaknál a szülők lakóhelye, a nagykorúaknál és az önálló keresettel bíróknál a saját lakóhelyük.

A magánvizsgálatok **rendes ideje** szeptember, december és június ill. a VIII. osztályú tanulóknál május; **rendkívüli idő:** a karácsonyi, húsvéti és a nyári szünet kivételével bármikor, de ekkor a díjak kétszeresét kell fizetni.

A rendes időben beírt magántanulók és a magántanulásra tért

nyilvános tanulók kivételével a többinek kérelmeznie kell a magánvizsgálat letévesét 2 P-s okmánybélyeggel ellátott **folyamodványban**. A folyamodvány mellékletei: 1. születési anyakönyvi kivonat; 2. végzett tanulmányokról szóló eredeti bizonyítványok; 3. helyhatósági lakásbizonyítvány; 4. ha a legutolsó iskolai bizonyítvány egy évnél régebbi keletű, mellékelni kell még egy sajátkezűleg írt és két tanú aláírásával ellátott Nyilatkozat-ot, amelyben kijelenti a tanuló, hogy legutolsó iskolai bizonyítványának kelte óta sem mint nyilvános, sem mint magántanuló, semmiféle középiskolai vizsgálatot nem kísérelt meg. Ilyenkor azt is igazolni kell, megfelelő bizonyítványokkal, hogy az illető legutolsó bizonyítványának kelte óta, folyamodványának keltéig hol és mivel foglalkozott. Minden mellékletre 30 filléres okmánybélyeg kell, de szegénységi bizonyítvány mellett a mellékletek bélyegmentesek. A folyamodvány az igazgatóságnál nyújtandó be legalább is két hónappal a vizsgálat előtt és pedig az intézet igazgatóságához címezve, ha olyan rendeskorú tanuló óhajt vizsgálatot tenni, aki nem lép át más típusú középiskolából, tanulmányaiban nincs egy évnél hosszabb megszakítás és lakóhelyén nincsen megfelelő típusú középiskola — minden más esetben a tankerületi királyi főigazgatósághoz címzendők: a kérvények.

Az engedély elnyeréséről és a magánvizsgálatra való jelentkezés pontos idejéről értesítést kap a tanuló az iskola igazgatóságától. A vizsgálatra való jelentkezés alkalmával a tanulónak be kell mutatnia az elvégzett olvasmányok, fordítások és könyv nélkül megtanult költemények és prózai részletek jegyzékét (ha ez nem kielégítő, a vizsgálatra való bocsátás megtagadható) és fel kell mutatni illetékes ltkésze bizonyítványát, hogy vallási kötelességeinek az egész év folyamán eleget tett. Ugyanekkor, a vizsgálat megkezdése előtt le kell fizetni a felvételi díjat (8 P), a tan- és fenntartási díjat (150 P), különböző díjak címén 5.20 P-t, tárgyanként 4.80 P-t és 4.80 P elnöki díjat.

Az a magántanuló, aki egy tárgyból elégtelen érdemjegyet kap, a következő magánvizsgálatok idején javítóvizsgálatot tehet. Ezen vizsgálat díja 1.60 P, a több tárgyból bukott magántanuló vizsgálatát csak egy év múlva ismételheti meg. Ugyancsak osztályismétlésre utasítatik az a magántanuló is, akinek kettőnél több írásbeli dolgozata elégtelen.

A rendeskorú magántanuló évenként csak egy osztályról tehet vizsgálatot. A túlkoros — hacsak túlkorosságának nem ismétlés az oka — három havi időközben egy osztályról, hat havi időközben pedig két osztályról összevont vizsgálatot is tehet, ha kimutatja, hogy a szóbanforgó osztályok tantárgyainak megtanulására elég időt fordított. Ebben az esetben minden osztály tananyagából külön vizsgálatot kell tennie.

Ha az engedélyt nyert tanuló az előírt időben vizsgálatra nem jelentkezik, elmaradásának kellő megindokolása mellett az igazgató saját hatáskörében — bármely hatóságtól nyert magánvizsgálati engedélyt — egy éven belül meghosszabbíthatja.

f) **Különbözeti vizsgát** tartozik tenni az a tanuló, aki valamely külföldi, vagy elcsatolt területbeli tanintézetből, vagy más típusú hazai középiskolából, polgári, ill. valamely szakiskolából óhajt iskolánkba

átlépni. Külföldi tanintézetekből való átlépéshez az engedélyt a rm. vallás- és közoktatásügyi minisztériumtól, az elcsatolt területekről jövők a tanker. kir. főigazgatóságtól, a hazai iskolák tanulói pedig az intézet igazgatóságától kérik. Ez utóbbiaknak azonban — ha egyben magánvizsgálatot is óhajtanak tenni — a tanker. kir. főigazgatóság adja meg a szükséges engedélyt.

Bármely hatósághoz tartozzék is a különbözeti vizsgálat engedélyének a megadása, az illető hatósághoz címzett, 2 P-s okmánybélyeggel felszerelt folyamodványt, minden meglévő iskolai bizonyítvány (az elemiektől eltekintve) melléklésével, az iskola igazgatóságánál kell benyújtani. Idegennyelvű bizonyítványokról hiteles fordítás is szükséges. A mellékletek 30—30 filléres okmánybélyegektől csak szegénységi bizonyítvány esetén mentesek.

A külföldi tanintézetekből jövők különbözeti vizsgálatának tananyagát a nm. VKM., az elcsatolt területbeliekét a tanker. kir. főigazgatóság állapítja meg esetről-esetre. A hazai iskolából átlépő tanulók vizsgálatainak tananyagáról felvilágosítást nyújt az intézet igazgatósága.

A kiállott különbözeti vizsgálat csak arra az intézetre érvényes, amelyben a tanuló a vizsgálatot letette, s amelyben tanulmányait folytatni akarja. Ha magánvizsgálatot is akar tenni, akkor a különbözeti vizsgálatot csak közvetlenül a magánvizsgálat előtti napokban tetheti le.

Aki a különbözeti vizsgálaton egy tárgyból bukott, az igazgatói engedéllyel 2 hónap múlva javíthat. Ha ekkor ismét megbukik, csak egy év múlva jelentkezhetik különbözeti vizsgálatra. Aki a különbözeti vizsgálaton két tárgyból bukott, vagy két írásbelije elégtelen, az csak egy év múlva ismételheti meg a teljes vizsgálatot.

A különbözeti vizsgálat díja tárgyanként 3.20 P.

g) **Használatban levő tankönyvek jegyzéke:**

I. osztály: Róm. kat. nagyobb katekizmus. — Bartha—Tordai: Magyar olvasókönyv. I. o. 7. kiadás. — Alszeghy—Sík: Magyar nyelvtan, I. o. 2. átdolgozott kiadás. — Reibner: Res Romanae I—II. — Csengery—Orbán: Latin nyelvtan. — Karl—Vargha: Földrajz I. k. — Bán—Greguss—Para: Természetráaj I. k. — Suták—Vörös—Hatvani: Menynységtan. — Németh—Sólymos: Daloskönyv. A piarista diák kis kalauza. — Eggenberger—Rényi: A magyar helyesírás szabályai. — Kogutowicz Károly: Iskolai atlasz. — *)

II. osztály: Pokorny: Ószövetségi biblia 16. k. — Bartha—Tordai: Magyar olvasók. II. o. 4. kiadás. — Alszeghy—Sík: Magyar nyelvt. II. o. 2. átdolgozott kiadás. — Reibner: Res Romanae I—II. — Csengery—Orbán: Latin nyelvtan. — Bitter: Német nyelvkönyv. — Karl—Vargha: Földrajz II. k. — Bán—Greguss—Para: Természetráaj II. k. — Suták—Vörös—Hatvani: Mennységtan. — Németh—Sólymos: Daloskönyv. A piarista diák kis kalauza. — Eggenberger—Rényi: A magyar helyesírás szabályai. — Kogutowicz Károly: Iskolai atlasz.

III. osztály: Pokorny: Újszövetségi biblia. — Bartha—Tordai: Magyar olvasókönyv III. — Alszeghy—Sík: Magyar nyelvtan. III. o. — Csengery—Orbán: Historia Romanorum III. — Csengery—Orbán: Latin nyelvtan. — Bitter: Német nyelvkönyv. — Jászai—Balanyi: Magyarország története. III. o. — Karl—Vargha: Földrajz. III. k. —

*) 1935—36. tanévre dr. Módi: Latin olvasókönyv kerül használatba. — Reibner: Res Romanae és Csengery—Orbán: Latin ny. használaton kívül kerül.

Suták—Vörös—Hatvani: Mennyiségtan. — Nagy L. József: Kis fizika. — A piarista diák kis kalauza. — Eggenberger—Rényi: A magyar helyesírás szabályai. — Barthos—Kurucz: Történelmi atlasz. — Kogutowicz Károly: Iskolai atlasz. — Bíró: Műalkotások könyve. — Burián: Magyar-latin és latin-magyar szótár. — Kelemen: Német-magyar és magyar-német szótár.

IV. osztály. Pokorny: Kat. szertartástan. — Alszeghy—Sík: Stílisztika. II. kiadás. 1931. — Csengery—Orbán: Historia Romanorum. III—IV. — Csengery—Orbán: Latin nyelvtan. — Bitter—Teveli: Német nyelvkönyv. — Kontraszty—Tihanyi: Egyetemes történelem. I. k. — Karl—Vargha: Földrajz IV. k. — Koch N.—Koch S.: Ásványtan és vegytan. — Suták—Hatvani—Lóky: Mennyiségtan. — Kiss J.: Az egységes magyar gyorsírás tankönyve. I. — A piarista diák kis kalauza. — Arany—Lehr: Toldi. — Burián: Magyar-latin és latin-magyar szótár. — Eggenberger—Rényi: A magyar helyesírás szabályai. — Barthos—Kurucz: Történelmi atlasz. — Kelemen: Német-magyar és magyar-német szótár. — Kogutowicz Károly: Iskolai atlasz.

V. osztály: Schütz—Kat. hittan. 7. k. — Bartha—Tordai: Retorika. — Maywald—Vayer: Görög nyelvtan. — Jirka: Görög olvasókönyv. — Friml: Livius XXI—XXII. könyve. — Vézner: Lírai szemelvények. — Pirchala—Esztergomi—Nagy: Latin nyelvtan. — Bitter—Teveli: Német nyelvkönyv. — Bitter—Teveli: Rendszeres német nyelvtan. — Birkás: Francia nyelvkönyv. — Birkás: Francia nyelvtan. — Kontraszty—Tihanyi: Egyetemes történet II. kötet. — Bán—Greguss—Para: Növénytan. — Suták—Hatvani—Lóky: Mennyiségtan. — Kiss J.: Az egységes magyar gyorsírás tankönyve. II. — A piarista diák kis kalauza. — Eggenberger—Rényi: A magyar helyesírás szabályai. — Barthos—Kurucz: Történelmi atlasz. — Birkás: Francia-magyar és magyar-francia zsebszótár. — Burián: Magyar-latin és latin-magyar szótár. — Wágner—Horváth: Római régiségek. — Kelemen: Magyar-német és német-magyar szótár. — Lévy—Vida: Görög-magyar és magyar-görög szótár.

VI. osztály. Schütz: Katolikus erkölcsstan. 7. k. — Bartha—Tordai: Poetika. — Marót—Wagner: Homeros Odysseiája. — Jirka: Szemelv. Xenophon és Herodotos műveiből. — Maywald—Vayer: Görög nyelvtan. — Láng: C. Sallustii Crispi Cuniuratio Catilinae et Bellum Jugurthinum. — Pirchala—Esztergomi—Nagy: Latin nyelvtan. — Wirth: Szemelv. P. Vergilius M. Aeneiséből. — Kuzmics: Cicero válogatott beszédei. — Bitter—Teveli: Német nyelvkönyv. — Bitter—Teveli: Rendszeres német nyelvtan. — Kontraszty—Tihanyi: Egyetemes történelem III. kötete. — Gelei—Greguss: Az ember és az állatok élete. — Suták—Hatvani—Lóky: Mennyiségtan. — Lóky: Négyjegyű logaritmuskönyv. A piarista diák kis kalauza. — Eggenberger—Rényi: A magyar helyesírás szabályai. — Barthos—Kurucz: Történelmi atlasz. — Ujváry: Francia-magyar és magyar-francia szótár. — Burián: Magyar-latin és latin-magyar szótár. — Kelemen: Magyar-német és német-magyar szótár. — Lévy—Vida: Görög-magyar és magyar-görög szótár.

VII. osztály: Schütz: Kat. egyháztörténet. 5. k. — Prónai—Alszeghy—Sík: A magyar irodalom története és olvasókönyv. VII. o. II. k. — Gerecs—Mészáros: Görög lírai anthológia és Antigone.

— Marót—Wagner: Homeros Iliasa. — Maywald—Vayer: Görög nyelvtan. — Wirth: Szemelvények P. Vergilius M. Aeniséből. — Fehér: Cicero de signis. — Huszti: Ifj. Plinius levelei. — Pirchala—Esztergomi—Nagy: Latin nyelvtan. — Bitter—Teveli: Német irodalomtörténet I. r. — Bitter—Teveli: Rendszeres német nyelvtan. — Birkás: Francia irodalmi olvasókönyv. I. r. — Birkás: Francia nyelvtan. — Marczell—Szolomájer—Miskolczy: Világtörténet IV. k. — Kalmár—Varga: Földrajz. — Suták—Hatvani—Lóky: Mennyiségtan. — Lóky: Négyjegyű logaritmuskönyv. — Nagy L. József (Fehér—Szekeres): Kísérleti fizika. A piarista diák kis kalauza. — Eggenberger—Rényi: A magyar helyesírás szabályai. — Barthos—Kurucz: Történelmi atlasz. — Ujváry: Francia-magyar és magyar-francia szótár. — Gerlóczy—Fodor: Egészségtan. — Wagner—Horváth: Római régiségek — Burián: Magyar-latin és latin-magyar szótár. — Kelemen: Német-magyar és magyar-német szótár.

VIII. osztály. Schütz: Kat. hitvédelem. — Prónai—Alszeghy—Sík: A magyar irodalom története és olvasókönyv a VIII. o. r. II. kiadás. — Kerényi: Platon és Aristoteles. — Maywald—Vayer: Görög nyelvtan. — Wirth: Szemelvények Quintus Horatius Flaccus műveiből. — Pirchala—Esztergomi—Nagy: Latin nyelvtan. — Balogh: Szemelvények P. Cornelius Tacitus műveiből. — Bitter—Teveli: A német irodalom története II. r. — Bitter—Goethe: Iphigenie auf Tauris. — Bitter—Teveli: Rendszeres német nyelvtan. — Birkás: Francia irod. olvasókönyv II. r. — Balanyi—Jászai: Magyarország oknyomozó története VIII. o. — Suták—Hatvani—Lóky: Mennyiségtan. — Nagy L. József (Fehér—Szekeres): Kísérleti fizika. — Kornis: A pszichológia és logika elemei. A piarista diák kis kalauza. — Eggenberger—Rényi: A magyar helyesírás szabályai. — Barthos—Kurucz: Történelmi atlasz. — Wagner—Horváth: Római régiségek. — Birkás: Francia-magyar és magyar-francia zsebszótár. — Burián: Magyar-latin és latin-magyar szótár. — Kelemen: Német-magyar és magyar-német szótár. — Lévay—Vida: Görög-magyar és magyar-görög szótár. — Gerlóczy—Fodor: Egészségtan. — Bitter—Teveli: Wilhelm Tell. — Lóky: Négyjegyű logaritmuskönyv.

* * *

Az I—VIII. osztályban a római katolikus tanulók részére Sík—Schütz: Imádságos könyv.

* * *

Figyelmeztetjük az ifjúságot, hogy az intézet fegyelmi szabályai a nagy szünetekben is kötelezők, és hogy tanulóink az intézeten kívül álló egyesületeknek a vakációban sem lehetnek tagjai. Továbbá tilos az egyetemi hallgatók tányérformájú sapkaviselete és helyette ajánljuk a jelenlegi gyalogság sapkáját, sötétkék színben, világoskék szegéssel, piarista címerrel és oldalt, a szokásos ezüst, ill. arany osztályjelzéssel. A vidékről bejáró tanulókra kötelező ez a sapkaviselet.

Az intézeti Segítő-Egyesülettől csak szegénysorsú, legalább elégséges előmenetelű és jó magaviseletű tanulók kaphatnak könyvet, írásbeli kérelemre. Bélyegmentes kérvények augusztus hó folyamán kül-

dendők be a Segítő-Egyesület felügyelő-tanárának, Szeged, Kegyes-
rendi Városi Gimnázium címén.

* * *

Az iskola igazgatósága a nyári szünidőben hivatalos órát **szertán**
és szombaton tart 11—12 óráig.

* * *

Vidéki szülők figyelmébe! A gimnáziummal közvetlen kapcsolat-
ban álló piarista internátus (konviktus) **nincsen**. — Póstán tandíjat **ne**
küldjenek az intézet címére a szülők.

Tartalom.

<i>Szent Pompilius élete</i>	3
<i>Első Pompilius-beszéd.</i> Elmondta: Raskó Sándor egyházmegyei kormánytanácsos, főesperes, apátplébános, az intézet püspöki biztosa	5
<i>Második Pompilius-beszéd.</i> Elmondta: dr. Müller Lajos S. J., nagyszemináriumi régens	10
<i>Harmadik Pompilius-beszéd.</i> Elmondta: dr. Sík Sándor egyetemi nyilván. rendes tanár	15
<i>Vakációi útravaló.</i> Irta: dr. Révai József	23
<i>A kétezeréves Horatius.</i> Irta és elmondta: dr. Kovács Alajos	84
<i>Évzáró beszéd.</i> Elmondta: Raskó Sándor egyházmegyei kormánytanácsos, főesperes, apátplébános, az intézet püspöki biztosa.	95

I.

1. <i>Az intézet multjának vázlatos áttekintése</i>	99
2. <i>Iskolánk és volt tanítványai</i>	100
<i>Emlékbeszéd dr. Hénap Tamásról.</i> Elmondta: dr. Szivessy Lehel, ügyvéd, kormánytanácsos, a Szegedi Piarista Diákszövetség választmányi tagja.	100

II.

1. <i>Iskolánk hatóságai</i>	103
2. <i>A tanév lefolyása és az intézet állapota</i>	103
a) Az iskolai év lefolyása	103
b) Változás a tanári testületben	104
c) A tanulók létszáma	104
d) Hivatalos látogatások	104
e) Valláserkölcsei nevelés	104
f) Hazafias nevelés	106
g) A szülőkkel való érintkezés	107
h) Fegyelmi állapot	108
i) Tanulmányi állapot	108
j) Testnevelés	109
k) Egészségi állapot	109
l) Vidéki tanulóink lakásviszonyai, bejáró tanulók	109
m) Az intézet épülete	109
n) Könyv- és szertárak	110
o) Takarítás, fűtés. Altisztek	110
3. <i>A tanári testület</i>	111
a) Tagjai és iskolai munkakörük	111
b) A tanári testület iskolán kívüli: hitéleti, társadalmi és	

irodalmi munkássága	115
4. <i>Iskolánk tanulói</i>	118
a) A tanulók érdemsorozata : α) rendes tantárgyak : β) rendkívüli tantárgyak	118
b) Javítóvizsgálatok	139
c) Pótlóvizsgálatok	140
d) Különbözeti vizsgálatok	140
e) Magánvizsgálatok	140
f) Érettségi vizsgálatok	140
g) Üzemek és intézmények helyszíni tanulmányozása. Kिरándulások	143
h) A tanulók az intézet egyesületi életében	144
i) A tanulók jutalmazása, segítése. Ösztöndíjak	154
5. <i>Iskolánk statisztikai adataiban</i>	158
A) táblázat: a tanulók számának évközi alakulása, vallás-megoszlása, kormegoszlása, anyanyelve és nyelvismerete, a szülők foglalkozása, lakhelye, a tanulók óramulasztása a rendkívüli tárgyak tanulói	158
B) táblázat: Általános kimutatás a tanulók magaviseletéről és előmeneteléről	160
C) táblázat: tandíjfizetésre vonatkozó kimutatás	160
D) táblázat: Részletes kimutatás a tanulók előmeneteléről α) szám szerint, β) százalék szerint.	162
E) táblázat: szertárak, könyvtárak, ingóságok szaporodására vonatkozó kimutatás	166
F) táblázat: Az iskola benépesülésének visszatekintő kimutatása az 1920—21. tanévtől	167

III.

Tájékoztató az 1935—36. iskolai évről.

a) Beírások	168
b) Különböző díjak	168
c) Felmentések	169
d) Javító-, pótló- és különbözeti vizsgálatok	169
e) Magántanulásra vonatkozó közlések	169
f) Használatban lévő tankönyvek jegyzéke	171

